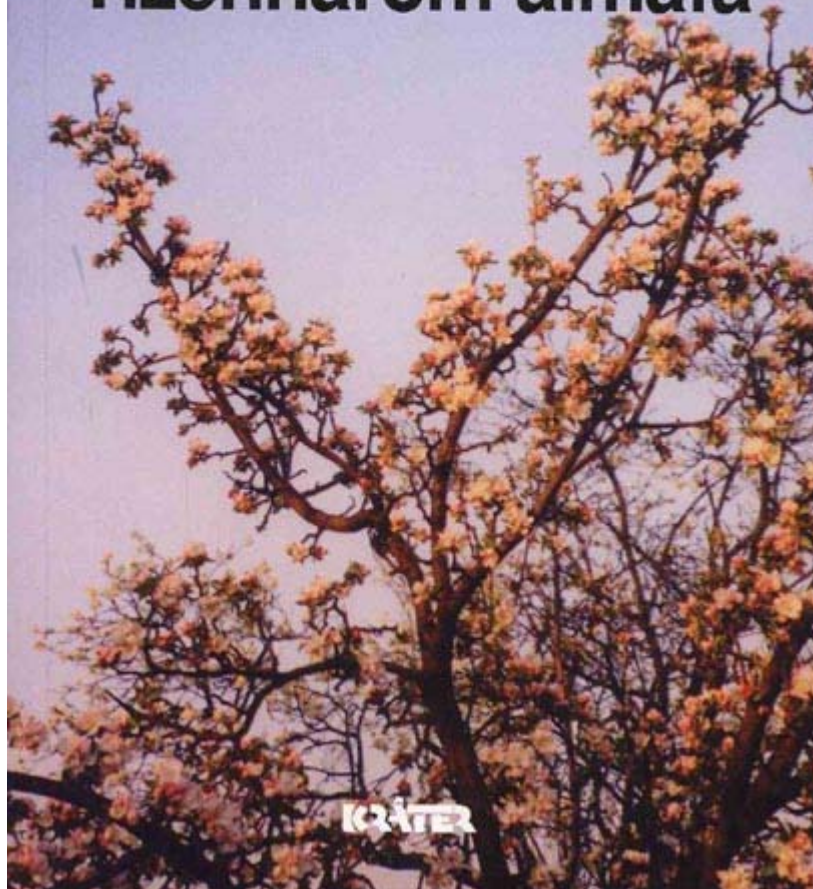

WASS ALBERT

Tizenhárom almafa

KRÁTER

Táncos Csuda Mócsi kalandjai Erdély visszacsatolásakor kezdődnek, a katonaságnál folytatódnak s a háborús megpróbáltatások után „a hegylakó népek ősi türelmével” várt és a tavaszi megújulást remélő hétköznappal zárulnak; „Mert Isten, aki a kivágott csonkból termőfát tud növeszteni újra, nem hagyja elveszni a népeket sem, akik benne hisznek”.

A már emigrációban élő írófejedelem szatírájában a kipelengérezett politikai-társadalmi hazugságok, ostobaságok özöne árad, s a regény ábrázolt idejében még tombol a nyilasoktól a kommunistákig kavargó-tülekedő érdekcsoportok emberellenes rémuralma.

Bertha Zoltán

Kráter Műhely Egyesület
Wass Albert Életműve
23. kötet
kemény kötésben 9. kötet

Pomáz, 2002

A könyv megjelentetése idején a Kráter Műhely Egyesület
kiadói tervét és munkáját támogatta a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
és a Táncsics Mihály Sajtóalapítvány

A kötet a Magyarok Útja (*Buenos Aires*) 1952-es kiadása
alapján készült

©Szász Lóránt és örökösei, 2002
©Kráter Műhely Egyesület, 2002

Felelős kiadó és sorozatszerkesztő Turcsány Péter

Sorozat- és borítótervező Kováts Kristóf

A borítókön
Turcsány Péter *fotoí*

ISBN 963 9195 38 3 Wass Albert Életműve
ISBN 963 9195 89 8 kartonkötés
ISBN 963 9195 90 1 keménytáblás

Kiadja a Kráter Műhely Egyesület
2013 Pomáz, Búzavirág u. 2. Tel./fax: 06-26-328-491
E-mail: krater.polisz@drotposta.hu
www.krater.hu

Szöveggondozó Tóth Béla

Műszaki szerkesztő Várvedy Zsuzsa

Nyomás AduPrint Kft.

Felelős vezető Tóth Béláné

Tudni kell, hogy mikor az Úristen népek s országok dolgát rendezte volt a földön, Erdélyről ügyesen megfélemedezett. Azóta is szokásban maradt, hogy megfélemedezzenek róla, valahányszor adódik.

Szóval az Úristen éppen elkészült a maga munkájával, s kedvtelve szemlélgette a világot, mikor megszólalt mögötte a legöregebb főangyal. Egy olyan nagybajuszú, időt-töltött főangyal volt ez, olyan törzsörmesterféle. Azért volt szabad neki megszólalnia.

– Uram – mondotta –, valami még nincsen készen!

– S az mi lenne? – nézett az Úristen csudálkozva legvénebb szolgájára.

Az pedig kivette szájából a csutorás pipát s odabökött vele Erdély felé.

– Ahunn-e! Még nincsen rajta senki!

Az Úr odanézett, s abbiza lakatlan volt egészen. Pedig csudaszép kis országnak ígérkezett, tiszta vétek lett volna pusztába hagyni.

– No, várj csak – mondta s elkezdett kotorni a zseibeiben.

Talált is egy marékraivaló magyart még, azokat leszórta a völgyekbe. A másik zsebében valami maradék románokra bukkant, azokkal meg behintette a hegyeket.

– Így, ni – mondotta –, ezzel is megvagyunk.

De a vén angyalcseléd csak csóválta a fejét.

– Már pedig ejszen hibádzik még valami.

– Hibádzik? Mi a szemed világa hibádzik? – hökkent meg az Úr.

– Hásze emberek, azok most már vannak, instálom – okoskodott a vén főangyal –, de ki fog ott dolgozni?

– Mi? Hogy ki fog dolgozni? Hát a magyarok a völgyekben s a románok a hegyek között!

De az öreg csak csóválta a fejét.

– A magyarok? Azok uraskodni fognak. A románok? Azok hanyatt hevernek s bámulják leptiben a felhőket. Ami ráérő idejük pedig az uraskodásból s a felhőbámulásból marad, azt eltöltik azzal, hogy kergetik egymást. Valakinek dolgozni is kell!

Erre az Úristen nagy bosszúsán benyúlt a lájbizsebébe, s kirángatta onnan a szászt.

– Na – lökte oda bosszúsán a magyarok s a románok közé –, itt van, ni. Ez majd dolgozik helyettük is!

De a vén okvetetlenkedő újra csak megvakarta a fejét.

– Hásze jó, jó. Ez megvolna. De valami azért még mindég hibádzik!

– Mi a keserűség hibádzhatik most már? – mérgelődött meg az Úr ekkora konokságon.

– Hásze idenézz, Uram – bökdöste pipáját az öreg főangyal Erdély felé –, a magyar uraskodik és veszekszik a románnal. A román bámulja a felhőket és veszekszik a magyarral. Na ugye? A szász, az dolgozik, ez igaz s a veszekedésben

mindég amellé áll, amelyik éppen erősebb. Na de kinek lesz haszna belőle? A százsz, az fősvény, Uram, annak szőrös a lelke! Köll még valaki, akinek esze is legyen, meg szíve is s a munkához is értsen valamicskét, mert különben elviszi az ördög az egészszet!

Erre már az Úristen sem mondhatott egyebet, minthogy ez éppen így igaz, s mivel pedig a zsebeiben már nem volt semmi, amit elővehetett volna, hát megteremtette a székelyt.

Így kerültek a székelyek oda Háromszékbe, a Feketeügy mellé, s így adódhatott, hogy Táncos Csuda Mózsit pásztornak szerződttették a kommandói erdőkhez. Ennek a Mózsinak ördögös tudományai voltak s akkora híre, hogy a brassói prefektus is eljött hozzá vadászni egyszer. Mert hogy szavamat ne vétsem, akkor éppen a románok voltak fölül a veszekedésben, s a főispánt prefektusnak szólították. Ami azzal a különbséggel járt, hogy a felhőbámulók uraskodni tanultak, s az uraskodók felhőt bámulni.

Szóval Trandafir Jonel úr, a brassói prefektus, felment vadászni a Kommandóra, Táncos Csuda Mózsihoz. Medvét akart löni mindenáron, hogy eldicsekedhessék vele a mandulaszemű, szép Duduicának. Ebbeli szándékához fölvitt magával egy szép nagy sátrat, fölfújható gumipadlóval, két láda sört, kis hordó bort és sok üveg pálinkát. Meg enivalót persze, rogyásig. Na meg a mandulaszemű Duduicát.

A fölfújható padlójú sátorban kellemesen telt páros állapotban az idő, s Mózsi szegény nem győzte vágni a fát, rakni a tüzet, sütni a húsokat. A medvéről egyelőre nem esett szó. Trandafir úr, akinek a neve a románok között rózsát jelentett, kivirult valójában a jó fenyveslevegőben, akár egy szép kövér bazsarózsa.

Úgy a negyedik napon aztán mégis elővette Mózsit:

– Te Csuda! Van-e itt medve?

– Hát hogy a francba ne vóna! – sértődött meg az erdők embere.

– Aztán merrefele van?

– Merre? Hát erre is, arra is. Mindenfele. De legfőképpen mégis az Ördög Púpjánál.

– Hát akkor én majd elvadászgatok egyelőre szépen itt a sátor körül – döntötte el végül is a prefektus a kérdést –, te pedig nézz ki az Ördög Púpjára felé és lőj nekem egy medvét. Érted-e? Viheted a puskámat is. De legyen eszed hozzá, hogy úgy nézzen ki a dolog, mintha én lőttem volna. Olyan ajándékot kapsz, hogy soha el nem felejtjed!

Több se kellett Mózsinak. Úgy rávetette magát az Ördög Púpjára, hogy még estére se tért vissza, éjszakára se. Vághatta a prefektus úr maga a fát, főzhetette a tokányt Duduica kisasszony a saját harmatos kezével. Mózsi nem mutatkozott. De reggel, még föl se kelt a nap, ott volt a sátor előtt.

– Hé! Tessék fölkelni, prefektus úr! – rázta meg a ponyvát. – De sietve ám!

– Mi...?! He...?! – riadt föl Trandafir Jonel úr a Duduica mellől.

– Itt a medve!

– Hol?! – szökött ki nagy ijedten a takarók alól, szegény Duduica meg úgy elkezdett visítani, mintha máris ott lett volna Jonel úr előbbi helyén a nagy, szőrös medve.

– Az Ördög Púpján – nyugtatta meg Mózsi a románok főispánját.

– Az más – békélt meg a kivörösödött úr ezzel a tényállással. – Hát, ha ott van, akkor az egészen más.

– De tessék ám jönni most azonnal – vágott Mózsi a szemivel –, hadd mutassam meg a fekvésit a komának! Aztán majd oda tetszik menni, s egyhelyben agyon tetszik durrintani ökelmét!

– Gyerünk! – lelkesedett föl Jonel úr a szopora kacsingatásoktól. – Duduica, gyere te is! Nézd meg, hogyan kell elbánni a medvékkel!

Sebtiben öltöztek, a reggelit is éppen csak békapták. Váltig noszogatta őket Mózsi. Olyan volt a szép orcájú kisasszony azon a reggelen, akár a kezes bárány. Szót is alig ejtett, csak bámulta nagyra nyílt szemekkel a hős Trandafir Jonel urat, aki lám, füttyörészve indul megküzdeni a vérszomjas fenevaddal.

Kissé kényelmetlen volt ugyan, hogy a vérszomjas fenevad éppen az Ördög Púpját választotta vérre szomjazása helyéül, mert odáig bizony gyalogolni kellett jócskán, s még mászni is, rusnya sziklás helyeken, bozótok és szedertüskék között. Nyögött és sóhajtozott Jonel úr a tulajdon hasa mögött, ócsárolta is néha haragjában a hegyet, de Mózsi erre is kioktatta.

– Hajjaj. Aki fél a víztől, nem eszik halat!

Egyszer aztán egy irdatlan sűrű fenyves széliben megállott.

– Meg vagy-e töltve a puska?

Jonel úr széles ábrázata színpadiasan elkomorult. Levette válláról a puskát, nagy gonddal megtöltötte. A zár kattant. Mózsi rosszállólag mordult föl.

– Halkabban, teremtésit a kezinek! Meghallja a medve!

Ragyogott a prefektus úr arca a belső örömtől. Ez igen, ez a Mózsi! Ez érti a dolgát! Úgy megjátssza, kipontozza, mintha csak – Isten őrizz meg a gonosztól! – valóban élne még az a medve, amelyikkel neki most meg kell küzdenie. Duduica kisasszony sápadt rémülettel figyelte a nagy készülődést.

– Őt itt hagyjuk kint, ugyebár? – mutatott rá Jonel úr.

– Hogy is gondolhat ilyen! – szörnyülködött Mózsi. – Hátha még beléje botlik valami rusnya barom? Itt csupa medve ez a hegy!

– Jézusmáriám! – remegett a leányzó. – Nem kellene inkább visszatérni, Jonelem, mézecsém...?

– Ugyan – ráncolta össze a homlokát Mézecske, Trajántól örökölt hadvezéri göggel –, gyere csak mögöttem, majd én megvédelek!

Mózsi pedig osztotta a tanácsokat:

– Aztán ide figyeljen! Ahogy a medve föláll, lőjön a szügyibe. De jól célozzon ám és gyorsan. Ha Istent üsmer, mert másként megeshetik, hogy lerohan

bennünket a rusnya fereg, s akkor ízekre szed, mint a csutakot! Na, gyűjjenek! De zaj nélkül, hallják-e?

Ezzel elindultak be a sűrűbe. Minden ágat külön hajlítgatott félre ez az ördögös Mózsi. Megjátszotta a dolgát, még túlságosan is, és bár szentül tudta Jonel úr, hogy csak színház az egész, mégis végigfutott olykor hátán a hideg. Mert titokzatos homály volt a sűrű fenyők között, nagy zöld páfrányok alatt korhadt fatörzsek, fekete csutkók s otromba sziklák hevertek és ijesztgették a szemet.

– Ha felkél, azonnal tessék ám löni – suttozta Mózsi –, most tessék csak előre menni. Lassan. Tessék vigyázni! Ott aluszik ökelme a nagy kőszikla tövében...

Nemhogy a kisasszony, de még prefektus úr szívét is megszorongatta valami, olyan titokzatosan csinálta Mózsi a mókát.

– Ott ni, nem látta...? Ahol a fátuskó vége van... most megmozdította a fejét...! Teremtésit a szeminek, nem látta...?

Hadd legyen vége a mókának, gondolta Trandafir úr, azzal vállához emelte a puskát és előreugrott a páfrányok közé.

– Kelj föl, Nyikuláj! – üvöltötte el magát tele torokból, és vaktában rásütötte a fegyvert a fekete sziklára.

Hát akár Nyikuláj volt a neve, akár nem, de a medve, az föl is kelt abban a pillanatban. Nem a szikla töviből ugyan, ahol Mózsi ígérte, hanem alig néhány lépésnyire tőlük, a páfrányok közül. Akkorát fűjt és olyant mordult, hogy Jonel úrról majd leesett a nadrág.

– Jaj, anyám! – sikkantotta el magát Duduica kisasszony, és a Mózsi vállára ájult.

Mózsi pedig fél kézzel a kisasszonyt markolta, másik kezével pedig a prefektus úr hátát öklözte veszekedett izgalmában.

– Lőjön rá még egyet! Lőjön!

A medve ijedtiben nekiszaladt fejjel a sziklának, ettől kissé elszédült és kalimpálva csapkodott maga körül. Majd egy pillanatra mereven megállt, ránézett Trandafir úrra és nagyot bödült. Aztán törve-zúzva eliramodott.

– Lőj már, Isten prefektusa! – bödült föl Mózsi is, és ettől szinte még jobban megijedt Trandafir úr, mint a medvétől. Rémületében fölkapta a puskát és rásütötte a fákra.

– Na – nyögött föl Mózsi –, vaj egyet eltalált maga is. Hát ide figyeljen, én elmegyek a nyomán, maga pedig várjon itten. Fogja meg ezt – s nyújtotta oda az alélt leányzót. Azzal már ment is a medve után.

Duduica felsóhajtott s leroskadt a mohára, mint egy hervadt virág, akiről lemosta a színeket az öregség. Melléje roskadt Jonel úr is. Zsebkendővel törülgette verejtékes homlokát, gyomra émelygett s úgy reszketett benne a lélek, akár a téli kísértet.

– Phú, de nagy volt...! – nyögte ki keservesen.

– Elpusztítottad...? – nyitotta ki Duduica a szemét.

– Azt hiszem...

– Jaj, Jonel...! Milyen fekete volt és milyen szőrös!

A prefektus úr gondolkodni kezdett. Jó keresztény volt, s ezáltal tudta azt is, hogy feltámadás lehetséges. De hogy medvéknél is előforduljon ilyesmi, arról még nem hallott. S mert román volt s nem egészen buta ember, gyorsan elkezdett számot vetni magával: cselekedett-e olyasmit a székelység ellen, aminek következtében a kommandói medvékre rájöhetett a föltámadás? Hát bizony, a számadás rosszul végződött. Kezdett melege lenni a prefektus úrnak. Hátha ezt a Mózsit felbújtatta valamire a többi székely? Hátha nem is jön vissza? Vagy visszajön, s az lesz a baj...?

Közben a Duduica is egyre nyöszörögte a magáét, szünet nélkül.

– Váj, Jonelkám, váj... hátha visszajön az a medve...? Váj, Jonel, mi az a feketeség ott...?

Egyszerre aztán nagyot nyikkant a leány.

– Ott! – hebegte kékre válva. – Ott! Jaj, ott!

Kapta oda Jonel úr a fejét, s hát valóban valami feketeség mozgott a sűrűben. Csörtetett is hozzá. Remegő kézzel kapott a puszka után, s akkor lepte csak el igazán az ijedtség. A puszka üres volt! Kaparászott a zárja körül, alig tudta kinyitni. Akkor meg beleszorult az egyik töltényhüvely. Tépte körömmel, de nem is mozdult. Izzadt, belevörösödött, nyögött.

Aztán kilépett Mózsi a fák közül.

– Na, gyűjjenek! – mondotta, és megtörölte izzadt homlokát.

Akárha prófétát látott volna Trandafir úr ott, az Ördög Púpján. Román ember még székelynek úgy nem örvendett, mint ő Mózsinak akkor.

– Te vagy az, Mózsikule...? Mózsikám, testvérkém...! – gügyögte, s olyan volt az ábrázata abban a percben, mint a túlrettet görögdinnye.

Bámulva nézett rá Mózsi.

– Hát a prefektus urat mi lelte?

– Azt hittük, hogy medve... – vallotta be rebegeve Duduica.

– Nem-a, csak székely – jelentette ki Mózsi vigyorogva –, akit lám, az a megtiszteltetés ért, hogy tévedésből testvére lett a prefektus úrnak. Na, hanem gyűjjenek ám, mert megvagyon az igazi is!

– Micsoda? – értelmetlenkedett Trandafir úr.

– A medve – oszlatta el Mózsi a félreértést.

– Hol? – sikkantott a kisasszony. – Jaj, hol?

– Ahajt fekszik az aljban.

A prefektus úr magába szállottan eresztette rá súlyos tenyerét a Mózsi vállára, s az arca olyan volt, mint temetéskor a papnak.

– Mégiscsak derék ember vagy, Mózsi – jelentette ki a hatalom szavával.

– De a medve se kutya – vette védelmébe Mózsi a medvét.

– Él-e még? – aggodalmaskodott a kisasszony.

– Ammán soha többet – nyugtatta meg Mózsi –, sze tán parancsba adta ki neki a préfektus úr a halált. Ámbár furfangos állat az ilyen.

Hát furfangosnak elég furfangos volt, mert éppen ellenkező irányba kellett lemenni hozzá, mint amerre elszaladni látták. De azért volt Mózsi Táncos is, meg Csuda is, hogy erre se hiányozzék a mese.

– Úgy van az, tudják, hogy az ilyen lőtt medvének átkozott szokása van: előbb megkerüli a hegyet, aztán visszatér arra a helyre, ahol megsebesítették. S akit ott meglel, azt forgáccsá szakítja! De előbb megkerüli a hegyet, ha bírja. Hát ez nem bírta.

Nem is lehetett csudálkozni azon, hogy nem bírta. Olyan szabályos homloklövésrel feküdt a málna között, hogy még csak nem is az oldalára, de a hasára esett. Megrettentek, amikor meglátták.

– Tessenek csak bátran közelebb jönni – biztatta őket Mózsi –, ennek már az oldalát is megvakarhatják, mint a konyhamalacnak otthon.

Ettől aztán fölbátorodtak, annyira, hogy a kisasszonyka még meg is bökölte a kezével a döglött medvét.

– Milyen kemény! – csudálkozott. – S egészen hideg!

– Nagy hidegség van ám egy ilyen fenevadban – adta Mózsi az okosat – s rettentő erő! Csuda keménység minden porcikája!

– Mekkora fogai vannak! S mekkora körmei! Jujj, Jonel drága, hogyan is merte megtámadni ezt a szörnyűséges állatot!

Na, aztán előkerült a fényképezőgép, Jonel úr hősiesre düllesztette a hasát és a medveadászat véget ért. Másnap fölszedték a sátort, s hazamentek Brassóba a medvebőrrel együtt. Mózsi pedig maradt az erdőn s várta a prefektus úr ajándékát. Az asszony tehenet remélt, ő maga pedig egy lovat, olyan fuvarozni valót. De telt a nyár. Múlt az ősz is és ajándék nem jelentkezett.

Végül úgy október végével békövetkezett Mózsi Brassóba. Vette az irányt a megyeházára s ott is egyenesen a prefektus úr szobájába.

– Na mi kell? – nézett rá íróasztala mellől a vármegye első embere. De úgy éppen, mintha nem látott volna még se székelyt, se Kommandót világéletében.

– Bégyüttem – húzta meg Mózsi a vállát.

– Aztán mért? – csudálkozott a prefektus.

– Hát a medve dögában.

– Miféle medve dögában?

– Hát instálom, akit lőttünk vót együtt a nyáron.

– Együtt? – ráncosodott meg a prefektus homloka. – Én lőttem ugyan egy nagy kanmedvét, de nem veled együtt!

– Sze úgy gondoltam én is – pislogott Mózsi.

Trandafir úr sóhajtott egyet, aztán benyúlt a zsebébe, elővett egy hizott bőrbukszát, s kikotort belőle egy ötszázlejest.

– Ne.

– Köszönöm instálom – tette el Mózsi a pénzt, aztán sóhajtott ő is, és ez a sóhajtás a tehénnek meg a lónak szólt, melyek meg se voltak még, s máris odalettek. Aztán gyorsan visszanyomta a kalapot a fejbe, mivel az árva ötszázlejes nem érdemelte meg, hogy levett kalappal álljon előtte az ember.

– Na, Isten segítse meg a préfektus urat, meg a többi medvét!

Azzal már künt is volt.

Ődöngött az utcán elé s hátra, mint aki arra sem böcsüli a várost, hogy célt tűzzön ki benne magának. Egyszerre csak egy szekeren akadt meg a szeme, amelyiknek a derekában egy csomó fácska borzasodott. Valami bajszos, sipkás ember bajlódott elől a lovakkal, azt szólította meg.

– Maga mit viszen ott hátul?

– Én a szegényemberek jövődjét – felelte a sipkás okosan.

– Na, akkor nem sok gondja lehet a lovakkal.

A szekeres ember úgy nézett reá a szemöldöke alól, mint aki ismerkedni szeretne. Meg is kérdezte becsületesen, hogy ki ne fogjon a szó:

– S azokkal mért nem?

– Mert nem szakadnak meg az erőlködéstől.

A sipkás végigmustrálta Mózsit figyelmesen, s úgy látszik meg lehetett elégedve, mert most ő kérdezett.

– S maga mit keres a többi között?

– Én csak a magam jövődjét, hallja-e. De úgy, hogy nekik is igazuk legyen.

– Kiknek?

– Hát, teszem azt, a préfektusoknak.

A sipkás legyintett.

– Azoknak mostanában mindég igazuk van.

– Jó-jó – cifrázta elé Mózsi az eszét –, de nekem az nem jövődjő!

– Hát az nem – hagyta helyben a másik is.

– Na lássa. Pedig én olyasmit keresek, hogy nekem jövődjő legyen, s ökelme se hazudjon azért.

– Kicsoda?

– Hát a préfektus.

– Az itteni?

– Az hát.

Ettől egyszeribe visszaokosodott a sipkás, mert előbb körülnézett s csak azután kérdezte meg:

– Hát a meg mit mondott?

– Ő csak azt, hogy olyan ajándékot ad, amit soha el nem felejték.

– Ha préfektus volt, és ezt mondta, akkor félek, hogy igaza lesz – csóválta meg a fejét a szekeres, és szánakozva nézett Mózsira a szeme sarkából.

– De már ide is adta! – árulta el Mózsi, hogy félreértés ne legyen.

– Micsodát?

- Ötszáz lejt.
– Annyit-e?
– Annyit.
– Még jó – latolgatta a sipkás megfontoltan.
– Mért jó?
– Mert öt botot is adhatott volna, s neki úgy is igazság marad. Azt se felejtí el az ember egyhamar.
– Maga annyit kapott? – nézte meg Mózsí figyelmesen a sipkást. Igen értelmes embernek látszott.
– Én annyit – vallotta meg jámborul –, pedig az nem is préfektus volt, csak jegyző.
– Az már csak közöttük számít – vigasztalta Mózsí –, nekünk ha kicsi, ha nagy, mindig jégeső.
Aztán hogy így szépen megismerkedtek volna egymással, csak elkezdte Mózsí megint a vallatást.
– Aztán miféle borzas jövődöt hordoz itt maga a szegénységnek?
– Én? – bökte föl a sipkáját a szekeres ember, és úgy nézett Mózsíra, megnyílt tekintettel, mint akiben most virradt föl az élet értelme. – Én, hallja-e, éppen azt, amit maga keres!
– Tán nem? – lepődött meg Mózsí.
– De igen ám – erősködött a másik és nyomban átállott a szekér elejétől a szekér farához –, mert ez éppen olyan jövődő, hogy még a préfektus úr igazságán sem esik csorba miatta. Az ötszáz lejért nem csak öt botot, de éppen húszat kaphatik erről a szekérről!
Erre már aztán Mózsí se állotta meg, hogy jobban szemügyre ne vegye a szekérdérék tartalmát. Bizony abban csupa jó növésű gyümölcsfacsemete várakozott a szerencsére.
– De a jövődővel mi történik? – aggodalmaskodott.
– Pojnyik-almából léssen a legderekabb pálinka – vélte a szekeres.
– De huszonötével betegség.
– Mért? – horkant föl a sipkás, mintha megbántották volna –, lám a zsidó negyvenért méri literjét! S húsz esztendő múlva tíz literre valót is lerázhat egyrő!
– Én le, ha élek!
– S ha nem, lerázza más!
– Vigasztalásul kevés.
– Elég annak, aki megissza a torán!
Nézték egymást.
– Hát, ha így van már, akkor egye fene, húszért! – szánta el magát Mózsí és belesapott a szekeres markába.
– Huszonháromért akár fináncot akaszthat rá! – csapta vissza a szekeres a magáét. – Minden fára egyet!

– Legyen igaza, itt van huszonkettő – nyugodott bele Mózsi a változhatatlanba –, s ami marad, azt megisszuk együtt, hogy a préfektus úrnak se legyen egészen igaza. Mert hát mind a ketten székelyek volnánk, azért, amiért még prefektusok is vannak!

Hát így vásárolt Mózsi azon a napon húsz darab almafát, a prefektus úr ajándékán. Még este hazavitte, miután a Szomorú Kakasnál megittak három literre való savanyú bort a homoródi szászokéból.

Tova éccaka lett, mire fölért a Kommandó alá a házhoz. Meg is ugatta a kutya, mert nem szokott hozzá, hogy ilyenkor járjon haza a gazdája.

– Ne ugass, hé! – igazította helyre Mózsi a megtévedt állatot. – Nem látod, hogy prefektusi dologgal járok?

A házban bent sötét volt, de Mózsi azon nyomban lángot tett a mécesbe.

– Keljetek föl! – adta ki a parancsot.

Az asszony, meg a két gyerek laposakat pislogtak az ágyból.

– Nem értitek? – riadt rájuk Mózsi – fölkelni, egy-kettő!

– Mi a súlynak? – borzolódt az asszony.

A gyerekek is behúzódtak a takaró alá, még a fejüket is elrejtették, nehogy kitudódják, hogy fülük is van.

Mózsi elkomorodva hordozta meg tekintetét a családon.

– Azért, mert a jövődő lépett bé vélem együtt a házba, s azt fektibe köszönteni nem illedelmes.

Erre aztán nagy sóhajtozva felkászálódott az asszony is. A gyerekeket úgy kellett kiebrudalni, hogy lábra keljenek. Mikor aztán függőlegesbe kerültek mindhárman, akkor Mózsi kinyúlt a pitvarba s behozta az összekötözött fácskákat.

– Itt van, né! – jelentette bé, s odaállította őket az asztal mellé.

– Mik ezek a nyavalyák? – pislogott csalódottan az asszony.

– Tán nem kerítésnek való vesszőt hozott, apám? – tudakolta a nagyobbik fiúcska. – Amiatt ugyan kár volt ippeg Brassóig elmenni!

– Mondottam, oktanok, hogy a jövődő lépett bé vélem együtt a házba – feddette meg Mózsi őket –, gyümölcsfák ezek, mégpedig préfektustól valók!

– Akkor vackornál egyéb nem is terem meg rajtok – jelentette ki gondolkodás nélkül az asszony, s azon nyomban visszabújt az ágyba. Onnan kérdezte:

– S pénzt mennyit adott? Telik egy tehenre?

Mózsi egy percig elgondolkodva nézte a feleségit.

– Azért nem kötjük föl magunkat – közölte azután tapintatosan.

Nem hiába éltek tíz éve együtt, az asszony nyomban megértette a szót.

– Ennyi az egész? – meredt rá ijedten. Aztán, hogy válasz nem jött, morgott valamit, s befordult a fal felé. Szempillantás alatt a gyerekek is dunyha alatt voltak, s Mózsi ott állott egyedül a ház közepén az almákkal.

– Nem baj, na – sóhajtotta ki magából a csalódást. Azzal megmarkolta a fácskákat, s dacosan emelte föl őket a magosba.

– Méges csak jövendő lesz ezekből! – vágta ki keményen a szót. – Ha tük nem is hiszitek, s ha a préfektus maga sem akarja, akkor is!

Azzal szépen kitette őket a pitvarba, mert a fának azért mégsem szobában a helye, bármiféle szándékot hordozzon is a gyökereiben.

Hát így kerültek az almafák oda a Kommandó alá. Másnap megásta Mózsi a gödröket s harmadnap ott állottak már szép sorjában a ház mellett. A vállalkozásnak hamar híre kelt. Mikor következő héten lekövetkezett Mózsi a faluba, az utcán csak megszólította a tiszteletes úr:

– Hallom, Mózsi fiam, hogy gyümölcsfákat ültettél!

– Én azt.

– Tiszteséges igyekezet – bólintott kegyesen a lelkek pásztora –, csakhogy ahhoz érteni is kell ám! A gyümölcsfákat tavasszal ültetik, édes fiam, mert kényes szerzet az...

– Ha kényes, akkor ne jöjjön a székelynek a Kommandó alá – mondta ki Mózsi az ítéletet.

De alig haladott valamicskét, már a román jegyző jött reá az úton. Az is elővette.

– Te Csuda! Igaz-e, hogy valami gyümölcsfákat ültettél?

– Tán baj van velök?

– Ti székelyek nem akartok tanulni – csóválta meg a jegyző a fejét –, mért nem kérdeztél meg engem, hogy miképpen kell ültetni a gyümölcsfát? Nem marad meg azokból egy sem!

– Miért? – horkant föl Mózsiban az önérzet. – Sze tán első osztályú állampolgárok azok is! Prefektusi pénzből valók!

– Nana, sze nem azért – békítette a jegyző –, de a gödröket legalább fél esztendővel előbb meg kellett volna ásni, hogy dolgozza meg az idő a földet.

Mózsi rávillant a szeme sarkából a köpcös, kis jegyzőre, aki a maga olajozott ábrázatával úgy tévedt bé a székelyek közé, mint a bivalyborjú a törökbúzába.

– Az idő? Megdolgozta már mindenféle idő ezt a székely földet éppen eléggé, jegyző úr kérem. Sze csak magik is mióta itten vannak már!

– Tán a románokra gondolsz, te? – borzolódtott föl a kicsi ember.

– Dehogysis, csak a jegyzőkre – oszlatta el Mózsi sebtiben a félreértést –, nincsen nekem a románokkal semmi bajom. Tán emberek azok is, nem-e? Teremtett az Úristen annyifélet erre a világra, hogy maga se győzi számon tartani. Még emberevő szerecsen is van, hallott-e arról? Én ugyan nem haragszom rájuk, mért is haragudnék. Csak a végin meg ne egyenek.

De már sirült is odébb, mert kezdett a pocokhasú, kis jegyző olyanformán nézni, mint amikor a kutya meglát egy macskát az eperfa alatt. Amúgy is kéznél volt a bolt, hát beugrott gyorsan.

– Pakk dohányt, Mendi úr, adjisten!

Mendi úr besöpörte az aprópénzt, s kiadta a zöld papirosba csomagolt dohányt. Aztán megkérdezte:

– Miféle fákat ültetett, Táncos úr?

– Nem figefát, ne féljen – vágta zsebre Mózsi a dohányt.

– Mért hogy félnek attól? – ámult el a boltos.

– Mert a figefától félnek a zsidók Krisztus urunk óta – adta meg Mózsi neki is az övét –, azért iszkoltak úgy el Pálesztinából!

De Mendi úr nem azért volt Mendi, hogy adós maradjon a szóval. El se mosolyodott, csak végigsimította gyér, vörös szakállát s úgy kezdte, mint aki titkot mond.

– Sssst...! Dehogy is azért, dehogyis...!

– Hát ugyan mért? – vette föl a szó végét Mózsi.

– Mert Palesztinában nem volt székely!

– Nem-e? – ütődött meg Mózsi. – Hát az apostolok mik voltak?

– Éppen olyan zsidók, mint én! – feszítette ki Mendi úr szűk pulykamellét.

– Nocsak! S nekünk azt taníták az oskolában, hogy igaz emberek valának mind egy szálig!

Azzal ment is az ajtónak. Már a kilincsen volt a keze, mikor utána szólott a zsidó:

– Aztán, ha eladó gyümölcse lesz, Táncos úr, én itt vagyok!

– Én meg a Kommandón.

Hanem az almafákról akárhogy is vélekedett a világ, kettő híjával mind megeredt a tavaszon. Lombot is vetettek, ügyeset. Rájövő télen nehányat megrágtak a nyulak, mert lefújta róluk a szél a kórét. Ezekből ismét elpusztult kettő. Egyet szénahordáskor letaposott a bivaly. Egyet valami arra tévedt szekeres levágott kínjában ostornyélnek. Egyet meg a gyerekek törtek ki játszadozás közben. Végül is tizenhárom megmaradt.

– A számotokkal most már rendben lennénk – egyezett bele Mózsi az almafák dolgába –, még csak a jövődötökre vagyok kíváncsi.

Hát arra sem kellett várakozni sokáig. Eljött az ötödik tavasz, és bár éppen azon a tavaszon különösen sötét és rossz felhők jártak a Kommandó fölött, a kicsi fák mégis virágba szöktek mind a tizenhárman.

– Nocsak – örvendett meg Mózsi –, nem hazuda a sipkás ember! Akkurátus székely fák vagytok, ha még ilyen esztendőben is kedvetek van virágzani!

Amikor a virágok lehullottak, nagy hullás volt odalent a völgyekben is. De most már egymást hullatták a románok, ami eddig még nem történt volt. Egy fuvaros ember mondotta, aki fát szekerezett Brassóba, s így mindent tudott.

– A románok bézárták a préfektusukat a pincébe, a rendőrfőnököt meg agyonlőtték – hirdette meg a fuvaros a Kommandón –, erre aztán agyonlőtték nehányat azok közül, akik vasgárdistáknak nevezik magukat, s a többit meg elvitték Csíkszeredára!

– Isten segítse őket! – vélte Mózsi.
– Minek? – csodálkozott el a szekeres, pedig székely volt az is.
– Hogy győzzék egymást.
– Hajjaj – sóhajtott a brassói –, a vége csak az lesz, hogy ránk gyűlnek valamennyien.

Jól ismerhette őket, mert éppen így történt. Nehány hét múlva már megegyezett a kétféle román s fogdosták össze a magyarokat együttesen. Vitték őket át Romániába, megmutogatni a többieknek, hogy ni, ilyen is van nálunk!

Azonban sem a Jóisten, sem az almafák nem törődtek velük. Az egyik igazgatta tovább az esztendő, az almafák pedig igazodtak utána. Szó se róla, egyetlen ágacska sem szakadt le a termés alatt, de azért minden fácskán látszott egy-két alma, s kezdetnek éppen elég volt. Szép, laposkerekre formált pojnyikalmák voltak mindannyian. Már éppen kinőttek jó ökölnyi-nagyra és sárgulni is elkezdtek illedelmesen, amikor egy szép napon csak azzal loholt föl a harangozó fia, hogy ni, mit beszélnek a faluban: tova Bécsben megdöntötték valami urak a románok igazságát, s hogy ezentúl újra a magyaroké kerekedik fölül idehaza!

– Ideje – örvendett meg Mózsi –, sze már ugyanvalóst belefáradhattak huszonkét esztendő alatt az uraskodásba!

Sirült is le menten a paphoz hírt látni. De ott már megvakarta mégis a fejét. Mert azt mondta a tiszteletes úr, hogy az igazságnak újra csak baja történt, mert az országhatár ezentúl itt kezdődik valahol a Kommandón, s úgy vágja kettőbe Erdélyországot hosszába, mint a csürcét, amikor sütni teszik.

– Na fene! – riadozott meg Mózsi – még meg is esznek a végén azok a bécsiek!

A jegyzői iroda is olyan volt, mint a méhkaptár, amikor harkály kopogtatja. Dühösen dongtak ki s be a románok, hadonásztak, átkozódtak, megesett rajtuk a Mózsi szíve. Odahúzódott hát egy kisebb csoporthoz, melyik az irodával szemben, az utca szegélyin lógatta az orrát. Olyan pakurárfélék voltak, szegények, a hegyek közül.

– Ne búsuljatok – szólta oda nekik –, ti se lesztek rosszabbul, mint mi voltunk.
– Könnyen beszélsz – felelt vissza az egyik –, neked mátul kezdve vasárnap!
– Eddig nektek volt – vont a vállát –, cserélődniök kell a napoknak is, igaz-e?
– Biza nekem elég nehéz volt eddig is – vallotta be a pakurár szomorúan.
– Hát akkor meg minek bánkódol? Sze nem húznak nyársra ezután sem.
– Nem lehet tudni, hogy mi lesz – aggodalmaskodott a román.
– Látod, látod – oktatta őt Mózsi –, én most igaz szívvel sajnállak benneteket, s ez nekem igen jól esik. Tük is sajnálhattatok volna minket egy kicsikét huszonkét éven át, nektek is jól esett volna, de nem tettétek. Hanem azért ne félj, mert amíg egyéb is van, románt nem eszünk.

Elvigasztalhatta volna még őket szívesen tovább is, mert igen jólesett egyszer már a szent Evangéliumot cselekedhetni a románokkal szemben. De a községháza elé kilépett a jegyző, s úgy nézett körül, mint a bika, aki vörös posztót keres. Jobbnak látta szemére húzni a kalapot s elsuvadni a közeléből, nehogy még a végén veszélybe kerüljön az Evangélium.

De a jegyző már szemre kapta.

– Hé, te Csuda! – rikkantott utána.

– Adjon Isten! – állott meg Mózsai tisztességtudóan, s igyekezett olyan arcot vágni, mint amilyent a szentképek viselnek a románok templomában.

De a jegyző nem gondolt a templomra, s mindjárt a vastagján kezdte.

– Istenit a bitang fejednek, örvendesz, mi? Ragyog az a ronda pofád?! Hát csak ne örvendj! Ott jön le az új határ az Urbéres erdő alatt, érted?! Egyenest le a Feketeügynek, a prázsmári hídnak, érted?! Ez a koszos falu itt Magyarország lesz ugyan, de te nem! A te házad nem! És az erdő sem! Hát úgy vigyázz magadra!

– Nana – hökkent meg Mózsiban a lélek.

De a jegyző csak ordított:

– Disznók vagytok mind! Irredenta kutyák! Szabadság kell?! Igazság kell?! Magyarország kell?! Mars innét!

Mózsai szemére rántotta a kalapot, s már mozdult benne a szó, hogy valami nagyot odamondjon, de aztán eszébe jutott az Evangélium és csak megkérdezte:

– S a jegyző úr itt marad?

– Dehogyan maradok – szuszogta a törvény embere valamivel csöndesebben, s még sóhajtott is hozzá –, mit keressek én Magyarországon?

– No lássa.

Azzal már ment is szaporán, nehogy még egyszer kísértésbe jusson az Evangéliumra való jó igyekezet. Forgatta a fejében, amiket hallott. Rázta is valamicskét a hideg, de inkább mesének látszott az egész, semmint valóságnak.

– Bolondok az urak – döntötte el végül is –, hogyan lehetne kettőbe vágni azt, ami egy? Papiroson még talán... de a Kommandón? Nem alma az, hogy felit az egyik zsebembe, felit a másikba!

S a hegy alatt már fűtyörészett is, mint akinek semmi gondja az urak dolgával nincsen.

De alig múlt el néhány nap, csak dőlni kezdett odalent az úton a sok román katona. Ontotta őket az ország belseje, de úgy, mintha valamennyien egyszerre akarnának kiszaladni a világból. S a katonák közt mindenféle úri népek, csöbstől, motorkocsin, ki szekéren, bútorostul, kutyástul-macskástul.

– Ugye apám, ezek ejszen mind préfektusok? – tudakolta Mózsitól a nagyobbik fia, amint a hegyről szemlélték a nagy futamodást.

– Jegyzők is lehetnének – vélte Mózsai.

– Megviszketősödött a fenekük – így a gyerekek tovább.

– Ez az igazságtól van – végezte Mózsi az atyai oktatást. – Ejszen amint ott Bécsvárában döntöttek, attól.

Aztán ahogy tovább nézték a vonulást, egyre csudálatosabbnak látszott a dolog. Meg is jegyezte a fia előtt:

– Nagy dolog kellett essék mégis, hogy már az úrféle is szalad az úrféle elől! Ilyen még nem vót!

– Hátha nem is futnak ezek, édesapám! – nézett föl rá a gyerek.

– Hát?

– Csak elmennek, hogy annál jobban visszajöhessenek!

Mózsi ránézett a fiára s megcsóválta a fejét.

– Abbiza meglehet – mondotta ő is.

Hát, ahogy ott szemlélődnek, csak látják, hogy jönnek valami egyenruhásak fölfele a hegyen. S egyenest neki a háznak.

– Odanézzen! – ijedezett a gyerek. – Kezdik is már, mégpedig éppen nálunk!

– Na fene! – hökkent meg Mózsi is a katonákon, s igyekezetre fogta, hogy bár egyszerre érkezzék haza velők.

Tisztek voltak azok, s románok, egy szálig.

– Kié ez a ház? – böffent reá a legrangosabbik, amikor a ház előtt összetalálkoztak.

– Tán az enyim vóna – nézte meg Mózsi a saját otthonát.

– Mi az, hogy „vóna”? – vörösödött el a rangviselő ember. – A tied, vagy nem a tied?

– Eddig úgy tudtam...

– Hogy hívnak? – förmedt rá egy sanda nézésű, a többi közül.

– Táncos Csuda Mózes.

– Magyar vagy?

– Nem is angol.

Még ki se mondta egészen, már mellbe ragadta egy harmadik s úgy fogta, mintha attól félne, hogy minden pillanatban kiszaladhat a markából a szerencse.

– Hohó! Vigyázzunk csak! Mit tudsz te az angolokról, mi? Nem tudod, hogy háborúban vagyunk velők, mi?

– Sze tudom én azt, hogyne tudnám – adta meg magát Mózsi szerényen.

– Akkor mit hivatkozol reájok? – vették körül acsarkodva a tisztí gúnyások. – Mi harcban vagyunk az országért, s ti elárultok bennünket a hátunk megett?! Itt Románia van, s az is marad! Érted?! Hiába küldött pénzt az angol király a papotoknak, mi úgy rúgunk fenéken, hogy Budapestig repültök! Érted?!

Rázták szegény fejét s káromkodtak olyanokat, hogy még a nap is megállt ijedtében az égen. Aztán nagy acsarkodással tovább haladtak végre.

– No, engem is megkeresztelének – vakarta meg Mózsi a fejét, amikor megmentődött tőlük –, hogy keresztelné meg őket is a hullamosó! Hétfőtől vasárnapig egyfolytában...!

Azok a tisztfélék aztán addig nézdegéltek, szaglászta előre-hátra a Kommandó alatt, míg másnap csak följött egy rakás katona, s odatelepedett egyenesen a Mózsi udvarára. Volt azok között mindenféle: dobrudzsai bolgár, beszarábiai orosz, moldovai cigány, oltországi örmény, bánáti sváb, máramarosi tót, talán még román is. Meg egy csángó magyar, tova Bukovinából. Legelőbb is azzal barátkozott össze.

– S tik mük vagytok, így együtt? – vallatta ki a csángót.

– Mink egy szakasz katona – felelte az –, akik Romániát őrizzük.

– S éppen itt, nálam?

– Úgy látszik – vonta meg a csángó a vállát. Szomorú, törődött kis emberke volt, csak úgy lötyögött rajta az ócska egyenruha.

– S te hova valósi vagy? – tudakolta Mózsi jószívvel.

– Én Boldogasszonyfálváról. Ahajt, túl Bukovina s Móduva között.

– Tudom én – bölintott Mózsi és sóhajtott hozzá –, régi időben sokan mentek ki innen hozzátok az osztrákok elől. Akkor is bécsi szél fújta ide a katonákat, akárcsak most.

– Hát, Isten tudja – sóhajtott a csángó is.

Közben a katonák lézengtek a ház körül elé-hátra, s némelyik kezdte szemügyre venni az almafákat is.

– Hó! – szaladt oda Mózsi, amikor észrevette, hogy veszedelemben vannak a szép, sárguló pojnyikok. – Az prefektusi alma!

– Micsoda? – hökkentek hátra a katonák.

– Prefektusi alma – oktatta őket Mózsi fontoskodva, s ujjával a völgy felé mutatott –, jó lesz vigyázni, Brassó ide egy ugrás!

Nem is esett kár a pojnyikokban három egész napig. Harmadik napon úgy dél felé nyüzsgés támadt a katonák között.

– Parancs jött, hogy odébb kell menni egy dombbal – mondták –, ide már magyarok jönnek.

– Tán nem? – figyelte föl Mózsi egyszerűen.

De már mentek is a katonák. A csángó utolsónak maradt.

– Te – kezdte el lógó orral, mikor a többiek már jó messzire voltak –, örvendez, hogy magyar leszel?

– Sze tán az voltam én eddig is – tért ki Mózsi a válasz elől, mert hiába beszélt magyarul a csángó, mégis csak román volt a ruha rajta.

De az szegény nem mutatott semmi huncutságot. Csak állt, mint a ló a mészárszék előtt.

– Hej, ha én is átalkerülhetnék...!

– Hásze, maradj itt – kapta föl rá Mózsi a szemét –, attól még megél a román király!

– De a család nehezen – keseredett a csángó –, s Boldogasszonyfalva román marad, akármilyen is lesz!

Erre már Mózsi sem tudott okosat mondani. Csak hátrament az almafákhoz s leszedett egy jó kalapravalót az érettségéből.

– Fogjad, testvér – mondotta –, jó szívvel adom.

Még a szeme is könnyes lett a csángónak, úgy meghatódott ettől.

– Nem lesz baj abból – aggodalmaskodott –, ha ideadod nekem a prefektus almáit?

– A búbánat a prefektusé, nem ez az alma – húzta ki Mózsi a derekát.

– Sze tán te mondtad! – meresztette rá szemét a csángó.

– Én-e? – istenkedett Mózsi –, én aztán soha! Én csak azt mondtam, hogy prefektusi alma, s ez igaz is, mert prefektus volt az apja neki. Meg hogy Brassó ide alig egy ugrás. Láthatja, akinek szeme van: ott van, ni Brassó a hegy alatt!

Aztán hogy a csángó szegény csak állott egy helyben, még meg is oskoláztatta, mint a gyermeket:

– Mert így van ez rendjén, látod-e. Abból, hogy itt járt egyszer a prefektus, nekem lett tizenhárom almafám. Éppen most kezdenek teremni, s ez a fontos, nem egyéb. Mert azt mondd meg nekem: hol vagyon ma már az a prefektus? Na látod. Ezek pedig javában teremni fognak még, amikor már nemhogy ez az egy, de még a többi prefektusok sem lesznek sehol. Hát így van ez. S még neked is teremhet valamiféle fa, ott Boldogasszonyfalván, mert az emberfia soha sem tudhassa, hogy milyen magból milyen fa nő. Érzed-é talán ezeken az almákon a prefektusi medve szagát? Pedig bűdös volt ám, anyja ne sirassa! Hát csak adjon Isten egészséget hozzájuk!

Nem sokat értett szegény csángó a beszédből, de elment, mert már mennie kellett. Elbúcsúztak egymástól, ahogy illik azoknak, akik magyarul szólnak a világ bajairól, s aztán csak nézte Mózsi a pajta végiből, hogy miképpen hurcolják át Romániát a csúcsos sipkások erről a dombról a másikra. Nem volt egészen tisztában a dolog jelentőségével, de azért úgy adta meg a feleletet az asszony szepegő kérdésére, ahogy férfiemberhez illik, aki magosabbról lát mindent:

– Ejszen azért vitték át a románok a maguk országát a csurgódombra, mert onnan könnyebben tudnak elszaladni vele, ha baj támad!

– De vajon elvitték-e igazán, vagy csak teszik magukat? – aggodalmaskodott Rozál.

– Kitűnik majd az is – adta meg Mózsi az illő választ.

Hát ki is tűnt, még azon a napon. Úgy esteledés előtt újra jövögetni kezdett fölfele a falu irányából három egyenruhás ember. De már ezek másfélék voltak, messziről is látni lehetett.

– No, teríts asztalt szaporán, mert vendégünk lesz! – adta ki Mózsi a parancsot. – Csirkét ölj, s poharakat tégy!

– Kit keresztel? – riadt meg az asszony a szokatlan parancstól.

– Magyarországot!

Volt még egy kis eldugott pálinka, azt sebesen előkotorta a pajta hídlása alól, az asszony a csirkéket kezdte nyomorgatni, a gyerekek is futkostak a tüzelő után, ezért-azért: szempillantás alatt ünnepi hangulat lepte el a Kommandó alatti kis házat. Mózsi még gyorsan tiszta inget vett magára, vállára vetette vasárnapi zekéjét, s még éppen annyi ideje maradt, hogy kimenjen a ház végibe az érkezők elé.

– Hozta Isten magikat! – köszönt reájuk tisztességgel.

Azok hárman puskával a vállukon megálltak.

– Jó napot! – köszönt vissza az egyik, akinek csillag is volt a gallérján.

– De jó ám! – nevetett reája Mózsi.

Azok hárman megnézték jól az agyagból vert, kicsi, székely házat.

– Gyatra vityilló – vélte az egyik.

– Itt se tudják még, mi a kultúra – toldotta a másik.

Mózsi meg csak állt s hallgatta örömmel, hogy lám katonaruhás emberek magyarul beszélnek. Mindegy volt, hogy mit, fontos volt csak az, hogy az ő nyelvén beszéltek, s nem a románokén. Már éppen készült, hogy béinvitálja őket a házba, amikor a csillagos ránézett s megkérdezte:

– Maga magyar-e, vagy oláh?

– Én éppeg székely – felelte jókedvűen –, aki vendéget látni készül nagy örömmel!

– De magyar-székely, vagy oláh-székely? – faggatózott tovább a csillagos.

– Hát az mi a súly? – esett ki belőle a csudálkozás.

A csillagos katona pedig elkezdte oktatni nagy szigorúsággal:

– Aki azt mondja, hogy minálunk minden jobb, mint Romániában volt, az a magyar-székely. Aki meg nem áttal úgy beszélni, hogy az oláhnál ez meg ez jobb volt, az az oláh-székely! S pusztítsa el őket az Isten!

– Nono – hökkent meg Mózsi, s egyszeribe elment a nevető kedve.

– Hát most feleljen: melyik maga ezekből?

– Ejszen egyik sem – nézett Mózsi egyenesen a csillagos ember szemé közé.

– Hogy értsük ezt? – ült ki a gyanakvás a katona arcára.

– Hát úgy, hogy én azt még nem tudhatom. Ez ideig csak az egyik felét ismertem, a másikat maguk hozzák a tarisznyájukban!

Elkezdett ám erre pattogni a csillagos legény kegyetlenül.

– Micsoda megátalkodott beszéd ez, hallja? Örvendjen, hogy felszabadítottuk, hogy eljöttünk maga miatt ide. Mit gondol?! Ülhattünk volna mi jobb helyen is odahaza, semhogy ezeket a bitang hegyeket másszuk! Hát nincs már egy csepp hazafias érzés sem magukban? Annyit jelent maguknak a magyarság, hogy hol jobb, hol rosszabb? Mi? De már szenvedni, tűrni és áldozni a magyarságukért nem tudnak?!

És szapult a szegény Mózsit nekiveresedve, hogy azt se tudta szegény, melyik lábára álljon, s az ünnepváró család is kigyúlt az ajtóba. Ettől aztán Mózsinak is megjött a hangja.

– Ide hallgasson, katona úr – szólt oda a csillagosnak, mikor az egy percre abbahagyta, hogy lélegzetet vegyen –, én amióta megszülettem, mind itt voltam magyar ezen a bitang hegyen, s mégsem panaszkodtam miatta. Maga pedig csak most érkezett, s máris fenekedik. Mi lenne itt magából harmincöt év alatt, azt mondja meg?

– Hogy? Mi? – hökkent meg a másik.

– Hogy? Mi? – kente reá Mózsi tovább a magáét, már csak a családi becsület miatt is. – Megjön ide a házamhoz, s azzal kezdi, hogy örvendjek, amért eljött hazulról ezekre a bitang hegyekre, mikor ülhetett volna otthon, párnán is. Hásze örvendek én. De ha csak azért gyűtt, hogy ezt nekem megmondja, akkor jobb is, ha még ma visszamegyen. Mert azt én úgyis tudom, hogy mindenkinek odahaza a legjobb. Ehhez nálunk nem kell csillagot akasszanak az ember nyakába, hogy megtanulja!

Így Mózsi.

– Nézze, ember – csöndesedett meg kissé a katona ettől a beszédétől –, rosszul esik ám nekünk is, hogy jó szándékkal eljöttünk ide, s maguk bizalmatlansággal fogadnak!

– Én-e? – lepődött meg Mózsi, s a csirkékre gondolt, meg a pálinkára, ami bent a házban várta az ünnepet.

– Maga hát! Nem azt mondta-é, hogy nem tudhassa még, melyik a jobb: Románia, vagy Magyarország?

– Én azt nem mondtam. Én csak azt mondtam, hogy az egyiket ismerem, a másikat még nem.

– Na ugye? – csapott le a szóra a csillagos. – Mi a vérünket ontjuk magáért, s maga ilyeneket mond! Hát magyar ember maga? Hát magyar beszéd az ilyen? Hát ha kőből hoznánk kenyeret magának, nem jobban kellene ízledjék az is a románok pulickájánál? Mi?

– Azért a pulickát nem köll ám szidni – komorodott el Mózsi –, mert mi itt mind azt esszük. Egyébként maga mennyit ontott belőle?

– Micsodából?

– Hát a vériből. Sze tán arról beszélt?

Erre elvörösödött az egyenruhás vendég és csak rántott egyet a puskaszíján.

– A határ ezentúl itt megyen el a maga háza mellett – kezdte hivatalos hangon –, érti? Átmenni a határon túlra tilos. Mindenféle érintkezés túloidali személyekkel tilos. Megértette?

– Meg én mindent – sóhajtott Mózsi –, csak egyet nem.

– S az mi?

– Hogy miképpen lett most egyszeribe kétféle székely ebben az országban, mikor örökkéig csak egyféle volt!

A csillagos legénynek elbiggyedt a szája gúnyosan.

– Na majd meglássuk a híres székelyeket – vetette oda –, amit a románok elrontottak magukon huszonkét év alatt, azt nem lesz könnyű helyrehozni. De most majd meglátják, hogy mi a rend és a kultúra. Na, Isten áldja!

Azzal otthagyták Mózsit ünnepi zekéjében, s mentek mind a hárman fölfele. Éppen az almafák között.

Hát csak megáll először az egyik, amelyik leghátul volt, s kezdi verni az almát. Aztán megáll a másik meg a harmadik is. Nekifohászkodtak a fácskáknak, még az ágat is letörték, ha nem jött az alma szépszerivel.

Nézte Mózsi egy darabig a pusztítást, de nem szólott, de aztán, mikor már a harmadik ágat is letörték, csak megköszöörülte a torkát mégis.

– Kultúra nélkül nem is ízlik? – kérdezte.

– Mit mond? – mordultak föl a katonák.

– Azt kérdem, hogy pusztítás nélkül nincs-e hazafiság? – magyarázta Mózsi a székely beszédet.

– Tán sajnálja? – förmedtek rá mind a hárman. – Hát magyar ember maga? Magyar a fenét! Oláh ez, hogy gebedne meg!

S cifraa pödört káromkodások között kioktatták amúgy istenigazában, hogy mit tegyen az ilyen bitang oláh-székely az almafáival.

Aztán elmentek. Mózsi meg állt-állt a ház előtt, s azon tűnődött, hogy ugyan vajon mit is találhattak ki ott tova Bécsben az urak, hogy így egymásra vadították az embereket. Ahogy ott állt, egyszerre csak neszezést hallott maga mögött. Az asszony volt, Rozál.

– A csürkével mi lesz? – kérdezte félénken. – Ejszen mégis kár vót...

Mózsia kihúzta a derekát, s végignézett a megrettent családon.

– Azért is ünneplünk! – adta ki keményen a parancsot, s úgy vonult be a házba az ujjongó gyerekek előtt, mint aki csatát veszített ugyan, de erről csak ő s az Isten szabad tudjanak, más senki.

Hanem valamit a nagyobbik gyerek is megsejthetett a csatavesztésből, mert a csirke után megszólalt nagy gondtellen.

– Idesapám!

– No.

– Olyan kimenés nincsen, hogy bėjövetel ne járjon vele?

Mózsia ránézett a fiára, aztán kinyúlt a pálinkásüveg után, jót húzott belőle, s odanyújtotta.

– Isten-Isten...!

A gyerek elkapta az üveget, s a szájához emelte. Rozál rosszállólag csóválta meg a fejét.

– Kicsi még erre... hogy engedheti...!

– Aki ilyet kérdez, az székelynek éppen elég – jelentette ki Mózsi komolyan. Aztán csak ennyit mondott a fiának, mikor az visszatette az üveget az asztalra, s a száját is megtörölte keze fejével.

– A hó sem megyen el eső nélkül, ez az igazság.

– Elég kár – állapította meg kicsi Mózsi.

Kint már sötét este volt akkor, s a hegy fölött néhány csillag meghirdette hosszú idő után az első magyar éjszakát.

– Most pedig énekelünk! – csapta le Mózsi öklét az asztalra.

S el is bődült nyomban:

– Ha fölmegegyek a kommandói tetőre...

Mély, rekedt hangjára úgy küszött föl a nóta szárán a két vékony gyerekhang, mint fuszulyka a karóra.

Hanem az almákból nem sok maradt.

Mikor harmadnap a bizottság arra jött, hogy megállapítsa pontosan a métát, már csak egyetlen alma lapult a levelek között.

A nevezetes bizottság, mely arra volt hivatva, hogy kettészelve azt, amit az Úristen egynek alkotott, négy tiszt úrból állott. Volt ott egy magyar, egy román, egy német meg egy olasz. A magyart s a románát jóváhagyta volna Mózsi is, mert hát kettőn áll a vásár. De hogy a két idegen mit akart a Kommandón, azt semmiképpen sem tudta megérteni. Kísérte még őket azonkívül egy rakás katona, tisztí legény, meg mindenféle, de azok nem sokat számítottak.

Az urak aztán elkezdték rángatni a métát maguk között, mint ebek a csontot. A magyar őrnagy, az igen erősen megtetszett Mózsinak. Nagy, veres ábrázatú, vastag nyakú úr volt, s ha csak egy arasszal beljebb akarták tolni valahol a románok a cöveket, már úgy ordított, hogy gyönyörűség volt hallani. Hanem a román őrnagy, az se volt kutya. Ha nem tudta az igazát másképpen bizonyítani, hát ledobta magát a földre, s úgy rángatózott, mint a nyavalyatörős. Hogy ő a szent román földből még egy araszt sem enged át a magyarnak, inkább sújtsa le őket a pusztító istennyila azon nyomban, mindenestől. Így ment ez, minden egyes cölöp leverésénél. Egyik a szent román földet, másik az ezeréves Magyarországot védte a Kommandón. A német meg az olasz pedig ott álltak kezükben a térképekkel, s döntögették az igazságot.

– Vajon melyikük akarja Romániát, s melyikük Magyarországot? – tűnődött Mózsi, ahogy elnézte őket, de nem tudott rájönni semmiképpen. Mert úgy látszott, mintha mind a kettő egyet akart volna. S ez hol a magyarnak volt baj, hogy a románnak.

Rendre odaértek a Mózsi házához. Sőt el is vonultak a ház előtt, anélkül, hogy pillantásra is méltatták volna, hiába állt ki cégérnek Mózsi háznépeستül az ajtó elébe. Csak mentek. S éppen az almafák között álltak meg újra. Nézni kezdték a Kommandó tetején álló fellegesőt, s a hidat alant a Feketeügyön, nézték a hátrahagyott cölöpök mellett felállított katonák sorát, s elkezdték igazgatni az

egyeneset. Veszekedtek pogányul, Mózsi meg topogott az ajtó előtt, mert úgy látszott éppen, mintha őrajta néznének keresztül a méta keresésében.

A román őrnagy leszúrta a cöveket az egyik almafa tövébe. De nem volt rest a magyar sem: menten kitépte onnan, s olyant káromkodott, hogy még az ördögök is elveresedtek tőle a pokolban, akárha bérmáló leánykák lettek volna. Két almafával odébb szúrta le. Erre aztán a román őrnagy elkezdte ököllel verni a földet, szinte zokogott dühében. A német meg az olasz pedig felváltva kukucsáltak valami rézszínű skatulyába, s végül is egy almafával beljebb került a cövek. Ettől aztán a román is, meg a magyar is egyszerre káromkodtak.

Az almafákról lévén szó, Mózsi is érdekelni kezdte a dolog, s így hát szép lassan megindult az urak felé. Jó előre levette a kalapját, s igen nagy óvatossággal köszöntötte őket a maga földjén.

– Adjon az Úristen mindenkinek mindent!

A magyar őrnagy menten odajött hozzá, s parolát is adott.

– Szerencséje van, ember!

Valóban az lehet, azt láthatta Mózsi a többiek arcáról, mert a német meg az olasz még fölemelték valahogy a kezüket a sapkájukhoz, hogy a köszöntését fogadják, de a román, az biccenteni is elfelejtett.

– Ideje – vallotta be Mózsi.

– Itt megy a határ, lássa – mutatott a magyar őrnagy a cövekre –, erre aztán úgy ügyeljen kend, hogy el ne mozdítsa senki!

– Pedig nem ártana neki.

– Micsoda? – hökkent meg az őrnagy.

– Ha például bévinnénk Brassóba, hogy megláthassák ott is.

Mosolyra virult az őrnagy veres képe. Súlyos, nagy kezével megveregette a Mózsi vállát s hátrapislogott a többiekre.

– Majd az is eljön még – mondotta halkan, hogy azok ne hallják –, ne féljen semmit...

– Én nem is. Csak más se féljen.

Az őrnagy ránevetett, s kihúzott a zsebéből egy nagy bőrtárcát. Abból is egy jókora szivart, s odanyújtotta.

– Hát most már jobb lesz ezentúl, úgy-e?

– Azt Isten tudhassa csak – felelte Mózsi, s a szivart a füle megé szúrta.

Ettől az őrnagy egy kissé elkomolyodott.

– Hát itt megy a határ, lássa – kezdte tanítani –, a cölöpök között, egyenes vonalban. Látja jól? Álljon ide! Így. Most nézzen ettől a cölöptől ahhoz a lentihez. A ház magyar területre esik, tehát maga magyar állampolgár. Az egyenes ott megy el a pajta sarkánál. Lássa? Annak a ganédombnak a közepén. Az a kis bódé ott, az már román részre esik.

– Híjnye, a panciusát – hegyesedett ki Mózsi –, az már elég baj, hallja-e? Ezen segíteni köll!

– Mért lenne akkora baj? – csodálkozott az őrnagy.

– Mert oda jár nálunk az ember, ha a bajára megy. Az afféle épület!

Kacagott erre az őrnagy akkorát, hogy még a térdeit is megcsapkodta belé.

– Pedig nem kacagás ez – nézett reá Mózsi rosszállólag –, most ejszen útlevél kell ezentúl még a gyermekeknek is! Sze tán nem hagyhatom, hogy körülpiszkolják a házat?!

Több se kellett az őrnagynak. Elmondta mindjárt a többieknek is idegen nyelven a Mózsi gondját. Nevettek is rajta, ahányan voltak. De ezt már nem állhatta a természete, hogy így csúffá nevéssék az idegenek. Srófolat hát egyet az eszín, s elkezdte mindjárt.

– Még tiszta szerencse, hogy a ganédomb felett ilyen szépen megosztóznak az urak. Lám, éppen felibe vágták.

– S az mért szerencse? – kérdezte még mindég heherészve, újabb tréfára készen az őrnagy.

– Csak azért, mert így legalább mindegyükre jut egy tarisznyáraláló – vágott Mózsi a szemével, s a villantásában benne volt az is, hogy no, most már nevetettek keveset magatokon is, lám.

De nem nevettek azok. Tették magukat, hogy a fülükön túl nem jutott a szó. Föl is kerekedének azon nyomban tovább az erdő felé. De most már a magyar őrnagy se kacagott vissza. Kezét se nyújtotta, még csak szóval sem búcsúzott.

– Furcsák vagytok – csóválta meg Mózsi a fejét –, amíg ti nevettek rajtam, addig tetszett a dolog. De ha én nevetek egyszer rajtatok, akkor egyszeribe urak lesztek megint. Na jól van, na.

A cölöpnél két katonát hagytak hátra az urak. S hogy az igazságon csorba ne essék, hát egy magyart meg egy románt.

A magyar menten füttyörészni kezdett, felakasztotta puskáját az egyik almafára, ledobta a sapkáját, leoldotta a derékszíját is és elhevert a fűben. A román peckesen sétált a maga oldalán, vállra vetett fegyverrel, szigorúan.

– Nincs meleged, koma? – szólta át hozzá a magyar.

A román megállt és bámulni kezdte az eget.

– Nem tudsz magyarul?

– Mit akar ez? – fordult a román Mózsihoz a maga nyelvén.

– Azt kérde, hogy tudsz-e magyarul?

– Nem tudok.

– Meg hogy meleged van-e?

– Az van.

– Azt mondja, hogy nem tud magyarul, és melege van – vitte át a szót Mózsi a magyarhoz.

– Hát mondja meg neki, hogy tanuljon meg, s vesse le a zubbonyát.

– Mit mond? – kérdezte most már kíváncsian a román.

– Hogy tanulj meg magyarul, és vedd le a zubbonyodat!

A román gondolkozott egy keveset, aztán lecsúsztotta válláról a puskát, s lefektette a fű közé. Körülnézett, majd a derékszíját is leoldotta nagy vigyázkodással. Végre leült.

– Ha valami tisztet látsz jönni, szóljál – nézett Mózsira aggódalmasan.

Most már a magyar kérdezte meg:

– Mit mond a szőrös nyelvű?

– Hogy ha tisztet látok, szóljak neki.

– Ne félj, koma, nem jönnek azok most erre – vigasztalta a magyar a románt a maga nyelvén.

Hogy Mózsi ezt is átfordította, egészen megnyugodott a román. Végighevert a fűvön, dohányt vett elő a zsebiből meg papírt és sodorni kezdett. Kedvet kapott ettől a magyar is. Elővette a cigarettás dóznit.

– Szívott-e már magyar cigarettát, apám?

– Én aztán soha – vallotta meg Mózsi.

– Na gyújtson rá akkor.

Alig szippantottak kettőt-hármat, újra kikíváncozott a magyarból a szó.

– Hát katona volt-e?

– Hajjaj.

– A románoknál?

– Ők legalábbis azt hitték.

Megnyekkent ettől a beszédől a magyar ott a fűvön, mintha csiklandozták volna.

– Tán nem úgy volt?

– Nem hát.

– Ezt nem értem.

– Nehéz is – ismerte el Mózsi –, hova valósi maga?

– Én Dunántúlról.

– Hát ide figyeljen. Két esztendeig szógáltam náluk. Érti-e?

– Ezt hogyan érteném – bölintott a dunántúli –, nekem is két esztendőm telik a jövő héten.

– Na lássa. A különbség csak az, hogy én mégsem voltam távol innen egy hónapra sem, a két esztendő alatt.

– Tán ide osztották be valahova?

– Azt ők tudják, hogy hova osztottak s hova nem. Velem az úgy volt, tudja, hogy helyettem a rókák szolgáltak, meg a vaddisznók.

– Nana – hitetlenkedett a katona.

– Nem hiszi? – sértődött meg Mózsi. – Pedig az úgy vót! Bémentem a kaszárnyába, ahajt ni, Brassóban, s még neki se öltözhettem, már kérdi a plutonér. Őrmester az maguknál, vagy olyanforma. Kérdi: mi a mesterséged? Mondom, hogy ni, ez és ez. Vadór meg efféle. Igen? – kérdi –, hát vadászni tudsz-e? Ha én nem, akkor ki? – kérdem én. – Hát rókát tudnál-e löni? – Én akár most rögtön. –

Na, mondta a plutonér, hát ide figyelj: az alezredes úr feleségének rókabunda kell, érted-e? – Értem – mondom –, sze lehet ezt érteni. – Nahát, aszongya, ahány rókabőrt hozol, annyi hét szabadságot kapsz. – Huncut állat a róka, mondom én, kell hozzá két hét. Hát legyen két hét, legyint a plutonér. Hát így volt ez, lássa. S én minden második hétfőn beállíték tisztességgel a kaszárnyába, s letettem az őrmester úr elé egy rókabőrt. Még egy pohár cujkával is megvendégelt ilyenkor. Osztán, hogy meguntam a rókát, elkezdtem: plutonér úr, nyestbőr nem kell? Dehogyan nem, mondotta ő. Csakhogy az még huncutabb ám a rókánál is – így én –, s a bőre tízszer annyit ér! Na, mondotta, tudod mit? Egy nyestbőr: egy hónap. Aztán így is lett. Vaddisznóért három hét, vidrabőrért újra egy hónap. Nyulat, azt úgy vittem neki ráadásba, hogy jókedve legyen. S biza: hamarabb elfogy a két esztendő, mint a vadállatok itt fent a Kommandón.

– Az áldóját, hát itt így ment? – csodálkozott a magyar.

– Így hát.

– Biza nálunk ezt nem lehet.

– Nocsak, nem is kívánom – szögezte le Mózsi.

A román, ott túl a maga oldalán csak ült ezalatt nagy búsan, és szívta a dohányt. Néha félszemmel feléjük sandított s a cölöpre, hogy nem történt-e vele valami. De ott volt az, ahova leszúrták, az almafa alatt.

Mózsi elkezdte számba venni a fákat. Hat belőlük Magyarországra esett, hét pedig odaát maradt, Romániában. Ez kissé elrontotta a kedvét. Hiába, mégiscsak látszik, hogy prefektusi almák, arrafele húznak.

Ahogy ott vizslatta a fákat, egyszerre csak megakadt a szeme azon az egy megmaradt almán. Ott sárgállott, éppen a cölöpön túl valamivel, Romániában. Na, itt segíteni kell az igazságnak, határozta el nyomban.

Lassan arrafele lépkedett, mintha csak a fák állapota érdekelné. A katonák sem törődtek vele. A magyar búsulva a maga két esztendejét s valószínűleg azt tehetta a román is, mert igen árvának látszott. Mózsi pedig addig sündörgött, míg odaért az alma alá. Hirtelen kinyúlt érte és letépte a fáról.

De már ezt a mozdulatot meglátta a román is és egyből talpra szökött.

– Állj!

– Sze állok én – csudálkozott rá Mózsi ártatlanul.

– Mi van a kezében?

– Alma.

– Mit akarsz vele?

– Ugyan mit? Viszem haza.

– Azt nem lehet.

– Netene. Mért nem?

– Mert az román alma! Innen volt a cöveken!

– Az én almám, te! – ágaskodott Mózsiban a lélek.

– Az lehet, de azért román alma – erősködött a katona is.

- Alma: alma! S ha az én fámon van, tán csak leszedhetem?
– Hát azt le – békült meg a román a paraszti igazság előtt.
– Nahát!
– De át nem viheted.
– Nem-e?
– Azt nem.
– Haza se? A házamba?
– Oda se. Román alma. Romániában kell maradjon.
– Te bolond – váltott egyet Mózsi az eszén –, sze amért hazaviszem, azért nektek marad!
– Hogyan? – álmélkodott a román.
– Hát úgy, ni – mutatott Mózsi a bódé felé –, ha meg is eszik a gyerekek Magyarországon, csak kikakálják Romániában megint!
A katona arca elsötétedett.
– Csúfolódsz velünk?
– Én – tette kezét Mózsi a szívére –, én soha! Ti tanítottátok, még a ti jegyzőtök ragasztotta ki a községháza falára a nagy, színes képet, hogy nem vész el semmi, ha a ganéra jól ügyel az ember. Hát ott van, most ügyelhetitek. Még ami ideát terem, az is nektek jut, hát mit beszélsz!
S azzal, mintha csak véletlen volna, kiesett a kezéből az alma és jó méternyire túlgurult a cöveken. Mózsi meg szintén átlépett utána és fölvette.
– Tessék – nyújtotta oda a magyarnak –, jól esik ez, ha melege van az embernek.
A román már nem szólott, csak állt nagy búsan és nézett az alma után. A magyar meg elővette a bicskáját és kettévágta.
– Adja oda a komának – nyújtotta az egyik felét –, ne mondja, hogy rossz emberek vagyunk.
A román szó nélkül átvette és beléharapott. Még a csutkáját is megette. Mózsi meg nézte, hogyan fogy el az utolsó alma is a cövek két oldalán, aztán csak ennyit mondott:
– Félek, így gondolták ezt Bécsben is.
De ezt már nem érthette sem a magyar, sem a román.
Aztán, hogy a dél már erősen tovajárt, csak kiszólt az asszony is a házból, hogy ejszen enni is kellene valamit, mert ez a nap se sokkal más, mint a többi, amiért éppen most teszük csúffá a Kommandót.
– Kerüljön beljebb maga es – szólt oda Mózsi a magyar katonának, aztán elmondta a románnak is ugyanezt.
A magyar, az menten fölkel a gyepről, csak éppen annyi kívánsága volt, hogy ameddig ő bent van, állana egy gyerek kint az udvaron, hogy láthassa valaki, ha visszajönnének a tiszt urak. A román, az már aggodalmasabbnak mutatkozott.
– Az már a magyaroké, az a ház – mondotta –, hogy mehessek én oda?

– Enyim a ház – bökött Mózsi a saját mellére.
– Jó, jó – búslakodott a másik –, de te is magyar vagy!
– Sze eddig is az voltam – bosszankodott föl Mózsi –, mégis járt nálam még a prefektusotok is!

De a románnak ettől sem vidult föl a kedve.

– Az más volt – mondotta –, mert mi parancsoltunk akkor nektek.
– Aztán másként nem is tudtok bejönni egy házba, csak úgy, ha ti parancsoltok ott? – csóválta meg Mózsi a fejét.
– Másként nem láttok szívesen – hümmögött a román –, tudjuk mi azt. Csak úgy, ha muszáj.

– Hát most nem muszáj, te bolond – veresedett el Mózsi –, oszt ládd, mégis béhívtalak! De tőlem itt rohadatsz a puszta földön, ha ilyen nehéz a fejed!

– Na látod – keseredett el még jobban az istenadta –, én rohadhatok, de bezzeg a másikat nem hagynád...!

A sok beszédétől türelmét veszítette a magyar katona is.

– Mit nyekereg a koma?

– Azt, hogy nem gyűhet az ebédhez, mert az én házam Magyarország.

– Attól jöhet bátran. Én vagyok most a karhatalom s én megengedem. Hallod-e hé? Gyere, koma! Háj, háj, gyere na, hogy essék beléd a rosseb!

Azzal csak átlépett a cöveken s karon ragadta a románt.

– Gyere na, kolléga, sze nem eszlek meg, csak ebéd után!

Vonzolta magával, az meg hagyta, hogy vigyék. Hát így kerültek végre hármasan az asztal mellé.

Valami nagy ebéd nem volt, csak egy kis nyúltokány puliszkával. A tokánynak megörvendett a magyar, de a puliszkát erősen nézte. Annál jobban nekiesett a román.

– Jó mamaliga – ismerte el faltában, és ahogy csámcsogott, a tokánylé mind végigfolyt az állán.

– Miféle pogány étel ez a sárga? – kérdezte a magyar.

– Ez? Pulicka.

– Hát maguk itt olá hul élnek?

– Mi úgy élünk, ahogy lehet – rándította meg Mózsi a vállát.

De azért elfogyott a tokány is, a puliszka is. Még a kovászos uborkából is csak a lé maradt meg.

– Várjanak csak – állott föl Mózsi az asztal mellől –, ezt ma megünnepeljük!

– Micsodát? – kérdezte a dunántúli.

– Hát, hogy így összekerültünk hárman egy asztalhoz, s még csak halott sincs egy se.

Azzal elővett a szekrény mögül egy nagy, hasas korsót s három poharat is hozzá a polcraól.

– Na, Isten éltesen mindenkit odahaza!

– Ez mi? – kóstolta meg a magyar.

– Fenyővíz.

– Víz? Bárcsak minden második patakban ilyen folyna!

Azzal egy hajtásra kiitta az egészet.

A román, az csak úgy szopogatta, lassan. Kiveresedett a füle tőle, de nem szólt egy szót sem.

– Aztán mért mondta az előbb, hogy mindenkit odahaza éltesse az Isten? – kíváncsiskodott a magyar.

– Mert úgy jó az – felelte Mózsi –, magát a Dunántúlon, ezt itt a Regátban, s műnket meg a magunk fődele alatt.

Hát erre a dunántúli sem mondhatott egyebet, mint hogy sóhajtott egy nagyot. A sóhajást a román is átvette, pedig azt sem tudhatta szegény, hogy miről volt szó.

– Kérdezze meg tőle, hogy miért sóhajtott – adta föl a leckét a magyar.

– Hát csak úgy – vonogatta meg a román a vállát –, az ember sóhaj néha. Talán azért, mert jó volna már hazamenni.

– Na lássa – magyarázta el Mózsi a dunántúlinak –, ahány katona, mind egyet gondol az egyenruhában.

– S mégis háború van – így a dunántúli.

– De nem a katonák csinálják.

– Hát ez igaz.

Aztán újra megittak egy-egy pohárral abból a fenyővízből. S esment eggyel.

– Hát azt kérdezze meg tőle – veresedett neki a magyar –, hogy mi a nyavalyának kell nekik Erdély, mikor az örökké a miénk volt?

– Ezt hiába kérjük, mert ennek nem kell, csak a hazamenés – igyekezett Mózsi elejét venni a bajnak.

De a dunántúli nem hagyta magát.

– Hát akkor kinek kell?

– Mit tudom én. Tán a királynak. Vagy a préfektusainak.

– Na, csak kérdezze meg tőle!

Hát Mózsi meg is kérdezte. Úgy felkapta ettől a román a fejét, mint a ló, ha farkast érez.

– Mert Erdély román föld! – mondta ki az ítéletet.

– S mért román, te? – faggatta Mózsi.

– Mert román. Románok laknak benne.

– Hát én mi vagyok?

– Te magyar vagy.

– S akkor mért román föld az enyim?

– Azért, mert román.

– Mit mond? – kíváncsiskodott a dunántúli.

– Azt mondja, hogy Erdély román.

– Román a keresztanyja térde, mondja meg neki! – pattant föl a magyar. – Erdély ezer esztendeje a miénk!

De meg se várta, hogy Mózsi kitátsa a száját. Fölugrott nagy mérgesen s rádobbantott lábával a padlóra.

– Magyar! – ordított a románra. – Érted? Ez itt magyar!

A román behúzta fejét a vállai közé és laposakat pislogott. De azért nem engedte a magáét.

– Rumuny – nyögte konokul.

– Magyar! – dőngette a másik vadul a padlót.

– Rumuny...

– Magyar!

– Rumuny...

Addig, hogy egyszer csak akkorát dobbantott bakancsával a nekimérgesedett dunántúli, hogy nagy reccsenéssel beszakadt a padlódeszka. Erre aztán abbahagyták s nézték nagy búsán mind a ketten a kártételt.

– Semmi az – vigasztalta Mózsi a két katonát –, láttunk mi már ilyet máskor is errefele. Inkább igyunk rá egyet!

Szótlatlanul vették kezükbe a poharakat.

– A magyar Erdélyre! – virágozott ki a dunántúli.

– A román Erdélyre! – borult el a román.

Ekkor fölemelte Mózsi is a poharát.

– Vissza az egész – mondotta –, igyunk egyszer már a gazdára is, akié a gond, meg a munka, ha a veszekedésben beszakasztják alatta a padlót.

Ettől aztán a dunántúli is elcsöndesedett. Megitta a pálinkáját s visszaült az asztal mellé. Csak nézte a románt, de nem szólt. Az is őt. Mintha egymás temetésire készültek volna, úgy ültek ott. Annál játékosabb kedve lett Mózsinak.

– Tudják mit? – kezdte. – Tegyük egy próbát! Olyant, amilyent Bécsben cselekedtek az urak, amikor kigondolták ezt a határt itten.

– S azt miként? – figyelt föl a két katona.

– Egyszerű az – oktatta ki őket Mózsi –, kezdje el mindegyikök a maga nótáját, de azt aztán úgy, ahogy csak bírja erővel. Én meg majd kisirülök s meghallgatom kintről, hogy melyiké hallatszik erősebben. Annak lészen igaza.

A dunántúlinak egyszeribe tetszett a mulatság. Tele is szívta magát levegővel s akkorát rikkantott, hogy a macska menten az ágy alá szaladt.

Sárgalábú mindenit az anyádnak!

Hej, de engem szeress, ne az öregapádat...!

De mert nincsen annyi hajad szála, hej, de hajad szála...

S úgy fújta, de úgy, hogy az a kiveresedett képe majd meghasadt belé.

– Ez már igen – bölintott Mózsi vidáman –, ez már ejszen legyőz minden másféle igazságot. Te szegény román, akár el se kezdjed.

De ettől meg a román borzolódtól föl, s nekifogott nagy kacskaringósan egy regáti szirbának. Még az izzadság is kiütött rajta a nagy igyekezettől.

– No, csak fűjjátok – adta ki Mózsi a parancsot –, én majd kintről meghallgatom, hogy melyiktök tudja jobban.

Azzal már ment is kifelé. Az asszonynak csak odakaesintott a konyhában, értett az már abból is és nem kérdezett semmit. Az a kettő meg úgy nekifogott odabent az éneklésnek, hogy majd megindult fölöttük a ház.

– Tán nem lakodalmat ülnek odabé? – kérdezte meg a gyerek, akit őrt állni kitétek volt.

– Vaj, igen – adta meg Mózsi –, münk pedig szöktessük a menyasszonyt.

Azzal csak sirült föl az almafákhoz, megmarkolta a cöveket s egyből kirántotta. Nézte, hogy hova szúrhatná, de nagyon elvinni nem merte mégse. Csak éppen egy almafával odébb. Hadd legyen mégis a magyarnak több igaza, bár egy almafával.

Mikor megvolt ezzel s éppen nézte, hogy mit tehetne még, egy ember bújt elő hátulról, a domb mögül. Megismerte mindjárt: Filimon volt, a verespataki pakurár. Nagy fene batyuval húzódott a ház felé. Mögötte a kutyája.

– Hát te hova mégy, Filimon?

– Vigyázz – súgta az ijedten –, vannak itt katonák valahol?

Mózsi a házra mutatott.

– Nem hallod őket?

Filimon hallgatózott, aztán megkérdezte.

– Ölik egymást?

– Nem a.

– Hát mért ordítanak úgy?

– Csak egy kis politikai hangverseny.

Hallgatta Filimon egy darabig a rettentő hangzavart, de aztán csak rántott egyet a batyuján.

– Na, Isten segítsen! Én megyek.

– Hova, te?

– Hova? Át. Csak nem maradok itt, ezeknek!

– Mért? Sze éppen úgy élhetsz ezentúl is, mint eddig. Juhok s legelők maradnak.

Filimon megrázta a fejét.

– Hogyne. Három napja vannak itt s már négyszer hallottam, hogy bűdös oláh vagyok. Hát akkor inkább átmegegyek. Brassóban van az öcsém, tudod.

Mózsi rosszallólag csóválta meg a fejét.

– Ej, Filimon, Filimon. Hát én hány pofot kaptam a huszonkét esztendő alatt? S hányszor ordítottak rám, hogy bűdös magyar vagyok? Mégse mentem sehova.

– Az más – rántotta meg a vállát a verespataki –, nem volt hová! De nekem van. S aztán úgylis visszajövök én még ide, azt tudom.

– Ide?

– Ide.

– S azok mit szólnak majd hozzá? – bökött Mózsai a ház felé.

Filimon lenézően legyintett.

– Azok? Hol lesznek azok akkor!

Köpött egyet, aztán kezét nyújtott.

– Nem baj, Mózsai. Majd megmentődünk. Mindegyikünk a magáétól.

– De én nem is akarok ám megmentődni a magamétól, hallod-e? – vetette föl Mózsai a fejét. – Örvendek, hogy itten van, ha még oly rusnyán ordibál is!

Filimon nézett rá egy darabig, aztán elmosolyodott keserűen.

– Hadd el, így beszéltem én is huszonnégy évvel ezelőtt. De aztán megtanultam rendre. Hogy nem én kellek annak a bukaresti úrnak, meg a többi regátinak, kellek a nyavalyát. A zsír kell, meg a fa kell, meg a tőrő kell, meg mit tudom én. Az adó kell, meg a katona. Na, Isten segítsen!

Indult volna, de Mózsai megállította.

– Állj meg – szólott utána –, nesze útravalónak!

S kivette a füle mögül az őrnagy szivarját. Szép, ropogós, barna szivar volt. Filimon megnézte, elvigyorodott s bedugta a tüszőjébe.

– Találkozunk még, Mózsai.

– Elég baj lesz.

– Isten segítsen!

– Isten, Isten...

Már ment is Filimon. Mózsai meg nézett utána, s egyszeribe olyan rossz kedve lett, mint a hegynek, amikor felhő száll föléje.

– Mi baj, apám? – jött oda a fia. – Mit akart Filimon bá'?

– Tévedés történt Bécsben – jelentette ki Mózsai a bajt.

– Ugyan mi? – kíváncsiskodott a gyerek.

– Aki idevaló, az elmegy. S aki nem idevaló, az ordít bent a házban.

– Többet tettek, mint kellett volna, az a baj – vélte kicsi Mózsai.

– S ezt hogy érted, te?

– Én úgy, ahogy mán tegnap is mondtam – bölcsködött a gyerek –, a kimenetel szabályos volt, de a bójövetellel takarékoskodhattak volna.

Már éppen kezdte elővenni őket a búsulás, amikor csak omlottak alá az erdő felől a tiszt urak.

– Vigyázzanak! – szökött be Mózsai az elkékülten bömbölő katonák közé. – Úgy megnyerték a versenyt mind a ketten, hogy már a tiszt urak is itten vannak!

Ugrottak is kifele, a román is meg a magyar is. Nyargaltak vissza az almafák közé, kapták magukra a puskát, derékszíjat. Csak nézték, hogy hol a cövek, s már szöktek melléje, kétoldalt. Törődtek is azok, hogy egy almafával több van-e a maguk oldalán, vagy kevesebb.

De még az urak se bajoltak azzal. Elöl ment a német, nagy léptekkel, mint aki születésénél fogva ura mindenféle hegynek, még a Kommandónak is. Mögötte aprított az olasz, az se nézett se jobbra, se balra. A román s a magyar csak éppen, hogy intettek a maguk emberének, s mentek lefele nagy sietve a másik kettő után, mint gazda mögött a kutya. Meg se látták Mózsit, ahogy ott a ház előtt billentett egyet a kalapján. Volt gondja mindegyiknek a maga bajával, nem hogy még egy székellyel is törődhetek volna.

Így aztán Mózsi magára maradt a láthatatlan új országhatárral.

– Na, Isten – vakarta meg a fejit –, Te ezt megcsináltad. Én igazíték rajta egy fára valót, s most esment rajtad a sor. Hallám, mire jutsz velünk, ha azt akarod, hogy élni is lehessen!

Azzal szemére húzta a kalapját s nézte, hogyan cökletnek lefele a kétféle katonák.

De alig telt el a nap, s virradt helyette másik, már újra bezörgetett egy őrző Mózsihoz a házba.

– Hé! Maga az a Táncos Csuda Mózes?

– Úgy ismernek.

– De fene zsidó neve van, hallja!

Erre már megnézte Mózsi is jobban a katonát. Hetyke képű, háromcsillagos legényke volt. Olyan vékonyra volt nyesve a bajusza, mint a cérnaszál. Megnézte jól, aztán csak ennyit felelt neki.

– Krisztus is zsidó volt.

Nevettek a katonák ezen, nevetett a háromcsillagos is. Aztán csak előhangoskodott a jövetelével.

– Magánál lőfegyver van!

– Nálam-e? – csudálkozott Mózsi.

– Magánál hát. Elő vele!

– Minek köllene?

– A hadapród úr parancsára.

– Hát az ki?

– Az olyan őrmester, aki civilben is úr.

– Aha – bólogatott rá Mózsi –, s annak köllene a puska?

A háromcsillagos úgy nézett rá, mint gyerekre a tanító.

– Dehogysis. Mindennemű lőfegyvert be kell szolgáltatni, az a parancs. Nem hallott róla?

– Hallani hallottam – vallotta be Mózsi –, de az már régecskén vót. Fél esztendeje annak.

– Az más – legyintett a keskeny bajuszú –, az a románok dolga volt. Most újra be kell szolgáltatni.

– És most is csak a magyaroktól veszik el? – kíváncsiskodott Mózsi.

– Mindenkitől egyformán.

- Az szép.
Aztán csak álltak az ajtóban.
– Na, apafej, hát hol az a fegyver? – türelmetlenkedett a háromcsillagos.
– Miféle fegyver? – kapta föl a fejét Mózsi.
– Ne tökéletlenkedjék! – förmedt rá szigorúan a katona. – Hát ami magánál van!
– Ami nálam van? Olyan fegyver nincsen – rázta meg Mózsi konokul a fejét.
– Hát nem maga a vadőr itten?
– Vaj én.
– Aztán micsoda vadőr maga, hogy puskája sincsen.
– Székely.
Részvétellel nézett rá a háromcsillagos.
– Aztán mi lett a puskájával? Elvitték a románok?
– Azt alig hinném – húzta be Mózsi a nyakát.
– Nem adta be nekik?
– Nem ettem gombát.
– Hát mit csinált vele?
– Eltettem.
– Hova?
– Tova ni, az erdőbe.
De már erre elveresedett a katona ábrázata.
– Hallja, mit komédiázik itt? Sze akkor van puskája magának!
– Vanni van – vallotta be Mózsi ezek után.
– Mért mondta akkor, hogy nincs? – dühösködött a másik.
– Én, kérem, olyant nem mondtam.
– Ne beszéljen! – ordított a háromcsillagos. – Sze az elébb tagadta le!
– Én? – berzenkedett neki Mózsi is. – Tőlem csak azt kérdezte, hogy van-e nálam fegyver? Hát nálam aztán nincs, az szentigaz!
– Jól van, apám – nevetett a háromcsillagos –, látom, hogy megszokta a románoknál a csavarosságot. Hanem most egy-kettő, elé azt a fegyvert!
Megvakarta Mózsi a fejét.
– Az nem olyan egyszerű – mondotta.
– Mért nem egyszerű? – ütődött meg a katona.
– Mert fönt vagy az messze, a hegyen.
– Hát akkor jöjjön, menjünk érette.
– Azt lehet – sóhajtotta Mózsi. Aztán csak éppen kalapot vett, botot s elindultak. Elöl Mózsi, mögötte a katonák. A háromcsillagos még vigasztalagatta is, mert nagyon látszott rajta a szomorkodás.
– Ne búsuljon semmit, ha vadőr marad, visszakapja.
– Vissza-e? – virágzott ki Mózsi szemlátomást.
– Ez biztos.

– Akkor hiba nincsen.

Mentek. Meredek csapásokon fölfele, sűrű, nagy erdők között. Egy idő múltával újra megszólalt a katona.

– Aztán mióta van elrejtve az a puska?

– Tova tavasztól – vallotta meg Mózsi. – Mióta a románok még a serétes puskától is félteni kezdték az országukat.

Nevettek ezen a katonák vidáman. Aztán csak mentek, mentek.

– Sok van még odáig? – kérdezte újra egy idő múlva a főkatona, mikor már alig győzte a szuszogást.

– Csak most kezdődik – vigasztalta Mózsi.

Hát kezdődött is. Akkora csúnya sziklák meredeztek mindenfele, hogy nézni is alig győzték őket. Meg is állott a háromcsillagos minden percben és törülgette magáról az izzadságot.

– Maga hova valósi? – kérdezte meg tőle egy ilyen megállásnál Mózsi.

– Budapesti vagyok – felelte az büszkén.

– Az nagy dolog – ismerte el Mózsi is.

– De ilyen sziklák még a Gellért-hegyen sincsenek, hallja! – borzolódtott szegény.

– Azt is elhiszem.

Fújtak a katonák, erőst nehezükre esett a mászás. Csak éppen az egyik, egy kis, tömzsi, barna képű bírta valahogy. De annak aztán úgy járt a szeme a fák között, mint a gyík. S ha valami nyomot látott, majdhogy meg nem szagolta, annyira megörvendett neki. Látta Mózsi mindjárt, hogy rendes ember lehet.

– Hát maga honnan gyüjt? – kérdezte meg tőle.

– Én a Bakonybul – felelte az.

– Hát az mi?

– Az? Hegy, meg erdő.

– Nana. Akkor jó. Medve van-e sok?

– Az nincsen. De szarvas annál több.

– Az is valami – ismerte el Mózsi. És attól kezdve egészen másképpen nézett a tömzsire.

Alig értek végire a sziklának, olyan borókasűrűség következett, hogy csak kínlódás volt megmozdulni benne. Nem is állotta meg a budapesti káromkodás nélkül.

– De a búbanatát! Maga aztán jól elrakta azt a puskát!

– Hásze jól! – hagyta rá Mózsi is.

Végül nagy kínlódások árán megérkeztek egy fához. Vénséges vén bükkfa volt ez, s jó magosan rajta akkora lyuk, hogy egy ember is befért volna kényelmesen.

– Na – állott meg Mózsi a fa alatt –, ez az.

Megnézték a katonák nagy fürkészsze a fát.

– Hát ilyent lentebb nem kaphatott volna? – bosszankodott még egyre a csillagos.

– Ilyet aztán nem – vallotta Mózsi meggyőződéssel.

– Na, akkor szedje csak elé gyorsan s menjünk, mert dél lesz mindjárt.

– Jó-jó – bóklászta körül Mózsi a bükkfát –, de föl is kell mászni reá!

– Hát másszék!

– Mászom már, mászom. De tartsa a vállát valaki.

A háromcsillagos rámutatott a barna képűre, de Mózsi megrázta a fejét.

– Igen kicsiny. Még a másik sem elég. Ejszen, maga a leghosz-szabb... minек is tiszteljem?

– Szakaszevető – húzta ki magát a háromcsillagos.

– Hát ha az, akkor ejszen maga álljon ide, hadd szállhassak a hátára, különben nem érjük föl soha.

Morgott a szakaszevető, de azért csak odaállt a fa alá. Mózsi meg fölhágott a hátára s onnan a vállaira. Szöges bakancsaival meg is dömöckölte tisztességesen.

– Ne topogjon már annyit, ember – sziszegett szegény feje odalent.

– Sze nem topogok én, dehog – ellenezte Mózsi –, csak fene magosan van ez a nyílás itt, tudja.

Azért valahogy csak elérte. Elérte s belenézett. Forgatta a fejét.

– Siessen már! – sürgette lent a szakaszevető. – Széttöri a vállamat!

Megdöngötte Mózsi a fát. Szólott, mint az üres hordó. De a következő pillanatban már szökött is le a szakaszevető válláról.

– Híj, a kutya teremtésit!

– Na, mi-a? Megvan a puska?

– Megvanni megvan az, bizonyára – vélte Mózsi –, de egyéb is van.

– S az mi? – nézett rá a szakaszevető bosszúsan s a vállait tapogatva.

– Az vadméh.

– Hol?

– Ott ni, a likban.

S biza, rajzottak is kifele nagy döngve a méhek a likon, de olyan zummogással, hogy hallani is rossz volt.

– Hát most mi lesz? – nézett a szakaszevető fancsali képpel a fára s a méhekre.

– Én nem tudom – búsult Mózsi.

– Pedig a puskát csak ki kell vegyük!

– Vegye biz azt – javallta Mózsi –, de vigyázzék, mert húsz ilyen méh ha megszúrja, belépusztul még a bivaly is, nem egy szakaszevető.

Nézték a katonák tanácstalanul a fát, meg is rugdosták, hogy hadd lám, mennyi a méh benne. Hát volt ott elég. Sokkal több húsznál. Csak úgy nyüzsögtek a lik szájánál nagy haragosan. Egyikük ki is vágódott sebesen a többi közül s egyenest bele a szakaszevető arcába.

– Hü, ménkőbe! – kapott az arcához szegény. – De megszúrt! Gyerünk innét sebesen, emberek!

Mentek is, nem kellett mondani kétszer. Mózsi búsan kullogott utánuk.

– Na, szegény drága puskám – kesergett.

– Lépesméz lesz belőle – csúfolódott az egyik katona.

Mózsni megnézte csúnyán, de nem szólt. A szakaszvezető az arcát tapogatta, amelyik dagadozni is kezdett már ügyesen.

– Nem baj – vigasztalta azért lefele menet Mózsit –, majd úgy jelentjük, hogy ellopták a fegyvert. Úgy se jön ide föl senki, hogy utána nézzen.

Nagyot sóhajtott Mózsi, szíve legmélyéből.

– Hát ez igaz. Nem tehetünk egyebet, nem biza.

Ahogy lefele haladtak, szótlanul, a kis tömzsi lassan Mózsi mellé sündörgött. Nézte a szemé sarkából egy darabig, aztán csak odasúgta halkán, hogy ne hallja a többi.

– Hát ezekkel a méhekkal szerencséje volt, földi.

Mózsi is visszanézett rá, aztán bólintott.

– Tiszta igaz.

– Nekem is van ám puskám odahaza – súgta tovább a bakonyi –, éppeg egy ilyen fában.

– Akkor jó helyt vagyon.

Mentek egy darabig, kissé el is maradtak a többitől. Újra a bakonyi szólalt meg elsőnek.

– De hallja, én nem vittem volna őket ahhoz a fához, amelyikben a puskám van. Vittem volna egy másikhoz, s azt mondtam volna, hogy nicsak, ellopták!

S még vigyorgott is, hogy lám ő milyen ügyes-ravasz ember. De már erre Mózsi is elmosolyodott a maga módján. S csak ennyit szólott.

– A vadméh, az figurásabb.

A bakonyi csóváltgatta a fejét.

– Hogy éppen oda költöztek! Mintha előre kiszámította volna!

Ránézett Mózsi.

– Kiszámítottam én ezt már pendelyes koromban!

– Hogyhogy?

– Hát csak úgy, hogy már akkor is vadméhek voltak ebben a fában!

Erre már a bakonyi is elámult. Úgy nézte Mózsit, mint Pilátus a feltámadást.

– Akkor hogy tehette oda a puskát?

– A puskát? – csillant föl Mózsiban a lélek. – Azt maga ne féltse. Van itt odvas fa annyi, mint pap a pápa temetésin.

Ettől már kedvre derült a bakonyi is. Vidáman kuncogott Mózsi mellett, ahogy lefele másztak a meredek sziklákön. De csak fúrhatta valami még az oldalát, mert később újra megkérdezte:

– Aztán vadméh, csak ez az egy van?

– Nem-a – villant rá vissza Mózsi –, de ez vót a legmesszibb, tudja.

Ettől aztán a bakonyinak olyan jó kedve lett, hogy még füttyörészni is elkezdett hamarjában.

– Nekem ez nem jutott volna az eszembe, hallja! – vallotta be becsületesen.

Tetszett Mózsinak az egyenes beszéd. Meg is jegyezte rá, vigasztaló jóindulattal.

– Attól még élhetnek emberek a Bakonyban is.

Csak a szakaszvezető fogta ott elől nagy szomorúan a dagadt képít.

– A Gellért-hegyen nincsenek méhek, ugye? – kíváncsiskodott Mózsi, mikor az erdőből kiértek. De nem is felelt rá szegény.

Hát az almafák dolga így végződött abban az első termő esztendőben.

Rájövő tavaszon egyszeribe úgy kivirágoztak, mintha csak akkor értették volna meg a kommandói fölszabadulást. Még azok is, melyek odaát maradtak a cöveken, úgy megtöltötték magukat virággal, hogy csoda volt nézni. A hadapród úr, aki odalent a Feketeügy hídjánál uralkodott a katonák fölött, még a menyasszonyát is fölhozta egy napon, almafát csudálni.

A kisasszony úgy odalett a gyönyörűségtől, hogy menten le is törött néhányat a legvirágosabb ágak közül. Akkor jött le éppen Mózsi az erdőről, puskával a hátán, most már mint társulati vadőr.

– Adjon Isten! – köszönt illendőleg.

– Jónapot, Mózsi! – fogadta a hadapród úr a köszöntést kitavaszkodott kedvvel.

– Szépen virágoznak az almái, hallja-e?

– Joguk van hozzá – jelentette ki Mózsi.

– Miért? – nézett az idegen kisasszony csudálkozva Mózsira.

– Először is, mert tavasz van – fejtegette ez a természet igazságait –, másodsor, mivel hogy két ország határát kell nekik díszíteniök egy akarattal!

Nevetett a kisasszony a furcsa beszéden, a hadapród úr meg feléje billentett a kezével.

– A menyasszonyom – mondotta mihez tartás végett. – Budapestről érkezett szabadságra.

– Isten tartsa meg! – emelt egyet Mózsi a kalapján. – Messzire elgyütt virágot szedni!

A fiatalok összevettek, ahogy az fiatalokhoz illett, aztán a kisasszony elővett a kézitáskájából egy kis, fekete könyvecskét meg egy plajbászt hozzá és úgy fordult Mózsihoz, mint aki valami fontosat akar.

– Újságíró vagyok – mondotta –, és szeretnék egy interjút magától, jóember. Mindég szívesen viseltem a föld népének sorsát.

– Azt biza szépen tetszik cselekedni – hagyta rá Mózsi –, csak tessék azért még egyszer elmondani, hogy nekem mi legyen a dolgom?

– Interjú, jó ember. Nem tudja, mi az?

– Tudni tudom én – óvatoskodott Mózsi –, csak éppen hogy másképpen beszélnek magyarul Budapesten, mint nálunk.

– Hát én kérdezni fogok, s maga feleljen szépen. Jó? – szíveskedett a kisasszony.

– Cikket akar írni magáról az újságba! – dicsekedett a hadapród is.

– Nocsak – mondotta Mózsi és megszegte a nyakát hozzá –, megpróbálhassuk!

A kisasszony megnyálazta a ceruzát, aztán kirukkolt az első kérdésével.

– Mi a foglalkozása, atyafi?

Mózsi önérzetesen düllesztette neki a mellét a kérdésnek.

– Erdőpásztor és vadőr.

A kisasszony beírta serényen a könyvecskébe.

– Földje nincs, ugye?

– Hogy az ántiba ne vóna! – veresedett el Mózsi. – Hát ez itt kereken micsoda?

Csalódott arccal nézett rá a kisasszony.

– Mennyi van?

– Hat hold szántó, nyolc hold kaszáló a hegy megett s huszonhárom hold erdő! Igaz, hogy még apám nevén van, aki meghótt – tette hozzá csöndesebben –, de ez az adó miatt történt.

Keserű szájjal jegyezte a kisasszony a mondottakat és gyorsan áttért egyébre.

– Sokat szenvedett a huszonkét év alatt, ugye?

– Nem többet, mint más – vallotta be Mózsi szerényen.

– De a magyaroknak rosszul ment itt – adta szájába a szót a hadapródi menyasszony.

– Nem örvendtek nekünk, az biztos.

– Bántalmazták-e sokszor?

– Engemet-é? – horkant föl Mózsi.

– Magát, magát, bácsikám!

– Kettőről tudok – vallotta be Mózsi kelleetlenül.

– Nagyon megverték? – nézett rá részvétellel a kisasszony.

Erre már Mózsi is kihúzta a derekát.

– Nem ajánlottam vóna. Így is kinyitottam egynek a hasát!

– Az hogy volt? – csillant föl a kisasszonyban a kíváncsiság.

– Az úgy, hogy engem szépen bézárának miatta, hat egész hónapig.

– Biztos kikezdték magával, mert magyar volt.

– Hát úgy is történt az valahogy – kezdte el Mózsi a mesét –, mert háromszor, ha elénekelhettem a korcsmában azt, hogy „Isten, áldd meg a magyart” s már ott állott előttem a verespataki mónár s aszongya: fogd bé a szádat! – Fogd bé te, ha mered – mondom neki –, mer én lám, nem bírok vele. Emeli is a nagy, mocskos mancsát a mónár, hogy beletegye az arcomba, de én csak kirúgom magam alól a

széket s úgy vágom mejjbe, hogy menten hanyatt esik. Vót néhány deci pálinka bennem is, mit tagadjam. Ott ültek vala mónár nyámjai a fal mentiben. Felszökdösnek erre s nekem. No Mózsi, mondom, én nem tudom, hogy Traján mit tanított az övéinek, de Attilát megmutassuk ezeknek. Azzal ki a bicskát én is s rikkanték akkorát, hogy a zsidó menten besuvadt a pult alá, akár egy egér. No aztán, hogy a mónár sógora elkapá a nyakamat, én belé is eresztém a bicskát, tövig. Meggyőzőenek a mónárék ugyan a végin s megcsúfolának a csenderek is kissé, de a sógor hasát mégis három hétig főtózták a doktorok Brassóban! Hát így esett ez, instállom.

A hadapródnak tetszett a történet, mert egyre a bajuszkáját pödörgette hozzá, de a kisasszonyka igen elkedvetlenedett.

– Persze, ha valaki magyarnak mutatta magát, az főbenjáró bűn volt – próbálkozott menteni a helyzetben valamit.

– Az a – bizonygatta Mózsi is –, a bicskát nem kedvelték.

– Nehéz volt megőrizni a magyarságot, tudom én azt – bólogatott a kisasszony.

– Hát könnyű dóguk nem vót velünk, az szentigaz – ismerte be Mózsi is –, minden jegyző megkopaszodott, aki ide került.

– De a legtöbb bajt mégis az urak okozták – próbált téríteni a beszéd útján a budapesti újság kisasszonya, és Mózsi bele is állott menten a friss nyomba.

– Hajjaj, de még mennyit! Itt van, teszem azt, az árkosai báró! Az a szakállas, tudják...

– Nagybirtokos persze – vágott közbe gonoszul a kisasszony.

– Ahhát – hagyta rá Mózsi is –, kétszáz holdja van neki. Na hát, ezt hallgassák meg! Kimegyen egyszer a préфекtus vadászni a báróhoz...

– Persze, a híres arisztokrácia mind renegát lett – szúrta közbe nagy boldogan a kisasszony.

– Az hát – ismerte be Mózsi is. – Akkor állíták föl, tudja, a magyar iskolát ott a bárónál. Maga pénzin fogadott tanítót is hozzá, aztán kellett tojtatni egy kissé az olyan préфекtus-féléket. Elég az hozzá, hogy éppen ülnének föl a szánokra, hogy az erdőre menjenek, mikor csak kihallik a nagyszobából, amit iskolának rendezett vót bé a báró, a gyermekek danázása. – Na – mondja a préфекtus –, megnézem mán magam is ezt az új iskolát! Azzal bé. S a báró megette. Fölállanak a gyerekek mind s úgy kiáltsák, hogy éljen. Odamegy a préфекtus az elöl ülőkhöz s megkérdez egy legénykét: mit énekeltek, te? – Fut az oláh Brassó felé! – jelenti ki a gyerek. – Hát az miféle nóta? – kérdi a préфекtus. – Az biza, székely – feleli a gyerek. Néz körül a préфекtus az iskolaszobában, hát mit lát a falon! Magyarország térképét! De a régit, tudja, az igazit. Hát maguk erről tanulnak? – kérdi a tanítót. – Nem kaptunk még mást – mondja az ügyesen –, s a mi megyénk ezen is rajta vagyunk. Aztán csak elkezd a préфекtus kérdezni a gyerekeket: Na mondd meg, fiam, hol vagyunk mostan! – kérdi. – Árkoson! – kapja elé magát az egyik gyerek. – Nagyon jó –

mondja a préfektus –, s hát Árkos hol van? – Háromszékben – így a gyerek. – Ez is jó – bólint a préfektus –, s hát Háromszék hol van? – Erdélyben – feleli erre a gyerek. – Nagyon helyes – egyezik bele a préfektus is –, de hát Erdély hol van? – Magyarországon! – vágja ki ügyesen a legényke. – No – ijedezik a préfektusunk erre –, tán Romániában lenne, édes fiam! – Azt csak a románok mondják! – feleli erre a gyerek. Ebből aztán elég volt a préfektusnak is. Béhúzta a nyakát a bundagallérba s iszkiri, kifele. Ott kint aztán kezdi mondani a bárónak, hogy így, meg amúgy. De az csak nevet a szakállába s veszi elő a pálinkás kulacsot nyomban. Láta a préfektus, hogy nincs kivel beszélni, hát hagyta. De vadászat után bément a jegyzőhöz. – Tud maga erről, meg erről? – Tudni tudok – mondotta a jegyző. – Aztán mért engedi? – förmedt rá csúnyán –, akármikor jöhet egy tanfelügyelő s bajba keveredünk mind a ketten! Vonogatja a vállát a jegyző, hogy hát így a báró, meg úgy a báró. Bétéved éppen a csendőrőrmester. Leteremtettézi azt is kegyetlenül. Hogy így, meg amúgy. Ez így nem mehet, mert mindkettőjüket kiteszi a faluból, meg mi a fene. Jól lebitangolta őket egyszóval s aztán ment vissza a szakállas báróhoz, vacsorálni. Na, összeütötték fejüket a jegyző, meg a csöndér. Hogy most mi legyen? Mert a báróhoz egyik sem mert elmenni a dologgal, féltette mindenik a maga komencióját, ünnepi lisztet, hízó disznót, tűzifát, hordó bort meg mi istencsudáját, amit az udvarból kapott. Elmenének hát együttesen a tanítóhoz. – Én nem tehetek semmiről – mondotta az –, a báró parancsolja így, s engem ő fizet! No aztán addig mind tanakodtak, amíg nem tudtak egyebet kieszelni, minthogy meghirdették a tifuszjárványt. Ezzel aztán két esztendeig távol is tartottak mindenféle tanfelügyelőt a községtől. Hát biza, lássák, éppen merő igaza vót a küssasszonykának, mert sok bajlódás vót itt az urakkal mindég.

Elmondotta Mózsai egy szuszra az egészet. Vihorászott a hadapród úr s még a pesti kisasszony se állotta meg, hogy el ne mosolyodjék nagy savanyúan.

– Urambátyám-virtus – jegyezte meg csípősen, mint a paprika –, de azt mondja meg, hogy magukkal törődtek-e ezek az urak valamit? Segítették-e? Oktatták-e?

– Hát, ami igaz, az igaz – ismerte be Mózsai is erre –, engem megoktatott egyszer ez az árkosi báró süvölvény koromban, mikor almát loptam a kertjéből, olyan két derék pofonnal, hogy a szemem majd kiszökött!

– Hát ez jellemző rájuk! – szusszant egyet örömeiben az újságos kisasszony és gyorsan jegyzett valamit a könyvében.

– Jellemzetes is vót – bólintott Mózsai engedelmesen –, mert minekutána majd leverte a fejemet a nyakamról, megtöltetett egy egész zsákot almával, hogy vigyem haza s máskor meg kérjek, ha kell.

Ez sem tetszhetett eléggé a kisasszonykának, mert csak összecsapta a fekete könyvecskét s visszatette a táskájába.

– Teljesen hiányzik a kultúra magukból, atyafi – mondotta Mózsinak nagy elszomorodással, amire aztán Mózsi is meg kellett lógassa a fejét az illendőség miatt, mint a halottas ház gazdája, akinél részvétet nyilvánítanak.

– Bizony – sóhajtotta –, hiányosság, az akad mindég. Nincsen ház egérlik nélkül.

– Maga még talán azt sem tudja, mi a szocializmus? – firtatta tovább a kisasszony.

Erre aztán össze kellett szedje Mózsi is az eszét, hogy szégyenben ne maradjon az idegenek előtt.

– Petőfi vót a magyar nemzet legnagyobb költője – jelentette ki ünnepélyesen –, Furmány úr pedig, a brassói suszter, tudják, aki felkötötte vót magát tíz évvel ezelőtt, arról meg azt beszéltek, hogy cucilista vót. Hát ilyen az emberi élet – vonta meg a vállát –, senki se tudhassa, mire végzi.

Erre aztán már a kisasszony sem tehetett egyebet, mint hogy szorosan megmarkolta az almavirág-bukétot, biccentett a fejével Mózsi felé s azzal uzsgyi, lefele a Feketeügynek. A vőlegény-hadapród alig győzött a nyomában maradni.

Így kerültek össze Mózsi s az almafák első ízben a társadalompolitikával.

De emlékezetesnek látszott a második is.

Ez akkor történt, amikor az almák már érni kezdtek, s az őszi Kommandó tetejéről aláterelte a szeleket, hogy szednék be a fáktól az adót.

Az adóval volt baja Mózsinak is, mert olyan derekasan kiszámolták azt Szentgyörgyön az urak, hogy mind a két üszőt el kellett volna adni ahhoz, hogy a törvény jóllakhassék belőle. Hát már akkor az üszők helyett inkább saját magát indította bé Szentgyörgyre.

Hajnalosan kelt útra, a tarisznyába bétett egy kis szalonnát meg foghagymás kolbászt, s a nap, amikor fölkel a hegy mögött, már ott lelte az ország útján, szép mentiben. Hamarosan egy másik ember is előkerült valahonnan, egy korosabb, lógó bajuszos és egy darabig szépen haladtak egymás mellett, mint az angyalok.

Egy idő múlva aztán Mózsiból előkíváncozott a beszéd.

– A városba? – kérdezte meg az öreget.

Az úgy nézett rá, mint akinek az anyját szidják.

– Mit tehet az ember, ha ilyen a világ!

– Már az igaz – hagyta rá Mózsi is.

Aztán csak mentek egymás mellett. Az első útszéli keresztnél az öreg megállt, levette a kalapját s keresztet vetett, illendőség szerint. Mikor aztán tovább indult, akkorát sóhajtott, hogy Mózsi nyomban megállt.

– Baj történt? – kérdezte meg.

– Kettőnek is sok – vallotta be az öreg, amikor visszatette fejére a kalapot.

Már a szentgyörgyi hídnál voltak, amikor Mózsi megkérdezte megint.

– Aztán hova?

– Ahol a bajt mérik.

– Nem lehet olcsó hely – vélte Mózsi.

– Nem is – hagyta rá az öreg.

A hídon túl nagy rakás ember serénykedett az úton. Úgy tettek, mintha dolgoznának valamit, pedig csak az utat rontották. Nagy, súlyos fenyőrönköket illesztettek össze s cölöpöket vertek bele az útba. Mózsi megállt mellettük s meg az öreg is.

– Dógoznak tán valamit? – kérdezte meg Mózsi az egyik harisnyás legénykét, akiről ismerszett, hogy odavalósi.

– Aki fizet, azt hiszi – felelte a legény.

– Aztán ki az, aki ilyesmiért fizet?

– A mérnökszázados úr.

– Katona?

– Annak látszik.

– S mi kéne, hogy legyen?

– Ez? – a legényke fontoskodva tartotta föl az ujját. – Ez éppen tankcsapda!

– Mi a keserűség? – fülelt föl erre az öreg is a gondja mellől.

– Tankcsapda – magyarázta a legény okosan –, gyün a tank, oszt nem fér el tőle az úton s vissza kell neki térni.

– Okos mesterség – mondotta óvatosan az öreg.

– Okosnak okos – tódította meg Mózsi is –, de hol a tank hozzá?

– Azt már az ellenség kell hozza! – vidámkodott a harisnyás legény.

– Már én akkor inkább elébe vinném – csóválta meg a fejét Mózsi –, semhogy megvárjam, amíg idáig ér!

Az öreg nem szólott semmit, de látszott az arcán, hogy valamin erősen gondolkodik. A város előtt aztán megállott hirtelen, mint a csökönyös számár.

– Én ezt nem kedvelem – jelentette ki határozottan.

– Micsodát? – kérdezte meg Mózsi.

– Ahova gátat építenek, ott árvíz is vagon!

– Azt mondja, ott az út közepin?

– Azt hát. De most már egyebet is tudok.

– Micsodát?

Az öreg fölemelé a mutatóujját s megfenyegeté vele a világot.

– Hogy miért köll olyan gyorsan az adó!

Csak egymásra néztek s Mózsiból kicsírázott a felismerés.

– Maga is odamegy, ejszen?

– Én oda.

– Akkor legalább megosszuk egymás között.

– Micsodát? – kérdezte most az öreg.

– Hát az urakat.

A vén bajuszos úgy nézett Mózsira, mint aki fiatalodóban van. Még az arca is kipirosodott az emlékezéstől, hogy neki is nyílt ki valaha bicska a zsebében.

– Akkor gyerünk – mondotta – s kezdjük mindjárt a nagyján.

De akármilyen vitézi is volt bennük a szándék, egyelőre csak a kapuállóig jutottak vele. Ott állott az ajtó közepében, mint a cövek, s nem tért ki se jobbra, se balra, hiába mentek egyenest neki.

– Nocsak – szólt oda Mózsai az öregnek –, ez ejszen mondani akar nekünk valamit.

Azzal megállottak mind a ketten s nézték a kapuállót, hogy hallám, mit akar. De az csak állt, zsinóros gúnyában, mint a faszent. Egy ideig nézték, aztán Mózsai megunt a reászólott.

– Mondja már, ne restellje!

Erre aztán mondotta is.

– Mit akarnak?

– Ennyi az egész? – csudálkozott Mózsai. – Ezért kár vót megtorlaszolni két tisztességes embert, mert ezt megmondtuk vóna mi úgylis. Sze azért jöttünk, hogy megmondjuk.

– Mondja hát s ne fecsegjen annyit – vakkantott rájuk szigorúan a zsinóros.

Mózsainak megrándult kissé a nyaka, de gyorsan szelídített egyet magán, s úgy mondta, ahogy illik.

– Azt akarjuk, hogy bé akarunk menni ebbe az épületbe.

– Hova? – förmedezett még szigorúbb képpel a másik.

Mózsai az öregre nézett, az öreg Mózsira, s aztán mind a ketten az épületet kezdték vizsgálni nagy ügyeléssel.

– Maga öregebb, lát itt egyebet is? – firtatta Mózsai.

– Neked jobb a szemed – óvatoskodott az öreg huncutul.

– Ejszen a papához hiába akarnánk itten bémenni, ugye? – faggatta Mózsai a kapuállót. – Mert ide azt írták ki, hogy adóhivatal és semmi egyebet.

A zsinóros kezdett megkövéredni, mint a pulykakakas.

– Részegek maguk, vagy bolondok?

– Hát bolondoknak elég bolondok vagyunk, az szentigaz – vallotta be az öreg –, amért eljöttünk ide. Ha nem kellünk maguknak, ne küldözzenek írást utánunk máskor. Na gyere, testvér! Mi a magunkét megtettük.

S azzal még meg is mondotta nyílt szóval, hogy mit tegyenek az urak az írsaikkal ezután, mert ő mától fogva erre se méltatja őket többé. Erősen megzabosodott az öreg hirtelenjében, csak úgy rángatóztak a bajuszai. Ki is kotorta zsebéből az említett írást és odalökte a kapuálló elé a földre.

– Gyerünk – mondotta, mint egy hadvezér. S fordult is, mint aki nemcsak beszél, de cselekszik is.

– Álljanak meg – riadozott utánuk a kapuálló –, álljanak meg, na! Hát mért nem mondják mindjárt, hogy idézve vannak!

– Mert az nem a maga dolga, hanem a miénk! – harciaskodott vissza az öreg.

– Ne tüzeljen már úgy, bácsikám, hanem jöjjön vissza – szelídült meg a zsinóros. Azzal még föl is vette a papirost a földről és rávetett egy pillantást.

– Első emelet, hatodik ajtó – jelentette ki –, oda kell menjen maga.

– Hát én megyek – mondotta ki keményen az öreg –, de fizetni egy vasat nem fizetek, hallja-e? Az én pénzemem nem kutyáskodik senki a kapuban, sem zsinórral, sem a nélkül!

Azzal mentek is béfelé. Mint egy kimustrált arkangyal, úgy masírozott az öreg a zsinóros kapuálló mellett.

– Rám hiába haragszik – mondotta a kapuőr –, én csak kötelességemet végzem. Ezért fizetnek.

– Tanolja meg, hogy minálunk az ember semmit sem teszen heába – mordult rá vissza az öreg, s még a bajsza hegye is villámokat szórt –, s ha én haragszom, az az én dolgom! Az én pénzemből pedig nem fizetik ezután, ne féljen!

S már szökött is fölfele a lépcsőn, de úgy, hogy Mózsi alig győzött a nyomán maradni.

– Hát ennek megmondám! – szusszant egyet az öreg a lépcső végiben.

– Sokra nem ment még velem – vélte Mózsi.

– Hát sokra nem – ismerte be az öreg is –, a vastagja ezután jön.

Vizsgálni kezdték az ajtókat, hogy melyik mögé lenne jó bémenni. Hát volt azokon szám is, meg tábla is elég. Végre meglelték a hatosat is. Megnézték jól. Rusnya egy ajtó volt, annyi bizonyos. Barna és alacsony. Töpörödött, mint a sikari vénasszony. Tábla is feszült rajta, amelyik azt hirdette nagy betűkkel, hogy „Kivetés”.

– Tán nem vetnek itt ki bennünket? – hökkölt meg az öreg.

– Nocsak – rántott egyet Mózsi a nadrágszíján –, mink is ott leszünk!

Aztán levették a kalapjukat, orrukat kifújták s mikor így elékészítették magukat az ünnepélyes bévonulásra, akkor rátette az öreg a kezét nagy elszántan a kilincsre.

– Hát bemenjünk-e? – nézett még egyszer vissza Mózsira.

– Bé hát, ha már itt vagyunk.

Erre aztán elszánta magát az öreg s lenyomta a kilincset. Az ajtó kitarult menten s ők ott állottak.

– No – súgta Mózsi –, lépjen már beljebb. Innen könnyebben kivetnek!

– Tiszta igazad van – dörmögte megszeppenve az öreg és beljebb lépett. Mózsi meg szépen betette maga mögött az ajtót s ott állottak a szobában.

Mindössze csak két asztal s két szék volt a helyiségben, s a két asztal mögött két személy. Egy férfiú meg egy leányzó. A férfiú, az olyan huszonöt esztendősnak látszott, de cingár volt szegény és vékonypénzű, mint akibe csak hálni jár a lélek. A leányzó se lehetett idősebb, de az legalább az elejével pótolta azt, amit a legény mulasztott. Jó formás vászonceléd volt, annyi biztos. Az öreg óvatosan fordult hátra Mózsihoz.

– Ezekről aligha kell tartanunk – súgta.

Mózi se látott veszedelmet, így hát illendőséggel ráköszöntött a szobára.

– Adjon Isten...!

Az asztalnál ülők közül egyik sem felelt, mintha nem is lett volna se fülük, se szájuk. Még csak fel se néztek. A leányzó a körmeit piszkálta mindenféle furcsa szerszámmal, a cingár legényke meg valami színes fődélű könyvet olvasott s úgy dőlt hátra a széken, mintha ágyban feküdne. Így hát aztán csak álltak a fal mellett Mózi meg az öreg s várták, hogy mi lesz.

Idő múltával megszólalt valahol egy csengő. A kisasszony féltetette a kézpatkoló szerszámot, felkelt a székből s benyitott egy ajtón. Hamarosan újból kijött onnan. Ekkor a férfiú is föl nézett a könyvből.

– Murizik az öreg? – kérdezte.

– A Bikberg-féle bevallásokat kéri – felelte a kisasszony és matarászni kezdett a falipolcon egy nagy halom írás között.

– Ma jön be?

– Tízre.

– Aha.

Azzal tovább olvasott a színes fődélű könyvből. A kisasszony is megtalálta rendre, amit keresett, s egy halom papirossal a hóna alatt újra bément azon az ajtón. Majd, hogy esment kijött, odaállt a fiatalember háta mögé.

– Hol van? – kérdezte.

– Most hal meg a hetedik – felelte az, de nem nézett föl a könyvből.

– A parókás báró?

– Ehem.

– Az jó rész. De a legizgalmasabb ezután jön, amikor az elefántcsontpápaszemes utas összetalálkozik a kékkigyómic sodával az állatszelídítő kabinjában...

– Hallgasson, hallgasson, ne mondja el előre! – rémüldözött a férfiú és izgalmában majdnem ráfeküdt a könyvre.

– Érted te ezt a beszédet? – kérdezte az öreg Mózistól.

Mózi megvonta a vállát.

– Úgy hallatsz, mintha magyarul lenne, s mégsem az.

A halk beszédre föl nézett a kisasszony, összeráncolta a szemöldökét és megkérdezte:

– Mit akarnak?

– Igazságot – mondotta az öreg harciasan és lépett is egyet hozzá.

A fiatalember föl pillantott a könyvből és elvihogta magát.

– Jó vicc! Menjen az Igazságügy-minisztériumba!

– Megyek én – egyezett bele az öreg –, csak mondják meg, hogy merre van!

– Budapesten – heherészett a könyves.

– Közelebb nincsen? – kapott csudálkozva az öreg a bajuszához.

– Hozhattak volna pedig abból is keveset – toldotta hozzá Mózsai is a magáét –, elfért volna a többi között!

– Vicces emberek maguk – mondotta a másik és ásított. Aztán a könyvet letette maga elé az asztalra. A kisasszony már újra a körmeit rendezgette, mint az éjféli háborúra készülődő cirmos.

– Az adó dolgáért jöttem volna – jelentette ki az öreg. – Ihol az írás!

Azzal odadöcögött az asztalhoz s letette reá a papírt. Erre Mózsai is előkotorta a magáét s odatette az öregé mellé.

– Itt van ez is, ni.

A hivatali férfiú megnézte nagy álmosan az egyiket, aztán a másikat.

– Nincsenek megelégedve a kivetéssel? – kérdezte.

– Hogy értsük ezt? – kapta föl az öreg a fejét és harciasan körülnézett. Ezt tette Mózsai is, de nem látott veszedelmet sehol.

– Hogy sokallja-e az adót? – fordította át a kérdést magyarra a nyeszlett.

– Sokallani nem sokallanánk mi aztat – csavart egyet az öreg a bajuszán –, csak éppen hogy nem tudjuk megfizetni!

– Szóval haladékokat kérnek? Mi?

– Mégpedig végérvényeset! – emelte föl az öreg az ujját.

– Hogy értem ezt? – meresztette el a másik a szemét.

Még a kisasszony is abba hagyta a körömmunkát, s úgy nézett az öregre, mintha soha addig vénembert nem látott volna.

– Úgy, hogy sem most, sem hónap, sem egy esztendő múltával, sem tízzel én ezt a pénzt meg nem fizethetem!

– S miért?

– Azért kérem – tüzelt az öreg –, mert én a románok alatt mind a huszonkét esztendőt egybevéve nem fizettem annyit, mint amennyit maguk itten egy esztendőre követelnek rajtam. Márpedig idehallgasson. Ha az ellenségem, aki számára én csak egy büdös székely vótam, beérte huszonkét esztendő alatt ennyivel, magiknak akkor százhuszonkettőre is sok kell legyen, sze tán azért gyűttek, hogy megsegítsenek, igaz-e?

– Hehehe! – kacarászott a fiatalember. – Ravasz ember maga, apám! Csakhogy az államnak kell ám a pénz! Utakat kell csináljunk magunknak, tisztviselőlakásokat kell építsünk magunknak, mert itt semmi sincsen!

De az öreg nem hagyta magát.

– Akinek nem jók a mi utaink, ne gyűjjön ide! Vagy csináljon jobbat, a maga pénzén s ne az enyimen!

Kezdett volna már belejönni, csakhogy abban a percben megnyílt az ajtó s beviharzott rajta egy szép nagy hasú úr. Bent se volt még egészen, s már úgy pattant föl az álmos legény az asztal mellől, mint a bogár.

– Alázatos tisztelem, méltóságos uram... Alázatos tisztelem – s úgy hajladozott, hogy rossz volt nézni.

– Bent van a Furmann méltóságos úr? – kérdezte a hasas.

– Igenis alázatosan, méltóságos uram – hajlongott a hivatali ember –, őméltósága már várja méltóságos uramat. Méltóztassék parancsolni.

Azzal az ajtóhoz ugrott, szélesre kitérte és mély hajlongásokkal eresztette bé rajta a pocakosát. A fakutyamosoly még akkor is az arcán száradott, mikor az ajtót már betette mögötte magát.

Aztán visszament az asztalhoz, sóhajtott egyet és leült. Elővette a könyvet is újból.

– Velünk mi léssen? – kérdezte meg Mózsi.

Úgy nézett rá a nyeszlett képű, mintha még sohase látta volna.

– Mit akarnak maguk tulajdonképpen?

– Mink azt, hogy ne kelljen fizetni – mondotta meg Mózsi egyszerűen.

– Hogy képzelik azt, ember! – csapta le mérgesen a másik a könyvet –, ha valamennyi székely azt mondaná, hogy nem akar fizetni, mi volna?

– Egy országra való okos székely – vélte Mózsi.

– De ki építené a hidakat? A vasutakat? A középületeket? És ez a sok ember, aki mind maguk miatt van itt, miből élne? Mi? Én miből élnék?

Erőst nekitüzesedett a nyeszlett férfiú, csak úgy verdeste tenyerével az asztal lapját. Mózsi csak hallgatta, az öreg meg egyik lábáról a másikra állott. Aztán nagy ártatlanul az asztalra mutatott Mózsi.

– Ejszen abbul a könyvbül, ni.

– Még szemtelenkedik is? – szökött föl a másik a székről, akárha megszúrták volna gombostűvel hátul –, a fene a büdös parasztját, fizetni nem akar, de pimaszkodni tud?! Mars ki! Mars ki! – és ujjával úgy mutatott az ajtóra, mintha egyenesen a pokol kapuját látta volna maga előtt.

– Nono – hökkent meg Mózsi is, meg az öreg is –, már megkövetjük szépen, de nem azért gyüttünk...

– Nem tárgyalok magukkal! – rikácsolta a másik. – Adjanak be fellebbezést, vagy halasztási kérvényt, vagy amit akarnak, de csak írásban! Figyelmeztetem azonban, hogy a határidő a mai nappal lejár, utólagos beadványokat nem fogadunk el! Most pedig tessék kimenni! Nem tárgyalok magukkal! Orcátlan parasztok!

Ez már Mózsinak is sok volt és az öregnek is villámokat kezdtek szórni újra a bajuszai.

– Hallja-e az úr... – kezdte volna el Mózsi a maga indulatát, de az öreg elébe vágott.

– Maga ha akarna se tárgyalhatna velünk! – mondotta ki keményen a szót.

– Mi...? Miért...? – villogtatta a szemét gyanakodva a nyeszlett.

– Azért, mert münk nem tárgyalunk magával, na! – adta meg az öreg a választ, azzal csak odaintett Mózsinak a fejével. – Gyerünk innét, mert még csenderek visznek el emberölésért s virtus se volna benne.

Azzal megindult nagy dubogva az ajtó felé. Mózsi a nyomán. De a kilincsen se volt a kezük, s már ordított úgy a hivatalbéli ficsúr, mintha nyúzták volna.

– Takarodjék! Bolsevista disznó! Gazember!

Úgy állott meg erre az öreg, mintha falba verte volna a fejét. Megállt, visszafordult s ránézett Mózsira.

– Nekem mondották-é ezt, te?

– Magának címezték volt, de én es benne vótam – felelte Mózsi sötéten és benyúlt a harisnyazsebébe.

Ettől a nyeszlett képző kissé megcsöndesedett.

– Azt hiszik, hogy még mindig az oláhoknál vannak? – kérdezte.

Az öreg megrázta a fejét.

– Nem – mondotta gyanús szelidséggel és néhány lépést tett vissza, az asztal felé –, azt münk semmiképpen sem hisszük, mert nem is hihetjük, tudja. Mert idehallgasson. Ott úgy vót, hogy az embert szépen meghallgatták, osztán a vállára veregettek és azt mondták: menjen haza nyugodtan, mert így és így lesz. Aztán persze nem úgy lett. De ez már más dolog. Hanem idehallgasson maga, ecsém. Én már üdös ember vagyok, de még csak egyszer kiáltották utánam azt, hogy gazember, egyetlen egyszer ebben az életben, tudja-e? Két esztendőt ültem érette. Hát most nem szeretném még egyszer azt a két esztendőt magamra dúvasztani, márpedig a bicska, tudja, az olyan szerszám, hogy kinyitódik magától, ha meghallja az ilyen beszédet...

Bármennyire szelíden is mondotta mindezt az öreg, a ficsúr ott az asztalon túl úgy elsápadott, hogy rossz volt nézni. Még reszketett is belé. A kisasszony is felszökött a maga asztalától s úgy meredt az öregre, mint aki kísértetet lát.

– Fenyeget...? – sipította vészesen a férfiú és belefogódzott az asztalba, nehogy elszaladjon.

– Én osztán nem – mondotta az öreg –, én meg is teszem!

De Mózsiban addigra megcsöndesedett az indulat és okosan húzni kezdte az öregember ujjását visszafelé.

– Hagyja a súlyba – szólott hozzája –, nem érdemli meg az ilyen nyikhász, hogy bajba keveredjék miatta az ember.

– Aszondod? – nézett hátra az öreg.

– Én azt.

– No, akkor menjünk!

Azzal nekiment az ajtónak s úgy nyitotta ki, mint aki a falat is vele akarná rántani. Mózsi mögötte volt, s nem eresztette az ujjását még mindig, nehogy meggondolja valamiképp a dolgot s visszatérjen. Már az ajtót is becsukták s a folyosón haladtak, mikor a hivatalbéli ott bent visszanyerte a hangját. Bolondul ordított, de szerencsére nem lehetett érteni a szavát.

Serényen igyekeztek lefele a lépcsőn. Csak kint a kapu előtt állt meg az öreg s nagyot szusszant.

– Ezt eligazítottuk – jelentette ki.
– Ezt el – vélte Mózsi is.
– Ők jártak rosszul! – hegyesedett ki az öregember bajusza a nevetéstől.
– Miben?
– Hát az adóban. Itt a zsebemben a pénz, ni! Azzal jöttem, hogy kifizetem neked, ha nagyon sírnak. De így jobban sikerült.

Egészen meglegényesedett az örömtől. Az első korcsmánál le is cövekelte magát.

– Erre ihatnánk egyet – vélte –, áldomást!
– Vásár történt? – firtatta Mózsi az öreg eszét.
– Az hát. Spóroltam az urakon!

Így aztán bé is mentek. Az első poharat megitták szótlanul. A másodiknál azt mondta Mózsi.

– Ez legyen a ficsúr egészségire, akinek köszönhető a vásár.

A harmadikat az öreg emelte föl.

– A zsinórosat ne feledjük! – mondotta. – Az én pénzemen nem áll kapuba senki!

Mire a korcsmát elhagyták, úgy földerültek, mintha nem is lett volna adóhivatal a világon. Annyira, hogy az utcasarkon csak lecövekelte magát az öreg ismét.

– Híjnye – mondta –, a kúsasszonra nem ittunk, pedig ért az annyit, mint a többi együttvéve!

S még a szeme is olyan pajzánul csillogott, mint nyár végén a bakkecskének. Már azon voltak, hogy visszatérnek pótolni a mulasztást, de ahogy a piactérre kikukkantottak, csak meglátnak egy nagy gyülekezetet ottan.

– Tán megölének valakit! – buggyant ki az öregből a kíváncsiság.

– Vagy kutyát fogtak a sintérek! – vélte Mózsi is.

– Ezt megnézzük! – vette elő az öreget a virtus, azzal már ereszkedtek is neki az emberiségnek.

Nem nagyon lehetett látni, hogy mi volt ott, mert nagy rakás ember tömöttődött egymásra bújva, éppen az országzászló körül. Egyvalaki pedig fekete gúnyában ott hadonászott a többi fölött, valami asztalfélére fölállva s igen erősen kiáltozott.

– Már ezt meghallgassuk – cövekelte le magát az öreg az emberek végiben –, hallám, mi baja van.

Aztán csak nyitogatták a fülüket. A fekete gúnyás pedig ordította, ahogy a torkán kifért:

– Mert ennek a huszonkét esztendőnek a szenvedése megtanított bennünket arra, véreim, hogy nem lehet bennünket csak úgy kigyomlálni ebből az ősi földből, ebből a szent, székely földből, melyet ezer esztendőn keresztül vérrel és könnyel, fáradtságos munkánk véres verejtékével öntöztünk puhára! Nem hagytuk ezt a

földet! Nem hagytuk a hazát! Szöges korbáccsal ostoroztak, és nem hagytuk! Véresre botozhattak és nem hagytuk! Élve megnyúzhattak, de a hűséget nem vághatták ki belőlünk még tüzes késsel sem! Kerékbe törhettek! Karóba húzhattak! Arcul csaphattak a saját házuk küszöbén! Kitéphették a nyelvünket, hogy ne beszélhessünk többé magyarul és mégis magyarok maradtunk! Minden szenvedés és nyomorgattatás, ostorozás és megkínkoztatás között is, magyarok!

– Hú, de sokat szenvedhetett az istenadta! – csóválta meg az öreg a fejét.

– Ne higgyen neki – szólott rá hirtelen egy szárazképű úrilegény.

– He? – hökkent rá az öreg.

De még Mózsit is elfutotta a bosszúság.

– Mit ócsárolja? – támadt az úrilegényre. – Nem restelli? Sze tán elég csúfság esett meg szegínnel, ahogy éppen hallánk!

Csúful kezdett kacarászni erre a szárazképű.

– Hát maguk is bedőlnek ennek a szélhámosnak? Nem volt ez a huszonkét év alatt egy napig sem itten!

– Azt elhiszem én – mondotta az öreg nyugodtan –, errefele nem is történt ilyesmi, sze tán hallottuk vóna!

Úgy nézett erre az úrilegény, mint aki nem tudja, hogy bolonddal beszél-e, avagy épeszűvel. De a fekete gúnyás azalatt rekedtre ordította magát.

– Nem, véreim! Itt nem lesz több oláh bitangolás! Itt nem lesz több véresre ostorozott székely gyermek és halálra kínozott leány! Mi garantáljuk nektek, mi, veletek együtt vérezett és szenvedett székely vezetők, hogy az út, amelyiken vezetünk benneteket, az igazi feltámadáshoz vezet!

– Nocsak – hökkent meg Mózsi erre –, álljunk meg, sze még meg se hóttunk vót egyelőre!

A szárazképű újra beleszólt. Most már Mózsit vette elő.

– Liberális frázis az egész.

– Ammegelehet – hümmegett Mózsi is, mert nem akart egészen tudatlannak látszani.

– Ilyenek rontják a levegőt maguknál! Hát nem szégyen ez? – támadott Mózsira az ifjú.

– Hát ha csak a fele igaz a sok szenvedéseinek – csóválta meg az öreg még mindig a fejét –, úgy is éppen elég vóna tíz vármegyének.

– Ez szenvedett? – tüzesedett az úrilegény. – Tudja mit szenvedett ez? Tizenkilencben ithagyta magukat, kapott jó állást Budapesten és addig verte a mellét tíz téglával, hogy így szegény székely, úgy szegény székely, ameddig négy igazgatósági tagságot és egy rakás más tisztséget összegyűjtött magának! Jól jövedelmezett neki odaát a maguk itteni szenvedése, ne féljen! És most még többet jövedelmez!

Így a szárazképű. Az öreg csak bólogatott nagy eseten hozzá, Mózsai meg egyik lábáról a másikra állott, mert sehogyan sem értette a dolgot. Meg is kérdezte nyíltan.

– Hát akkor minek hagyják beszélni, ha tudják, hogy hazudik?

Úgy felkacagott erre az úrilegény, mint a farkas, amikor vicsorog.

– Ember, hol él maga? Hát nem tudja, hogy micsoda terror van itt? Hát nem tudja maga, hogy micsoda korrupt fertőben fetreng egész Magyarország? Nehány ilyen nagyszájú libi dagadtra keresi magát, zsebeli a különböző jutalékokat, tiszteletdíjakat, sok ezer pengős fizetéseket és az ország tehetséges fiatalsága sorvad el mellettük! Mi éhezünk, amíg ezek hasadnak ki a zsírtól! Érti, gazduram?

– Sze, érteni értem... – topogott Mózsai bizonytalanul –, de minek hagyják magukat, ha így vagynak a dolgok?

Fölényes mosoly jelent meg a szárazképű arcán, ahogy odakacsintott Mózsainak.

– Nem is híznak már sokáig! Azért vagyok itt én is!

– Miért? – csudálkozott el Mózsai.

– Hogy beszervezzem a mozgalmat maguknál is.

– Aha.

Titokban megrángatta az öreg ujjasát és éppen oda akarta súgni neki, hogy húzódjanak el innet szépszerivel, mert ni, egy bolond is akadt, amikor a fekete gúnyás ott az asztalfélén éppen béfejezte volt a kiabálást és egyszeribe eltűnt szem elől. Helyette olyan éljenzés és tapsolás keletkezett, hogy majd elvitte a házak tetejét.

– Szépen beszéle, biza – mondotta az öreg meggyőződéssel és megtörölte kinedyessedt szemét.

Úgy nézett reá a szárazképű, mintha menten meg akarná enni.

– Hát maga is bedől neki? Öregember létire? Sze egyetlen szava se volt igaz!

De az öreg nem hagyta magát.

– Méges szép volt – mondotta szelíden.

– Hogy mondhat ilyet – mérgeződött a fiatal –, szemenszedett hazugság az egész! Maszlag!

De az öreg csak legyintett.

– Hagyja már el! Megszoktuk mi azt, hogy amit az urak mondanak, abból úgysem sok az igaz. De azért szépen mondják mégis. Na gyereünk.

– Álljanak meg – kapaszkodott beléjük az úrfi –, fáj a lelkem, hogy két ilyen értelmes székely embert annyira el tudnak butítani ezek a népbolondítók! Szeretném felvilágosítani magukat!

– Mit csinálni? – nézett rá csúnyán az öreg.

– Megmutatni az igazság útját!

Az öreg legyintett egy nagyot.

– Tudom én azt maga nélkül is.

Menni akart, de most Mózsi akaszkodott beléje.

– Hadd hallgassuk meg szegént – javallta és úgy nézett az örege, hogy annak menten szikrát fogott az esze.

– Jó, na – egyezett bele –, de hol s miképpen.

– Hát ejszen úgy – mondotta Mózsi –, hogy beülünk szépen a Zöld Disznóba, aztán mi iszunk s közben az úrfi elmondhassa a magáét.

– Az jó lesz! – lelkesedett föl a szárazképű is, és egy úrias kézmozdulattal mindjárt hozzá tette. – Természetesen a vendégeim lesznek.

Erre aztán az öreg se szólott ellene többet. A gimnázium mellett mindjárt betértek a kisutcába s be a Zöld Disznóba. Ott félreültek egy kis asztalhoz s Mózsi odaintette a poharas legényt.

– Mi tetszik? – sirült az oda sebtiben.

– Úri ital – mondotta Mózsi dölyfösen –, ma nagy úr fizeti!

– Igenis kérem – hajlongott a poharas legény és szeme sarkából a szárazképűre nézett, akinek hízott a mellénye szemlátomást ettől a beszédőtől –, bort tetszik parancsolni? Kéknyelút, zöldszilvánit?

– Komolyabban – diktálta Mózsi.

– Igenis kérem... van finom konyakunk, barackpálinkánk... szilva...

– A konyaknál szavallok.

– Igenis kérem.

Az öreg csak lapult s hunyorgott laposakat. Aztán hogy az első poharat megitták, Mózsi ránézett az úrfira.

– Na, most elkezdheti.

Az nem is kérette magát kétszer. Úgy elkezdte szapulni az urakat, hogy öröm volt hallani. Elsőnek is a miniszterelnökön kezdte, aztán sorra lefele. Még a keresztvizet is leszedte róluk.

– Zsidók mind – mondotta –, zsidóbérencek, liberális disznók, korrupt Aladárok, a nemzet rákfenéi, a destrukció konkolyhintői, akik gennyestre keresik magukat a nemzet vérén. Birtokaik vannak, palotáik, lenézik a szegény embert, aki gyalog jár, vagy olcsó autón, mert nekik a legdrágább autók vannak csak, az olcsó autó már derogálna... – és így tovább, szapulva őket, ahol érte. Minisztertől a szolgabíróig, mindenkit.

Mózsi s az öreg csak hallgatták. Nem sokat értettek belőle, de közbe nem szóltak volna semmiért. Ittak, intettek a legénynek s újra ittak. Lassan kezdett elhajlani a délután is és a szárazképű még egyvégtiből mondta.

Mikor aztán az öregnek már kezdtek lecsukódni a szemei, megbökte Mózsit az ujjával.

– Ittál-é eleget? – kérdezte meg halkán.

– Sokat is – szuszogta Mózsi. És ez éppen igaz volt.

Akkor az öreg ránézett a fiatalúrra és a szeme huncutul elkezdett csillogni. Az éppen az átkozott arisztokratákról súrolta le a szenteltvizet, vad acsarkodással

bizonygatva, hogy mennyi igazgatósági tagság és mennyi képviselői tiszteletdíj és mennyi egyéb jövedelem teszi őket a nemzet ellenségeivé. Az öreg megbökdöste a kabátujját.

– Álljon meg, álljon csak meg – mondotta –, tudja mit?

– Micsodát? – szakasztotta félbe a mondókáját a szárazképű és megtörülte zsebkendőjével kiizzadt homlokát.

Az öregnek úgy csillogtak a szemei a jókedvtől, hogy majdnem csillaggá változtak a sötétedő ivóban.

– Én kitalálom a végit annak, amit maga itt jó idővel ezelőtt elkezdte mondani, s azóta egyből fújja!

– Hogy...? Mi...? – dadogta szegény.

– Hát ide figyeljen – bökte meg az öreg ujjja bütykével a száraz képű mellénye gombját –, a vége itten vagyon: magok köll legyenek a miniszterek, magok köll kapják azt a sok pénzt s akkor nincs több baj semmi! Ugyi, hogy ide akart kilyukadni? No lássa. Most, hogy tudjuk, köszönjük az irányunkban való jóindulatját is. Gyere, menjünk!

Azzal csak fölálltak nagy hirtelenjében s úgy otthagyták szegényt, az üres pálinkáspoharakkal megrakott asztal mellett, hogy még a szó is beléje akadt.

Az utcán igen jókedvük kerekedett.

– Danolhatnánk egyet – javallotta az öreg.

S már rá is kezdte:

– Most mönnek a székelyök...! Jahuszzonegyévesek... Bészarábia felé!

Meg-megcsuklott a hangja, de azért bírta jól. Annyira, hogy egy rendőr is elébük állott hamarosan.

– Tetszik a hangom, ugyé? – szólította meg az öreg a rendőrt.

– Tilos a csendháborítás – felelte szigorúan, és nem mutatott semmi jókedvet.

– Úgy is köll – állott meg az öreg az utca közepén –, nagyon helyeslöm magam is!

– Akkor menjenek csöndesen odébb, és ne ordibáljanak – intette jóindulatúlag a rendőr.

– Nem is ordibálunk münk – mondotta az öreg –, csak ippeg, hogy danolunk egy kicsit.

S már kezdte is újólag:

– Most mennök a székelyök...!

– Énekelni se szabad! – szigorkodott a rendőr.

– Tán visszatért Románia? – csudálkozott az öreg. – Akkor gyere, menjünk!

De nem mehettek sokáig, mert ahogy a sarkon béfordulának, hát kicsoda jöve szembe velük? A fekete gúnyás úr az asztalféle tetejiről.

– No, tekintetes úr! – örvendett meg neki az öreg. – Ippeg magát keressük!

– Tessék, bácsikám – fordult az úr szíves szóval feléjük –, valami kérés? Vagy panasz?

– Egyik sem, drága tekintetős uram – színészkedett a vénember –, csak egy kis oktatásra vóna szüksége itt ni, a fiamnak!

S azzal Mózsira mutatott. Az úriember hol Mózsit nézte, hol az öreget.

– Nem értem – mondta kissé zavartan.

– Hát tessék idefigyelni. Először is engedelömmel kérdem: minek szabad tiszteljem az urat?

– Kormányfőtanácsos vagyok – szerénykedett a fekete gúnyás.

– Isten tartsa meg! Szóval hát együtt hallgattuk vót az úr beszédjít odakünt a piacon. Abbiza szép vót, hallja-e? Na de már most tessék idehallani: itt ez az én gyöngefejű fiam mind eszi a fejemet egy kérdéssel az urat illetően, s nem hágy nyugtot vele. Tessék már, könyörgök, megfelelni neki!

Atyai jóindulattal nézett Mózsira a kormányfőtanácsos.

– Mondjad, fiam, bátran!

De Mózsi szóhoz se jöhetett, mert az öreg nagy hangon ezt mondta:

– Azt tessék nekije megmondani akkor, miképpen vagyon az, hogy a tekintetős úr szeginy feje annyi minden szenvedísen s csúfságokon mene keresztül, miként azt nekünk elmondotta vót, s méges ilyen drága, jó egészségnek örvend?

De már erre aztán a kormányfőtanácsos úr úgy nézte végig az öreget, mint aki embert ölne, ha lenne bátorsága hozzá. S mert nem volt, hát csak ennyit dörmögött.

– Részeg disznó.

Azzal úgy kotródott onnan, mint ördög a füstölő mellől.

Az öreg meg ránevetett Mózsira s azt mondotta:

– Na, most már jöhet a világ vége!

Azzal szép egyetértésben hátat fordítának a városnak.

Ezen az őszön valóban húzta le a termés az ágakat. Szépen görbültek azok a nagy, sárga almák alatt, öröm volt nézni. A hullottját naponta gondosan összeszedte a két gyerek, s amit nem tudtak belőle megenni, azt belerakták egy nagy deszkakádba.

– Minek dobják oda be, sze elrothad? – kérdezte egy napon, arra jártában a hadapród úr, de Mózsi csak úgy mentében legyintett rá.

– Megeszik a disznók – mondotta.

– Mért nem viszi be a városba, eladni?

– Nem érdemes azt.

Így aztán gyűlt az alma a kádban. Mózsi pedig egyre sűrűbben járt le a verespataki kovácshoz, aki cigány volt egyébként, de nem tehetett róla. Ott a műhelyben kovácsoltak valamit egész nap, úgy, hogy még a verespataki új jegyző is megkérdezte, aki egyébként tagja volt annak a társulatnak, amelyiknek Mózsi a vadórje.

– Tán nem pénzt vertek ottan, te?

– Majdnem – felelte Mózsi a maga módján s úgy nevetett hozzá, mint aki szereti, ha tréfálnak vele az urak.

Egy este aztán szekérbe fogta a két tehenet s lement vele Verespatakra. Vitt néhány zsák örölnivalót a malomba is, ami még soha nem történt meg, mert hiszen ott volt az Izsák-malom a ház tövében szinte, lent a Feketeügynél.

– Jobb a köve – mondotta a kíváncsiskodóknak –, legalábbis azt beszélük. Hát egyszer kipróbálom magam is!

Ameddig az őrlésre várni kellett, addig átment a cigányhoz. Később visszatért, megörölte a gabonáját, a zsákokat félrakta a szekérre s elindult. A kovácsműhely előtt éppen csak, hogy megállott egy percre, sötét volt már, az emberek legfeljebb annyit láthattak volna, hogy valami zsákot bévitt, s valamit kihozott. Aztán már ment is tovább.

Éjszaka volt, mikor a verespataki legelőkön fölfele nyikorgott a szekérével. Alig mászta meg az első kaptatót, a vízmosásból csak előbúvik két kakastollas csendőr.

– Álljon meg, hé!

– Hó – szólt oda Mózsi a teheneknek –, hó, te!

– Igazolja magát! – állt Mózsi elé a rangosabbik.

– Én-e? – csudálkozott el Mózsi.

– Nem is a tehen! – ripakodott rá a csendőr.

– Pedig lássa – nevetett Mózsi –, annak a passzusa itt vagyon a zsebemben, de önála nincsen az enyim!

A csendőr rávillantotta zseblámpácskáját Mózsi arcára.

– Maga a kommandói vadőr, mi?

– Én hát.

– Jó – nyugodott meg kissé a csendőr –, de mit keres itt éccaka?

– Mondtam én, hogy keresek valamit? – hegyesedett neki Mózsi is. – Én ejszen csak szekerezek haza.

– S mért itt?

Mózsi úgy kezdett körülnézni az éjszakában, mintha csak most gondolkodna azon, hogy hol is van ő tulajdonképpen.

– Az út hozza ide, ejszen.

– Ne tréfáljon – zörrent rá a kakastollas –, honnan jön?

Mózsi hátranézett. A völgyben lámpák pislogtak szegényesen.

– Lássa-e a fényeket ott lent?

– Látom hát.

– Azt a nagyocskát is ott, félrébb?

– Azt is, azt is.

– Na akkor azt is lássa, ahonnan én elindulék alig nemrégiben.

– S hova megy? – szigorkodott tovább a csendőr.

Mózsi a tehenekre mutatott.

– Kérdezze meg tőlük, már maguktól is tudják.

A csendőrt láthatólag bosszantotta az ilyenfajta beszéd, mert egyre katonásabb lett.

– Mért nem megy a rendes úton? Mit köszál itt éccaka a határ közeliben? Mi?

– Nem én hoztam őt ide – védekezett Mózsi.

– Kicsodát?

– Hát a határt. S amért itt van, azért nem vagyok bolond félnapot szekerezni, ha gyorsabban is hazaérhetek!

A csendőr morgott valamit, aztán rávilágított a szekérre.

– Mit szállít?

– Ejszen lisztet, ha már a malomból jövek.

A másik csendőr odalépett a szekérhez és megnyomogatta a szélső zsákokat.

– Itt valami kemény is van! – fődözte föl egyszerűen.

– Van hát – szólt hátra Mózsi –, főtózni vittem még a múlt évben az üstet. Nemhogy a tolvaj cigány csak most készült el vele? Ilyenek ezek a cigánynépek, törné ki a nyavalya valamennyit. Mehetek-é tovább? Réánk virrad lassan.

– Menjen, menjen – morogta a csendőr –, aztán éccaka ne mászkáljon erre többet, hallja? A határ közeliben éccaka közlekedni tilos.

– Nem közlekedek, dehogy is közlekedek – mondotta Mózsi és odaszólt a két tehénkének. – Csá, nye! Hojsz! Hojsz! Csá, nye! Nem közlekedem én, csak éppen hazajárok. Csá nye!

Éppen jött föl a hold, mikor megérkezett Mózsi a szekérrel. Kijött az asszony, kieresztették előbb a tehéneket a járomból, ellátták őket, aztán bévítették a zsákokat a házba. Majd óvatosan leemelték a szekérből valami csöves alkotmányt s ügyelve föl vitték a lajtorján a padlásra. Ott aztán a kemence kürtője fölött majd egész hajnalig elszöszmötöltek vele.

De reggel már vihették föl a lajtorján a fakádban erjedő almacefrét, készen volt a kisüst.

Harmadnapra rá két úriember jött föl a Feketeügy felől. Az egyik olyan félig-meddig katonaszerű volt, a másik civil. Egyenest nekimentek a háznak. Mózsi a pajtahiuból hányta le a szénát, amikor megállottak alatta.

– Itt lakik egy bizonyos Táncos Csuda Mózes? – kérdezte a civil.

– Itt – felelte Mózsi a hiuból, de a szénahányást egy percre se hagyta abba.

– Idehaza van-e? – firtatta odalent az úriember.

– Úgy látom – jelentette ki Mózsi a villa mellől.

– Miről látja? – csudálkozott a civil és vizslatva járatta körül a szemét.

– A nadrágomrul.

– Vicces ember maga – kezdett el nevetni ott lent a látogató –, hát arról ugyan mindenképpen láthatja, hogy itthon van-e a gazda, vagy nem?

– Arról úgy – tette le Mózsi a villát –, hogy ahol nadrág van, ott ember is kerül hozzá.

Pislogva nézett össze a kettő. Most már az egyenruhásforma vette át a szót.

- A házban van-e?
– Kicsoda? – kíváncsiskodott Mózsi.
– Hát az a Táncos Csuda, vagy minek hívják.
– Az biza nincsen a házban.
– Hát hol? Nyögje már ki, teremtésit magának.
– A pajta hiujában.
– Hol? – ámult most már az egyenruhás is.
– Mondottam vót, hogy a pajta hiujában s két emberrel társalog elég fölöslegesen. Még azt is megmondhatom, ha tudni akarnák, hogy ruhájuk után az egyik katonát játszódik, a másik meg urat.
Egy ideig csak nézték egymást nagy leppedten az alatt állók s nem tudták, mihez kezdjenek. Közben Mózsi is lejött s megállott előttük.
– Szépen felgyüvének a hegyre – kezdte.
Az egyenruhásnak kezdett nyiladozni először az esze.
– Maga a gazda? – kérdezte szigorúan, ahogy illett is az egyenruhájához.
– Nekem nehezebb dolgom van – adta vissza Mózsi a szót.
– Hogy érti ezt?
– Én úgy, hogy maguk ejszen könnyebben rájöhettek erre, mint én a másik felire.
– Miket beszél maga itt összevissza? – vesztette el a türelmét a civil. – Micsoda másik fél? Mi? Beszéljen magyarul, hallja!
– Sze úgy mondom én, magyarul – békéltette Mózsi a civilt –, mert lám maguk tudják már, hogy én ki vagyok, de én még mindég nem tudom azt, hogy maguk kicsodák.
Erre a civil elővett egy írást a kicsi táskájából s kitergette a keziben.
– Egyszóval maga az a Táncos Csuda Mózes?
– Az is vótam én mindég.
– Nahát ide figyeljen akkor. Hatszáznegyvenkét pengő és nyolcvannyolc fillér adótartozását jöttem beinkasszálni. Érti?
– Értem én – sóhajtotta Mózsi –, a szándék világos.
– Ne beszéljen melléje – haragoskodott az úri gúnyás –, fizet, vagy nem fizet?
– Mennyit mondott az előbb? – kíváncsiskodott Mózsi.
– Hatszáznegyvenkét pengő és nyolcvannyolc fillér – olvasta le a másik a papírról.
Mózsi nagyot sóhajtott, aztán megvakarta a fejét.
– Hát a második felét, azt kifizethetem.
Az adó embere hümmögve bólogatott.
– Na jó, na. Az egészet kellene ugyan, mert az esedékesség lejárt. De ha most kifizeti a felit, akkor a második részletre adhatunk két hónapi haladékot.
– Én a második felit fizetem mostan, azt mondtam – tartott ki Mózsi híven.
Az adószedő ránézett egyenruhás társára. Az vállat vont és legyintett.

– Bogaras ember maga, hallja – kezdte –, hát nem mindegy, hogy melyik felít fizeti előbb?

– Nekem nem – makacskodott Mózsi.

Azok ketten nevettek.

– Jó, na – mondotta a táskás –, akkor kiállítom a nyugtát.

– Az jó lesz – hagyta rá Mózsi –, de a második feliről legyen ám!

– Arról, arról – vigyorgott a táskás, azzal szedte elő a papirosait –, valami asztal akad-e itt magánál?

– Hogyne akadna – sértődött meg Mózsi –, tessék csak bentebb kerülni.

Így aztán bementek a házba. Mózsi bevitte őket a tisztaszobába, leültette mind a kettőt, az asztalra poharakat tett s egy üvegből pálinkát is töltött.

– Isten éltesse azt, aki az adót kitalálta – vette a kezébe a poharat –, s magikat ráadásnak.

Nevetett a kettő, s megitták a pálinkát. Csettintettek is a nyelvükkel.

– Honnan való ez? – kérdezte az egyenruhás.

– Itt terem a hiuban – villantott egyet Mózsi a szemével.

Megint nevettek ezen.

– Tréfás ember maga, igazán – így az egyenruhás.

– Mindenki az, ami – szerénykedett Mózsi –, maguk példának okáért micsodák lennének, ha meg nem sértem velem?

– Én adószedő vagyok – vallotta be a civil.

– Olyan is kell – vigasztalta Mózsi –, Isten is, lám, hányfélét alkotott!

– Én meg pénzügyőr – jelentette be hivatalosan az egyenruhás.

– Ammán nem tudom mi – vallotta be Mózsi.

– Finánc – vigyorodott el az adószedő.

– Aha! – örvendett meg Mózsi a fölfedezésnek. – Így járt a sógorom is, hallgasson csak ide! Elküldötte vót a nagyobbik lányát szógálni Szeredára. Hát egyszer csak írja a léány, hogy aszongya: megismerkedett valami igen finom úriemberrel, aki őt feleségül akarná venni. Na, ír neki menten a sógor, hogy vigyázz ám magadra, édes léányom, mert a városokban bizony sok mindenféle emberek élnek, s nem kevés közöttük a tekergő sem. Két hét múlva jön újra a levél Szeredáról, hogy nem tekergő ez, édesapám, jól fizetett személy, s még amellet mester is. Ejszen valami szerződött iparos lesz, gondolta felvidultan a sógor, s mondogatni is kezdte, hogy nécsak, alighanem férjhez menyen a léány hamarosan, valami mesterhez. Egyszer aztán felkerekedik ő maga, s bé Szeredára. Előveszi mindjárt a léányt, hogy no aztán miféle mester ez a te embered? Hát mondja a léány, hogy gyepmester. – Hát ammi? – csudálkozik a sógor – mi a mestersége neki? Hát mondja a léány, hogy milyen úri hivatal az, csak jön-megy a városon egy zöld kocsival, aztán itt is megáll és fölszed valamit, ott is megáll és fölszed valamit. Furcsállotta a sógor ezt a hivatalt, de hát mester, mester, mégis ez a

fontos, gondolta. Nagyra volt a gyepmesterével néhány hétig. Aztán halljanak ide: a végén nem kiderült, hogy sintér?

Elsavanyodott az arca a fináncnak ettől a történettől, s a másik is elővette újból a papirosait.

– Hát én akkor kiállítom a nyugtát – mondotta.

– De a második feliről, ne feledje! – figyelmeztette Mózsi.

– Ne féljen! – nevetett az adószedő erre –, nem lesz hiba abban.

– Akkor igyunk még eggyel! – nyugodott meg Mózsi.

Aztán fölvette a poharát.

– Isten adjon erőt a fináncoknak s az adószedőknek!

– Mihez? – kíváncsiskodott az adószedő.

– Hogy elbírják a szegénység pénztit.

– Hehehe – nevetett a finánc a pálinkáspohár mellől –, a szegényeké se nehezebb, mint a gazdagoké!

– Ebben nincs igaza – csóválta meg Mózsi a fejét komolyan –, a szegényember pénze nehezebb ám.

– Legfeljebb a piszokkal, ami ráragadt – vigyorgott az adószedő.

De Mózsi olyan komoly maradt, mint a pap, amikor miséznek.

– Nem a – mondotta –, mert lássa, először is a gazdagoktól bankóban jön a pénz, a szegényektől meg krajcárban. De még csak nem is ez a lényeges különbség.

– Hát mi? – igyekezett a finánc a tréfához férközni.

– Az biza abból áll, hogy a gazdagok pénzét olyan helyre teszi az állam, ahol azt a gazdagok újra megelhetik s ezért jókedvvel megyen magukkal a pénz. De a szegényember pénze, az elnehezedik a szomorúságtól, amikor magikat meglátja, mert tisztában van azzal, hogy soha többet a vót gazdájával össze nem találkozik!

Erre aztán a fináncnak is elment a tréfakereső kedve, az adószedő meg ráhajolt a papirosaira és szaporán körmölni kezdett. Az ajtón pedig benyitott ügyelkedve az asszony és intett Mózsinak valamit.

– Megbocsájtanak az urak egy percre – mondotta Mózsi s azzal kisirült az asszonnyal. Hallani lehetett, hogy fölmászott a padlás lajtorjáján s fönt hosszasan topogott egy helyben. Végre aztán lejött. Ki volt pirosodva kissé az arca s a szeme is csudára csillogott.

– Na – mondotta és fölvette az asztról a finánc poharát – kóstoljuk meg ezt is.

Azzal tölteni kezdett egy magával hozott üvegből. Sorra töltötte mind a hármat.

– Isten éltesse azokat is, akik pálinkával foglalkoznak! – mondotta, mikor készen volt.

A finánc hosszasan ízlelte az italt.

– Ez erősebb – mondotta.

- Ugye? – villant rá Mózsi boldogan.
– Ühüm – mondta a finác és megnyalintotta a száját –, honnan való?
– Elsőkézből – vallotta be Mózsi.
– Kisüstös – bírálta a finác a nyelvén maradt ízeket –, mégpedig alma!
– Nagyon érti – ismerte el Mózsi is.
– Hehe – nevetett büszkén a finác –, azért vagyok itt!
– Ezt már hogyan értsem?
– Úgy van ez – magyarázta –, hogy ezen a vidéken nagyon sok a dugott kisüst, akik tilosan főzik a szeszt, tudja, adózás nélkül!
– Bizony nem szép tőlük – rosszalotta Mózsi a dolgot.
– Engem meg azért rendeltek ide a központból, hogy ezeket elcsípjem.
– Szép feladat – bólogatott Mózsi erre –, aztán fogott-e már sokat?
– Én biza még egyet se – ismerte be kicsit restelkedve a finác –, de ami késik, nem múlik! Nyomukon vagyok már a gazembereknek! Azért kérdeztem, hogy hol vásárolta ezt a pálinkát, tudja.
– Aha – mondotta Mózsi –, hát efelől nyugodt lehet, mert ez látott fináncot.
– Kisüstöstől vette?
– Én attól. De finác ül a házban, ahol ezt főzik.
– Akkor az rendes ember lehet – ismerte el a finác is.
– Igyunk hát az ő egészségire is! – töltötte Mózsi újra tele a poharakat.
– Rokona magának? – faggatódzott a finác.
– Szegről-végrül igen.
– Én is vennék tőle. Messze lakik?
– Messzecke bizony – vakarta Mózsi a fejét –, tova a Kommandó alatt, de ha nagyon kívánja, egy literrel átadhatok a magaméból.
– Átadna belőle? – derült fel a finác.
– Át én.
– De ebből az erősből.
– Ebből, ebből. Asszony, te! – rikoltott Mózsi a konyha felé. – Hozz már bé egy literes üveggel ebből az erősebbikből, te. Éppen egy literre való lesz még – tette hozzá.
– Aztán mi az ára? – vakaródzott a finác pénztárcája után.
– Hát biza, nem olcsó – vallotta be Mózsi –, negyvenkettőt kóstál, ha háztól viszik.
– Megéri – mondotta a finác és kiszámolt az asztalra negyvenkét pengőt –, köszönöm magának a szívességit – mondotta még, mert közben az asszony odatette az asztalra a literes üveget.
– Egészséggel használja! – kívánta neki Mózsi.
Addigra az adószedő is béfejezte a maga munkáját.
– Na, itt a nyugta – mondotta –, van-e még abból a pálinkából?
– Hát biza az erősből egyelőre nincsen több – sajnálta Mózsi.

– Jó lenne nekem a másik is, a gyöngébb – bizonykodott az adószedő –, tudja, nem nagyon érek rá utána járni, s amit boltban vesz az ember, abba már vizet is tettek.

– Én elhiszem, biza. Aztán mennyi kellene?

– Megvennék én tíz literrel is.

– Húha! – füttyentett Mózsi ijedten – annyit én nem iszom meg egy esztendő alatt, hallja!

– Tudja – vallotta be az adószedő –, az embert meglátogassák vasárnaponként a barátai, aztán elfogy.

– Én elhiszem, bizony – bólintott Mózsi komolyan.

– Annyi nincsen, ugye? – firtatta tovább a másik.

Mózsi lógatta egy darabig gondterhelten a fejét, aztán az asztalra csapott.

– Hát nem bánom, na. Ide figyeljen! Van itt nálam éppen egy tízliteres korsó ezzel a pálinkával, csak hogy nem az enyém. A vadászurak rendelték vót, Szentgyörgybül, nekik kellett hozzam. De mert maga olyan kedvemre való ember, hát odaadom, vigye el! Csak a korsót juttassa nekem vissza, de hamar, hogy tudjak újat hozni vasárnapig az uraknak.

Odavolt az adószedő az örömtől, nem tudott eleget hálálkodni szegény. Hogy ilyen hálás, meg olyan hálás. Mózsi csak legyintett.

– Elég nekem, ha néha iszik az emlékezetemre – azzal odatette a korsót az asztalra –, itt is van, megkóstolhatja, hogy nem csalom-e meg.

Töltött is az adószedő nyomban a korsóból, teletöltötte mind a három poharat csordulásig.

– Adja Isten, hogy minden székelly olyan becsületes ember legyen, mint maga! – köszöntötte aztán Mózsira a poharát.

– Legyen is – viszonzta Mózsi –, mert hasznot lát belőle.

Megsámcsogta mind a két vendég a pálinkát.

– Finom ez is – jelentette ki a finác szakértelemmel.

– Mibe kerül? – vette elő bukszáját az adószedő.

– Ez csak harminchatba – mondotta Mózsi.

Kiszámolta az adószedő nyomban a háromszázhatvanat, s még ragyogott is hozzá az örömtől, hogy megtehetette.

– De most aztán menjünk – figyelmeztette a finác –, este lesz nemsokára.

– Bizony igaz – nézett az órájára nagy ijedten az adószedő is –, sok időt eltöltöttünk s még máshova is el kell mennem. Hát itt a nyugta, ni!

S azzal odatette a papirost az asztal közepire. Mózsi rá se nézett, úgy kérdezte meg.

– Aztán úgy írta-e, ahogy mondtam?

– Úgy, úgy – bólogatott az sebesen –, felit fizeti mostan, a másik felét majd később. Tudja, nem veszünk össze ezen – tette hozzá barátságosan.

– Isten lássa lelkemet, nem is kívánnám – komolykodott Mózsi.

– Akkor most még adja ide a pénzt, hogy mehessünk – állt föl az adószedő a székről.

Fölkerekedett erre a finánc is és dugdosta kabátja zsebibe az üveget. Mózsi meg benyúlt a nadrágja zsebibe s előkotort onnan egy ezüstpengőset.

– Itt van, ni – mondotta és letette az aszatra.

– Minek ez? – nézett rá csudálkozva az adószedő.

– Hát adóba, ejszen – botránkozott Mózsi –, ha jól tudom, tizenkét fillér még visszajár.

Az adószedő úgy bámult Mózsira, mintha az anyósát látta volna kikelni a sírjából. Aztán a fináncra nézett, aztán újra csak Mózsira.

– Ne tréfáljon, ember – mondotta végül is.

– Én aztán nem tréfálok – bizonykodott Mózsi.

– Hogyan lehetne az – dühösködött az adószedő – mikor itt a nyugtán ni, az áll, hogy háromszázhuszonegy pengő?

És odabökött a papirosra.

De Mózsi csak állott, mint a cövek.

– Arról én nem tehetek, ha annyit írt rá.

– Hát nem maga mondta, hogy kifizeti a felit? – mérgeskedett az adószedő.

– Én igen, mégpedig a második felit, azt mondtam.

– Na hát aztán?! Ennyi a fele, pontosan!

– Akkor rosszul számolta, ha ennyi jött ki – állotta Mózsi nyugodtan a sarat –, mert én csak a második felire tettem ígéretet, az elsőre nem.

– Ne bolonduljon meg, ember! – perlekedett az adószedő. – Első fele, vagy második fele, nem mindegy az?

– Abbiza nem – bizonykodott Mózsi –, tudom én, mit beszélek! Mutassa csak azt az első írást, mennyi van ott együtt.

– Hatszáznegyvenkét pengő nyolcvannyolc fillér – olvasta föl becsületesen a másik.

– Na lássa! – diadalmaskodott Mózsi. – Én a második felit vállaltam, s az annyi, mint nyolcvannyolc fillér. Tessék akkor még tizenkettőt visszaadni ebből!

S újra odadugta az ezüstpengőst az adószedő orra alá.

Az egy pillanatig megkövülten nézett rá, aztán kiveresedett egyszeribe a képe.

– Az istenit magának – csapott az aszatra –, csúfolódik velem?

Talán még egyebeket is mondott volna, de a finánc, aki már amúgy is vörös volt a pálinkától, levetette magát a székre és úgy elkezdett kacagni, hogy félteni lehetett a megszakadástól.

– Te mit nevensz? – fordult hozzá mérgesen az adószedő.

– Hahaha! – röhögött teli torokkal a finánc. – Hát hogyan nevetnék! Hahaha! Hahaha! Jaj, az oldalam, jaj...!

– Lássa – nézett Mózsi rosszállólag az adószedőre –, hogyan leszen a félreértés? Épp elég tisztán megmondottam magának, hogy mit akarok, csak maga nem értette meg jól.

– Ember! – képedezett az adószedő. – Hát hogy gondolja maga ezt? Hatszáznegyvenkét pengős adótartozást nem lehet elintézni nyolcvannyolc fillérrel!

– Ez pedig elég hiba, lássa. Mert Krisztus urunk is megmondotta vót, hogy nem az számít, mennyit adakozik az ember, mivel ez attól függ, mihez van módja. Hanem, hogy milyen szívvel adja. Hát én jószívvel adom, lássa.

A finác még egyre kacagott, de az adószedő lecsöndesedve csóváltgatta a fejét.

– Idefigyeljen, ember – kezdte azután –, ne tréfáljunk, mert ez komoly dolog. Maga hátralékban van, és a hátralékot ki kell fizetni. Ha nem fizet, akkor foglalnunk kell, s azután árvereznünk. Érti?

– Elég értelmesen elmondotta – ismerte be Mózsi.

– Mármost, ha a felét kifizeti, akkor a másik felével várhatunk még – magyarázta tovább –, de ha nem, akkor most nyomban meg kell ejtsük a foglalást, és ezzel újra csak szaporítja a költségeket.

– Olyan akkor ez is, mint a parancs – szomorodott el Mózsi –, nem jó kikezdeni véle, mert csak szaporodik.

– Na lássa – tanította az adószedő –, most szépen kifizet háromszázhuszonegy pengőt, és a többit aztán majd egy-két hónap után, ahogy gyülik.

– Csakhogy a pénz nem gyülik ám, csak oda, ahol már ismeri a járást – lógatta Mózsi a fejét.

Erre abbahagyta a finác is a nevetést.

– Nézze – mutatott az asztalon heverő pénzre –, sze csak innen kifizetheti mindjárt a felerészt!

– Hát azt hogy gondolja? – szörnyülködött Mózsi. – Sze nem az én pénzem ez! Miből veszem meg az urak pálinkáját?

– Hát mennyi pénze van itthon? – vakarta meg az adószedő a fejét.

Mózsi búsan markolta föl az ezüstpengőt.

– Ez itt, ni. Meg amit a finác úrtul kaptam. Legfentebb nem iszom több szeszt ez évben.

– Hajjaj – sóhajtott az adószedő –, ha legalább negyedét ki tudná fizetni.

– De nem az utolsó negyedét! – röhögte el magát újólá a finác.

– Hát mennyi lenne az? – nyögött föl Mózsi keservesen.

– Az? – az adószedő előszedte a plajbászt. – Százhatvanegy... százhatvan kereken – javította ki jóindulattal.

Nagyot lélegzett Mózsi erre.

– Tudja mit? Kerekítsük ki százra! Hatvan van még az asszonynál, amit karácsonyra tartogattunk, a gyerekeknek!

A fiánc s az adószedő összenéztek. Aztán mindketten megcsóválták a fejüket.

– Ember, ember – mondotta a fiánc –, ha maga ilyen nyomorúságban van, minek hagyta, hogy ekkora adóval sújtsák?

– Biza jól tetszik mondani – hagyta helyben Mózsi is –, mert alaposan reám sujtának ezzel az adóval, pedig éppen egy esztendeje csak, hogy elkezdték!

– De mért nem fellebbezett?! – így az adószedő is.

– Én? – rökönödött meg Mózsi. – Én hogy lebbeznek? Hát hallja-é, nem édesapámul köll neköm tisztelnöm a magyar államot? S ha az édesapa kimond egy szót, mondhat a legkisebbik gyermek valamit is ellene? Legfeljebb belépusztul, de nem szállhat perbe tulajdon édesapjával! Ki hallott ilyet? Ne féljen, mert ha a románok tettek volna ilyet, azokat lebbezném én, megszakadásig! De a magyarokat soha!

Így dikciózott Mózsi s még neki is tüzesedett, hogy csak úgy szikráztak a szemei. Laposakat pislogott a két vendég ott az asztalnál erre a beszédre, de nem volt mit fűzzenek hozzá. Csak bólogattak nagy szomorúan, majdhogy a könnyük ki nem csordult.

– Hát adja ide azt a száz pengőt – sóhajtott végül is az adószedő, s nekifogott egy új nyugtának.

Mózsi pedig fölvelt az asztról egy százpengőset s odatette elébe.

– Ne mondja, hogy rossz ember vagyok. Hanem egy pohárral most megiszunk azért!

Szóltanul itták ki a magukét a fiánc is, az adószedő is. Aztán az utóbbi gyártotta tovább nagy körülményesen a száz pengőre szóló papiroost. A fiánc egy darabig gondtelten nézegette a padlót, aztán hirtelen Mózsihoz fordult.

– Ember, ember – csóválta rosszállólag a fejét –, hát hogy nem tud valamicskét lábra kapni most már, sze nem olyan esett ember maga? Mért nem szerez, teszem azt, egy kisüstöt? Jó kereset van azon!

– Lássa – mondotta Mózsi –, én is gondolkoztam már azon!

– Én szívesen szolgálnék tanáccsal – ajánlkozott is mindjárt a fiánc.

– Megtenné? Ezt már igazán köszönöm – istenkedett Mózsi.

– Lássa – olvadozott a fiánc a jóságtól –, még azt is megtenném, hogy megtanítanám, miképpen lehet egy kicsikét csinálni.

– Ez biza szép magától – ismerte be Mózsi is –, de lássa, én most egyelőre éppen azon elmélkedék, hogy mi lenne, ha beállnék a komám pálinkája mellé!

– Hogyan? – érdeklődött a fiánc.

– Hát csak úgy, hogy megvenném tőle nagyban, ott fent a Kommandón, s aztán széthordanám literjével ide-oda, ahova kéri. Valami kereset ebből is csöpöghetne talán! Mit mondana rá?

– Nem rossz gondolat – derült föl a fiánc arca –, bár nem éppen törvényes, mert italmérés kellene ehhez...

– De ha úgy literjével adnám...

– Tudja mit? – olvadott szét a finánc arcán a segítségi szándék. – Majd én beindítom magát ügyesen! Ha van eladó pálinka, csak szóljon nekem, aztán én majd beajánlom mindenféle! Rásózhat literjére három-négy pengőt is, keresetnek!

– Megköszönöm a szívességit – hálálkodott Mózsi –, s biza élek is véle, mert hát lássa, itt van ez az adó is, meg aztán a gyerekek... biza jó ember tetszik lenni, finánc létire, tartsa meg az Isten...

Közben elkészült az adószedő is a maga dolgával, gondosan eltette a százpengőt, a nyugtát Mózsinak adta s azzal elbúcsúztak mind a ketten.

– Na még egy pohárral – erősködött Mózsi –, ha már így rendbe gyűttünk!

Megitták azt is, aztán fölkerelkedtek. Elöl ment az adószedő, kezében a korsó pálinka. Megette a finánc, zsebében az üveggel. Ez még haladtában is megállott egyszer s visszakiáltott, úgy szíven viselte a Mózsi gondját.

– Aztán várom ám a pálinkával, mielőbb!

– Ne féljen – kiáltott utána Mózsi –, bennem s a pálinkában nem lesz hiba!

Azzal már sirült is föl a lajtorján a hiuba, nehogy valamiképpen hiba essék a finánc pálinkája körül.

Rendre fölvasároltak a fináncok jó hat vederrel. Igaz, hogy a vége már nem alma volt, hanem áfonya, de szerették a jólelkek azt is, ha már mindenáron segíteni akartak Mózsinnak. A pálinkából rendre két borjú lett meg egy malacozó koca. De jutott még ünneplő gúnyára is meg két pár patkós csizmára a gyermekeknek. S végül az adó is elkészült valahogy. A tél enyhén, éppen csak lábujjhegyen váltott át a Kommandón, a vadászatok alatt borraival is gyűlt s néhány rókabőrért jó pénzt fizettek. Mire a tavasz megeredt, olyannak látszott a világ, mintha végérvényesen el akarta volna törölni a szegénység intézményét. Az almafák megünnepelték ezt a szándékot, mert erősen felbokrétázták magukat s nem is látszott rajtuk, hogy prefektusi pénz ültette őket a Kommandó alá. Ha nem állottak volna Szentgyörgy előtt az út közepiben tankfogó sövények, el sem lehetett volna hinni, hogy valahol egymást ölik az emberek, úgy kigyulladt a tavasz.

De amilyen hirtelen kigyulladt, úgy el is változtatta a színét hamarosan. Mert egyszerre csak megindult, amennyi postás meg kisbíró csak a székelyek földjén található volt, mind. S hordták házról házra a behívókat, melyekben katonai átképzésre szólította föl az ország a fegyverfogható népeket.

Egy ilyen rosszkedvű irás a Kommandó alá is meglelte az utat, Mózsihoz. A kisbíró hozta el, aki éppen fáért indult volt az úrbéres erdőbe.

– Baj van, Mózsi – mondotta a kisbíró, amikor megállította a szekerét a szántóföld végiben, ahol Mózsi s a nagyobbik fiú éppen a zabot boronálták bé a föld alá.

Mózsi megállította a teheneket, kalapját felbökte a fejbúbjára és megtörülte homlokán a verejtéket.

– Baj nélkül nincsen élet – felelte bölcsen.

– De katonaság nélkül még lehetne – adta vissza a kisbíró a szót.

– Tán meglepék a falut esment? – kíváncsiskodott Mózsi.

– Meg, de most fordítottan.

– Azt hogyan?

– Nem hozzák a katonát, hanem viszik.

Ettől már Mózsinak is elment a tréfáló kedve.

– Nem bolondulának meg?

A kisbíró elővette az írást.

– Neked is van egy, fogjad!

Nézte Mózsi a behívót, forgatta s egyszerre még a nap sem úgy sütött, mint azelőtt.

– Hát ez elég baj bizony – vallotta be keservesen.

– Mondottam én – vigasztalta a kisbíró s azzal továbbindult szekérével az erdő felé. Mózsi meg ottmaradt a két tehénnel, a fiával meg a behívóval a kezében.

Egy ideig nézte a földet, aztán egy ideig az eget a föld felett, majd odaszólt a fiának.

– Végezd a boronálást, én ejszen megyek.

S másodnap délelőttjén egy csordára való székellyel együtt kiszórta őt is a vonat a csikszeredai állomáson.

Mendegél Mózsi a többi között, keziben a deszkaláda, s hát egyszerre csak kit lát meg: a sipkás embert, aki a szegénység jövődjét szekerezte valamikor Brassó utcáin.

– Nicsak – szólította meg –, a maga útja is itt végződik?

– Minden út Rómába vezet – válaszolta tudományosan a sipkás.

– S a jövődjével mi történik?

A sipkás megnézte bizalmatlanul.

– Miféle jövődjével?

– Hát a szegényekével, akiknek pojnyik-almát jósola egykoron odalent Brassóban!

Megnézte a sipkás Mózsit alaposabban, aztán csak annyit hümmögött.

– Aha.

Aztán megkérdezte.

– Tán hiba esett a jóslatban?

– Az almák körül semmi – nyugtatta meg Mózsi –, de erről nem esett szó!

– Titok vót – mondotta a másik sötéten s azzal behúzódott a bajusza mögé és nem szólt többet, csak ment. Ábrázolja fekete volt, bajusza is fekete volt, még a nézése is fekete volt. Haladott Mózsi is mellette, de annyi feketeség áradott arról az emberről, hogy egy idő múlva mégsem állhatta szó nélkül.

– Akkor még egyéb is titok vót, mégse nem búsulunk miatta!

– Micsoda? – horkant föl a sipkás.

– Hát, hogy a fái magyarul tudnak virágozni!
Az ember sötéten nézte meg Mózsi a szeme szögletéből.

– Elég baj az nekik.

Ettől meg Mózsi szökött egyet, mintha megszúrták volna.

– Hogy mondhassa ezt?

– Úgy, hogy a korai virágzást leveri a fagy.

Csak úgy odaszúrta a szavakat a sipkás s többet egygel sem mondott. De Mózsinak elég volt így is, hogy még az a kis kedve is odalegyen, amit valahogyan sikerült idáig elhoznia. Nem is szólott többet ő sem, csak ment a többi ladás ember között, végig a városon. Az egyik utcasarkon két csőrészájú bakalegény ácsorgott s hetkén nézegették a jődögélőket.

– Gyűnnek a bundások – legénykedett az egyik s odakiáltott egy görbe lábú öregnek. – Fázik a civilgúnya, apám?

– Majd megmelegítjük a laktanyában – vitézkedett a másik, mert annak már egy csillagja is volt.

Az öreg megállott s fűgén mutogatni kezdett a katonák mögé.

– Ni a kutya, ni! – kiáltozta. – Ni a kutya, ni! Ott, ne! Nem lássák?

Azok néztek nagy riadtan a kutyára, amelyik ott ügetett el mellettük, az egyik még félre is szökkent előle, mintha veszett volna. Az öreg meg kiáltozott egyből.

– Nem lássák? Ott megy a kutya, ni! Ni, a kutya, ni!

– Mi van vele? – kérdezte meg végül is ijedtiben az egyik.

– Az, hogy csókulják meg a fenekit – adta ki a parancsot az öreg –, de siessenek ám véle, mert elszalad!

Azzal már ment is tovább a többi között, csak a szemei csillogtak jobban, mint azelőtt. Káromkodott a két katona ott az utcasarkon úgy, hogy még a házak is elfordították az arcukat. Akkor ért hozzájuk Mózsi a sipkással.

– Hova valók maguk? – állott meg mellettük a sipkás.

A katonák abbahagyták a káromkodást és barátságatlanul méregették a kérdezősködőt.

– Debreceniek – mondotta foghegyről az egyik.

– Akkor menjenek Debrecenbe s ott káromkodjanak – oktatta ki őket sötéten a sipkás –, itt csak nekünk szabad káromkodni, magiknak nem!

Szerencsére egy tisztféle közeledett éppen, s a két bakalegénynek meggyült a dolga saját magával. Így aztán nem esett több szó erről. Az utca végén már ott tátozott a kaszárnya kapuja s nyelte el sorjában az embereket.

– Na, idáig eljutánk – sóhajtott Mózsi, mikor már a kapu előtt voltak.

– Ha csak idáig vezetne az út, nem volna baj – dörmögte a sipkás –, de ez még csak az első lépés vót.

– Merrefele vajon? – kíváncsiskodott Mózsi.

A sipkás áttette a lábát egyik kezéből a másikba.

– Vagy a pokolba – sóhajtotta –, vagy pedig a mennyországba. De félek, hogy mégiscsak a pokol lesz belőle.

A kapuban egy puskás katona állott, gyerekképi legény. Gőgösen nézte az érkezőket.

– Ilyen sok öregember van ezen a vidéken? – kérdezte meg gunyorosan. A sipkás úgy benne volt már, hogy ennek is megfelelt hamar.

– Béhívának, lám, hogy ész is legyen közöttetek.

Aztán már bent voltak a kaszárnyaudvaron.

Csak úgy sötétedett a rengeteg embertől. Tömötten állottak, akár a juhok, mindenki a maga ládája mellett. S túloldalon egy vékonypéznű szakaszvezető időnként béterelt belőlük egy csoportot valami nagy, szárnyas ajtón.

Mócsi meg a sipkás elég a végire kerültek. Az idő telt. Időnként egy másik ajtón kieregettek egy-egy csoport embert, akiket azelőtt a szárnyas ajtón behajtottak volt, s azok már olyan tudós ábrázattal haladtak a maguk célja felé, hogy rá sem pillantottak a kint állingálókra. Olykor egy-egy őrmester is végigcsörtetett az udvaron, s a civilgúnyás tömeg úgy nyílt meg előtte menten, mintha varázslat érte volna. Az emberek néma tisztelettel nézték az egyenruhát s a gallérján lévő csillagot. Egyszer egy tiszt is megjelent. Tudós ábrázatú, fiatal úriember, kis, nyírott bajuszkával. Kijött a szárnyasajtón s megállott a lépcső tetejében. Úgy nézett végig az embereken, mint juhain a bács, számbavétel napján.

– Mádéfalvi van-e közöttetek? – kérdezte meg onnan föntről.

Jelentkeztek is mindjárt néhányan, hogy ők onnan valók.

– Ott születtem én is – mondotta a hadnagy és úgy mosolygott, hogy fenyegetésnek is beváltott volna.

– Isten tartsa meg – emelték meg óvatosan a kalapjukat néhányan az emberek közül.

– Jegyző volt ott az apám – folytatta a hadnagy –, de tizenkilencben ki kellett jöjjünk, mert nem tette le az esküt. Minden tisztességes ember ki kellett jöjjön akkor – járatta meg a szemét szigorúan az emberek fölött –, mert aki letette az esküt az oláhokra, az gazember volt!

– Hajjaj... – sóhajtottak néhányan bizonytalanul.

– Így aztán én is székely vagyok, emberek, hát úgy vigyázzanak! – végezte be a mondanivalóját. – Megmutassuk mi ennek a világnak, hogy a székely katonánál különb nem terem a földön! Igaz-e?

– Csak nehogy a végin kíváncsi legyen reánk valaki – jegyezte meg egy idősebbrendű, alacsony ember csöndesen –, s reánk törjenek valahonnét.

– Mi? – horkant fel a hadnagy. – Csak jöjjenek! Azért imádkozom minden este!

– Azzal ugyan kár az Úristent fárasztani – adta vissza a kicsi ember a szót.

– Mi? Maga talán fél? – ripakodott reá a hadnagy. – Hát székely maga? Ilyen székelyek termettek itt huszonkét esztendő alatt?

Kiveresedett a képe a hadnagynak s majd felfalta a szemivel a tömzsi kis embert. De az állotta a nézést.

– Én már láttam háborút – mondotta csöndesen –, s tudom, amit tudok.

– Mit tud? – förmedezett gúnyosan a hadnagy. – S mit látott a háborúból? Ejszen lapult valahol hátul a trénnél, nem? S futott, amikor meghallott egy puskát szólani!

Néhányan a fiatalabbak közül gúnyosan fölnevettek erre a beszédre, hadd lássa a hadnagy úr, micsoda legények ők. De a kis tömzsi csak állott ott sötéten, mint a szuvasodott cövek, s megszegezte a nyakát.

– Ha a futásért nagyezüstöt osztogattak, akkor ejszen, hogy futottam!

Ettől elhallgatott a hadnagy úr is egy pillanatra. De aztán meglelte a hangját újra, mert a többihez fordult, s a kicsi tömzsiről mintha nem is tudott volna.

– Hát pedig én csak azt várom, hogy átalmehessek ezeken a hegyeken. Ahány román, mind a Fekete-tengerbe nyuvasztom! S aki székely, az mind így cselekszik! Igaz-e, emberek?

– Éljen – rikkantotta el magát a középen egy félrecepapott kalapú, bepálinkázott ember –, éljen a nyuvasztás!

– Éljen! – kiabálták utána néhányan.

– Így, emberek, ezt már szeretem! – mosolygott harciasan a hadnagy. – Meg kell mutassuk, hogy él még a székely vitézség! Attila vére nem válik vízzé bennünk! Megmutatjuk az orosznak is, ha kell! Rakásra döntjük Moszkvát, ha egyszer megindulunk! Ugye, emberek?

– Úgy van! – rikkantott tele torokból a félrecepapott kalapos. – Megesszük őket!

– Csak pálinka is legyen ám, hogy fenn ne akadjon a torkunkon! – kiáltotta közbe valaki.

Volt, aki éljenzett, volt, aki kacagott. A hadnagy megelégelte a dicsőséget és visszavonult az ajtó mögé. Nem is jött ki többet, csak a szakaszvezető bújt olykor-olykor elő, s terelt be egy-egy újabb csoport embert.

Tova dél felé Mózsiékra is sor került. Összesűrűsödve tömöttődtek béfelé az ajtón, s egy folyosón lelték magukat. Egyik végében egy rakás ember bajlódott azzal, hogy magára szedje a gúnyáit valahogyan.

A szakaszvezető odaterelte őket a folyosó másik végibe.

– Mindenki vetközzék le! – adta ki a parancsot. – Aztán egyenként sorakozzanak föl itt az ajtó előtt! Jobb kézben a behívójegy! Egyéb ruhaneműt senkin ne lássak!

– Ejszen a mai paradicsomban ez a figefalevél – jegyezte meg valaki. De a szakaszvezetőt nem fogta a tréfa.

– Mozgás, emberek, mozgás! Nem akarok holdkóros csigákat látni! Vége a civiléletnek! Gyerünk ott, nem hallotta?! – ordított rá az egyikre. – Tán szégyelli

levetni a nadrágját?! Azt hiszi, apácázárdába invitáltuk szeméremoktatónak?! Maga is ott, öreg! Mozogjon!

Mózsi is igyekezett serényen a gúnyalevetéssel, de a bakancsal egy kis nehézség támadt, ugyanis elfelejtett új főzöt tenni bele induláskor, s ez a régi már több helyen is bogozott volt. Kínlódott vele, részben sikerült már a bogot kioldani, mikor egyszerre csak ott állott előtte a sovány szakaszvezető.

– Mi az, hé? Én húzom le a bakancsodat?

– Én nem kértem rá – felelte Mózsi jószándékkal –, megyen ez anélkül is.

– Megyen? – ordított a szakaszvezető és egyszeribe olyan lett, mint egy kiéhezett pulykakakas. – Ne hívjam a hadnagy urat, hogy segítsen a méltóságos paraszt úrnak? Vagy az őrnagy urat?! Vagy az ezredes urat?! Mi?! Istenit annak a puliszkás kezeknek, olyan álmosan mozogsz, mint egy százesztendő teknősbéka! Rúgd le azt a bakancsot! Gyerünk!

Szót is fogadott Mózsi, s úgy lerúgta lábáról a bakancsot egyből, hogy egyenest a szakaszvezető térdének repült. Koppant is rajta, hogy rossz volt hallani.

– No lássa – mondotta Mózsi –, így jár az ember, ha siet.

– Istenit a marha fejednek – tapogatta a szakaszvezető a térdét –, megállj csak, majd leszoktatlak én a rugdosódásról!

– Arról nem szükséges – állapította meg Mózsi nyugodtan –, mert csak parancsra cselekedtem most is.

– Ne járjon a pofád! – ordított rá elkékült arccal a szakaszvezető. – Ugorj a sorba!

Ugrott is Mózsi sebesen, nehogy még jobban megszaporodjék a baj. A sor már állott az ajtó előtt, katonás ruhátlansággal, ahogyan kellett. Jobb kézben a behívócédula, egyebütt semmi. Közibük szökött Mózsi is, aztán már mentek bé az ajtón, a szakaszvezető terelésére.

Egy nagy teremben, hosszú asztal mellett ült néhány őrmesterféle különböző könyvek és papirosok között. Egy másik, kisebb asztalon mindenféle orvosi szerszám szigorkodott s ott állott mellettük a katonadoktor is, egyenruhásan és kopaszon. Bent volt a hadnagy úr is, az ablaknak dőlve cigarettázott.

– Álljanak itt föl sorba – riadt rájuk a szakaszvezető –, az első adja oda az őrmester úrnak a behívójegyét. Maga, maga! Tán nem maga az első, mi? Most pedig menjen a doktor úrhoz!

Alig nézett kissé körül Mózsi a sorban, hát csak látja, hogy ott szigorkodik a sipkás is, csakhogy most elég sipkátlanul, behívójával a kezében. Még jobban elbújt a bajusza mögött, mint máskor. Szeretett volna odaszólni neki, de már éppen a sipkásra került a sor.

– Adja ide a behívójegyét – szólt reá az asztal megetti őrmester.

– Tessék – nyújtotta oda a sipkás az írást.

– Menjen a doktor úrhoz – intett neki oda a fejével az őrmester.

A doktor elébb megnézte tetőtől talpig, aztán megkérdezte:

- Hány éves?
- Negyvenkettő.
- Valami betegsége van-e?
- Nekem aztán nincsen.

Aztán még megmérték a magosságát, mellbőségét, mindezt ügyesen fölírták az őrmesterek, s már mehetett is kifelé a másik ajtón.

Amikor Mózsira került a sor, a hadnagy úr éppen visszafordult onnan az ablakból és eldobta a cigarettáját. Egy darabig nézte Mózsit, aztán megkérdezte.

- Hogy hívnak, fiam?
- Tancos Csuda Mózes, szolgálatjára.
- Hova való vagy?
- Kommandói.
- Családos?
- Igenis.
- Gyerek?
- Kettő.
- Mi a foglalkozásod?
- Vadór és erdőpásztor.

A hadnagy elégedetten bólintott, aztán az orvoshoz fordult.

- Jó anyag. Bár mind ilyen lenne.

Aztán már mehetett is, kifelé az ajtón. A szakaszvezető akkor terelte végig a folyosón a következő rendbéliet.

– Felöltözni szaporán, emberek! Vége a civilmozgásnak! Futásban átmenni a másik épületbe és jelentkezni a harmadik századnál! Mozgás ott! – riadozott keresztül a folyosón az újonnan érkezettekhez, akik még csak a vetkőzésnél tartottak és újra elkezdte felsorolni mindazt, amit holdkóros csigákról és álmos teknősbéka-nagyapákról tudott.

– No – állott meg Mózsi a sipkás előtt, mikor újra testén érezte a gúnyát –, ehhez mit szól?

– Most nem rajtunk a sor szólani – dörmögte a sipkás, inkább a bajuszának, mint Mózsinak.

Erre Mózsi se tudott mást mondani, minthogy köpött egyet a folyosó kövire, aztán kezibe vette a ládát s megindult a többi után. Átballagtak az udvaron, s éppen elértek a megcélzott épülethez, mikor nagy dubogással egy oszlop katona fordult be a kapun. Döngött alattuk a föld a nagy menéstől. Négyes sorokban voltak s oldalról egy fiatal zászlós uralkodott fölöttük.

– Szakasz... állj! – ordította tele torokból a zászlós s úgy állott meg az egész, mintha egy lába lett volna, s nem száz legalábbis.

– Oszolj! – rikkantott a zászlós ismét, s erre megindult futva az egész, neki az ajtónak. Mózsiék vissza kellett szoruljanak, hogy útjuk legyen. Csupa fiatal fickó

volt valamennyi. Némelyikök úgy bámulta Mózsiékát, mintha soha sem látott volna még székelyt.

Az egyik meg is kérdezte.

– Maguk is átképzősök?

– Tudtommal csak székelyek – felelt meg neki egy jóvágású csiki ember –, de máttól kezdve semmi se lehetetlen.

Aztán békövetkeztek az épületbe.

Az első emeleten a fiatalok voltak. A másodikon aztán elfogta őket egy barna képű őrmester.

– Harmadik század?

– Igen.

– Oda hátra, gyerünk!

Beterelték őket egy raktárba s szétoztottak közöttük egy rakás ócska holmit. Viseltes zubbonyokat, foltozott nadrágokat, bakancsot, köpenyt, derékszíjat, kenyérsákot, pokrócot s ami még szükséges volt, ahhoz, hogy katona lehessen az ember. Aztán behajtották őket egy hosszú, nagy szobába, amelyik két sorban tele volt emeletes ágyakkal s az ágyak között emberekkel. Ott is volt egy szakaszvezető, akkorácska csak, mint valami Hüvelykmatyi, de ami hiányzott nála természetben, azt pótolta hanggal.

– Emberek! – recsegte végig a szobán. – Mindenki foglaljon magának ágyat, aztán öltözzön föl szaporán! Piszmogó tetűfogdosók nálam nem élnek meg! Aztán rend legyen ám, de olyan, hogy az arkangyalok is hasraessenek a csodálkozástól!

Nézte Mózsi serényen, hogy hol van egy üres ágy, s hát tova az ablak mellett megpillant egy alkalmatosat, mégpedig az emeleten lévő. Az alsóban már rendezkedett valaki háttal, s hát, ahogy a felsőre veti a maga holmiját, csak látja, hogy az alul lévő újra nem más, mint a sipkás ember a bajuszával.

– No – mondotta –, mi esment csak összekerültünk, lássa-e.

– Össze, egye meg a súly – így a sipkás.

Alig végeztek a cicomázkodással, csak kilép a szoba közepibe a háromcsillagos Hüvelykmatyi, s kezdi nagy hangon.

– Emberek, ide hallgassunk! Megmutatom, hogy miképpen kell kinézzen egy honvéd ágya. Egyszer mutatom meg csak, úgy nézze mindenki!

Azzal odalépett egyenesen a Mózsi ágyához s igazgatni kezdte.

– Így jön a pokróc ni, lássák? A hajtogatás vonala egyenes, ránc nincs, értem? Fejrészhez a köpeny, adja ide azt a köpenyt, ember! Nem így hajtjuk össze! Így csak a papok viselik a karjukon a felöltőt. Ide nézzen! Ránc nincs, pánt a középen, gombok virítanak, mint a rózsa. Értem? Nahát! Reá a sapka, így. Kenyérsák ide föl. Értem?

– Biza, nagyon is tetszik érteni – vallotta be Mózsi.

A Hüvelykmatyi szaporákat pislogott a dicséretre és jól megnézte Mózsit.

– Így kell ezt értse maga is – mondotta jóindulatúan, aztán a többihez fordult.
– Láta mindenki, emberek? Aki nem látta még, nézze meg, s így csinálják meg mind, értem? Ez így marad mintának. Most még csak annyit akarok mondani maguknak: én vagyok itt a szobaparancsnok. Én áldott jó ember vagyok, de tudok ám rossz ember is lenni. Ne akarjanak kibabrálni velem, mert én úgy ki tudok babrálni magukkal, emberek, hogy gennyessé rohadnak a kezem alatt és még az édesanyjukat is megátkozzák, amiért a világra szülte magukat. Most pedig tíz perc alatt rend legyen a szobában!

Aztán még egyszer jól megnézte Mózsit és azzal visszament a szoba végibe, ahol az ágya állott, egymagában és külön a többitől. Ott leült és nézte az embereket, miképpen sűrögnek az igyekezettől. Egy idő múlva átrecsegett a hangja a szobán.

– Az az ember jöjjön ide! Az, akinek az ágycsínáltam!

Mózsit fürgén megindult, de máris reccsent újra a hang.

– Pattanjon! Futásban!

Iramodott is erre, esze nélkül. Megállt az ágy előtt és így szólott.

– Tessék.

Hüvelykmatyi könyökére dőlve hevert az ágyon és apró fekete szemével előbb csak mustrálgatta Mózsit gonoszul.

– Mi az, hogy tessék? Még jelentkezni se tud?

– Sze elgyüttem – csudálkozott Mózsi.

– He – vigyorodott el az ágyon a másik, mint valami szeszélyes, kicsi bálványisten. – Sze elgyüttem! Tessék! Ez magának jelentkezés? Kapja össze magát, ember! Vigyázzba! Keményen! Döngjön a padló! Így ni!

S abban a pillanatban úgy szökött föl az ágyról, mint egy megzabosodott szöcske, keményen levágta a sarkát a padlóra, hogy csak úgy porzott s elreccsentette magát nagy harcosan:

– Szobaparancsnok úr alázatosan jelentem, parancsára megjelentem! Így kell ezt, lássa! Na, csinálja, hadd lám.

A döngetésben Mózsi se maradt alul, de már a szavakkal egy kis baj volt.

– Szobaparancsnok úr, jelentem alássan, itt vagyok!

– Nem jó! – ripakodott rá Hüvelykmatyi. – Először is össze a sarkokat! Lábfejj kifele! Úgy. Be a hasat! Ki a mellet! Fel a fejjel! Oda nézzen, föl, mintha az Istennél jelentkezne! Úgy! Na most: szobaparancsnok úr alázatosan jelentem, parancsára megjelentem! Mondja!

– Szobaparancsnok úr, alássan jelentem parancsára ide gyüttem!

– Nem gyüttem! Semmiféle gyüttem! Megjelentem!

– Igenis, megjelentem!

– Elülről mondja!

– Szobaparancsnok úr, alássan jelentem...

– Semmi alássan! Kérem alássan! Mi ez? Főszeresinas maga, vagy honvéd?
Kérem alássan! A-lá-za-to-san jelentem! Értjük?

– Szobaparancsnok úr, alázatosan jelentem, parancsára megjelentem!

– Úgy. Még egyszer!

Fújta Mózsi, mintha fizettek volna érte.

– Na még egyszer – diktálta a kicsi isten.

Mondotta Mózsi újból.

– Hangosabban.

Mondotta Mózsi hangosabban is, mért ne. De ez se volt elég.

– Nem hallom, ember! Úgy kell annak szólani, hogy Pálesztinában is
összecsínálják magukat a zsidók!

Megeresztette erre Mózsi is a hangját úgy, hogy az ablakok is zörögtek tőle.
Hogy Pálesztinában mit műveltek tőle a zsidók, azt nem lehetett tudni ugyan, de a
szakaszvezető úr mindenestre elégedetten bólogatott.

– Így ni, lássa – mondotta békülékenyen. – Másképpen fest az ember, ha
összeszedi magát. Egészen stramm legény lett magából ennél a jelentkezésnél, ha
valami kislány meglátta volna, menten összemicsodázta volna magát. Hogy hívják
magát?

– Táncos Csuda Mózes, szakaszvezető úr, kérem.

– Semmi szakaszvezető úr kérem! – reccsent föl újra Hüvelykmatyi. – Ilyen
nincs, hogy szakaszvezető úr kérem! Alázatosan jelentek, vagy alázatosan kérek!
Csak ez a kettő van. Mi a neve hát?

– Alázatosan jelentem, Táncos Csuda Mózes! – keménykedett Mózsi nagy
serényen.

– Hát ide figyeljen, Táncos. Úgy látom, maga a legértelmesebb ember ebben a
csürhében. Kinevezem magát szobaparancsnok-helyettesnek. Megértette?

– Alázatosan jelentem, igen! – bömbölte Mózsi megilletődve.

– Távollétemben maga felelős a szoba rendjéért és tisztaságáért. Ügyel, hogy
a fejrészek rendben legyenek, a bakancsok ragyogjanak, a gombok virítsanak, mint
a rózsza.

– Alázatosan jelentem, igenis!

– Nahát – a nagyhatalmú férfiú valamennyire megenyhült –, most pedig álljon
kényelmesen. Úgy, ni. S beszélgessünk. Nem vagyok én rossz ember, meglássa.

– Aki idekerül, annak még a halál se rossz – hagyta helyben Mózsi.

Furcsán megnézte a szakaszvezető erre a mondásra, de aztán kegyesen
elnevette magát.

– Vicces szivar maga, látom. Szeretem az ilyent. Fene megette az olyan
embert, aki egész nap csak lógassa az orrát s a civiléletre gondol. Az eltött, s olyan
kell legyen maguknak, mintha nem is lett volna soha. Itt el kell felejteni mindent,
ami volt. Itt elülről kezdődik az élet. Itt mi az embereket megmarkoljuk, érti,
megmarkoljuk és addig csavarjuk, szorítjuk, dögönyözzük, amíg olyanok nem

lesznek, mint a sárga agyag. Érti? A sárga agyag. Amíg semmi sem marad bennük abból az emberből, aki ide bejött. Akkor aztán gyúrunk az agyagból egy új embert. Egy olyan embert, tudja, hogy nem ismer rá a tulajdon édesanyja sem, amikor hazamegy! Ez a katonaság.

– Én bizony elhiszem – sóhajtott Mózsi.

– A honvédnek – bölcsködött tovább a kicsi isten és kényelmesen visszahevert az ágyára – nincsen se apja, se anyja, se testvére, se felesége, se senkije, érti? Csak rajparancsnoka van, szobaparancsnoka van, szakaszparancsnoka van, századparancsnoka van és zászlóaljparancsnoka van. Ezek neki apja, anyja, mindene. Felesége pedig a puskája. Értettük? Hé, ember! – ordított elképedve az egyik ágyhoz, amelyiken éppen akkor készült kényelmesen elnyújtózkodni egy újdonsült bajuszos hadfi. – Hé, ember, mit csinál ottan?!

– Feküszek – felelte nyugodtan a bajuszos.

Úgy szökött föl ettől a szobaparancsnok úr, mintha kígyó mart volna a fenekibe.

– Feküszik? – bömbölte végig a szobán nekiveresedve. – Először is kapja össze magát és úgy jelentsen!

Az öreg ott fönt az ágyon először csodálkozva körülnézett, mintha nem lett volna egészen tisztában azzal, hogy hova is került tulajdonképpen. De látta a reászegzett, riadt arcokat és ettől indítatva lassan lekecmergett a fekhelyéről. Hüvelykmatyit majd a guta ütötte meg ettől.

– Mit mászkál olyan álmosan? Mi? Mit bámul? Pattanjon, az istenit magának, ember! Húzza ki magát! Össze a sarkot! Úgy! Most föl, az ágyra! Egyből! Gyorsabban! Le az ágyról! Gyorsabban, mert úgy megrúgom, hogy kinyílik, mint a rózsa! Föl! Le! Föl! Le! Mozgás! Föl! Le!

Mikor már vagy harmincadszor szökött le a bajuszos az ágyról, izzadtan és kétségbeesve, akkor odament a szakaszvezető úr hozzá.

– Hogy hívják magát?

– Birtalan János – nyögte az ember.

– Alázatosan jelentem! – bömbölt Hüvelykmatyi az arcába. – Érti?

– Igen kérem – izzadt kinyájában a bajuszos.

– Mondja már! – ordított a másik.

– Mi-mit... mondjak...? – dadogta a szerencsétlen.

A szakaszvezető urat elhagyta a türelme.

– Táncoz – ordított föl torkaszakadtából –, hozzám!

Mózsi már kezdte megismerni a katonaság lényegét, s ezért úgy szökött oda, hogy majd földütötte a szobát. Keményet dobantott a padlón s úgy ordította:

– Szobaparancsnok úr, alázatosan jelentem, parancsára megjelentem!

A szakaszvezető megenyhülten nézte ezt a jelentkezést és barátságosabban mondta.

– Kioktatni ezt az embert a jelentkezésre! Elgyakoroltatni vele százszor egymás után! Érti?

– Alázatosan jelentem, nincsen ebben semmi, amit ne lehetne megérteni! – bömbölte Mózsai odaadással.

A szakaszvezető kicsit gyanakodva nézte végig.

– A honvéd röviden felel. Alázatosan jelentem, igen, vagy alázatosan jelentem, nem. Csak a papok locsognak összevissza. Holnap reggel csuklózás után jelentkezik vele együtt. Érti?

– Alázatosan jelentem, értem! – keménykedett Mózsai.

A szakaszvezető kedvtelve nézte és még el is mosolyodott.

– Csuda stramm ember lesz magából, meglátja.

Azzal elővette a cigarettás dózsját és kivett belőle egy cigarettát.

– Tüzet – mondotta csöndesen, de parancsolólag.

Mózsai már ugratta kezét a zsebéhez gyújtó után, de Hüvelykmatyi leintette.

– Nem maga.

Azzal a szobához fordult és vészajtóslóan hordozta körül a tekintetét.

– Nem hallotta senki, hogy mit mondtam? – s olyat ordított, hogy az ijedősebbeknek a lélegzetük is elállt. – Tüzet!!

Néhányan a közelebb állók közül kapkodni kezdtek gyújtó után, de a szoba császára megcsóválta a fejét gyanús szelídséggel.

– Még mindig nem értette mindenki. Tüzet!!!

Erre már a szájtátók is kotorni kezdték a zsebüket. Néhány gyufa sercegye lobbant. De Hüvelykmatyi lenézőleg intett és szeme megakadt valakin a szoba másik végiben. Lassan megindult feléje, szájában a tűzre váró cigarettával. Az ember egészen gyanútlanul állt az ágya mellett, és a köpeny hajtogatásával volt elfoglalva. Hüvelykmatyi megállott előtte és nézte.

– Hogy hívják magát?

– Alázsan jelentem...

– Nem alássan, hanem alázatosan! – ordított rá a szobaparancsnok.

– Alázatosan jelentem... Fejős Boldizsár.

Félelmetes szelídséggel hajolt közelebb az emberhez.

– Aztán ha a szobaparancsnoka tüzet kér magától, maga nem is mozdul? Nem akar tüzet adni a szobaparancsnokának?

Akármiféle ember volt is ez a Fejős, de székelynek székely volt, mert meglelte a feleletet menten.

– Alázatosan jelentem, nincsen gyufám, szakaszvezető úr, kérem. Nem vagyok dohányos ember.

Hüvelykmatyi aprókat pislogott rá és lassan belevörösödött a bosszúságba. Aztán nagyot ordított.

– Akkor is ugorjék! Keservit a lábának! Mint a szöcske, úgy ugorjék, ha a szobaparancsnoka tüzet kér! Na, majd gondom lesz magára, Fejős.

Aztán császár-arccal a szobához fordult.

– Ide figyeljenek, emberek! Ha én azt mondom: tüzet! akkor mindenki ugrik és mindenki gyűjtja is már egyszerre, értem? Hogy pedig a gyors mozgásban gyakorolhassák magukat egy kissé, hát én most azt kiáltom: repülő! Erre minden ember az ágy alá búvik! Értem? Repülő!

Sirültek az emberek az ágy alá, mint az egerek.

– Gyorsabban mozogjanak, emberek, gyorsabban! Repülő!

Suvadtak az ágy alá mind.

– Föl!

Szöktek ki az ágy alól.

– Táncos, maga álljon ki. Magára nem vonatkozik. Repülő! Föl! Repülő! Föl! Repülő! Föl! Tüzet!

Dobogtak a lábak, sercegetek a gyufák, de a szakaszvezető úr egyiket sem fogadta el. Megint csak megakadt a szeme egy emberen s megindult feléje, mint párduc a tulokra. Mégpedig egyenesen a Mózsi ágyához s megállt a sipkás előtt. Az ott kunkorodott sötétben. Valósággal elbújt a bajusza mögött.

– Hogy hívják magát, sötét ember?

– Vitális Sámuel.

– Alázatosan jelentem nincs? – kíváncsiskodott a szakaszvezető.

– Most nincs.

– Netene! S miért nincs? – ütődött meg Hüvelykmatyi.

– Ott marada az ágy alatt.

– Úgy? Kihozni szaporán. Egy-kettő, apám, be az ágy alá! Gyorsabban mozogjon! Föl! Be! Föl! Be! Föl! Na, kihozta-e már onnan?

Lihegett az öreg s szerteborzolódtak a bajuszszőrei, mint a haragos kandúrnak.

– Ki én, anyja ne sirassa!

– Köpje ki akkor!

Köpött is az öreg akkorát, éppen a szakaszvezető úr bakancsa elé, hogy csak úgy csattant.

– Ott van, ni – mondotta –, alázatosan jelentem!

Csak a Jóisten a megmondhatója, mi lett volna a vége a dolognak, ha kint a folyosón el nem ordítja magát egy jó lélek:

– Vacsorához sorakozó!

Erre aztán abbahagyta a szakaszvezető a szórakozást és Mózsihoz fordult:

– Táncos, ezt az embert is kioktatni, mint a másikat, értem?

Aztán akkorát rikkantott, hogy apró természetéből ki se nézett volna senki ekkora hangot.

– Vacsoraosztáshoz sorakozó! Evőcsészék a jobb kézben! Sorba állani! Mozgás! Táncos, vigye le őket! Ide figyeljen, itt az én csajkám is. Dupla porciót hozni beléje, értem? Futásban indulj!

Így kezdődött el a katonaélet. Vacsora után a szobaparancsnok úr is jobb kedvre hangolódott és három-négy tüzkérés után végre hajlandó volt rágyújtani. Mikor ez is megvolt, akkor fölcsatolta a deréksziját, fejébe nyomta a sipkát és így szólt:

– Tánchos, átadom a parancsnokságot. Na, kapja össze magát ügyesen, fiam! Úgy. Vigyáz a rendre. Az embereknek a laktanya területét elhagyniok tilos. Értem?

– Alázatosan jelentem, értem! – pogánykodott Mózsi.

– Azt a két embert pedig vegye elő. Melyik volt az a kettő? Mi? Maga ott! Hogy hívják? Birtalan. És a másik? Aha, az a sötét fickó ott ni, amelyikből úgy ömlik a sötétség és a butaság, mint egy agyalágyult százesztendő s bivaly fenekiből. Hogy hívják? Vítális. Nahát ezt a kettőt elővenni keményen, Tánchos. A többinek sem árt, ha odafigyel. Végeztem!

S mert nem mozdult senki, fenyegetően elkéült újra az arca.

– Mi a fene ez?! Kripta ez itt, vagy laktanyaszoba? Kapják össze magukat! Mint a bolhák, úgy szökjenek föl! Ha én bejövök a szobába, vagy ha én kimegyek a szobából, akkor aki legelőször meglát, vigyázzt ordít! S maguk összekapják magukat! Na, hadd lássam! Végeztem!

Dubogtak a bakancsok és nélkül. De a kicsi isten csak rázta a fejét.

– Nem jó. Tovább! Ha azt mondom, hogy tovább – förmedt közójük –, akkor mindenki végzi tovább a maga dolgát, értem? Tovább! Vgyuzz! Tovább! Már jobb volt valamivel. Vgyuzz! Na. Maga hogy áll ott? Mért nem dugja mindjárt zsebre a kezit? Mért nem vakarja a fenekit mindjárt? Az ágyakon heverészni ne merészeljen senki! Értem? Az ágy nem arra való, hogy heverészen rajta a paraszt, hanem rendesen, simán és szabványosan a helyén álljon. Végeztem!

Azzal ötven pár bakancs ijedt dübörgése közepette gangosan kivonult a szobából a kicsi isten.

Néhány pillanatig még feszült csend volt. Hallani lehetett kint a folyosó kövén a távolodó lépteket. Aztán valaki nyögve felsóhajtott.

– Na Isten, ezt megcsináltad...

Erre egyszerre megmozdult mindenki. Mintha varázslat hullott volna le róluk, mely eddig merevvé tette a csontjaikat. Ötven ember feje billent ernyedten előre, a vállak behajlottak, a karok csüggedten ereszkedtek alá. Volt, aki káromkodott, volt, aki szótlánul és sötéten ült le a ládájára, fejét ökleire támasztotta és vedlette magában a keserűséget.

Mózsai megvakarta a fejét – ez nála öntudatlanul a belső lélegzetvétel és megerősödés mozdulata volt –, aztán odament az ágyához, amit a kicsi isten olyan ügyesen elrendezett volt. Vítális Sámuel, a sipkás ott gunnyasztott alul a magáén és keserű indulatait takargatta a bajuszával.

– Jól reánk szabadíták ezt a prikulicsot – állott meg Mózsai az ágy tövében.

– Csak te ne szóljál! – így a sipkás.

– S én mért ne? – csudálkozott Mózsai.

– Mert belőled meg ő csinálja egyet.

Erre Mózsi is leereszkedett szépen az ágyra, oda a másik mellé.

– Én átadom a hivatalt, ha valakinek megtetszik.

Aztán csak ültek szótlánul egy darabig. Birtalan, a veres bajuszos, odajött s megállott Mózsi előtt.

– Hát osztán, parancsnok úr, mi léssen az oktatással?

Mózsi megnézte jól Birtalant, mintha veres bajszú embert még soha se látott volna.

– Udvarhely?

– Székelykeresztúr.

– Osztán arrafele tudják-é a csürdüngölőt?

– Tudják hát.

– Oszt dubognak-é hozzá?

– Meghiszem azt!

– S kurjantani soh'se szoktak?

– Nem a fenét!

– Nahát – kezdte el Mózsi az oktatást –, ha szól magához a prikulics, gondolja azt, hogy csürdüngölőt jár. Dubogjon s kurjantson olyat, hogy bészakadjék a tető. Akkor még ezredes is lehet, hamarosan.

– Ennyi az egész? – csudálkozott a veres bajuszú.

– Ennyi hát. S minden elé, amit mondani akar, tegye oda, hogy alázatosan jelentem!

– Márpedig a keserűségit neki – pattant föl ültiből Vitális Sámuel –, én nem alázatoskodom, csak az Úristen előtt! Egy ilyen éntőlem ne kívánjon alázatosságot, ez az igazság!

S úgy villámlottak a szemei s úgy meredezett a bajusza, hogy Mózsinak újra nem maradt más, minthogy megvakarja még egyszer a fejét.

– Hát emlékszik-e – kérdezte meg Vitálistól –, amikor Brassó utcáján hordozta volt a szegénység jövendőjét?

– Én igen – vallotta bé Vitális az igazat.

– Hát aztán emlékszik-é, hogy akkoriban még itten is a románok parancsoltak?

– Emlékezni emlékszem – vontá meg a vállát.

– Aztán csendőrmesterrel soha nem vót dóga? Rómánnyal?

Erre már csak éppen, hogy valami káromkodásfélét dörmögött Vitális a bajusza közé.

– S most mondja meg igaz lelkire – fogta rövidebbre Mózsi a vallatást –, nem alázatoskodott-é soha, ha úgy kívánta az értelem?

– Az más! – tört elő a bajusz mögül a szó. – Az ellenséggel szemben vót! A nyúl es elfut a róka elől, de mán egy másik nyúl nem kívánhatja tőle, hogy megszaladjon!

De ekkorra már az emberek mind odagyűltek köréjük, s úgy hallgatták a beszédet, akár növendékpapok a hitvallást. Így aztán Mózsi sem maradhatott alul.

– Hát tudja-é – mondotta –, hogy rókának éppen elég róka a mű számunkra egy ilyen szakaszvezető is, ameddig idebent vagyunk. S ami a továbbiakat illeti, hát tudja, én a kétféle rossz közül már inkább a magyar rosszat választom magamnak s mondom én, ha köll, az alázatot, ameddig a nyelvem lekopik, mintsemhogy meg is cselekedjem. Még hozzá olyannal szemben, ki a nyelvemet sem érti!

Erre aztán Vitális sem szólott semmit, csak ült az ágya szélén, feketén, mint az elbúsult halál s tépdeste magában a bajuszait. Az emberek meg hümmögtek, csóválták a fejüket s szertementek lassan.

Csak a veres bajuszú tartott még ki egy darabig, aztán egyszerre megkérdezte.

– Aztán úgy nem lehetne-é, hogy a két rossz közül egy se legyen?

– Úgy biza nem – felelt rá gyorsan Vitális az ágy széléről –, ameddig a kettő fölött vagyon egy harmadik, s az a legrosszabb.

– S az ki volna? – csudálkozott a veres.

– Az urak – lökte elő a bajusza mögül utálkozva Vitális a szót.

Mózsiban mintha világosodni kezdett volna valami a sipkással szemben, de csak ennyit mondott hozzá:

– Alig hiszem, hogy minden szakaszvezető odahaza főispán lehetne. Ejszen még csak főszolgabíró se.

Aztán hogy az oktatást így béfejezték volna s a csajkamosogatás is megtörtént, azt mondotta Mózsi Vitálisnak, aki még mindig az ágy szélén búsult a bajuszával együtt.

– Ejszen megnézhetnénk kívülről is.

Nem szólott ellene az sem, így hát elindultak. Az ajtóból még visszatértek ugyan egyszer, mert eszükbe jutott, hogy mások szerint most már katonák volnának, s felszíjasták a derekukat, ahogyan illik, fejükre meg ráhúzták a sapkát. Ekkor csatlakozott hozzájuk a veres Birtalan is, mondván, hogy ő is szívesen megnézné kívülről az épületet, hadd lássa, milyen lészen, amikor búcsút veszen tőle. Így aztán kióvakodtak hárman nagy óvatossággal.

A lépcső fejinél volt ugyan egy asztalka s az asztalka mellett egy kétszillagos káplárlegény, aki nagy fontoskodva megkérdezte, hogy hova készülnek. De baj nem származott a dologból mégsem, mert hála az apró prikuliccsal való előzetes ismerkedésnek, Mózsi úgy vágta oda a bakancsát, hogy megremegett az egész kőfolyosó.

– Alázatosan jelentem, levegőzni! – bömbölte torkaszakadtából és a káplár úgy bólintva vette tudomásul az igyekezetet. Így aztán lesuvadtak mellette szépen.

Baj nélkül jutottak ki az udvarra is. Olyan üres volt szegény, hogy megsajnálták egyszeribe s egyenesen a közepibe mentek. Ott megállottak s nézni kezdték az épületet, amelyikben ilyen különösképpen folyik az élet. Nagy volt az,

olyan, hogy egy rátában nem is lehetett eléggé megijedni tőle. És sárga, mint a vénasszonyok arca a koporsóban.

– Hát rusnyának elég rusnya – végzett Birtalan elsőnek a szemlélődéssel.

– Gonosz ennek még a színe is – állapította meg Vitális.

– Egy el se bírná – toldotta hozzá Mózsi is a magáét –, ejszen azért gyűjtének ide annyi sok embert.

A csúnyaság elviselésében még felinél sem tartottak, mikor egy tisztféle úr jött ki az egyik épületből s megindult az is keresztül az udvaron, egyenest feléjük.

– No – súgta oda Mózsi a másik kettőnek –, most aztán szalutáljunk ám, mert ha nem, megsértődik ez is.

Azzal úgy belevágta bakancsát a földbe, hogy csak úgy füstölt az udvar pora s úgy fölkapta a kezüket mind a hárman a sapkájukhoz, hogy a tiszt úr még el is mosolyodott a nagy igyekezettől. Megállott előttük s jóindulatúlag megkérdezte.

– Átképzősök maguk?

– Alázatosan jelentem, igen! – üvöltötte Mózsi a másik kettő helyett is, úgy, hogy átellenben még az ablakok is megrezegtek belé.

A tiszt ismét csak elmosolyodott és úgy bólogatott a fejével, mint a jóságos apa, akinek félkegyelmű gyermekei vannak, de amiről sem ő, sem a gyermekek nem tehetnek.

– Vén fiúk maguk – mondotta –, a románoknál katonáskodtak, ugye?

– Alázatosan jelentem, igen! – ordította Mózsi becsületesen.

Az csak bólogatott tovább.

– Látszik – mondotta szomorúan. – Legelőször is tanuljanak meg tisztelni, értik?

– Alázatosan jelentem, értjük – zörögte Mózsi hűségesen az ablakokat.

– Nálunk ugyanis tisztelgéskor nem fordítjuk ki a könyököt, hanem szorosan behúzva tartjuk – magyarázta jóindulattal –, na de majd megtanulják úgylis.

Aztán még sóhajtott egy nagyot.

– Bizony nehéz lesz magukból újra embert faragni. Hosszú ideig tartott a román uralom, hiába.

– Alázatosan jelentem, ez már igaz – mondotta Mózsi is csöndesebben.

– De most örvendenek, hogy honvédek lehetnek, ugye?

Mózsi vitézül dobbantott, megrándult, mindent előkészített a szóhoz, de az valahogy mégiscsak megakadt a nyelve alatt és semmiképpen nem akart előjönni. Bele is vörösödött egészen. Baj azért nem lett belőle mégsem, mert nem hiába volt katonatiszt, neki már a dobbantás is feleletnek hallatszott.

– Nagyon helyes – mondotta –, örvendjenek is. A jó szándék látom, megvan magukban és ez a fontos, emberek. A többi már a mi dolgunk. Mit csinálnak idekint?

– Alázatosan jelentem, nézelődünk! – nyerte vissza Mózsi a hangját.

– Nézelődnek? – meresztette a szemét rosszállólag a tiszt. – Az nem jó. A tétlenség rossz gondolatokat szül. Jelentkezzenek a szolgálatvezető tiszthelyettes úrnál, kérjenek három seprőt és söpörjék föl az udvart inkább.

Körülnézett az udvaron, és egyszerre mintha megjött volna neki is a hangja, akárcsak Mózsinak az előbb, mert pattogni kezdett, mint aki asszonnal perel.

– Nem látják ezt a szemetet és mocskot, ami itt van? Nem szűrja a szemüket? Mi? Ez magyar királyi honvédlaktanya! Itt nem lesz oláh mocskok! Szokják meg a tisztaságot és a rendet! Egy óra alatt olyan legyen ez az udvar, hogy étkezni lehessen róla!

A végén már úgy ordított, mintha nyúzták volna. De értelme is került hamarosan ennek az ordításnak, mert egyszerre csak megrándult ő is, és olyan keményen tisztelgett az egyik épület felé, hogy majd kirepedt a ruhája az igyekezettől. Kapják oda Mózsiék is ijedten a szemüket, hát lám, egy másik tiszt úr halad el éppen a fal mentén, neki a kapunak. Nosza, igazíták ők is nagy sietve kezüket a sapkához, de akkor már csak a hátát tisztelheték szegénynek.

– Szóval ügyesen, emberek – folytatta megcsöndesedett hangon a kisebbik fajta tiszt, aki előttük állott –, a szolgálatvezetőtől kérjenek seprőket és csináljanak rendet itten. Mire visszatér az ezredes úr, ragyogjon minden. Értem?

– Alázatosan jelentem, igenis! – harsogta Mózsi.

Aztán a tiszt továbbment s ők ottmaradtak hármásban az udvar közepin.

– Aki odaát elment vót – súgta fontoskodva Birtalan, a veres –, az ejszen ezredes vót.

– Ez a másik meg százados – vélte Mózsi –, mert három aranycsillagja volt neki.

Csak Vitálist nem érdekelték ezek a dolgok.

– Lám – mondotta búsan –, ha nem jövünk ide ki, ejszen ez a százados söpörte volna föl az udvart helyettünk.

De többet nem beszélhettek a dologról, mert a tiszt úr, ahogy befordult volna az egyik épületbe, még megállott volt s visszanezített rájuk. S egyből a hangja is megérkezett.

– Mit ácsorognak ott még mindég?! Keservit a naplopó fejüknek! Futás!

Hát futottak is. Bent voltak az épületben, egyből. Az ajtó mögött egy egycsillagos, tömzsi, kis legény leselkedett.

– Mi baj vót – kérdezte –, mit zörög az öreg?

– Valami paphó’ köll menjünk...! – vallotta be bizalmas fontoskodással a veres Birtalan.

– Paphoz? – meresztette a szemét az örvezető.

– Aszonta hát – bizonykodott Birtalan –, valami tiszteletes urat említett vót, akinél a seprők állanak...!

– Tiszthelyettes az, apám! – derült föl a bakagyerek és olyat kacagott, hogy zengett a folyosó belé –, szolgálatvezető tiszthelyettes! Na jöjjenek, majd odavezetem magukat.

Azzal megindultak a folyosón. Elül a csillagos legényke, mögötte ők hárman. A legényke egy ajtón békopogott.

– Szabad – jött bentről rosszkedvűen a válasz.

Ragyás képű, kövér ember volt a tiszthelyettes, aki az ágyon feküdt, ott bent a szobában.

– Tiszthelyettes úr, alázatosan jelentem – vágta össze magát a legényke –, ez a három ember a tiszthelyettes urat keresi. Százados úr parancsára.

– Na? Hát mi a baj? – ült föl a tiszthelyettes az ágyon.

Mózsai se volt rest, előszökött serényen, megdőngette a padlót s egy lélegzettel végigördította az egész dolgot a századossal meg a seprőkkel.

A tiszthelyettes barátságosan nevetgélt.

– He! Székelyek vagytok, ugye?

– Alázatosan jelentem, münk azok! – ordította Mózsai.

– Akkor ott vannak a seprők – mutatott a tiszthelyettes a sarokba. Aztán megkérdezte kíváncsian.

– Unokátok van-e már otthon?

Aztán hogy egyik sem tudott olyanul elődicsekedni, meghintáztatta ragyás ábrázatát néhányszor a nyaka fölött s fölemelte figyelmeztetőleg az ujját.

– Mert ilyen vén legények vagytok mind a hárman, hát tanítok nektek valamit. A laktanya udvarán ne mutatkozzatok soha. S ha mégis mutatkoznotok kell, akkor úgy fussatok rajta keresztül, mintha a világ legsürgősebb dolgát bízták volna reátok. Lassan ne járj, és soha ne kérdezz, mert felelnek rá. Ez a jelszó. Ha ezt betartjátok, nem lesz a seprővel dolgotok többet.

– Alázatosan köszönjük az okos beszédet! – vidámodott föl Mózsai, hogy lám, mégis akad ember ebben az épületben is.

– Az én nevem Jeszencsák – mondotta a ragyás képű –, és ha valami bajotok van, gyertek csak hozzám. Nem eszem embert, csak minden frustokra egyet. Pálinkátok van-e?

– Vagyon odahaza – vallotta be Mózsai.

– Miféle?

– Saját főzés.

– Erős?

– Finác nem bír vele.

– Az jó – bölintott elégedetten Jeszencsák úr –, majd gondom lesz rá, hogy szabadságot kapj.

– Éljen a tiszthelyettes úr! – rikkantott Mózsai egy nagyot örömeiben.

– Most pedig eridjete, fickók – mondotta végezetül Jeszencsák –, mert a parancs parancs. Ha kikezdenek velem, csak megszaporodik.

Olyan volt ez a pár jó szó, mintha kisütött volna a nap valahonnan. Szinte kivirult a seprő a kezükben, ott az udvaron. Még Vitális is engedett valamit a feketeségből.

– Kár vót reánk egyenruhát adni – mondotta azért –, söpörni civilben is lehet.

– Már inkább söprök – vélte Birtalan –, minthogy ugráltassanak ki s be az ágy alá, akár egy pojácát.

Az esteledő nap egészen békésen ült a Hargita tetején s úgy nézte veres szemével Csikot, mintha nem is lettek volna kaszárnyák sehol. Ahogy langyos és barna fényével végigfésülte a világot, valahonnan a mezők hajából még egy tavaszi pacsírtát is előfésült s az ott énekelt magosan a laktanyaudvar fölött, mintha csak azt akarta volna tudtul adni a kaszárnyai székelységnek, hogy a világgal azért még nem történt semmi baj.

Mózsit el is öntötte valami felbuzdulás, mert csak megállott kezében a söprő, aztán felnézett a kék égbe és a pacsírtamadárra és azt mondta:

– Tiszta szerencse még, hogy a búzák dolgába nem szólhatnak belé sem a szakaszvezetők, sem a századosok.

– Azok nőnek mostan – állott meg Birtalan kezében is a söprő, ahogy teleszívta magát jó szagú tavaszi levegővel.

– Csak münk kicsinyedünk – dünnyögött Vitális Samu a bajusza mögött és nagyot vert a söprővel egy lócitromra.

Hiába fogyott az égen a napfény, az udvar nem akart elfogyni mégsem. Ahogy ott hajladoztak a söprőkkel, föltűnt az is, hogy ebből az épületből, abból az épületből időnként kijött néhány ember – olyan magukfajta –, aztán elballagott az udvar legvégéig s ott eltűnt valami kis kapu megett. Aztán időnként a kiskapu felől is jött beszélgetve néhány ember és visszabújt az épületbe.

– Mi a fene lehet ottan, te? – kérdezte meg egyszer Birtalan.

– Tudja a rossz nyavalya – vélte Mózsit.

– Ejszen ott osztogatják az alázatosságot, ami kell az egyenruha mellé – keserűsködött Vitális.

A veres bajuszú udvarhelyszéki aztán nem állotta meg s odaszólt egy csoportnak, amelyik éppen a kiskapu felől jött.

– Hallják-é, mi vagyon ott a kiskapu megett, hogy úgy járnak rá, mint legyek a ganéra?

– Ott az, apám, amiből a gané léssen – felelte vissza egy jó szájú legény.

– Tán nem vendéglő? – csudálkozott Birtalan.

– Itt ugyan kantinnak mondják, de itt mindent másképpen akarnak tudni – mondotta még a legény, azzal elment.

– Már az igaz – sóhajtott Birtalan és söpörte tovább az udvart.

Aztán, hogy még jobban elsötétült az este s minden éppen úgy elcsöndesedett, mint odahaza, egyik-másik ablakból énekszó hallatszott s valahol muzsikáltak is,

szájharmonikán, mint otthon a gyerekek: egyszerre csak fölemelte Mózsi a söprőjét, megnézte s azt mondotta.

– Ez már sír a gazdája után.

Nem is szólottak többet, csak megindultak egy akarattal s hazavitték a söprőket Jeszencsák tiszthelyettes úrnak.

– Alázatosan jelentem, a munkát befejeztük! – vitézkedett Mózsi a söprők élén.

– Tegyétek a sarokba – sóhajtotta Jeszencsák az ágyról –, aztán eridjetek aludni s álmodjatok arról, hogy ezredesek vagytok.

– Igenis! – harsogta Mózsi s azzal suvadtak is el, a kiskapu irányába.

Meg is lelték a korcsmát, minden baj nélkül. Az állott ugyan az ajtaja fölött, hogy „Kantin” meg sok minden más katonai figyelmeztetés, de azért éppen olyan szilvapálinkát adtak ott is, mint akármelyik vendéglőben. S még az ára se volt sokkal drágább.

Egy hosszú asztal végiben le is telepedtek hárman. Odatették a poharakat maguk elé s nézték. Elsőnek Birtalan szólalt meg, a veres.

– Na – mondotta –, egy nap már eltőtt. Erre ihatunk.

Ittak is. Aztán felkelt Vitális, összeszedte a három poharat, megtöltötte ismét s lerakta őket az asztalra.

– Arra is ihatunk, hogy eltőtt egy nap s még nem hótt meg senki.

Arra ittak. Utána mindjárt Mózsi állott föl, vitte az üres poharakat s hozta a töltöttöket s állva maradt, úgy mondotta:

– Most pedig arra iszunk, hogy mindenkinek igaza legyen s munk mégis learathassuk a búzáunkat odahaza.

Alig végeztek ezzel is, mikor csak megnyílt az ajtó s békéintélyesedett rajta Jeszencsák tiszthelyettes úr. Ahány katona, mind felszökött s Mózsiék se másként. A tiszthelyettes úr kövéren és barátságosan visszabólogatott mindenkinek, aztán megakadt a szeme Mózsiékon és odajött.

– Hát ti? – kérdezte. – Mit csináltok itt?

– A tiszthelyettes úr parancsát teljesítsük! – jelentette Mózsi vitézül.

– No! – hökkent meg a ragyás. – Miképpen az?

– Az csak úgy – ugratta Mózsi az eszét –, hogy a tiszthelyettes úr nem kiadá-é a parancsot mindhármunknak, hogy ezredesnek álmodjunk magunkat az éccaka? Márpedig hogyan álmodhatná magát másképpen a szegény közlegény ilyen magos rangba, ha csak nem pótol minden hiányzó csillagot bár egy féldeci szilvatesttel?

Nagyot nevetett Jeszencsák úr ezen és úgy veregette a Mózsi vállát, mintha a fia volna neki.

– Aztán hol tartotok most rang dolgában? – kérdezte.

– Ippег elérkeznénk a szakaszvezetőségig – vallotta be Mózsi.

– No akkor csak folytassátok, majd segíték nektek én is.

Azzal szépen odaült közéjük. Mózsinak meg egyszeriben olyan jókedve kerekedett, mintha máris ott lett volna a nyakán a három pálinkacsillag. Sebtiiben megtöltötte a poharakat újra s még egy negyediket is rakott Jeszencsák úr elé.

– Isten éltesse a rangosokat is – mondotta s úgy ragyogott a szeme, mintha nem is katonának, hanem vőlegénynek jött volna ide.

A két bajuszos csak hallgatott és ivott.

Jeszencsák se beszélt, csak éppen az ötödik után.

– Hó! – vezényelt kezével és ragyái úgy virítottak, mint valami virágoskert. – Ti három ranggal lentebb maradtatok, mint én, ezt pótolni kell előbb.

– Majd valahol a végén utolérjük egymást – vigasztalta Mózsi.

– Három ex! – vezényelte Jeszencsák. – Addig nem iszom veletek többet! Csak egyenrangúakkal mulatozhatok!

– Már azt nem tehetjük – mondotta Mózsi istenkedő pofával –, hogy rangban utolérjük a tekintetes tiszthelyettes urat, már olyat aztán mi soha! Az édesapa is édesapa marad mindég, korban is, meg rangban is és a tekintetes úr minékünk olyan éppen, mintha édősége apánk vóna!

Ezen aztán a jó Jeszencsák tiszthelyettes úr úgy elérzékenyedett, hogy még a szeme is könnyes lett s odakiáltott nyomban a kantinos legénynek.

– Hé! Imre! Öt liter vörösbort az asztalra!

Hogy közben a katonanépség rendre elfogyott, azt észre sem vették. Két civil üldögélt még az egyik asztalnál nagy szomorkodva s aztán más senki, csak ők négyen. Arra figyeltek föl, hogy nyílott az ajtó. De már akkor az öt liter vörösborból csak kettő volt az asztalon.

A veres bajuszú Birtalan vette észre elsőnek a prikulicsot.

– Te – mondotta ijedten s meglökte Mózsit –, itt a kicsi isten!

De már akkor a fekete bajuszú is meglátta s úgy nézte, hogy majd felfalta a szemeivel. A szakaszvezető megállott az ajtóban és nézte őket.

– Híjnye! – pattant föl Mózsi az asztaltól. – Szobaparancsnok úr, alázatosan jelentem, éppen a szobaparancsnok urat emlegettük!

De Hüvelykmatyi még józan volt egészen.

– Mi az, emberek? – rikkantotta el magát. – Táncos! Nem tudják, hogy kilenc órától a lactanyaépületen kívül tartózkodni tilos?!

– Ki az? – horkant föl Jeszencsák úr a borospohár mellől. – Ki az, aki itt kiabálni mer? Mi? Gyere csak ide, te szakaszvezető!

Nem tehetett egyebet szegény, mint hogy odajött. Összeütötte a bokáit és bejelentette magát.

– Tiszthelyettes úr, Nyúl István szakaszvezető alázatosan jelentkezem!

– Ül le, Nyúl – hörögte oda Jeszencsák a szakaszvezetőnek –, ülj le s igyál! A fiaimnak pedig hagyj békét, érted? Ezek a fiaim. Én vagyok az apjuk. Na ül le. Rangot iszunk magunknak, érted? Ez itt csupa vezérezredes... én meg... én meg császár vagyok, legalábbis császár...

Mózsai beugrott a söntésbe egy pohárért s már töltötte is belé a bort.

– Melyik a szakaszvezető úr nótája? Hadd fűjjuk el! – tüzesedett Mózsai.

A szakaszvezető olyan arcot vágott, mint aki savanyú vackorba harap. De azért megitta előbb a bort s csak azután árulta el nagy szomorúan.

– Seprik a pápai utcát.

– Inkább a laktanyaudvart énekelhetnök – vakkantott belé a veres bajszú nekihehülve.

Mózsai már éppen belé akart fogni a nótába, mikor megszólalt a sarokban Vitális, aki mind ez ideig csak hallgatott és ivott, mint aki embert ölni készül. Rákönyökölt az asztalra s úgy nézett egyenesen a szakaszvezető arcába.

– Állj! – mondotta. – Nóta nincsen addig, ameddig a szakaszvezető úr három kérdésemre meg nem felel.

– Mi? – hökkent meg a laktanya-prikulics, de Jeszencsák nem hagyta szóhoz jutni.

– Na, Nyúl, most kösd ám föl a gatyádat! Ezek székeleyek! Halljuk a kérdéseket! – csapta le széles tenyerét az asztalra.

Vitális pedig félretörülte a bajuszát és úgy nézett apró, szúrós szemével a szakaszvezetőre, mint aki azon gondolkozik, hogy villával egye-e meg, vagy anélkül.

– Hát ide hallgasson – mondotta –, első kérdés: mire való az ágy?

Bután nézte a szakaszvezető a fekete embert.

– Micsoda kérdés ez? – pezderkedett. – Hát arra való, hogy belefeküdjünk!

– Na ugye – mondotta Vitális elégedetten –, hát egy cigarettához hány gyufát fogyaszt el az ember?

– Egyet – felelte bosszúsán a szakaszvezető.

– No lássa. Hát akkor még csak azt mondja meg: mi több: egy ember, vagy három csillag?

– A három csillag az több, mivelhogy az három. Az egy pedig csak egy.

– De ember! – modult föl a fekete bajszú fenyegetően.

– Butaság! – csapott újra az asztalra Jeszencsák. – Igyatok!

Vitális markolta meg elsőnek a poharat.

– Hát akkor igyunk arra – mondotta harciasan –, hogy az ágy arra való, hogy belefeküdjék az ember, s nem arra, hogy alája bújjék, mint az egér. Továbbá, hogy egy cigarettához elég egy szál gyufa, s végül, hogy akármennyi is legyen a csillag, mégiscsak csillag az, s nem ember! Na, Isten éltesse a szakaszvezetőket is, akármilyenek, mind egy szálig.

Azzal egyhajtásra kiitta az egészet.

– Jó cügod van, te árnyékolt szájú – nézett reá irigykedve Jeszencsák úr –, meginnál-e ötöt így egymás után?

– Meg én – törülte meg a bajuszát Vitális –, de akkor eggyel kevesebben maradnánk itt s azt én nem akarom.

Ki tudja, hova érkezett volna a beszéd, ha Mózsai abban a percben hátra nem dől a székén s rá nem kezdi, hogy seprük már a pápai utcát! De úgy elkezdte, hogy megrezegtek az ablakok is belé. Jeszensák kapcsolódott belé elsőnek, aztán Birtalan, majd a szakaszvezető. Vítális még hallgatott egy darabig a bajusza mögött, de aztán egyszerre csak nagyot csapott öklével az asztalra s olyant kurjantott, hogy a söntésben menten talpra szökkent a bóbiskoló legény s kereste, hogy kit öltek meg.

– Nem evett még kutyát a nyúl! Ujjujú!

Aztán felkapta az asztalról a boros üveget, benyomta a bajusza közé s addig tartotta ott, ameddig még volt benne. Akkor levágta a sarokba, hogy ezerbe ment, nagy mancsával átölelte a kicsi szakaszvezetőt s beleordította a fülébe:

– Tizenhárom kislány, szöke kislány...! Hujj...! Hogy eszem azt a fizfánfityegő szobaparancsnoki csillagjaidat, te nyúlba oltott prikulics! Bort ide, Imre, anyád ne sirasson! Nem látod, hogy székeltek mulatnak?!

Aztán átcsapta másik mancsát Jeszensák tiszthelyettesi zubbonyán s rázendített a maga nótájára:

– Most mennek a székelők...! Ja huszonegy évesek... hej, Isten, most nézz ide! Méges tezsvér a magyar s a székely, csak ez a sok bűdös kaszárnya ne vóna, igaz-e?! Igyatok, héj, akár szakaszvezető, akár tiszteletes úr, akár székely baka: így is, úgy is magyar ember!

Kétszer hozott még utánpótlást a söntésből a legény. Aztán Jeszensák már arccal az asztalon feküdt s a szakaszvezető Vítális nyakába borulva zokogott egy Róza nevezetű leányzóról, aki három hete nem ír levelet. Kint a vendéglős kokasa kikiáltotta az éjszaka végét.

Ekkor Mózsai fölállt, megrázta magát, mint feredés után a kutya s így szólott rendes és józan hangon.

– Most pedig bémegyünk, mert baj lesz.

Birtalan nem szólott semmit, csak megtörülte a homlokát és fölállott. Vítális pedig meglapogatta a szakaszvezető vállát és egészen egyszerű és természetes hangon így szólott:

– No, Nyúl ecsém, egy fejérnép miatt még nem emészti el magát a férfiember. Gyűjjön!

S azzal megindult vele az ajtó felé.

– Tiszthelyettes úr – költögette Mózsai Jeszensákat –, immáron haza köll menni.

– Miért? – riadt föl Jeszensák és dagadt arccal nézett maga köré.

– Kifogytunk a rangból – mondotta Mózsai – s ejszen várják már az ezredesek, meg a századosok odakint, hogy megünnepeljék.

– Jó, jó – állott föl Jeszensák tántorogva ezektől a szavaktól – fizessetek, gyerekek s menjünk!

Mózsai, Birtalan s Vitális összeadták a pénzt, ami kellett, még borralalót is nyomtak a tetejibe, azzal elindultak. Elül ment Mózsai, meg Birtalan s közöttük támolygott Jeszencsák. Ügyelve fogták két oldalról s úgy vigyáztak rá, mint a gyermekükre. Hátral Vitális hozta a szakaszvezető prikulicsot. Sötét volt még, de keleten már halványodtak a csillagok.

A kiskapunál megakadtak, mert hirtelen csak rájuk kiabált egy hang a sötétből.

– Állj! Ki vagy?

– Na, az apád ne sirasson! – torpant meg elől Mózsai meg Birtalan. – Hát e mi?

– Jelszót! – harsogott a sötétségből.

Erre felmordult kettejük között Jeszencsák s olyat mondott, hogy a csillagok is elszégyellték magukat odafönt. Kis ideig csönd volt utána, aztán egy hang csöndesen megszólalt.

– Jöjjenek, na.

Akkor látták csak, hogy puskás őr áll a kapuban. Szánakozva nézte őket, ahogy elvonultak mellette Jeszencsákkal.

– Nagyon bérugott a tiszthelyettes úr megint? – kérdezte halkán.

– Színjózan ez – felelte Mózsai –, csak éppen hogy elfeledkezett a jelszóról egy kicsit.

– Nem feledkezett az el – adta vissza a szót az őr –, ezt használja ökelme minden éccaka, ismerjük mi már azt.

A többi már baj nélkül ment. A lépcsőnél ott állt az ügyeletes legény és átvette a tiszthelyettes urat, éppen hogy elismervényt nem adott róla. A szakaszvezetőt pedig ölbe vették ügyesen, hogy nagy lármát ne okozzon s úgy vitték föl az emeletre. A szobába érve még le is vetköztették s bé is dugták az ágyba.

– No, Nyúl Pesta – állott meg az ágya fölött Vitális, mikor már elrendezték, mint a gyereket –, nekem bőghetsz ezután, akár egy bivalycsorda. Akkor es tudni fogom, hogy csak egy nyúl vagy. Azzal szép nyugodalmas jóéccakát kívántak egymásnak, megkeresték az ágyaikat s leheveredtek reá ruhástul. Birtalan még sóhajtott egyet-kettőt, Vitális is nyögött néhányat odalent, Mózsai pedig kinézett az ablakon át a csillagokra s megköszönte nekik szépen, hogy ottan állanak még mindig, s egyakarattal vigyázzák a Kommandót is, meg a kaszárnyákat is ebben az országban.

– No – sóhajtott végül is egy nagyot –, ez hát a katonaság.

Azzal lehajtotta fejét a kemény bakapárnára s már aludott is, abban a pillanatban.

De a reggel már úgy szakadt közójük megint, mintha az éjszaka éppen semmi sem történt volna. Azzal kezdődött, hogy valaki feltépte az ajtót és beordított a szobába:

– Ébresztő!

Az emberek fölriadtak, álmosan törülgették a szemüket, forgolódtak a vackukon, de az alvás köde még el se oszolhatott békésen a fejükből, máris úgy rájuk recsegett fektiből a szakaszvezető, hogy egyből fölébredtek.

– Ébresztő föl!

Az ádáz hangra megmozdultak valamennyien és igyekeztek gyorsan lábra kapni, de a szobaparancsnok úrnak pogány rossz kedve volt. Sárgásszürke arccal ült ki az ágy szélire s onnan acsarkodott.

– Mi ez?! Ugrás, emberek! Két perc alatt mindenki felöltözve az udvaron legyen! A civiles bivalymozgásnak vége!

Ő maga is szaporán öltözni kezdett, és ha két perc alatt nem is, de három múltán valóban ott állott az udvaron és mustrálta gyomorhajos arccal az embereket.

– Négyes sorokba fölállani! Karhossznyira egymástól! Maguk itt elől nyújtsák ki a karjukat! Úgy! Húzódjanak odébb! Zárkózzanak föl hátul! Fölzárkózni, istállóját a paraszt fejüknek! Hát maga honnan jön?! Mi?! Hol volt?! Keljen föl korábban, ha bajára akar menni! Elkésés nincs! Álljon be oda hátul! Pattanjon, mint a bolha! Úgy. Most pedig elkezdjük a csuklózást.

És elkezdették.

– Térdet mélyen hajlíts! Egy! Fölemelkedünk a lábujjainkra! Kettő! Lassan leereszkedünk a sarkunkig... nem ülünk rá, hé! Nem ülünk rá! Háromra lassan emelkedünk... lassan, hé! Mint a fűszál, emberek, mint a fűszál! Na! Tovább! Egy! Kettő! Három! Lassan, mint a fűszál...! Mi az ott, hé?! Ilyen gyöngye legények maguk!

Aztán jött sorra a többi gyakorlat. Az udvar tele volt emberrel, mindegyik szoba külön a maga vezére alatt, nyögött, szuszogott és káromkodott, a nap pedig ott ült a hegyek tetején s messziről bámulta őket. Veres volt az arca, mintha röstelkedett volna ő is, hogy ennyi öreg székely került össze egy rakásra.

Egy lélegzetvételnél szünetben elrikkantotta magát a kis prikulics.

– Tánco! Vitális! Birtalan! Maguk álljanak ide ki! Ide élém, ni! Hadd legyenek a szemem előtt!

Aztán gonoszul rájuk villantotta a szemét.

– Mellső fekvőtámasz! Egy! Kettő! Egy! Kettő! Egy! Kettő! Egy...! Na mi az? Vitális?

Vitális elfeküdt a hasára, mint a béka és nem mozdult.

– Tovább! – rivallt rá a prikulics.

– Én nem osztán – mondotta Vitális fektiből mélységes nyugalommal.

– Mi az, hogy nem?! Miért?! – paprikásodott neki a szakaszvezető.

– Azért nem – felelte a bajuszos –, mert a megerőltetés a testgyakorlásban nem hasznos, de fölösleges.

– Igen?! – ordított Nyúl szakaszvezető. – Fölsleges?! Hát majd megtanítom én magát, hogy mi fölsleges! Keljen fel onnan!

– Azt lehet – felelte nyugodtan Vitális és fölkelt.

– Álljon be a sorba!

– Be én.

A szakaszvezető szeme veszedelmesen villámlott.

– Na, Táncos, mutassa meg maga. Hús fekvétámasz. Gyerünk!

Mózi olyan vidáman nézett a szakaszvezetőre, mintha az öccse lett volna, akivel éppen játszani készül.

– Szakaszvezető úr annyiszor bírja? – kérdezte.

– Bírom hát! – veresedett neki a szakaszvezető s azon nyomban levágta magát a földre.

Fölnyomta magát hússzor, az igaz, de már a végén úgy reszketett, mint a hideglelés. Majd kicsattant az arca a verességtől s olyanokat szuszogott, hogy rossz volt hallgatni. Mózi meg nézte.

– Hát a szakaszvezető úr igazán érti a dolgát – mondotta szelíden, mikor az végre didergő inakkal föltápáskodott a földről és letörölte az arcáról a verítéket.

– No, most lássuk – förmedt rá dühösen a szakaszvezető.

Mózi hozzá is kezdett nagy körülményesen és becsülettel eljutott a tizedikig. Akkor szépen föltápáskodott és leverte kezéről a homokot.

– Hó! – ordított rá Nyúl István. – Csinálja csak tovább!

– Nem lehet – rázta meg Mózi a fejét –, szakaszvezető úr is csak hússzor csinálta.

– De maga csak tízszer, ember!

– Jó, jó – nézett rá Mózi szelíden –, de ez a tíz nekem annyi éppen, mint a szakaszvezető úrnak hús. Mivelhogy a szakaszvezető úr huszonkét esztendős, én pedig immáron negyvennégy. Ami esztendőben dufla, az munkában feleset számít, tudja-e.

Szerencse volt, hogy valamennyi szoba végzett már a reggeli vesződéssel s így a prikulics sem tarthatta a maga népét tovább az udvaron, mert még azt vélhette volna valamelyik tiszt úr, hogy későbben fogott hozzá. Így csak ennyit mondott rá nagy kurtán.

– Maguk hárman jelentkeznek nálam foglalkozás után. Most pedig futásban bevonulni!

Így kezdődött az a nap s az elejéhez hűséges maradt azután is, mert csupa meglepetéseket hozott. Alig kapták be a reggelit, már futhattak le az udvarra, ahol sorba állították őket és azután jött egy gyermekforma zászlós úr, akiről kiderült hamarosan, hogy ő a szakaszparancsnok. Megnézte az embereket, egyiket-másikat azzal is kitüntette, hogy megkérdezte, hány évesek, van-e gyerekük és mi a foglalkozásuk. Közben odavetődött az a haragos képű hadnagy úr is, az a bizonyos, akinek az apja Mádéfalván volt jegyző. Erről kiderült, hogy ő a századparancsnok. Ez végignézte őket, aztán egy kis beszédet tartott.

– Emberek – mondotta –, tudjuk, hogy magukat a huszonkét esztendős román megszállás fizikailag is és erkölcsileg is a legalacsonyabb fokra züllesztette.

Nekünk azonban most az a feladatunk, hogy a rendelkezésre álló rövid idő alatt használható, épkezésláb embereket faragjunk magukból. Örvendek mint székely ember, hogy nekem jutott az a feladat, hogy egy székely századot kiképezhessek. Tudom, hogy meglesz magukban a székely akarat ahhoz, hogy becsülettel pótolják mindazt, amit a huszonkét esztendő alatt magukkal szemben elmulasztottak. Ígérem, hogy bennem is meglesz az akarat és egyetlen pillanatot sem fogok elmulasztani abból a kevés időből, ami rendelkezésünkre áll és olyan harcosokat faragok magukból, amilyeneknek lenniök kell azoknak, akik Attila véreinek mondják magukat. Gyöngé bábokra, nyápic vénasszonyokra nincsen szüksége a honvédségnek! Öntudatos emberekké kell váljanak itt valamennyien, kik a parancsot gondolkodás nélkül és azonnal végrehajtják és minden pillanatban készek vérüket áldozni a hazáért! Így lesz, emberek?

Rövid csönd volt a beszéd után és néhányan összenéztek tanácstalanul, mert érezték, hogy valamit mondani kellene. De aztán elordította magát Nyúl István szakaszvezető úr tele torokkal és lelkesedéssel a székelység nevében:

– Így lesz!

– Így lesz! – üvöltötték erre ijedten az emberek is.

Aztán a hadnagy úr elment. Mindjárt utána magához hívta a zászlós úr a szakaszvezetőt és parancsot adott neki, hogy tanítsa meg az embereket tisztelegni, járni, fordulni és mindarra még, mire egy katonának szüksége van, hogy Attila véreinek lássék. Aztán ő is elment. És Nyúl István szakaszvezető hozzáfogott, hogy embert faragjon ötven öreg székelyből.

Délre eljutott velük odáig a faragásban, hogy hasra tudtak vágódni és fel tudtak szökni a földről. Kezüket szempillantás alatt a sapkához kapták és hibátlanul tudták üvölni az alázatosságot. Ekkor bevezette őket a szobába és miután egy ideig figyelő szemekkel üldögélt az ágyán, fölemelte a fejét s gyanús szelídséggel így szólt.

– Táncos! Hozzám!

Mózi éppen a bakancsával volt elfoglalva, de azért két derék ugrással ott termett a kicsi isten előtt és katonás dobogással jelentkezett.

– Szobaparancsnok úr, alázatosan jelentem, parancsára megjelentem!

De mindez nem hatotta meg a szoba urát. Összehúzott szemmel méregette az előtte állót.

– Én adtam magának egy parancsot, Táncos.

Mózi forgatta a fejét, tűnődött, de nem jutott eszébe semmi.

– Reggel. Csuklózás után – segített neki a prikulics.

– Ejszen, nem hallám – mondotta Mózi egy idő múltán, mivelhogy semmi nem jött az eszébe.

– De a szentjít a fülinek! – visított föl erre a kicsi isten, mint valami jobbféle süldő. – Olyan nincs, hogy nem hallom a parancsot! Olyan nincs! Nem azt

mondtam maguknak, hogy jelentkezzenek nálam a foglalkozás után?! Mi?! Amit én mondok, az parancs!

– Én azt elhiszem – mondotta Mózsi nyugodtan –, de még foglalkozásról nem volt szó mind ez ideig, úgy vélem.

– Hát ez mi volt ott kint az udvaron, te marha?! – szökött föl Nyúl István az ágyról.

– Az ott kint? – csudálkozott Mózsi. – Hát az bizony minden volt, csak éppen hogy nem olyasmi, amit foglalkozásnak nevezhet a dologhoz nőtt ember.

– Ne rezonérozz! – ordított torka szakadtából Nyúl István. – Majd megtanítalak én benneteket! Jöjjen ide az a két ember is! Gyerünk! Futás! Velem nem fogtok kitolni, sok ganéfejű paraszt! Egy sorba állani! Térdet mélyen hajlíts! Egy! Kettő! Há... lassan nőjete, mint a fűszál... lassan. – És itt megint rázendített, hogy mit kíván a bitang paraszt fejűknek!

És ekkor olyasmi történt, ami a kaszányák krónikájában még nem fordult elő, talán soha. Vitális Sámuel főlegyenesedett, egyet lépett előre és villogó, fekete szemét rászögezte a szakaszvezetőre.

– Nekem mondotta ezt?

– Állj vissza a sorba! – ordított rá kidagadó nyakkal Nyúl István. – Mars vissza, mert beléd rúgok! Bűdös, bitang paraszt!

És ekkor az történt, hogy Vitális még egyet lépett előre, nagy, fekete kezével megmarkolta a szakaszvezető mellén a zubbonyt és megrázta, mint kutya a macskát. A szakaszvezető tett valamiféle mozdulatot, de már akkor rajta volt a Vitális másik keze is, csak elkapta, fölemelte a levegőbe, vállára vetette és megindult vele az ablak felé. Az akkor már ordított és kapálódzott, de hiábavaló volt minden igyekezete, mert úgy fogták a fekete ember kezei, mintha acélgyűrűk szorították volna. Ment vele, lassú, nyugodt lépésekkel az ablak felé és még mind ez ideig egyetlen szót sem szólt.

Az emberek megkövülten nézték a jelenetet. Hangot nem ejtett egy se, csak álltak s nézték.

Az ablak előtt megállott Vitális, vállán a kapálódzó prikuliccsal. Ránézett a legközelebb levő emberre és azt mondta.

– Nyissad mán ki!

– Mit akar vele? – szökött oda Mózsi ijedten.

– Csak kihajintom – felelte nyugodtan Vitális.

Nyúl István úgy ordított közben, hogy rossz volt hallani és lábával lerúgta az egyik ágy tetejét.

– Azt nem lehet – mondotta Mózsi és odaállott Vitális és az ablak közé –, belépusztul.

– Belé-e? – hitetlenkedett a sipkás.

– Az biztos – mondták mások is –, és maga gyilkossá leszen miatta.

A fekete ember egy pillanatig gondolkozott még, vállán a rugdosódva bömbölő Nyúl Istvánnal, aztán csak ennyit mondott még:

– Hát annyira nem böcsülöm.

Azzal levágta a padlóra, hogy csak úgy zuppant. Majd mikor ezzel elkészült, szép nyugodtan megfordult és az ágyához ment. Leült rá komótosan, elővette zsebéből a dohányos dózsnit és lassú megfontolással sodorni kezdett. Mintha éppen csak azt mutatta volna meg a népeknek, hogy miképpen kell kilencet ütni a kugliban.

A szakaszvezető néhány pillanatig mozdulatlanul fekvé maradt a padlón. Aztán nyögve föltápáskodott. Fehér volt, mint a fal. Nem nézett senkire, csak a derekára tapasztotta a kezét és elindult sántikálva az ajtó felé.

– Na megálljatok, istenit az apátoknak – hörögte rekedten az ajtóból –, majd befűtöm én nektek a poklot, sok bolsevista disznó!

Azzal bevágta maga mögött az ajtót. De senki nem nézett arrafele. Az emberek csöndesen szöszmötöltek, mindenki a maga helyén. Egyik a bakancsát kefélte, másik a gombjait tisztogatta, harmadik a derékszóját vizsgálta nagy gonddal. Egyetlen szó nem esett, sokáig. Vitális ott ült az ágya szélén és éppen elkészült a sirítéssel.

– Tüzetek van-e? – kérdezte.

Mózsai előkotorta a gyújtót s tüzet adott.

– Borsos lesz ennek a leve – mondotta csöndesen.

Vitális megfonta a vállát.

– Az élet is elfogy egyszer – felelte –, de bitangnak engemet ne mondjon senki. Éppen nem az olyan, akinek Nyúl a neve.

Tíz perc sem telt bele s Jeszencsák tiszthelyettes úr dübörgött be a szobába, két fiatal katonával a háta megett. A katonák hátán puska volt és a puskán szurony.

– Vigyázz! – kiáltotta el magát Mózsai katonásan.

Ötven pár bakancs dobbant. A tiszthelyettes megállt és úgy nézett körül, mint aki gyilkolni akar, csak még nem tudja, hogy kit.

– Tovább! – recsegett szigorúan, aztán rá is kezdett menten, de úgy, hogy nem lehetett ráismerni. – Mi van itt?! Forradalom?! Zendülés?! Mi?! Melyik az a gazember?! Melyik az a gyilkos?! Aki meg akarja ölni a parancsnokát?!

Csönd volt. Az emberek álltak a helyükön, vagy ültek az ágyak szélén és lehajtott fejjel szöszmötöltek nagy gonddal valamin, mintha nem is ordítogna senki ott a szoba végiben. Vitális egykedvűen szívta maradék szivarját az ágy szélén. Mózsai állott csak mereven és nézte a tiszthelyettest.

– Hát mi ez?! – ordított az elkékvüle a haragtól. – Zendülés?! Nincs szájakatok?! Én nyissak száját a pofátokba, Istentől elrugaszkodott bitang disznók?!

Mózsai nézett reá egyedül, így hát mindezt Mózsainak ordította oda és úgy nézett rá, mintha akkor látta volna életében először.

– Jelentkezzék az a bitang gazember, ha van bátorság benne! – ordította és összeszorított ököllel indult neki Mózsinak. – Majd kiverem én belőletek a kutyaságot!

Ekkor Vitális nyugodtan kivette szájából a tövig égett csutkát, ledobta a földre, rátaposott és fölkelte az ágyról.

– Ha azt keresi a tiszthelyettes úr, aki a szakaszvezető urat földre hányta – kezdte lassú, megfontolt szavakkal –, akkor tudja meg, hogy az én vótam.

Azzal nyugodtan a szemébe nézett Jeszencsáknak.

– Bitang teremtsit az anyádnak – indult dühös hörgéssel a tiszthelyettes az ember felé és úgy vitte maga mellett az öklét, mint valami buzogányt. De abban a pillanatban megszegezte a fejét Vitális és olyan sötét lett a képe, mint a váratlan szerencsétlenség.

– Hallja-e az úr, az én anyámat osztán ne szidja, még ha százszor akkora rangot is visel, mert a keservit ennek a világnak, én embert ölni nem akarok!

Nem kiáltotta Vitális ezt, csak éppen mondta. De olyan volt a hangja, olyan az arca, és olyan a szeme, hogy Jeszencsák megtorpant tőlük az ágy végiben és fehér lett, mint a fal. Egy pillanatig ott állott a kettő, egymással szemben. Vitális megszegett nyakkal, borzolt bajusszal, feketén. A tiszthelyettes ragyás arca izzadott, mint a beteg emberé és a szemében döbbenés ijedezett. A szobában csönd volt. Az emberek álltak és várták, hogy mi lesz.

Ekkor a tiszthelyettes hirtelen elfordult és rövid, pattogó szavakkal odaszólt a két fiatal katonának.

– Fogdába vetni ezt az embert.

– Azt lehet – mondotta Vitális nyugodtan és bölintott. Azzal fölvette az ágyról a sipkáját, a derékszíját, megtapogatta a zsebeit, majd megindult szembe a katonákkal. Azok közrevették.

– Arra – mondta halkán az egyik és állával az ajtó felé bökött.

Vitális pedig megindult a katonák között, nem nézett se jobbra, se balra, se föl, se le, csak egyenesen maga elé, mint aki a sors útján halad és tisztában van azzal, hogy erről az útról letérni nem lehet.

Sem Vitális, sem a szakaszvezető nem kerültek elő többet. Délután berontott a zászlós úr, nehányszor elemlegette a székelyek bicskás istenit, aztán leparancsolt mindenkit az udvarra. Ott tartott egy beszédet, aminek az volt a lényege, hogy a fegyelmetlenség az emberiség legnagyobb szégyenfoltja s hogy aki ellenszegül előljárójának, azt a haditörvényszék föbe löveti. – S hogy mindenkinek legyen ideje gondolkodni a fegyelemről – mondotta a végén –, most az egész szakasz tízszer körülsússza hason az udvart.

Miután ezzel is végeztek, következett egy sorozat futás – feküdj – föl! Futás – feküdj – föl! Utána térdhajlítás, fűszál módjára való felnövekedéssel, majd újra kúszás hason az udvaron végig. Így ment ez egész délután, tova estig. Az emberek már kezdtek lemaradozni, egyesek lihegve nyúltak végig a porban és

valamennyiüknek a testén sárrá áztatta az izzadság az udvarról fölszedett szemetet. Ekkor megjelent a hadnagy úr és sorakozót ordított.

Némán, sötéten igyekezett mindenki összeszedni magát és úgy állni a sorban, hogy az valamennyire katonásnak látszék. Egyiknek lila volt az arca, másinak halott-sápadt. Volt, aki hergett, mint a hízó, akit levágni terelnek. Volt, akit támasztani kellett, mert ha nem, kidől a sorból.

A hadnagy pedig megállott előttük és néhány percig némán és harciasan nézte őket.

– Nem volt pihenj! – ordította, mert egy beesett arcú, vézna, kicsi ember térdből megingott a sor elején. – Ameddig vigyázz van, addig úgy álljanak, mint a cövek! Micsoda székelyek maguk?!

Az emberek összeharapták a fogaikat és kihúzták magukat keményen. Volt, aki a szemét is lehunyta, hogy ne szédüljön. De állni állott mindenki, mint a cövek, úgy. A nap a Hargitán ülve búcsúzott. Az udvar sarkaiban, az ajtóknak, az ablakok megett katonák lappangtak, nézték a megbélyegzetteket és lesték, hogy mi lesz. A vacsorakiosztásnak vége volt, csak ez az egyetlen szakasz állott éhes gyomorral az udvar közepén, izzadságtól büdösen, szédelegve. De összeharapott fogakkal, mozdulatlanul.

A hadnagy előretolt állal nézte őket. Nem vezényelt pihenjt, hanem mindjárt beszélni kezdett.

– Hát, ha maguk székelyek – mondotta –, akkor szégyellem magamat, hogy én is székely vagyok. De nem székelyek maguk! Mert olyan székely nincsen, aki orgyilkos módon rátörjön a parancsnokára! Bolsevista székely nincsen! Feleselő, izgága, feljebbvalóival szembeszálló, fegyelmezetlen székely nincsen! Csak öntudatos, fegyelmezett, katonás székely van! Aki megállja a helyét! Aki előljáróját a pokolba is követi! Hűséges, kötelességtudó, minden parancsot azonnal végrehajtó székely van csak! A többi nem székely! A többi csak oláh! Akiket ki kell gyomlálnunk magunk közül, mint a tövist! Ki kell irtsuk az olyat, hogy nyoma se maradjon közöttünk!

Így szónokolt a hadnagy úr jó félórán keresztül. S közben állott a szakasz mozdulatlanul, összeharapott fogakkal, mint a szikla, vigyázzban. Aztán az a vézna kicsi ember, ott az első sorban, újra megingott s arccal előre zuhant. Senki se mozdult. Az emberek még jobban összeharapták a fogukat. Legtöbben a szemüket is behunyták, hogy ne lássanak se hadnagyot, se kaszárnyát, se kék eget a kaszárnya fölött.

A hadnagy abbahagyta a beszédet. Egy pillanatig csodálkozva nézte az elzuhant embert, aztán a zászlóshoz fordult.

– Bevitetni azt a fickót. A szakasz is fölmehet. Mára elég.

Aztán otthagya őket. A zászlós tisztelgett, a szakasz állt. Majd a zászlós néhányszor végigsétált a sor előtt.

– Melyik a szobaparancsnok-helyettes? – kérdezte végül is.

Mózsai előrelépett egyet. Térdei reszkettek egy kicsit, de tartotta magát keményen.

– Parancs! – akarta kiáltani, de inkább hörögte csak.

A zászlós végignézett rajta.

– Oszolj után felvonulnak. Az új szobaparancsnok estére ott lesz. Gondoskodom, hogy olyan szobaparancsnokot kapjanak, aki majd keményen megmarkolja magukat. Aki majd odacsördít a nyakuk közé! Remélem – tette hozzá csöndesebben –, tanultak ebből az esetből és ilyesmi nem fordul elő többet. Nem szeretném valamennyiüket agyonlövetve látni. Oszolj! Futásban fölvonulni!

Mózsai odaintette magához a legközelebb állót, megfogták kétoldadról az eszetet és bevitték. Ahogy a lépcsőn haladtak fölfele, csak odaszólt a másik.

– Na, szegény Samu bá, ejszen odavan...

Mózsai sóhajtott s csak ennyit mondott:

– Fogy a székely.

– Nem baj – morogta vissza a másik a szót –, a hadnagyok maradnak.

Aztán már bent is voltak a szobában. Az első, amit ott bent megláttak, egy ember volt. Mégpedig egy szakaszvezető. Az ágyon ült, de az egész ágyat ellepte szinte. Nagy, nehéz ember volt, széles vállú, vastag nyakú s keze helyén mintha egy-egy lapátot viselt volna. Nem látszott egészen fiatalnak. Széles, veres ábrázatát sörtésre nyírott bajusz díszítette, szája akkora volt, mint egy kapu. De a szemek kékek voltak és tiszták. Ott ült az ágy szélén, a vasrudak meghajoltak a súlya alatt, és gondtelen nézte a bejövő embereket.

Ahogy jöttek, sorra tisztelegtek előtte s ő mindegyiknek bólintott némán a fejével. Aztán ki-ki megkereste a maga ágyát, sapkáját, derékszíját letette rá s melljük roskadt. Volt, aki végighevert a földön. Volt, aki az ágy szélire ült csak, s fejét tenyerére támasztva bámult bele a semmibe. Volt, aki nyekkenve az ágyra vetette magát s nem mozdult többet.

Mózsai segített az embert végigfektetni az ágyon, aztán lassan és fáradtan odament a szakaszvezető elé, igyekezett katonásan kihúzni magát és jelentkezett.

– Szobaparancsnok úr, Tancos Csuda Mózes szobaparancsnok-helyettes, alázatosan jelentkezem.

A szakaszvezető ránézett, megnézte jól, aztán kinyújtotta feléje nagy lapátkezét.

– Szervusz – mondotta –, Medve vagyok.

Aztán maga mellé mutatott az ágyra.

– Ül le. Kitaláltak veletek betyáruul ma délután, láttam.

Mózsai leült szó nélkül a szakaszvezető mellé. Az elővette a dohányos dóznit, rágyújtott s megkínálta vele Mózsit is.

– Ettetek legalább? – kérdezte azután.

– Délben igen – felelte Mózsai.

– Hát eridjettek akkor.

Mózi körüljáratta a szemét a szobán.

– Ki akar lemenni vacsoráért? – kérdezte.

Nem felelt senki. Nehányan sóhajtottak, valaki a szoba túlsó végiben nyögött.

– Fáradtak – mondotta csöndesen a szakaszvezető.

– Rég volt, mikor még iskolába jártunk – jegyezte meg Mózi.

Az új szobaparancsnok bólogatott nagy, veres fejével.

– Öreg fiúk vagytok mind, látom – mondotta és sóhajtott –, hát majd valahogy megleszünk egymással azért.

Szótlanul fújták a füstöt egy darabig. Aztán Medve szakaszvezető újra megszólalt.

– Kevés erre az őszi vetés – mondotta –, a vonatból néztem. Ami van, jó, de biza kevés.

– Korán szakada ránk a tél – felelte Mózi –, azért.

– Hiszem – bölintott a szakaszvezető –, ez a sok hegy itt. Szép, de nem gazdag vidék.

– Hova valósi tetszik lenni? – kíváncsiskodott Mózi.

– Szeged alatt van egy tanyám. Nem nagy, de élhető. Tizenkét hold szántó, három hold kaszáló, kissé vizes ugyan, de ha száraz a nyár, sok széna terem rajta...

– Síkon fekszik, ugye?

– Mint az asztal. De jó föld. Fekete, zsíros.

– Hiszem. A szántás is játék olyan helyen.

– Hát tudod – emelte föl a szakaszvezető a fejét –, elnéztem itt a hegyoldalakon, olyan, érted-e, mint a fal, s mégis vetés van rajta! Hogyan szántják az ilyet, el sem gondolhatom!

– Biza nehéz – mosolyodott el Mózi –, azért pusztába nem marad.

– Van földed neked is? – nézett rá a szakaszvezető.

– Vagyon egy kevés. Tizenhat hold a szántó belőle, aztán van egy kis kaszáló is, meg egy kevéske erdő...

– Az jó lehet – sóhajtott Medve –, tudod, nálunk a fával sok a baj.

– Erdő nincsen?

– Egnapi szekérút. S uradalmi az is.

– Gyerek van-e? – kérdezte Mózi később.

– Kettő – felelte a szakaszvezető és kék szeme megcsillant.

– Annyi van nálam is – örvendett meg Mózi a dolognak.

Aztán még eldicsekedett mindegyik a magáéval, a szakaszvezető fényképet is mutatott róluk, ahol a gyerekek mellett egy asszony s hátul egy kétlovas szekér is látható volt.

– A feleségem – magyarázta Medve –, azok meg a lovaim ottan. Ez az innenső négyesztendős, a túlsó már idősecske, de tartom még, mert jó csikókat vet. Most is van alatta egy.

– Aztán az aratással miképpen leszén? – kérdezte meg Mózi hirtelen.

A szakaszvezető sóhajtott, aztán legyintett bizonytalanul.

– A ti időtök lejár július elején. Remélem, hogy engem is eleresztenek akkor. Ámbátor minálunk június végén már javában folyik a munka...

Kinézett az ablakon, sóhajtott, aztán roppant tenyerével rácsapott a térdére és fölállott.

– Hát ide figyeljete! – mondotta és mély hangja végigzúgott a szobán, anélkül, hogy kiabált volna –, engem Medve Jánosnak hívnak, és én vagyok mától kezdve a szobaparancsnok. Ti már nem vagytok gyerekek s én sem vagyok az. Meg kell értsük, emberek, hogy amit itt katonáéknál meg kell csinálni, azt meg kell csinálni és kész. Nekem nem multság veletek veszködni s nektek se legyen multság engemet bosszantani. Élünk meg, emberek, szépen egymás mellett, ha már egymás mellé parancsoltak bennünket. Én olyasmit nem követelek, ami nem szükséges, de amit megkövetelek, azt csináljátok is meg, mert ha nem, engem vesznek elő a tiszt urak s azt én nem szeretem. Na. Hogy Nyúl szakaszvezetővel mi hogyan volt, ahhoz énnékem semmi közöm. De velem ne hepciáskodjék senki, mert én sem hepciáskodom senkivel. Ha pedig valamelyiktöknek mégis kedve kerekedne engemet is kihajítani az ablakon, hát az elébb csináltassa meg a testamentumát. Na. Világosan beszéltem?

– Igenis, világosan! – szökött föl Mózsi megvidámodva. – És én csak annyit mondok mindannyiunk helyett, hogy ilyen formán baj nem léssen több. Mivelhogy a medve nem nyúl s münk, hegyi emberek a Medve beszédjít inkább megértjük, mint a Nyúlét! Isten éltesse a szobaparancsnok urat!

Ekkor már mindenki a lábán állott s az éljen-kiáltás egyszerre jött és őszintén. Medve szakaszvezető elvörösödött az örömtől és a szemei megcsillantak.

– Látom, hogy rendes emberek vagytok. Félttem egy kicsit ettől a szobától, bevallom, mert a hadnagy úr sok csúnyát mondott rólatok. Nem lesz itt semmi baj, ugye? Na. Aki kipihente magát, az menjen le a vacsorájáért és hozza föl egyúttal az egyik bajtársáét is. Mert semmi sem olyan fontos, emberek, ezt jegyezzétek meg jól, mint a bajtársias gondolkodás. Na. A vacsorátokat félretéttem a konyhán. Sütő őrzetőt keressétek meg!

Azzal vette a deréksziját és a sapkáját.

– Én most kimegyek a városba – mondotta még –, ti meg ügyeljete, hogy rend legyen, mert megtörténhetik, hogy a hadnagy úr estefele benéz.

Így vette át az uralmat Medve János Mózsiék fölött.

Attól kezdve aztán ment is a maga útján minden. Hagyták telni az időt s eljátszogatnak, ahogy a hadnagy úr kívánta. Úgy a harmadik hét derekán azt mondta Medve János egy reggelen.

– Ma lögyakorlat lesz. Az egész század együtt kivonul.

Valóban az is lett. A szakaszok fősorakoztak az udvaron, mindenik elé odaállt a maga zászlósa, aztán elindultak. A városon kívül futást vezényeltek a tisztok s az egész emberiség ügetett ügyesen a lőtérig. A szakaszok felbomlottak

persze, a második kilométer után kezdtek lemaradozni az emberek. Csíki fuvarosok jöttek szembe az úton és szánakozva nézték a futókat.

- Maguk kicsinálnak? – kérdezte meg az egyik szekeres.
- Játszódunk, nem lássa? – kiáltott vissza Mózsi futtában.
- Bolond játék – mondotta a szekeres és meglegyintette bosszúsán a lovát.

A lőtéren előbb mindenféle falakon és kerítéseken kellett keresztülmászniok, majd szakaszonként összerelték a népet s minden szakasz elé odaállott egy zászlós, kezében egy puskával. Részletesen elmagyarázta a puska szerkezetét, szétszedte, összerakta és egyenként megmutogatott rajta mindent. Aztán elkezdte oktatni a célzás tudományát. Mikor ezzel is készen voltak a zászlósok mind, akkor felállították a céltáblákat, és nyolc ember lefekhetett a deszkapadlóra. Úgy adta a véletlen, hogy Mózsi kerüljön jobb szélre elsőnek s mellette állott mindjárt a zászlós úr, aki a puskáknak parancsolt.

Végigkiabálta újra az emberek feje fölött a célzás fortélyait, aztán Mózsihoz lépett.

- Volt már puska a keziben, ember? – kérdezte sajnálkozva.
- Hásze vóni vót vaj egyszer – vallotta be Mózsi.
- Ne úgy fogja, mint a seprűnyelet – oktatta a zászlós –, aztán a célgömb ott legyen ám az irányzék kivágásában, hallja-e! És a kettő együtt a feketében! De a szemét ne hunyja le s a fejét ne kapja el, amikor elhúzza! Ne ijedjen meg, ha nagyot is szól!
- Igyekezni fogok – ígérte Mózsi, azzal odadurragott a céltáblára.
- Gondosan célozzon! – förmedt rá a zászlós. – Ne csak vaktába sütögesse, ember!

De a céltáblalesők már emelték is Mózsinál a fehér lapátot és mutatták a lövés helyét. Bent volt az a feketében, csak egy kicsit magosan.

- Lássa! – nevette el magát a zászlós. – Véletlenül eltalálta.

Lőtt Mózsi újra, most már lentebb vette s bent is volt az, éppen a közepén.

- Néné – mondotta a zászlós, de már nem nevetett.

A harmadik, negyedik és ötödik lövésnél nem szólt semmit, csak nézte Mózsit, mintha még sohase látott volna katonát. Aztán összefonta mellén a karjait és nagyot nevetett.

– Fene egyen meg, gazemberje! Hagyod, hogy vesződjem veled! Mi a foglalkozásod?

- Vadőr – felelte Mózsi és ő is nevetett.

– Nesze – mondotta és kivett a zsebéből egy pakk cigarettát –, látatlanba megnyerted a versenyt. Most pedig add át a helyedet a következőnek. Következő!

Hanem a pakk cigaretta ügye nem végződött be. Mert alig tíz perc múlva csak kiáltozni kezdte Mózsi nevét a zászlós.

– Gyere, gyere – mondotta –, a cigarettát meg kell osztani. Itt van egy, aki ugyanazt megtette.

És egy nyurga, szőke bajszú csíkira mutatott.
– Ez méghozzá nem is vadőr, csak famunkás! – dicsekedett a zászlós.
Mózsai megnézte a famunkást, aztán odaadta neki a cigaretta felit.
– Sok a nyest Csíkban? – kérdezte azután.
– Akad – vont a vállát a csíki.
– De medve kevés, mi?
– Kevés? – horkant föl az sértődötten –, annyi, mint nálunk sehol sincsen!
– Na-na – mosolygott Mózsai –, én a Kommandón minden hónap elsején lehúzárok egynek a bőrit.
– Az is valami? – berzenkedett a csíki. – Medveölés nélkül nálam nincs vasárnap!
Csak hallgatta őket meredt szemmel a zászlós.
– Mit beszélnek maguk itten? – kérdezte végül is. – Tán nem akarják azt mondani, hogy medvére vadásztak?
– Vadászott a keserűség – mondotta a csíki.
– Nem kell arra vadászni – magyarázta Mózsai jóindulattal –, csak éppen hogy meg köll lőni ökelmét, zászlós úr, kérem.
– Szívesen lőnék én is egyet – vallotta be a zászlós.
Mózsai a csíkira nézett, a csíki Mózsira s már értették egymást.
– Azt lehet – kezdte el Mózsai óvatosan.
– Csak nem laktanyában – így a csíki.
– Egy vasárnap kiugorhatnánk valamerre – kapta be a zászlós a horgot.
– Ajjaj – legyintett Mózsai –, egy nap az kevés.
– Egy jó nap eltelik addig, amíg a nyomát megeljük – tódította a csíki.
– Én csak vasárnap mehetek – tűnődött a zászlós szomorúan.
– Az baj ám – vakarta a csíki a fejét és Mózsira pislogott.
– Bajnak baj – csóválta Mózsai is a fejét –, de még lehetne segíteni azon is.
– Hogyan? – figyelt föl a zászlós.
– De nehéz dolog az is – vallotta be Mózsai – és ahhoz a zászlós úr legalább százados kellene legyen.
– Miért?
– Mert ahhoz hatalom kellene, csakhogynem zászlósi.
A zászlós úr önérzete tüzet fogott ettől.
– Mondja csak el – pezderkedett –, majd meglátom én.
– Hát azt úgy lehetne megcsinálni csakis – kezdte el Mózsai –, ha én is, meg a koma is kaphatnánk egyheti szabadságot. Hú, akkor csudára meg lehetne csinálni. Mert ő is, meg én is, utána néznénk a medvéknek, kilesnök őket s amelyikünk egy alkalmasra bukkan, az táviratban jelentené a zászlós úrnak a hét végire. Zászlós úr aztán csak ki kellene jöjjön, mondjuk szombat estére s másnap hajnalban meglenne a medve, münk má eligazítanók azt. Hát így lehetne, az igaz.
– Egy hét szabadság? Az nehéz – csóválta a fejét a zászlós.

– Tudom én azt – sóhajtott Mózsi –, azért is nem akartam előjönni vele. Mondottam én, hogy ahhoz a zászlós úr százados kellene legyen.

Ez megint megcsiklandozta a szakaszarancsnoki önérzetet. Felkapta fejét a zászlós nagy tüzesen tőle.

– Na, meglássuk – jelentette ki –, ha nincs a szobaparancsnoknak kifogása maguk ellen, talán megkapják tőlem a szabadságot. De aztán legyen ám medve!

– Ajjaj – legyintett a csíki –, ha csak azon múlna.

– Lépjenek be – szigorkodott a zászlós –, a többit majd meglássuk.

Aztán énekszóval elindultak vissza a laktanyába.

Ebéd után a csíki odajött Mózsihoz.

– Békapá a legyet – kezdte – ez a zászlós.

– A szabadság felől kétség nincsen, koma – vidámkodott Mózsi.

– De a medvével mi leszén akkor? – aggodalmaskodott a nyurga fadöntő.

– Hásze nálad szokva vannak a vasárnaphoz úgysis – ingerkedett vele Mózsi –, csak meg kell húzzák a haragot ejszen s már elébúvik!

– Jó, jó – szigorkodott a síki –, ez most nem tréfa ám! Ha megkapjuk a hetet, medve is kell kerüljön a végire, mert ha nem, megég a bőrünk. Márpedig a medve nem ismeri még a vezényszót!

– Majd megtanítsuk néki addig – bölcsekedett Mózsi –, nálam annak idejében még préfektusi nyelven is értettek a medvék, ha szükség volt rá.

Aznap este aztán megtanakodták a medvék dolgát. Másnap pedig félrehívta kettőjüket a zászlós úr a gyakorlótér sarkába.

– Na, szivarok, szombat déltől megvan a szabadság! De ha nem lesz jövő vasárnpra medve, lenyúzom a bőrötöket!

S szombat délben kezükben volt a szabadságos levél. Együtt mentek ki az állomásra, ketten. Még utoljára jól meghányták-vetették a tervet, aztán elváltak egymástól. S Mózsi estére már odahaza volt az övéinél.

Ahogy az állomástól jövet végigment katonaruhában a falun, az emberek ugyancsak megállottak a tiszteletére.

– Hát milyen a katonaélet? – kérdezte ez is, az is.

– Életnek élet – felelgette Mózsi becsületesen.

A falun kívül szembe jött a hadapród úr is. Mózsi vitézül tisztelgett, a hadapród úr pedig megállt és kedvtelve nézegette.

– Egész megemberesedtél, hallod-e? – kezdte, mintha csak az édes öccsit látta volna maga előtt. – Még a tartásod is más lett! Tíz évet fiatalodtál legalább!

– Tiszta szerencse akkor, hogy nem tart sokáig – felelt rá Mózsi.

– Miért? – nézett rá megszigorodva a hadapród. – Inkább légy hálás, hogy foglalkozik veled az állam!

– Sze abban nincsen hiba – vágta ki magát Mózsi ügyesen –, de ha egyetlen hónap alatt tíz esztendőt fiatalodék, ahogyan azt a hadapród úr mondja, akkor

igazán nagy szerencse, hogy már csak egy hónap van hátra, mert különben még csúffá lennék a végén!

- A jókedved megmaradt, azt látom – örvendezett a hadapród úr.
- Valami nekem is kell maradjon – vélte Mózsi.
- Aztán mennyi a szabadság? – tudakolta tovább a Feketeügy parancsnoka.
- Egy hét, meg egy medve.
- Eridj a fenébe! – nevetett a hadapród, de ő indult meg elsőnek.

Mózsi vitézül tisztelgett megint s közben azon gondolkodott, hogy lámcsak, milyenek az urak. Civilben tegezhetnék az embert, ha kedvük volna, de azt mondják, hogy „maga”, nehogy az embernek eszibe juthasson egy szép napon visszategezni őket. Mikor aztán mind a ketten egyenruhában vannak és az „Ön” megszólítást írja elő a szolgálat, akkor már merik azt mondani, hogy „te”. Mert a szolgálat ellen véteni kisebb veszedelem nekik, mint az, hogy civilben esetleg visszakapják a tegezést és még csak be sem csukathatják miatta a szegény embert.

Fölfele menet a hegyen fuvaros emberek jöttek szembe fával megrakott szekerekkel. Megismerték s kereken vették egyszerűbe.

– Nehéz nagyon a szolgálat? – kérdezték aggodalmasan, mivel ők még előtte állottak.

– Halott nincsen még közöttünk – szaladt ki a Mózsi száján, de utána nyomban elsötétült az arca és a feje kissé alább billent.

– Azaz, hogy van egy, azt hiszem – mondotta lassan –, de arról a szolgálat nem tehet.

– Hát kicsoda? – kérdezte megrendülten az egyik ember.

– A természet.

– Melyik?

– Amelyik nem tűri a gyalázkodást.

– Leszúrtak valakit?

– Csak agyonlőtték, ha igaz. De ünnepélyesen.

– Hivatalosan? – szörnyülködtek el az emberek.

– Pedig nem is hajtá ki a szakaszvezetőt az ablakon – derítette föl Mózsi az igazságot az emberek előtt –, csak éppen odavágá a padlóhoz egy kicsit.

A fuvarosok sóhajtgatva rágták meg az eseményt.

– Aztán rosszak-é nagyon a tisztések? – kérdezte meg az egyik aggodalmasan.

– Nem rosszabbak, mint a románoknál vótak – adta meg Mózsi a választ.

Erre aztán nem is kérdezősködtek többet, csak sóhajtottak s beálltak a szekerek mellé. Mózsi pedig lépett szaporán haza.

Az asszony nem akart hinni a szemének, amikor meglátta. Kicsi Mózsi pedig odaállt az apja elé s megkérdezte:

– Megőrizte-é édesapám a hazát?

Mózsi ránézett a fiára s komolyan felelte.

– Amit reám bíztak vót, azt te ne féltsed!

– S több őrizés nincsen? – kíváncsiskodott tovább a gyerek.

– Egy hétig szünetet tartunk.

Aztán nagy hirtelenében két csirkének leüték a fejét s úgy ünnepelték meg a sikeres őrizést, meg a szünetjit neki.

Másnap aztán föl húzta Mózsi a régi gúnyáit, megjárta a vetéseket, majd vette a puskáját s elkezdte járni az erdőt. Hétfőn s kedden segített az asszonynak törökbúzákat kapálni, szerdán lekaszálta a szénát s csütörtökön lement a faluba. Ott is egyenesen a postahivatalba s feladott egy táviratot. Utána betért a zsidóhoz, vett egy pakli dohányt s jó egészséget kívánt melléje Mendi úrnak.

– Hagyjon békét – kesergett Mendi úr –, nekem itt nem lesz jó egészség.

Megnézte erre Mózsi jobban a vén zsidót, hát igazán hogy megzörgösödött erősen, mióta utoljára látta.

– Tán nem beteg, Mendi úr? – kérdezte részvétellel.

– Beteg a világ – legyintett az öreg.

– Már az igaz – hagyta rá Mózsi ügyelve –, lám munk is ott lopjuk a drága munkaidőt a kaszánya udvarán.

– Hajjaj – sóhajtotta Mendi –, könnyű maguknak. Könnyű a keresztényeknek. De tőlem, lássa, nemcsak a fiamat vitték el munkaszolgálatra, de most még a boltot is el akarják venni.

– Azt ugyan kicsoda? – hökkent meg Mózsi.

– Azt bizony a jegyző – ejtette le Mendi úr a fejét.

– Na fene – ijedt meg Mózsi ettől –, hát már a jegyzők is el akarják kezdeni a zsidóskodást?

– Nem magának akarja elvenni – tisztázta a helyzetet Mendi –, oda akarja adni másnak.

– Ugyan kinek? – lepődött meg Mózsi ezen.

– A sógornéjának, aki özvegy.

– Szóval mégiscsak zsidóskodni akar, jegyző létire – tért vissza Mózsi az igazsághoz –, ez bizony elég szégyen, hallja. De tán csak nem sikerül neki?

Szomorúan bólogatott a rozoga kis zsidó a pult megett.

– De biza sikerülni fog neki, Táncos úr, meglássa. Aki keresztény, annak minden sikerül ma. Aki zsidó, annak semmi.

Csóválta Mózsi a fejét, hümmegett is keveset, de aztán mégiscsak a nyelvére kíváncskozott a szó.

– Magik se panaszkodhatnak azért. Lám az egész kereszténység magiknak sikerült.

Főlnézett az öreg zsidó Mózsi sira. Törődöttek voltak a szemei és szomorúak.

– Úgy éljek én, ahogy az sikerült!

Azzal legyintett eseten s elfordult hátra a polcok felé, mintha nem is lett volna ember a boltban.

Mózsai kiment a boltból, de alig haladott valamicskét az utcán, csak szembe jött reá a pap.

– No! – örvendett meg neki. – A tiszteletes úr éppen a legjobbkor jön!

– Tán meghótt valaki? – hökkent meg a lelkek őrizője.

– Közel vagyon hozzá.

– Kicsoda?

– A kereszténység!

A pap felhúzta a szemöldökét s úgy nézett Mózsira szigorú arccal.

– Te ezt honnan tudod?

– Én onnan, hogy katona vagyok.

– Hm – mondotta a pap és furcsán nézett Mózsira –, megokosodtál!

– Államkölségen.

– Aztán mi dolga a katonaságnak a kereszténységgel?

– Sze éppen ez az, lássa, hogy semmi sincsen. Maga mind olvashatja a templomban a tíz parancsolatot, ha a kaszárnnyában mást mondanak!

– Ott mit mondanak?

– Ott azt, hogy hat napon át pusztítsuk egymást s a hetedikén menjünk a templomba.

Erre aztán nem mondhatott a pap sem egyebet, mint hogy felöltötte legpaposabb ábrázatát.

– Édes fiam – prédikálta –, semmi ezen a földön az Úristen akarata nélkül nem történik, s mi nem tehetünk egyebet, mint hogy megnyugszunk benne s alázatosan kitöltjük az ő rendelkezéseit.

– Akkor Isten megáldja a tiszteletes urat – emelte meg Mózsai gyorsan a kalapját –, mert énnekem ezek szerint ugyancsak igyekeznem kell!

S már futott volna is, ha a pap csudálkozva utána nem szól.

– Neked ugyan mit rendelt?

– Egy medvét, meg egy zászlóst – felelte Mózsai s már ment is.

Még aznap este vállára vette a puskát s pénteken nem is látták odahaza. Szombaton délelőtt érkezett csak vissza, jókora zsákkal a hátán. A zsákot felvitte a hiuba s elszöszmötölt vele egy darabig, aztán lejött.

– Asszony – mondotta –, estére csirkét süssél s a tisztaszobába készítsél ágyat!

– Tán nem valami préfektus jön megint? – pislogott az asszony.

– Több annál – húzta föl Mózsai a szemöldökét jelentősen –, szakaszparancsnok!

– Tán nem az, aki hasmánt csúsztatta magát az udvaron körbe? – szökött föl a gyerek.

– Engemet? – védte meg Mózsai az apai tekintélyt. – Engemet senki soha!

– Sze nem maga mesélte – képedt el a gyerek –, hogyan tevő csúffá magikat egy olyan tiszt úr?

– Mesélni meséltem, de nem engemet tett csúffá, hanem a szakaszt.

– Csakhogy maga is köztük vót!

– Ne tudj annyit – intette le Mózsi a fiát –, ami ott történt, az nem az embernek szólt, hanem a ruhának.

Megnyekkent a gyerek.

– Ejszen a katonagúnyát elrejtjük akkor – vihogta –, nehogy rászabaduljon, mihelyst meglátja!

– Eredj, hányd ki a ganét! – riasztotta az apja. – Katonáskodni ráérsz nyolc esztendő múlva.

Délután aztán komótosan leballagott a hegyről s béállt az állomáshoz vonatot várni. Meg is jött az becsületesen. Alighogy megállott, csak leszökik az egyik harmadosztályos kocsiból a csíki ember, nagy, tömött hátizsákkal megrakodva s szalad oda Mózsihoz nagy igyekezettel.

– Adjon Isten – lihegte –, münk itt vagyunk s medve van-e?

– A medvét maga ne féltse – nyugtatta meg Mózsi az izgatott csíkit, de már többet nem mondhatott neki, mert a másodosztályú kocsi lépcsőjén ott ereszkedett lefele a zászlós úr is. Katonapuska volt nála.

Mózsi megemelte illendően a kalapját.

– Isten hozta zászlós urat minálunk – mondotta egyszerűen, minden dobantás nélkül.

A zászlós úr csodálkozva nézett Mózsira, aztán meg is szigorodott kissé az arca.

– Hát így civilben?

– Ez a medvék miatt van – felelte Mózsi.

– Van medve? – derült föl egyszerre a zászlós úr arca.

Mózsi úgy nézett rá, mintha nem is az állana előtte, akire várt.

– Tán a táviratot meg se kapta? – kérdezte csodálkozva.

– De azt meg – felelte a zászlós –, azért jöttem.

– Akkor tán nem úgy adták le, ahogyan szólt?

– Az volt benne, hogy „medve vasárnap kihallgatáson jelentkezik” – mosolygott a zászlós.

– Nahát akkor – emelte föl Mózsi önérzetesen a fejét.

Azzal vezetni kezdte a vendégeket a Kommandó felé. De a zászlós urat egyre csak gyötörte a kíváncsiság.

– Aztán hol van az a medve? S hogy akadt rá? S mikor? S vajon ott lesz-e még holnap is?

– Ne féljen – nyugtatta Mózsi útközben –, sze tán székeley medve ez is, átképzős. Tudja, mi a regula.

Az asszony mindenesetre tisztában volt a regulával, mert a csirkepaprikás dolgában hiba nem esett. Bor is volt melléje s utána jutott az almapálinkából is, altatónak. Ültek a tisztaszoba asztala mellett, középen a zászlós úr, egyik oldalán

Mózsi, másikon a csíki ember. Ezek ketten csupa medvékről beszélgettek, a zászlós meg hallgatta.

– Engem majdnem csúffá teve egy – mesélte a csíki két pohár pálinka között – , minden éccaka ott garázdálkodott ökelme a csordában. Hol egy bornyút, hol egy tinót ütött le s nem bírtak vele a pásztorok semmiképpen. Na, gondolom magamban, megállj. Fogom a puskát s fölmegek éjszakára a csordához. Tova éjfél felé kezdenek ám vonyítani a kutyák. Na – mondja az öreg Álózi –, meggyütt Nyikuláj. Vót egy kicsike hódvilág is, hát ahogy kidugom a fejemet a kalibából, csak látom, hogy egy nagy, rusnya állat veti magát neki a karámnak. Egyből kiverte a sásfát! Aztán elkap egy tinót, veti a hátára s már megyen is vele. Én se vótam rest, nyomulok utána s be is értem még a tisztás végiben. Ráordítok: hujjhá, öreg! Megáll erre, hallod, de akkora vót, hogy eltakarta még a holdat is! Veres vót a szeme, mint az eleven parázs, ahogy reám nézett. Emelem a puskát... csett! Húzó a másik ravaszt: csett! Híjj, a teremtésit! Kaparom ki a töltéseket, kotrok a zsebemben másik után, de má akkor elbődül ökelme úgy, hogy még a csillagok is megijedének odafönt az égen. Aztán föláll két lábra s nekem! Akkorára kitérta a száját, akár egy ajtó. Ilyen fogai voltak, ni. Akár hiszik, akár nem: én biza megijedek úgy, hogy még az ing is meghült a hátamon. Osztáncsak kapom az üres puskát s bényomom a nyitott szájába neki! Úgy harapta le egyből a cső végét, mintha csak puliszkát rágott volna! Nyomom utána a többit! Esment leharapja! Esment nyomom tovább! S esment! S esment! Bizony már csak akkora vót az egész, mint egy jókora pisztoly s hamarosan reám is sort kerített volna a beste barom, ha bele nem akad a foga az acélba. De biza beleakadott. Köpköd, prűszköl, rángatja a puskát s a puska végin engemet, hogy csak úgy röpdöstem a levegőben. De addigra meglelem én is a töltést a zsebemben, nyomom a puskába, húzom föl a kakast s éppen, mikor már az utolsó darabját is ette volna meg a csőnek, durr! Beleeresztém az egészet a szájába. Hú, mi volt ott! Fél fejit elvitte a lövés, de még úgy is olyat pallott reám, hogy tova a bokrok között letem magamat napkeltére, mikor a szédülésből magamhoz tértem. Két hónapig emelni se tudtam a fél karomat utána. De a medve már nem élt akkor. Megölte volt még Álózi bá' három kutyáját, egy bikkfát tövestül kicsavart, de aztán csak elejtette magát ökelme is. Akkora vót, hüjj, nagyobb, mint egy ökör! Két ló nem bírta behúzni a kalibához!

Így a csíki. A zászlós meg hallgatta nagy szemekkel, látszott rajta, hogy hiszi is, nem is. Mózsi újra töltötte a poharakat s csöndesen megjegyezte.

– Ez itt tinóval bé sem éri. Ökröt ütött le a múlt héten.

– Akkor nagy lehet ez is – vélte a csíki.

– Kéтарыszos a nyoma – bizonygatta Mózsi – s olyan orcátlan, hogy amikor meglássa az embert, már áll föl kétlábra és tátsa a száját.

– Vérmedve – szakértelmeskedett a csíki ember.

– Hát Isten tartsa meg azt, aki meglövi holnap – köszöntötte Mózsi a zászlósrá a pálinkát.

Annak megnehezült a lélegzete, de azért elég harciasan mondotta.

– Hoztam húsz golyót a puskához.

Mózsai elgondolkodva csóváltatta a fejét.

– Meglehet, hogy elégséges lesz. Fontos, hogy a szívébe lőjön, pontosan. Akkor már nagy baja nem eshetik, mert tíz percnél tovább nem él, ha a szívébe lönek.

– Ha lapocka mögé céloz az ember – tudakolta a zászlós –, ott a szíve van, ugye?

– Lapocka? – ütötte föl Mózsai a fejét. – Azt maga nemigen lássa meg annál. Amikor föláll kétlábra, hogy leüsse, azt figyelje meg, hogy a szügyin elől merre vagon megpödörve a szőr. Egy szőrforgója van neki a szíve fölött, érti-e? Ekkora csak, ni, mint egy ötpengős, de négy-öt lépésről már láthassa jól. Azt célozza meg, akkor hiba nem lesz.

– Kés vagon-e? – kérdezte meg az előrelátó csíki. – Az kéznél legyen ám!

A zászlós elővett egy jókora zsebkést. A csíki kinyitotta s lemérte a hosszát.

– Hát a szívéig nem jut ugyan vele – állapította meg fejcsóválva –, de hát vitéz ember a zászlós úr, tudom én azt s egyet se félek.

Végül aztán jó éjszakát kívántak s magára hagyták szegény fejét az ágygal, meg a holnapi nappal.

Odakint maguk is nyugovóra tértek. Jól bémelegítette őket a pálinka, csak éppen a csíki aggodalmaskodott egy keveset elalvás előtt.

– Félek a holnapi naptól – vallotta meg őszintén.

– Miért? – csudálkozott Mózsai.

– Ha nem akadunk medvére, ez holnap bennünket ló meg haragjában!

– Afelől aludhatik – nyugtatta meg Mózsai –, de még háromnap szabadságra is előkészítheti magát újólag.

Aztán többet már nem mondott, hanem elaludott gyorsan.

Még sötét volt, amikor fölverték a zászlós urat az ágyból.

– Ébresztő – mondotta Mózsai vésztyjóslo komorsággal, amikor a mécesest meggyújtotta a zászlós úr ágya fölött –, tessék igyekezni ám, mert a parancsnok úr már morog az erdőben.

– A hátizsákot visszük-e? – kérdezte a zászlós, amikor szuszogva összeszedte magát.

– Attól függ, mi vagon benne?

– Ennivaló, innivaló, meg három kézigránát.

– Akkor visszük – döntötte el Mózsai a hátizsák kérdését –, a koma majd a hátára veszi.

Aztán elindultak. Elöl haladt Mózsai, mögötte a zászlós, leghátul a csíki a hátizsákkal. Az égről egymás után tűnedezték el a csillagok s a levegőt jó szagú harmat áztatta. Alig értek az erdő alá, az irtás táján szívzaggató visítozás támadt. Lappantúyk ünnepelték ott a tavaszt.

– Mi ez?! – torpant meg a zászlós.

Mózi figyelte egy ideig a lappantyúkat, aztán mikor abbahagyták, odafordult a csíkihez.

– Ugye mondtam – súgta fojtott hangon –, hogy az erdei tanyát meglátogassa ma éjjel...?

A csíki is fülelt.

– Ejszen végezett valakivel – súgta vissza ugyanúgy.

– Tán nem ember sikoltzott az előbb? – kérdezte megborzadva a zászlós és még a sapkája is elsápadt.

– Pszt...! – förmedt rá Mózi. – Ne lármázzék úgy, hanem gyűjjön csöndesen.

Aztán megindult fölfele a fák között. A másik kettő szótlanul mögötte. Az erdőben még olyan feketeség uralkodott, hogy minden fa megett medvét lehetett volna sejtteni.

Jó sokáig mentek így. Aztán világosodni kezdett ott elől és elérték az irtás alsó szélét. Mózi visszafordult a másik kettőhöz és fölemelt ujjal figyelmeztette őket.

– Halkan ám, szentségít a lábuknak! Töltve vagy-on-e a puska?

A zászlós elszántan bólintott.

– Akkor gyűjjenek! De halkan!

Lábujjhegyen lopódtak ki a szélső fáig. Ott terült el fölöttük a rengeteg nagy irtás, szürkén és borzosan. Itt-ott a hajnal párái gomolyogtak rajta.

– Lássa-e? – kérdezte Mózi hirtelen.

– Mit? Mit? – idegesedett meg egyszerre a zászlós úr szeme.

– Ott ni. Maga lássa? – fordult a csíkihez.

– Látni látom – felelte az óvatosan.

– Zászlós úr nem lássa, még mindig? – okvetetlenkedett Mózi.

– Nem.

– Ott ni. Most se lássa?

– A medve? – kérdezte a zászlós, de olyan hangon, mintha nem is zászlós lett volna, hanem kisleányka.

– Nem is az ezredes úr – suttogetta Mózi –, ott ni... fene a szemit, hát még mindig nem lássa?

– Ott hát – okosodott meg a csíki is közben –, eressen már beléje egyet! Hú, mekkora barom!

– Hiába, na, nem látom – meresztgette a szemét kétségbeesetten a zászlós.

– Hát úgy nem is lehet löni, ha nem lássa – ismerte be Mózi is és sóhajtott, mint aki bánja, hogy ilyen emberrel szegődött össze –, akkor ejszen közelebb kell menni hozzája.

Azzal a csíkihez fordult.

– Te kucorodj meg itten, a hátizsákkal együtt. De ha lövést hallasz, fussál, hogy legalább legyen, aki elmondja, hogy mi vót. Na gyűjjön – intett a zászlósnak.

– Ne vegyem magamhoz a kézigránátokat? – kérdezte az.

– Biza nem árt, ha van valami a keze ügyében – biztatta Mózsi is.

A zászlós ideges kézzel bontotta ki a hátizsák madzagját, megkereste a kézigránátokat és szétosztotta őket a zsebeibe.

– Siessen már – sürgette Mózsi –, mind messzébb húzódik közben s még elszelel a koma.

Aztán megindultak fölfele az irtáson. Alig tettek azonban néhány lépést, hirtelen megállott Mózsi.

– Láttá?

– Micsodát? – didergett a zászlós.

– A medvét! Most bújt el ott fent a szikla mögé. A sziklát se lássa?

– Azt látom – meresztette a zászlós a szemét.

– Na, a mögött vagyon – jelentette ki Mózsi –, meg kell közelítsük, de úgy, hogy ne vegyen észre, érti?

– Hogyan csináljuk? – izgult a zászlós.

– Hát én megmondom. Figyeljen csak ide! Maga ügyelve kússzék előre, egyenest annak a sziklának neki, ért engem? De a hasán! Lapulva! Még a fejit se emelje föl, mert különben hiábavaló az egész! Én majd ott oldalról kerülök, hogy ha el akarna menni a medve, visszatereljem. Érti? Maga csak kússzék itt egyenesen fölfele, annak a sziklának neki! De végig a hasán, ahogyan tanítják a katonáéknál, úgy, mert különben nem felelek! Kezdje is el, hadd lám!

A zászlós úr le is vetette magát nyomban a földre s úgy kezdett kússzni fölfele, a kövek, fagyökerek, bozótok között, hogy öröm volt nézni.

– Lejjebb a fejet! Lejjebb a fejet! – sügta utána Mózsi. – A fegyvert pedig ne kocogtassa a kövekhez!

Mikor látta, hogy a zászlóssal hiba nem lesz, akkor szépen visszament a csíki emberhez, az irtás szélire.

– Nem lesz bosszúság a végén? – aggodalmaskodott az ember.

– Végy elő egy üveget – rendelkezett Mózsi felelet helyett.

A csíki kibontotta a hátizsákot és kotorni kezdett benne.

– Van itt több is – állapította meg.

– Hadd lám!

Négyben bor volt, kettőben pálinka. Az egyik pálinkásat kibontotta Mózsi.

– Isten éltesen – mondotta –, a többit elteheted megint.

Aztán jót húzott az üvegből.

– Barack – állapította meg –, megkóstolhatod, hogy igazam van-e.

A csíki is húzott az üvegből. Aztán elnevette magát.

– No, szegény zászlós úr, amíg föl kússzik a hasán a hegy tetejire!

Mózsi föl nézett a szikláig.

– Van-e annyi, mint tízszer a laktanyaudvar kereken?

– Van – böcsülte föl a csíki is a helyet.

– Akkor jó.

Aztán egy darabig még nézték a zászlós urat, hogyan gyakorolja magát a hason-kúszásban. Mikor feleúton is túljutott, akkor felállott Mózsi, zseberakta az üveget és kiadta az utasítást.

– Húzódj az erdőn fölfele, ameddig a gerincre érkezel. Ott haladj ügyesen tovább s találsz egy hosszúkás tisztást, amelyiknek a szélén juharok vannak. Ott heverj le s aludj egyet. Délire münk is ott leszünk.

Ő maga aztán elindult az irtás szélén szép csendesen fölfele. A sziklához érve egy ideig még gyönyörködött a zászlós úr igyekezetén, amiben lehetett is gyönyörködni, mert valóban becsületesen végezte a kúszást. Aztán mikor már alig százlépésnyire voltak egymástól, előugrott a szikla mögül és szaporán kezdett integetni.

A zászlós abbahagyta a kúszást és figyelt.

Mózsai meg csak integetett, de olyan lázasan, mintha a világ sorsa forogna kockán. Erre aztán föltápáskodott a zászlós úr is és jönni kezdett sietve fölfele.

– Fusson már! Fusson! – biztatta Mózsai fojtott hangon.

Futott is szegény. Szakadt róla a veríték, mikor fölért s úgy lihegett, hogy hallani is rossz volt.

– Gyorsabban! – biztatta Mózsai. – Ejnye, hát gyorsabban nem tud...?!

Azzal már vonszolta is magával a szikla mögé.

– Itt volt ebben a percben – lihegte ő is az izgalomtól –, ne lármázzon már, jaj, jaj, mint egy vaddisznó, úgy megyen...

Fölfutottak a legközelebbi szikla csúcsára, ott Mózsai megállt, levette a kalapját s úgy vágta földhöz, mintha legalább is ő találta volna ki a zászlósokat, szegény.

– Jujj, a keservit a lábának, hát nem tud gyorsabban mozogni?!

A zászlós csak hápogott az árva.

– Mi... mi történt...? – kérdezte nagy ijedten.

Mózsai fölvette a földről a kalapját, térdéhez verdeste néhányszor, aztán fölnyomta a fejire.

– Hogy mi? Még azt se tudja? Hát hol a medve?

Nézett a zászlós kereken, de ott biza minden volt, csak medve nem.

– Na hol? Azt mondja meg? – vallatta Mózsai a szerencsétlent.

– Én nem tudom – hebegte végül is, mint az iskolás gyerek, aki elmulasztotta a leckét.

– Hát elment! – förmedt rá Mózsai. – El biza! Őkelme se apostol, hogy kibírja türelemmel, amíg valaki fölsétál hozzája nagy kényelmesen. Elment, na!

S úgy nézett a zászlósra, mint rest bakájára egy szakaszparancsnok.

– Hát most mit csinálunk? – kérdezte a zászlós és leült egy lapos kőre. Zubonyát kigombolta és zsebkendőjével törülgette magáról a verítéket. – Nem

voltam képes gyorsabban kúszni ezek között a fene gyökerek között – panaszkodott –, így is kiszakadt három helyen a nadrágom.

– Mindegy, na – sóhajtotta Mózsi, mint aki belátja, hogy vannak a világon lassú mozgású zászlósok is és hogy ezen nem lehet segíteni –, legelőször is, tessék húzni egyet ebből, jót tesz az egészségnek.

Azzal elővette zsebéből a pálinkás üveget.

A zászlós nem is mondatta magának kétszer, hanem jókora erősítést szívott magának az üvegből. Mikor ezzel is megvoltak, akkor ezt mondotta neki Mózsi.

– Most pedig gyűjjön velem!

Aztán elindult s bevitte a zászlós urat egy irdatlan nagy sűrűség közepibe, ahol mozogni is alig lehetett, mert ami benne nem fa volt, meg bozót, az mind csupa meredező kőszikla képiben tornyosult az ember elé. Csetlett-botlott a szegény zászlós, de mukkanni sem mert, így is valahányszor egy ág megreccsent a lába alatt, úgy nézett hátra Mózsi, mint aki ölni szeretne. Végre aztán két sziklagerinc között egy kicsike szorosban megálltak.

– Na, itt üljön le – súgta oda Mózsi –, s addig el ne mozduljon, érti-e, ameddig vagy a medve, vagy én el nem jövünk magáért.

Nézett kerekén a zászlós, de sziklánál s bozótnál egyebet nem láthatott.

– Biztos, hogy ide jön? – kérdezte.

Mózsi megvonta a vállát.

– Hogy jön, arról én felelek. De egyébről nem.

Azzal otthagya a zászlós urat, magára.

Mikor a juharfás tisztásra kiért, a csiki már ott hevert a hátán s még a szája is nyitva volt, úgy aludott.

– Hé – riasztotta meg Mózsi –, ébresztő! Sorakozó!

Úgy szökött talpra a szerencsétlen, mintha tűt szúrtak volna beléje. Még vigyázzba is vágta magát hirtelen.

– Mi?! Hogy?! – dadogta.

– A foglalkozás elmarad – vigyorgott rá Mózsi –, de az ebédkiosztást elkezdhetjük.

– Hát a zászlós úr? – nézett körül a csiki.

– Él még az is. Most tanulja az őrszolgálatot éppen.

– S a medvével mi lesz?

– Attól függ, melyikkel?

– Hát amelyiket meg kell nekije löni!

– Az még nem tud róla egyelőre – vallotta be Mózsi –, de amelyiknek a bőrével jövő héten visszatérünk Szeredára, annak a sonkájával már ejszen a rókák játszanak.

Aztán szép nyugodtan nekiláttak, kibontották a hátizsákot, találtak benne szalámit, meg friss cipót, sőt még libamájpástétomot is. Jól megebédeltek, megittak

utána két üveg bort is, aztán leheveredtek a fűre s aludtak egy verset a jó meleg napon.

Egyszer aztán Mózsai fölébredt, föl nézett a napra s megbökte a csíkit.

– Ejszen, ezóta megtanulta a zászlós úr is, hogy mi az őrszolgálat. Kezdhettek valamit mi es.

Fölkerekedtek lassacskán, aztán Mózsai odavezette a csíkit a gerinc egyik hajlatába s azt mondotta neki.

– Te maradj itt ügyesen. Törj egy rudat magadnak s időnként kongasd meg azt a nagy szúvas fát ottan. Egyéb dolgod nincsen is. Ha én odalent az üverben kurjantani találok, akkor szünet nélkül döngessed. Ennyi.

– Ezt az oldalt tereled? – kérdezte a csíki szakértelemmel.

– Ühüm. Ördögpatának nevezzük ezt a részt – magyarázta Mózsai –, de medvékpataka is lehetne nyugodtan, mert ebben feküsznek legszívesebben.

Aztán elment s otthagya a csíkit a gerinchajlatban.

A zászlós úr ott a sziklaszorosban ugyancsak kitanulta az őrszolgálatot, ebben Mózsainak igaza volt. Először ott állott, ahol Mózsai elhagyta. Kezében lövésre készen a puská, szeme-füle éber figyelésben. Olykor egy ág moccant valahol, máskor egy gally recsent... szorította a puskát és minden pillanatban készen volt arra, hogy kilép valahonnét egy bozontos, nagy medve, két lábra áll, a száját is kitérít s akkor meg kell keresni a szügyén azt a bizonyos szőrforgót. Kissé kalapált a szíve és igyekezett elképzelni a helyzetet, ami majd adódni fog a medvével. Megtalálja-e elég gyorsan a célzásra alkalmas pontot? És mi lesz azután? A medve alighanem nagyot bödül és reá veti magát... ő meg akkor félreugrik gyorsan, ismétél s még egyet ereszt beléje... aztán még egyet... aztán még egyet... aztán még egyet... de ha még azután is él a medve? Hozzávágjon-e egy kézigránátot? De ha nagyon közel lesz? Vagy a kést vegye elő? Biztonság okáért előkészítette a kézigránátot is, meg a kést is kinyitotta. Aztán várt. Ág moccant néha, gally recsent... valami matatott... közeledett... nem medve, csak mókus. Most hátul... az meg rigó.

Telt az idő. A térdei kezdtek kifáradni s a keze is, a puská tartásában. – Jöhetne már az a medve – gondolta. De a medve nem jött. Meglátott odébb egy lapos követ. Egy ideig nézte, aztán lábujjhegyen odament hozzá és leült. A puskát keresztbefektette a térdén. Kirakta maga mellé a kést, meg a kézigránátot. S várt. Motozás itt... neszezés ott... de még mindig nem jött a medve. Minden kis zajra megrándult. Hátha most...!

Az idő telt. A nap fölért delelőre s lassan elhajlott már. A gyomra is korogni kezdett, szája kiszáradt, bár egy cigarettát el kellene szívni – gondolta. De nem mert megmozdulni. Hátha éppen most kullog errefele... hátha éppen most bukkan föl a feje valamelyik szikla mögül...?

Lassan a lába is elszibbadt, feje megnehezedett az álomosságtól. Erölködni kellett, hogy nyitva tarthassa a szemét. Rémulten gondolt arra, hogy mi

történhetne, ha elalszik s álmában lepi meg a medve! Ülni sem tudott már egyenesen, a fáradtság görbítette lefele a gerincét, térde és könyöke fájni kezdett a reggeli kúszástól és még mindig nem jött a medve.

Bánta már az egész kirándulást. Legszívesebben hazament volna, de azt sem tudta, merre induljon neki. Szidta magában Mózsit, mint a bokrot. Vajon hova lehetett az is? Meg a másik a hátizsákkal? Eszébe jutott a fehér cipő benne, a szalámi, meg a libamájpástétom s a jó borok. Bár az a fene hátizsák maradt volna nála.

S egy idő múlva aztán annyira erőt vett rajta a fáradtság, hogy elszántan letámasztotta a puskát maga mellé és megpróbált végigdőlni valahogy a kövön. Kemény volt az bizony, rossz fekvés esett rajta. Időnként fel is rezzent egy-egy gallyreccsenésre, kapott a puska után, de újra nem jött semmi. A szemeivel sem bírt már. Leragadtak azok, csak a fülek tartották a szolgálatot valahogy. Az idő is mintha kitágult volna, mintha már napok óta, hetek óta ülne ott... lassan a sziklák árnyéka följe hajolt és hűvös mohaszaga lett a levegőnek...

Egyszerre aztán kurjantásra riadt. Nyomban talpra szökött. Valahol messze mintha fát döngettek volna. Valósággal meghegyesedett a füle a figyeltől.

– Huuuuuj, hahuuuuj – hallatszott messze lent a gödörben –, hujj medve, hujj! Vigyázni, zászlós úr! Megyen a medve, huuuj!

Egyszerre olyan szívdobogása lett, hogy még a lélegzete is akadozni kezdett tőle. Megmarkolta keményen a puskát. Aztán hosszú ideig csönd volt, csak az a távoli kongatás hallatszott kísértetiesen. Gally se moccan sehó. Ág se reccsent. Már kezdte azt hinni, hogy álmodta az egészet. Aztán egyszerre csak megmozdult előtte valami feketeség s halkán és puhán, mint egy óriási sötét szörgomolyag, kilépett elébe a medve.

Nem volt nagyon nagy és nem is volt éppen annyira ijesztő, mint elképzelte. Nem is volt nagyobb egy borjúnál, csak hosszabb. Lépésben jött, fejét ide-oda ingatta és szimatolta a földet.

A zászlós úr vállához emelte a puskát, a medve pedig megtorpant és csodálkozva ránézett. A következő pillanatban fújt egy nagyot és zajtalan puha ugrással eliramodott oldalvást.

Ez a gyáva viselkedés annyira meglepte a zászlóst, hogy csak akkor jutott eszébe elsütni a fegyvert, mikor a medve odébb, két fenyőcske között, egy pillanatra újra feltűnt. A puska nagyot szólott, a medve pedig akkorát ugrott, hogy az egyik fenyőcskét menten letörte derékban. Aztán csörtetve, mintha sziklát hengerítettek volna, eliramodott visszafele.

Még ki se fújhatta az izgalmát s már ott volt Mózsi is.

– Na – érkezett lihegve és kipirosodott arccal –, megvagyon ökelme?

– Reálöttem – bizonytalankodott a zászlós.

– Az a fő – vigyorgott Mózsi –, a többit tessék csak reám bízni. Hol esett a lövés?

A zászlós megkereste a helyet, Mózsi meg nézte, keresgélt egy darabig a földön s egyszerre csak fölemelt valamit.

– Itt a szőre! – mondotta diadalmasan. – Benne vagyon a lövés!

– Igazán? – örvendett meg a zászlós. – Vér is van?

– Lenne az is – oktatta ki Mózsi –, ha vadászpuskából tetszett volna löni. De az ilyen acélhegyű golyó nem vérzik, tudom én már azt.

– Akkor hogy találjuk meg? – értetlenkedett a másik.

– Sze tán itt a nyoma – mutatta Mózsi a csörtetés helyét.

– Gyerünk utána! – tüzesedett meg egyszeribe a zászlós.

De Mózsi rosszállólag nézett reá.

– Zászlós úrnak könnyű, mert legényember. De nekem gyermekeim vannak.

– Mért? – lepődött meg a zászlós.

– Hát csak azért – tanította Mózsi –, mert az ilyen sebzett medve, ha eléveszi az embert, ép csontot egyet se hagy. Menjen a zászlós úr, ha nem hiszi.

– Mit csinálunk akkor? – szomorodott el szegény.

– Meg kell várni ilyenkor, ameddig elpusztul.

– S az mennyi idő?

Mózsi fölnevezett az égre, de a nap már nem látszott oda.

– Azt bizony már csak holnap reggelre lehet számítani – állapította meg.

– Húha – rémült meg a zászlós –, nekem a ma esti vonattal vissza kell utaznom ám! Vissza bizony, de még maguknak is. Holnap reggelre bent kell legyünk.

Mózsi levette a kalapját, megvakarta a fejét, aztán visszanyomta rá a kalapot.

– Hát, ha úgy van – mondotta –, akkor jöjjön, menjünk. Különben nem vár meg a vonat.

S indult is előre, mint aki leszámolt mindennel.

– De a medvével mi lesz? – szólt utána bizonytalanul a zászlós.

– Azt ejszen megeszik a farkasok meg a rókák – vont a Mózsi a vállát.

– Kár itt hagyni – így a zászlós.

– Hát biza, elég kár, de ha menni kell, menni kell. A parancs parancs.

S ment is. A zászlós meg nagy búsan mögötte. Egy idő múlva aztán megszólalt ismét.

– Tudja, mit? Én nem maradhatok semmiképpen, de maga megkereshetné holnap ezt a medvét.

– Ha zászlós úrnak lejár a szabadság, nekem is lejár – ellenkezett Mózsi.

– Az nem úgy van – jelentette ki a zászlós –, nekem a százados úr adja a szabadságot, maga viszont tőlem kapja.

De Mózsi még mindig csak lógatta a fejét.

– Egymagamban nem sokra megyek úgysem – mondotta –, kihúzni a sűrűből, megnyúzni, levinni a bőrt...

– Hát itt a másik is!

– Ha neki is parancsot tetszik adni rá, úgy már más – egyezett bele Mózsi is nagy nehezen.

Közben ki is értek a gerincre, ahol a csíki még mindig kongatta a fát. A zászlós úr katonásan odament hozzá s ezeket mondta:

– Idefigyeljen! Itt marad és segítségére lesz Táncosnak a medve megkeresésében. Érti?

– Igenis értem – kapta össze magát a csíki.

– Majd együtt bevonulnak, ha elkészültek mindennel – vezényelte, aztán valamivel halkabban Mózsihoz fordult –, gondolja igazán, hogy megkerül ez a medve? Nem sok időm jutott a célzásra, tudja...

– A lövés benne van – szigorkodott Mózsi –, s ha egy hétig is az erdőt kell bújjam miatta, zászlós úr kérem, akkor is beviszem a bőrit Szeredára!

– Hát ha ez igaz lesz – derült föl a zászlós –, kétszáz pengő üti a markát! De most gyérünk, vezessen ki ebből az erdőből, mert lekések a vonatról s abból nekem lesz bajom.

Megfuttatta Mózsi a zászlós urat lefele az erdőn, az igaz. De a vonatot elérték. Mialatt a zászlós úr jegyet váltott, odaszólt Mózsi a csíki embernek.

– Na koma, mikor a zászlós úrnak fölteszed a hátizsákját, maradj te is a vonaton, de úgy, hogy meg ne lásson ám! Aztán holnaphoz egy hét, reggel a szeredai állomáson találkozunk, érted?

Szaporán pislogott a csíki.

– S a medvével mi lesz? – aggodalmaskodott.

– Annak a bőre besózva fent áll már a hiuban.

A csíki még mindig pislogott.

– S ez a mai nincsen meg?

– Ameddig az Úristen élni engedi, megvan – jelentette ki Mózsi – s még meg is növekedhet, mert nyoma után nézve kétesztendő, ha volt.

– Szóval hétfőn reggel – örvendezett a csíki.

– Az állomáson – hagyta rá Mózsi –, a pénzt pedig megfélezzük.

Erre már megrázta a fejét a csíki.

– Abból nekem nem jár, testvér. Elég nekem, ha egy hétig még otthon lehetek.

– De egy áldomást legalább megiszunk együtt – egyezkedett Mózsi.

– A medve bőrire! – derült a másik.

– Meg a zászlós úrra, te – kacsintott reá Mózsi –, akit ejszen kiképeztünk vala ezek után kúszásra is, futásra is, de még az őrszolgálatra is!

Így történt aztán a dolog. A csíki ember fölsegítette a zászlós urat a vonatra, hátizsákját még a fülkébe is bévitte s ő maga aztán szépen átoldalgott a legtávolabb eső harmadosztályú kocsiba s annak is a legsötétebb sarkába vette bé magát. Mózsi pedig megemelte a kalapját s hazament. Bévégezte a törökbúza-kapálást, a szénáját is behordta, megjavította a pajta födelét s következő hétfőn megérkezett a szeredai állomásra, katonaruhában s egy kötéllel egybekötött, nagy, szőrös csomaggal.

A csiki már várta. Ott a restiben megitták menten az első áldomást és azzal nagy vidáman bévonultak a laktanyába.

– Alázatosan jelentem, bévonultunk mind a hárman – jelentkezett Mózsi valamennyiük élén a zászlós úr előtt –, két székely, meg egy medve!

A zászlós úr kissé görbén nézett Mózsira ugyan, de a medvebőr láttán nyomban felvidult. Azért nem állotta meg, hogy oda ne szóljon.

– Jól eltekeregtétek az időt!

Mire Mózsi abban a nyomban úgy megsértődött, hogy az ábrázata is elváltozott tőle.

– Hát ha azt tetszik gondolni, hogy tekeregtünk – mondotta keserűen –, akkor majd következőször tessék egy ilyen sebzett barmot saját maga megkeresni! Három napig csak a nyomát szagoltuk, mint a kutyák, azokon az istentelen sziklákon, még mellette is éjszakáztunk, hogy el ne veszítsük újból. Mert vér, az semmi se volt! Csak itt-ott egy csepp!

– Él't még, mikor rátaláltatok? – kíváncsiskodott a zászlós.

– Ammán meg is volt merevedve akkor. Tova csütörtökön akadtunk a holttestire egy sziklabarlangban, mikor már a gúnya is leszakadt rólunk a sok mászkálásban. Hát még megnyúzni a négynapos dögöt! De tekeregtünk, hiába, ha egyszer azt tetszik gondolni...

– Jól van, na – nevetett a zászlós –, ügyes emberek vagytok!

S azon nyomban elő is vette a kétszáz pengőt.

– Kár az nekünk – szomorkodott Mózsi –, ha úgysem tettünk mást a zászlós úrért, minthogy csak tekeregtünk...

– Nesztek még húsz pengő – nevetett a zászlós –, igrátok meg és feledjétek el, amit mondtam. Ügyes emberek vagytok, na. Lelépni!

Azzal gyönyörködve terítette ki a medve bőrét a szoba padlójára. Mózsiék meg vitézül elvonultak.

– Na még két hét – sóhajtott föl a csíki a folyosón –, aztán miénk a világ!

– S ha a világ nem is, a véle való tapasztalat mindenesetre – hagyta rá Mózsi csöndesen.

Így szolgálta egy kommandói medve, bőrinek feláldozásával a jó egyetértést a székelyek s a katonaság között.

Valamelyest a csíki embernek mégis igaza adódott, mert alighogy levették a katonagúnyát s újra a magukéba bújtak, úgy viselkedett az egész világ, mintha éppen csak az ő tiszteletükre készült volna. Egyedül az emberek nem viselkedtek úgy, de emiatt nem fájt egyiküknek sem a feje. A hadnagy úr még búcsúzásul kivágott egy akkora beszédet s olyat, hogy még a hegyek is megszuronyosodtak tőle kereken, de aztán ennek is vége lett.

Ragyogva kacagta a világot a nap, ahogyan illet hozzá július első napján s katonaszabaduláskor. Délelőtt volt még s az udvaron kemény sorokban feszültek az egyesztendő újoncok s irigy szemekkel nézték a civilesen elvonulókat.

Jeszencsák kint állott a kapuban, egész tiszthelyettesi tekintélyével és sorra búcsúztatta az embereket.

– Aztán ha erre jártok, fölkereshettek, hé! Pálinka is lehet a tarisznyában!

Ott ment Mózsi is közöttük s mellette Medve szakaszvezető, de most már ő is csak egyszerű paraszti minőségben s úgy nekidivulva, mintha éppen lakodalomba készülne, ahol ő a násznagy.

– Isten megáldja a tiszthelyettes urat is! – köszönt oda Mózsi Jeszencsáknak virágos kedvvel. – Bennünket már ejszen megáldott!

– Jó kedved van – nézett rá elismerőleg Jeszencsák.

– Megdolgoztam érte két hónapig – védekezett Mózsi.

– Tán éppen olyan nagyon rossz volt? – nézett rá vádlólag a tiszthelyettes.

– Nagyon rossz csak egy van s az a halál – vágta szemire Mózsi a kalapot.

S aztán elmentek. Még az útszéli fák mögött is úgy lengett azon a napon az árnyék, mintha kilobogózták volna őket. Nehányan össze is fogódtak az utcán, legényesen s úgy kivirágzott belőlük a nóta, hogy öröm volt hallgatni. Az egyik utcasarkon meg is állott két városi polgár s utánok bámult.

– Ugyan ezeknek mitől van olyan jó kedvük? – csodálkozott az egyik.

Mózsi, aki a nótázók mögött haladt, nem állhatta meg felelet nélkül.

– Azt álmodták, hogy elromlott a világ, aztán fölébredének!

– Annak ugyan kár örvideni – dünnyögte a városi bosszúsan –, mert nem álom volt az, hanem valóság.

És igaz lehetett, amit mondott, mert ahogy Mózsi az állomáson körülnézett, csupa olyan arcokat látott mindenfele, mint akiknek elment a kedvük az örvendezéstől.

– Tán nem kapott behívót az egész világ? – csodálkozott, de sok ideje nem maradt rá, mert már jött is ki az állomásfőnöki irodából a tányérsapkás úriember s mutogatta a mozdonyvezetőnek a karikás botot. Így csak éppen hogy sebtiben leparolázott Medve szakaszvezetővel s már szökött is föl a vonat lépcsőjére.

– Vízontlátásra! – kiáltott utána Medve.

– Én inkább azt kívánom, hallja-e – szolt vissza Mózsi a lépcsőről –, hogy arasson s vessen, de engem ne lásson soha többé ebben az életben!

Már ment is a vonat s így nem volt idő további szóváltásra. Éppen csak hogy megemelték egymás felé a kalapjukat s már el is tűnt a csikszeredai állomás, mintha nem is lett volna sohasem.

– Maradj is ott, ahol vagy – biztatta Mózsi Csikszeredát, valamennyi kaszárnyájával együtt, aztán igyekezett beljebb jutni a vonatba.

A fülkében már ültek néhányan, volt ott két leszerelő ember is, meg egy kisasszony, egy zsidóformájú fiatalember és egy öregebb rendű bajuszos paraszt. E mellett jutott hely Mózsinak is.

Letette a lábát s leült. Először megnézte az öreget, olyan jobb módú gazdának látszott. Új csizma volt a lábán s kezében egy görbe bot, amire még

ültiben is támaszkodott. Utána a kisasszonyt vette szemügyre, az ellen sem lehetett semmi kifogás, habár a szemöldöke erősen vékony volt s a körmei meg vörösek. Hegyesen ült a helyén s hiába bámult rá szüntelenül a fiatalember, még egyetlen pillantásra sem méltatta.

A két szabadult az ablakon keresztül a világot bámulta. Egy ideig senki sem beszélt. Aztán a kisasszony nagy zörgéssel elővett egy újságot s úgy nyitotta szét maga előtt, hogy a fiatalembert egészen eltakarta vele. A papírzörgésre odanézett az öreg, aztán sóhajtott.

– Hajjaj.

Majd Mózsira nézett, mintha azt akarná kérdeni, hogy mit szól hozzá.

– Pedig nem rossz idő ez, aratásra – tette indokolatlanná Mózsi az öreg sóhajtását.

De az csak pislantott egyet a szemével s odabökött a kisasszony felé.

– Csakhogy az újság egyebet is tud – mondotta –, hajjaj...

– Urak írják – vizsgáltta Mózsi az öreget.

– De ők hozzák a rendeleteket is! – horkantott az reá.

Erre Mózsi sem tudott okosabbat mondani.

– Elhalad a rossz idő is.

Az öreg rosszállólag nézett rá.

– De magával viszi a marhát.

– Miféle marhát?

– Akit be kell szolgálatni – bökte ki az öreg a tényállást.

A kisasszony zörögve leeresztette az újságot az ölébe és szigorúan nézett az öregre.

– Az a marha Oroszországba megy – mondotta –, ahol a katonáink harcolnak.

– Elég rosszul teszik – hagyta rá az öreg.

– Elég marha, aki kimegy – röhhent fel a fiatalember és a kisasszonyra nézett.

Az sértődötten biggyesztette el a száját és megsemmisítő pillantást vetett a közbeszólóra.

– Destruktív tréfa.

Illőnek látta Mózsi is, hogy hozzáfűzze a magáét.

– Ameddig csak a marhát viszik, addig nincsen baj. A baj akkor kezdődik, amikor az emberekért jönnek.

– Mindig csak a marhát terelik – hehegett a fiatalember –, az okos hátul marad.

– Székelyek maguk?! – förmedt rájuk a kisasszony s a szemei csak úgy szikráztak. – Magyarok?!

– Nem is marhák – vigyorgott a szemébe kötekedő kedvvel a fiatalember.

Ettől már az öregnek is elfogyott a türelme.

– A marhákat azért nem kell bántani – mondotta feddőleg –, mert ha nem lesz mivel megszántani a földet, akkor maga mit eszik? Ha háborúba köll menni, az

más. Én is vótam, más is elmehet. De hogy az ökrömet odaadják a németeknek, azt már rosszallom!

– A magyar honvédségnek adják, nem a németeknek! Az áll az újságban is! – harcolt a kisasszony.

– Az újságban elhiszem – bölintott az öreg.

A kisasszony bosszúsan visszahúzódott a sarokba s az öreg is elkezdte a hallgatást. Csak a fiatalember fészkelődött a helyén nyugtalanul.

– Mindenünket megeszik a németek – próbálta elcsípni a beszéd farkát –, állatot, gabonát, mindent nekijek szállítunk. Még embert is.

– Tán nem élnek emberrel? – ijedezett Mózsai.

– Ők nem is – vélte az öreg –, de a háború igen.

– Kellott nekünk ez a háború – nyugtalanzkodott tovább a zsidó képű –, hát mondják meg, kellett? Megvoltunk békességben, semmink sem hiányzott s most egyszerre azt akarják, hogy háborúzzunk! Miért? Kérdem én, miért?

– A szabadságunkért! – vágott közbe haragosan a kisasszony. – A nemzeti létünkért! Magyarországéért!

– Ajjaj – kapta föl a vitát a fiatalember –, micsoda maszlag ez megint! Kérdem én: ott kell megvédeni a magyar szabadságot, Ukrajnában? Igen? Tudja, kérem szépen, hol kellene inkább megvédeni? Berlinben! Berlinben, kérem! De nem, mi ontjuk a vérünket odakint, hogy legyen a németeknek még több területük.

Gúnyosan legyintett.

– Maszlag ez, kérem, mind maszlag.

A kisasszony összecsapta az újságot, felszökött, fogta a csomagját és harciasan fölemelt fejével kivonult a fülkéből. Az ajtóból még visszafordult.

– Szégyellje magát! – vágta oda a szót a fiatalembernek. – Pfuj, maga zsidó jampec!

Azzal becsapta az ajtót maga mögött.

Egynehány pillanatig csönd volt. A fiatalember elvörösödött. A két szabadult, ott az ablaknál egymásra nézett. Az öreg pedig Mózsira.

– Ez megmondá a magáét – állapította meg hunyorogva.

– Ez aztán meg – vélte Mózsai is.

A fiatalember nekihevesedett.

– Így van ez, kérem! Ilyenek ma az emberek! Közéjük dobnak egy szót, ők meg mondják tovább, anélkül, hogy gondolkodnának rajta! Tehetek arról, hogy zsidó vagyok, kérdem én? Én is csak élni akarok, kérem, éppen úgy, mint akárki más!

– S ha lehet, még jobban, ugye? – nézett reá az öreg.

– Hehe – vidult föl ettől a másik –, mindenki, ahogy tud! Nem?

– Nana – bölintott a fejével az öreg óvatosan.

A fiatalember csak éppen nyelt egyet s már újra a beszédnél volt.

– Ezek most azt mondják, hogy mi csináljuk a háborút! Hát kérem: kell nekünk háború? Azt mondják, nálunk van a pénz. Hát kérdem én: akinél pénz van, az akarhatja a háborút? Mi? Most tessék megmondani, nem az veszíthet a legtöbbit a háborúban, akinek pénze van? Mert kérem! Mit veszíthet ön? Az állatait. Mit veszíthet ön? Az életét. De mi kérem az egész vagyónukat elveszíthetjük!

– Márpedig akkor inkább veszítse el maga a vagyóját, mint én az életemet – jegyezte meg az egyik székely az ablaknál.

– Hehe, hehe – vigyorodott el a fiatalember –, persze, mindenkinek megvan a maga álláspontja, persze. De azért még nem kell háborút csinálni!

– Hát azért nem – egyezett bele a székely ott az ablak mellett –, tőlem élhetnek a zsidók is, csak nekem hagyjanak békét.

Azzal újra nézegetni kezdte a mezőket, mint aki megmondotta a magát s hozzátoldani valója nincsen.

Egy ideig csönd volt, aztán a fiatalemberben újra csak megviszketősödött a szó.

– Jól megéltünk mi itt együtt ez ideig is – kezdte.

– Mi meg, valahogy – hagyta rá az öreg –, maguk aztán éppég.

– Egyikünknek sem lehetett panasza.

– Biza, a bicskáért hamar bezárták az embert – tanúsította az öreg is az igazságot.

Egyszerre csak nagy zajjal kicsapódott az ajtó s beözönlött rajta egy rakás úri suhanc. Nagyon izgatottak voltak valamiért s mögöttük ott suttyogott az előbbeni kisasszony is.

– Kifele a Mózesekkel! – rikkantotta el magát az egyik, akinek tányérsapka volt a fején.

A fiatalember ott a padon olyan fehér lett egyszeribe, mint a mosott rongy s a térdei is reszketni kezdtek. De Mózsi is felhorkant s keze egyből a bicskánál volt.

– Nonó! – mondotta.

– Kifele a Mózesekkel! – ordította el magát a tányérsapkás még egyszer s erre ahány úri suhanc, mind egyszerre ordítani kezdett. Olyan rikoltozás támadt, mintha legalábbis egy tucat malacot nyuvasztottak volna egyszerre.

A fiatalember úgy odalapult az ablak mellett ülőhöz, mintha arra készülődött volna, hogy bebújjon a zsebibe. Mózsi meg föllállott, aztán szétvetette a lábát keményen.

– Velem mi bajuk? – kérdezte s húzott egyet a nadrágján is.

A tányérsapkás bambán nézett reá.

– Magával, atyafi? Semmi.

– Nahát akkor. Mit ordibálnak az emberre. Akkor megyek ki, amikor akarok!

– Az csak a Mózeseknek szólott – mentegetőzött a tányérsapkás.

– Hát azért – húzta ki Mózsi a derekát –, mert én is az volnék!

– Tán nem zsidó? – hökkent meg az úri suhancok vezetője.

– Ahhoz magának semmi köze – mondotta Mózsi nyugalmasan s azzal visszaült a helyire.

Elrikkantotta magát hátul egy nyurga szeplős képű.

– Mit töltjük az időt a paraszttal! Ott ül a zsidó, ni! Ki vele!

Támadt nagy ordítozás újból s indultak is, hogy kihúzzák a zsidó legényt a padból, de ekkor föllállott Mózsi mellől az öreg s betömte az utat a padok közé.

– Nononono! – mondotta és figyelmeztetőleg fölemelte bütykös mutatóujját. – Magik mit akarnak itten?

– Ki a zsidókkal! Le a destrukcióval! Kitekerni a nyakukat – rikoltoztak azok összevissza. – Álljon félre, öreg! A magyar nemzet nevében ítélkezünk! Félre az utunkból!

De az öreg csak állott, fölemelt ujjal.

– Nononono! – mondotta ismét. – Itt emberölés nem léssen ám. Senkinek a nevében, értették-e?

Ekkor odalépett a tányérsapkás az öreg elé és intett a többieknek, hogy hallgassanak.

– Bácsika, maga ehhez nem ért – kezdte.

– Ezt én elismerem – hagyta rá az öreg.

– A zsidóság az ország rákfenéje! Gyengítik a nemzetet, kiszívják a vérét, ellenségeinkkel szöveteznek!

– Az biza nem szép tőlük – ismerte be az öreg is.

– Nekünk az a hivatásunk, hogy megtisztítsuk az országot a belső ellenségtől!

– Kicsodák az úrfiak, ha meg nem sértem vele? – tudakolta az öreg egészen megbékésedve.

– Mi diákok vagyunk! – feszítette ki a mellét a tányérsapkás.

– Akkor csak tanuljanak ügyesen – tanácsolta az öreg –, ha egyszer deákok.

– Mi vagyunk a nemzet lelkiismerete! – szavalt tovább a földiák. – Kik harcot fogadtunk a nemzet ellenségei ellen, a nép kizsákmányolói ellen, kik a maguk véréből és verejtékéből, bácsikám, kövérré híztak a liberalizmus erkölcsi posványában!

– Nagyon tudja – bólogatott az öreg –, látszik, hogy oskolába jár.

– Most pedig eressen – mondotta végül is a tányérsapkás –, hadd hajtsuk végre a nemzet ítéletét!

De az öreg nem mozdult az útból.

– Azt itt nem lehet – mondotta.

– Miért? – hökkent meg a diák.

– Mert itt emberölés nem léssen.

– Nem öljük meg! Csak megpofozzuk! Kitépjük a haját! Levágjuk a fülét! Kidobjuk a vonatból! – kiabálták összevissza a diákok.

De az öreg csak állott és rázta csökönnyösen a fejét.

– Itt emberölés nem léssen.

A hátul lévőeknek elfogyott a türelmük és kiáltozni kezdtek.

– Mit tárgyaltok velem! Félre kell lökni a vén szamarat! Kifele velem is, ha zsidóbarát!

De az öreg fölemelte a botját, két marokra fogta s úgy emelte a háta mögé.

– Aki hozzám nyúl, arra én lesújtok – mondotta ki komolyan.

A diákok éktelen ordítózásba kezdtek s talán a háború sem maradt volna el, ha Mózsai föl nem kél a padról s vele együtt a másik kettő is, onnan az ablak mellől. Odaállottak az öreg mellé, elővették a bicskáikat s kinyitották. Szót nem ejtett egy sem.

A pengék látása lehütötte valamennyire a diákok harci kedvét.

– Hülyék ezek, gyertek – kezdte mondani az okosabbja –, részegek! Bolondok! Menjünk innen!

De egy része fenekedett még.

– Nem szégyellik magukat! Zsidóbérencek! Destruktív disznók mind! Majd elbánunk velük. Eljön még az idő – és így.

Addig, hogy Mózsai egyszerre csak megrázta a fejét, lépett egyet feléjük s azt mondotta.

– Hallják-e, úrfiak, keserűségit a szájuknak! Én most tízig számolok becsülettel. De ha még azután is itt lesznek, úgy kihányom magukat, mint a szemetet.

De erre már nem kerülhetett sor, mert abban a pillanatban harsányat füttyentett a vonat és lassítani kezdett. A zsidó legény pedig, aki mindeddig úgy lapult ott a pad sarkában, mint valami kukac, nagy serényen felpattant és lerántotta az ablakot.

– Rendőr! Rendőr! – kezdett el üvölni, ahogy csak a torkán kifért és derékig kihajolt az ablakon. – Rendőr! Segítség! Rendőr!

A vonat megállott, de már akkor a fülkében csak Mózsiék voltak, más senki. A fiatalember meg egyre ordította az ablakban.

– Hagyja már abba – rángatta meg hátulról a kabátját az egyik székely.

Abba is hagyta, mert már egy rakás ember gyűlt össze az ablak alatt és egy rendőr is megérkezett nagy lihegve. Egyből felszökött a kocsis lépcsőjére s már ott állott Mózsiék előtt.

– Mi baj van? – lihegte.

– Itt aztán semmi – nézett föl rá az öreg békésen a botja mellől –, csak utazunk. De már akkor ott állott kivörösödött izgalommal a zsidó legény is a rendőr előtt és dadogott nagy szaporán.

– Biztos úr, kérem! Az életemre törtek! Az életem volt veszélyben, biztos úr! Kérem, ez lehetetlen állapot, kérem! Védelmet kell kérjek, kérem, mert az életem nincs biztonságban!

– Miről van szó? – fontoskodott a rendőr. Mögötte kíváncsi emberek tömöttődtek.

– Ki akartak dobni, kérem, a menő vonatból! – panaszkodott szegény. – A menő vonatból! Hát lehet ezt?!

– Maguk a tettesek? – fordult a rendőr szigorúan Mózsiekhoz.

– Münk csak utasok – felelte Mózsi nyugodtan.

– Tüntető diákok, kérem – heveskedett a fiatalember –, most mentek csak ki innen, amikor kiáltozni kezdtem! Borzasztó, hogy mi volt itt, kérem!

A rendőr elővette a noteszét s megnyálazta hozzá a ceruzát.

– Tettleg bántalmazták?

– Nem, kérem, odáig nem jutottak szerencsére.

– Hát?

– Ordítottak, hogy így zsidó, meg úgy zsidó. Meg hogy kidobnak az ablakon.

– Ön zsidó?

– Igen, kérem.

Ezt már egészen szerényen és halkán mondotta. A rendőr bólintott.

– Tehát becsületsértés nem történt – jegyezte meg szakértelemmel –, marad a fenyegetés.

– Életveszélyes fenyegetés, kérem! Életveszélyes!

– Azt mondták, hogy a menő vonatból dobják ki?

– Igen.

A rendőr jegyzett valamit a noteszbe.

– Most pedig tessék a tetteseket megnevezni.

– Mondom, kérem, tüntető diákok voltak! Egy egész csorda! – heveskedett a fiatalember. – Ezek az utasok itt mind a tanúim!

– A tettesek neveit nem tudja? – tartotta a rendőr pontosan az ösvényt.

– Nem, kérem.

– Szóval ismeretlen tettesek – azzal bejegyezte ezt is a noteszba –, most pedig a tanúkat kérem!

– Ezek az emberek mind – mondotta a fiatalember.

– Mi a neve? – fordult a rendőr az öreghez legelőszőr.

– Az magát ne érdekelje – felelte az –, mivelhogy én sem nem loptam, sem pedig gyilkoltam.

– De tanú – jelentette ki könnyörtelenül a rendőr.

– Én még az se – tiltakozott az öreg csöknyösen.

– De itt volt!

– Az igaz.

– Nahát – szigorkodott a rendőr –, akkor látott és hallott mindent!

– Ami látni és hallani való volt, azt igen – egyezett bele az öreg is.

– Nahát! Mit akadémakodik!

– Én csak annyit – koppantott keményen a bottal a padlóra az öreg –, hogy abból, amit ez az úriember itt eléhazudott magának, abból én éppen semmit nem láttam s nem hallottam, tehát tanú sem lehetek reá, igaz-e?

– Itt ült és nem látta? – hüledezett a rendőr.

– Nem én.

A rendőr a fiatalemberre nézett, az meg az öregre.

– Ejnye, bácsikám – mondotta az –, hát nem maga védett meg engem tőlük?

– Én-e? – sértődött meg az öreg. – Rólam ilyet ne mondjon!

A fiatalember tanácstalanul nézett körül.

– Nem értem – hebegte –, hiszen valamennyien látták...!

– Reám ugyan ne hivatkozzék – jelentette ki Mózsi sebesen –, mert én bizony nem valék ott.

– Én sem – rázta meg a fejét a másik kettő ott az ablaknál.

Kint sípoltak. A rendőr visszadugta a noteszt a zsebébe és szigorúan mondta a fiatalembernek.

– A hatóság félrevezetése szigorúan tilos.

Mondott volna egyebet is, de a vonat mozogni kezdett, így hát sietett lefele róla. Az emberek odakint kacagtak.

– Egy örült zsidó – mondotta valaki.

Aztán elmaradt az állomás is, meg a rendőr is.

Egy ideig szó nélkül ültek valamennyien. Majd a fiatalember rágyújtott egy cigarettára, kényelmesen hátradőlt és azt mondta:

– Ezt én nem értem.

Mivel senki sem kérdezte meg, hogy micsodát, egy idő múlva magától folytatta.

– Megmentenek, aztán letagadják. Nem értem.

Az öreg ránézett a botja mellől, figyelmesen megnézte, aztán így szólt:

– Idefigyeljen! Én már voltam egyszer tanú emberölésnél, érti? Fél esztendeig hurcolának miatta ide-oda. Azóta nincs emberölés az én jelenlétemmel. Érti-e már? Na. Ennyi. Ha egyszer leszállottam, akár felsúrolhatják magával a síneket az úrfiak, azt se bánom.

Azzal visszatámasztotta állát a botra s meg se szólalt többet. A többiek se szóltak. A fiatalember aztán a következő állomáson leszállt nagy sietve. Eltűnt.

– Na – mondotta az öreg, mikor a vonat újra megindult –, ezt is eligazítók!

És úgy mosolygott a bajuszában, mint aki meg van elégedve a világgal.

– Bár a marhák dolgával is emígy végeznők – tette hozzá később.

– A zsidót is megsegíté az Isten – vélte Mózsi.

– Általunk igen – szólt közbe az egyik, az ablaknál ülő.

– Majd a marhákkal is léssen valami.

Aztán hogy így szépen egymás között maradtak, nem is szólottak többet, hanem hallgattak nagy egyetértéssel egész úton végig.

Hát a marhák dolga nem volt olyan egyszerű. Alig érkezett haza Mózsi, már azzal fogadta az asszony, hogy né, itt járt a bíró, valami urakkal s igen megtetszett

nekik az egyik tinó, mert meghagyták szigorúan, hogy jövő hétfőre vigyék be Szentgyörgyre.

– Tán megválasztják főispánnak! – vélte a gyerek.

– Buta vagy – feddette meg az apja –, ahhoz még igen kicsi. Legfeljebb szolgabíró, ha telik belőle, de ejszen nem vinné tovább a jegyzőségnél.

A hét éppen elég volt arra, hogy a rozstot learassák s már be is végződött a vasárnap. Hajnalosan lementek a templomba s mikor ennek is eleget tettek, akkor Mózsi hazaindította a családot s maga odaállott a templom előtti kis térre, az emberek közé, eligazítani a világot.

El is igazíták alaposan, mert ugyancsak haragosak voltak az emberek mind, a marhabéadás végett.

– Vegyék meg az urak a vásárban azt, ami eladó! – tüzelt az egyik

– Fizessék meg az árát! – toldotta a másik.

– Van eladó marha elég az országban! Válogassanak azok között s ne a pajtából vigyék el az ember jóvendőjét!

Mózsi csak hallgatta az embereket, aztán megkérdezte.

– S ppege igaz, hogy bé kell nekik vinni?

– Bé hát! – zúgtak föl mind –, sze éppege ez a baj! Holnap reggeli nyolc órára ott kell álljon valamennyi marha a piacon! Az urak már ott lesznek!

– S ha nem vinné bé az ember? – tudakolta Mózsi.

– Akkor érte küldik a csendőröket s még meg is büntetnek ráadásul.

– Negyvenkét marhát kell beadjon a község!

Miután minden kitudódott ilyenformán, Mózsi is mehetett haza. Estefele még alaposan megnézte a két tulkot, kiválasztotta a gyöngébbiket s tova éjfél után elindult vele. Vitte a nagyobbik fiát is, hadd tanuljon valamit az életből.

Mentek, haladtak. Szép békésen harmatoztak a csillagok s a törökbúzaföldek széliben fűrjkakasok pitypalattyoztak vidám szóval. A falu előtt szembejött velük két csendőr.

– Adjon Isten – köszöntötte őket Mózsi.

– Viszik a marhát? – kérdezte az egyik.

– Nem éppen úgy van – felelt vissza Mózsi –, mivelhogy ő viszen minket most az egyszer.

Egy-egy háznál világos volt az ablak s marhabögés is hallatszott. Az egyik kapun éppen kifordult valaki egy nagy szarvú ökörrel.

– Idesapám, odanézzen! – rikkantotta el magát a gyerek. – Ebből már biztos, hogy főispán lesz!

Az ökör gazdája elnevette magát a kapuban.

– Nincs nekünk akkora szerencsénk, fiam.

– Hogyan? – tudakolta szomjasan a gyerek.

– Hát úgy, szógám, hogy ha egy ilyen rendes észjárású ökréből, mint ez itt ni, főispán lehetne, akkor egyenesebb volna a barázda is, amiben élünk. Nye Pajkos, nye! Csá, nye!

A nagy szarvú ökör engedelmesen befordult a tinó mellé a szentgyörgyi útra s ők hármásban ballagtak megettük. A csillagok kialudtak már s hogy a nap készülöben van, azt néhány kicsike felhő meghirdette a Kommandó felett.

– Frustukra beérhetünk – mondotta az ökör gazdája.

– Ha Isten is úgy akarja – vélte Mózsi.

– Akkor félek, ott leszünk idejében.

És úgy is történt. A piac tele volt marhával, mire beértek, de az uraknak még színük se látszott. Az emberek összeverődtek s néhány mészáros is kíváncsiskodott közöttük.

– Ejszen, megügyelheted a tinót is, meg az ökröt is – adta ki a parancsot Mózsi a gyerekeknek –, mi meg Gergő bátyáddal körültekintünk egy keveset.

Egy ideig a marhákat nézték, aztán az embereket.

– Sok barom összegyűle a mai napra – állapította meg a nagy szarvú ökör gazdája.

– Pedig a fejések csak ezután jönnek! – toldotta meg egy veres képű legény, aki ugyancsak egy tinót tartott kötélén.

Mózsi előbb a tinót nézte s azután a legényt.

– Ezeret megér – bökött az állával a tinó felé.

– Ezerszázat kínáltak érette – így a veres képű.

– Az urak?

– Nem a. Egy mészáros.

Mózsinak hirtelen leragadt a lába s a fejiben is kavarogni kezdett valami.

– Egy mészáros? – kérdezte.

– Az hát.

– S mért nem adta oda?

A legény ránézett Mózsira és pislogni kezdett szaporán.

– Ezt?

– Hunn az a mészáros? – kérdezte Mózsi sietve.

A legénynek földerült a képe, aztán a homlokára csapott.

– Hü, micsoda ökör vagyok én is! De tudom ám, hogy hol lakik!

– Menjünk oda – javasolta Mózsi –, a tinót megőrzi addig a fiam.

Az ökrös ember mindedig csak hallgatott, de most egyszerre neki is megvizketősödött a talpa.

– Siessünk – mondotta –, minden percben itt lehetnek.

Ezt a tinót is rábízták kicsi Mózsira, aztán mentek is. A veres képű legény nagy fürgeséggel vezette őket mindenféle utcákon végig, míg aztán egy háznál megállottak.

– Itt lakik – mondotta.

Egy akarattal bénnyitottak az udvarra. Éppen egy cigány kupec alkudozott ott, három vén, sovány ökörrel a háta megett. A mészáros ott járt fel és le kigombolt mellénnyel s látszott rajta, hogy erősen rühelli a cigány portékáját.

– Két darab ezres – mondotta a cigány.

– Ezekért? – riadt rá a mészáros. – Ezekért a sovány dögökért? Hát bolond maga? Mit gondol, mit tudok én ezekből kiárulni? Mi? Csontot?

– Hát mit ad, na – próbált egyezkedni a cigány.

– Ezerötszázat.

– Jajjjaj... hát azt hiszi, hogy loptam én ezeket?... Így folyjék ki a szemem, ha nem ezerkilencszázban állanak nekem is! Valamit csak én is kell keressek, instálom!

– Ezerötszáz – ismételte a mészáros makacsul.

– Hát legyen ezerkilencszázért a magáé! – mérgelődött meg a cigány, hogy már a sírás hiábavaló volt. – Itthagynom őket, keressen a szegény ember bőrén, na!

– Hordja el innen ezeket a dögöket! – kezdett a mészáros toporzékolni. – Etesse meg a kutyákkal! Ezerhatszázat kap értük, ha nem, alászolgája!

Azzal indult is a lakásajtó felé, de akkor eléje lépett a veres képű legény.

– Adjon Isten! – köszönt a mészárosra.

Az ránézett és egyszerre megenyhült az arca.

– Aha, hát maga az? Na, bésozták a tinót?

– Azt még nem – mondotta a legény.

– Ahogy mondtam. Ezerszázat megadok érte.

– Ezerkettőbe tartom.

– Hehe! – nevetett a mészáros –, tudja, mit fizetnek a katonák? Pengőt kilójáért! Hatszázat, ha kap érte, örvendhet!

Ekkor előrébb lépett Mózi is.

– Van még kettő azonkívül – mondta csöndesen.

A mészáros ránézett.

– És a katonák?

– Az a mi dolgunk lesz.

– Akkor jó – felelte a mészáros és vállat vont –, hozzák ide az állatokat.

– Azt nem lehet.

– Hát?

– Tessék kijönni, oszt megalkuszunk. A többit meglássuk azután.

A mészáros gondolkozott egy keveset, aztán bólintott.

– Jó, na. De előleg nincs.

– Nem is kell.

– Jó. Menjenek csak, jövök én is mindjárt.

Sírült volna be a házba, de már ott állott a cigány újra mögötte.

– Ezernyolcszáz, na! Csapjon belé!

– Csapjon beléd az Istennyila! – bosszankodott a mészáros és otthagya a cigányt.

Az elkezdett káromkodni nagy keservesen, de Mózsai elkapta a zekéje ujját.

– Ide figyelj, te cigány! Ezernyolcszázért eladod ezt a hármat?

– El én – csudálkozott az ártatlan.

– Na akkor, gyere s hozzad a társaidat is.

Azzal elindultak vissza a piacra. Elöl ők hárman s mögöttük a cigány az ökrökkel. Jókor érkeztek éppen, mert a piac sarkában már ott feketélt egy kis csoport úriember s éppen kezdték számba venni a marhát.

Igyekeztek gyorsan kicsi Mózsaihoz.

– Jó, hogy gyünnek – kezdte az –, mert már kérték is őket.

– Kicsoda, te? – csudálkozott Mózsai.

– Ejszen egy mészáros.

– Mít mondott?

– Azt, hogy visszagyün később.

Közben odaért a cigány is, a sovány ökreivel.

– Hát ezek mik? – riadozott a gyerek.

– Főispánok, nem látod? – tanította az apja, aztán a cigányt kezdte oktatni sebesen.

– Te meg eridj a tieddel félre, oda ni, a kis utcába. S várj, amíg sorra kerülsz.

De légy kéznél minden minutumban! Érted?

– Mi lesz a pénzzel? – nyugtalankodott a cigány.

– Elébb meg köll ám dolgozni érette! – vigasztalta az ökrös is.

– Legalább egy kis előleget... – nyöszörgött a szerencsétlen.

– Ezekre a dögökre? – förmedt rá a veres képű. – Örvendj, bolond, hogy megszabadulsz tőlük!

Erre aztán a cigány sem szólott semmit, csak elvonult a kíséretével. Ideje is volt, mert abban a percben elrikkantotta magát egy csendőr a piac közepén, hogy minden ember hajtsa az állatját a bizottság elé. Meg is mozdult az egész sereglet azon nyomban. Csak kicsi Mózsai nézett még mindig a cigány után.

– Ebből mi lesz? – kérdezte meg végül is az apját.

– Azt most még csak az Isten tudja – felelte Mózsai, aztán megindultak ők is a többi mögött a bizottság felé.

Az egész bizottság a négy emberből állott mindössze. Egyik volt a főszolgabíró, másik a vármegyei állatorvos, aztán egy magyar katonatiszt, meg egy német katonatiszt. Volt ott még egy kicsi asztal mellett egy írnokeforma legényke is, aki a papirosokat osztogatta.

Elsőnek az ökrös ember került oda a magáéval. A főszolgabíró csak úgy messziről nézte meg a nagy szarvú ökröt, az állatorvos már odament hozzá és a szájába is belekukkantott. Legalaposabb volt a német, mert az még meg is

tapogatta a hátát. Utána mondott valamit a magyar tisztnek a maga nyelvén, mire az így szólott:

– Azt mondja, hogy sovány.

– Sovány az öreganya! – pattant fel az ökör gazdája – éppen a legjobb igába való! Ha nem jó neki, hizlaljon magának Burkusországban jobbat!

S már rángatni kezdte az ökröt, mint aki megsértődött s nem csinál vásárt.

– Álljon meg – mondta ekkor a főszolgabíró és odalépett az ökörhöz. Megtapogatta ő is a hátát, aztán odaszólt a németnek.

– Gut.

– Nix gut – rázta a kezét a német.

– Jó ez nektek – mondotta a főszolgabíró most már magyarul és az írnokhoz fordult. – Bejegyezni!

A német még okvetetlenkedett valamit és szökdösött keveset az állat körül, de aztán belenyugodott ő is. Az írnok pedig kikérdezte az ökör gazdáját, mindent beleírt egy nagy könyvbe, aztán kezébe nyomott egy lepecsételt cédulát.

– Ezzel lemegy az állomásra, ott lemérik és kifizetik, érti?

– Értem – nyugodott meg az ember.

Utána következett Mózsi, majd a veres képű. A tinók ellen már a német sem szólott semmit. Annál inkább a főszolgabíró.

– Ilyen állatot kell kiadni az országból, lássa – mondotta a magyar tisztnek –, az embernek meghasad a lelke. Öregebb nem volt? – szidta Mózsit is.

– Biza nem.

– Hajjaj... – sóhajtott a főszolgabíró.

Az emberek s a marhák haladtak hosszú sorban az állomás felé nagy bánatosan. Beálltak Mózsiék is közbük. Aztán a kis utcánál csak odaszólt Mózsi a gyerekeknek.

– Tapló dolgában hogyan állunk?

– Van még a tarisznyámban – nézett föl kicsi Mózsi az apjára nagy figyelemmel.

– Vágjad háromba – rendelkezett Mózsi.

A gyerek előkereste a taplót s háromba szelte.

– Most pedig osszad szét, hogy siríthessen mindenikünk külön.

Az ökör gazdája megértette hamar, de a legénynek segíteni kellett.

– Ökörfuttatás régen vót errefele – ismertette Mózsi a helyzetet.

Ettől aztán földerült a képe annak is.

Nekifeküdtek nagy serényen mind a hárman, megsírították a szivart, aztán előszedték a kovát, meg az acél s rácsiholtak, ahogy békés polgárokhoz illik. Meg is fűjták a taplót, hadd izzék jól, aztán rágyújtottak. Majd szép nyugodalmasan belétegették a tüzes taplót, mindenik a maga állatának a fülibe, mintha csak éppen búcsúzkodtak volna szegénytől.

Elsőnek a nagy szarvú ökör rázta meg a fejit s olyat bődült, hogy a házak majd hanyatt estek. Aztán fölszökött a levegőbe s úgy nekiiramodott a kicsi utcának, mintha a világ végét keresné. De már ekkor vagdosni kezdett maga körül szarvával a Mózsi tinója is, még rúgott is hozzá, úgy kipontozta. Aztán el az is az ökör után. A legény állatja volt a legjámborabb. Az csak rángatta a kötelet egy darabig. De mikor a másik kettőt futni látta, elbődült az is és vesd el magad, utánuk.

Mózsiék meg vagdosták a földhöz a kalapjukat és káromkodtak, mint a záporosó.

De ott is termett nyomban egy szigorú csendőr.

– Mit tájtják a szájukat! Hozzák vissza az állatokat szaporán!

– Hát elmehetünk utánok? – kérdezte meg Mózsi tisztelettel.

– Hogy a fenébe ne! Futásban! – vezérkedett a csendőr.

– Sze tán azt mondták ott a bizottságnál – avatkozott belé az ökör gazdája is –, hogy a sorból kilépní a vasútig senkinek sem szabad.

– Az a marhákra vonatkozik, nem az emberekre! – mérgelődött a kakastollas.

– Hej-haj... – csóválta meg a fejit Mózsi.

– Elég hiba, hogy nekünk szólottak akkor s nem a marháknak – okoskodott közbe a gyermek is.

– Egy-kettőre hozzák vissza azokat a marhákat – pattogott tovább a csendőr –, s jöjjenek velük az állomásra!

– Azt lehet – egyezett bele Mózsi –, csak bírjuk megfogni őket. Ejszen nagyon megijedtek az új hivataltól.

Azzal már mentek is be, a kicsi utcába. Ott állott a cigány a három rideg ökrivel s tátotta a száját.

– Gyere utánunk – adta ki Mózsi a parancsot.

Aztán csak mentek. Legelsőnek a legény tinója került meg. Egy pék kirakatát bámulta s őt meg néhány ember.

– Magukhoz tartozik? – kérdezte az egyik ácsorgó, mikor meglátta Mózsiékat a tinó felé jönni.

– Eddíg igen – felelte Mózsi –, de mátul kezdve úgy látszik, be akar állani városi polgárnak.

Nemsokára aztán a Mózsi tinóját is elérték s az ökröt. Békésen legeltek egy kerítés nélküli kertben.

– No – mondotta Mózsi a cigánynak –, most pedig cserélünk. S hogy meg ne szökness, itt marad a fiam is veled.

– S a pénzzel mi lesz? – idétenkedett újra a cigány, mikor elvették tőle az állatait.

– Azt is megkapod, csak várj – biztatta Mózsi.

Aztán kiadta az utasítást a fiának is.

– A Ződ Disznyót tudod-e?

- Ahunn az a nagy hasú korcsmáros van a siket kutyával?
- Az a.
- Akkor tudom.
- Nahát. Ott megvártok bennünket. Érted?
- A jószágot is bévigyük? – tudakolta a gyermek.
- Ők ihatnak, csak tük maradatok kívül.

Aztán nekiindultak az állomásnak. Be is érték a többieket s még a régi helyükre is visszataláltak a rakodó előtt. A mérlegnél egy nagy bajuszú magyar őrmester uralkodott s mellette szerencsétlenkedett egy hórihorgas német is szigorú egyenruhában. Egyenként terelték föl a marhákat a hídmérlegre, a magyar őrmester átvette az emberektől a cédulákat, fölírta rá, hogy mit mutatott a mérleg s továbbadta a németnek, aki azon nyomban ki is fizette egy nagy bőrtáskából.

Rendre Mózsiékra is sor került. Büszkén terelték föl a három vén ökröt az őrmester elé. Elsőnek Mózsi ment a legsoványabbikkal. Az őrmester megnézte elébb az ökröt, azután Mózsit.

- A cédulát – mondotta.

Mózi odaadta engedelmesen. De ekkor megszólalt a német gúnyájú.

- Ezt idehozod nekem? Ez megvan ökör?
- Megvan biza – sértődött meg Mózsi –, nem lássa?
- Ez nem megvan ökör – kezdte dögönyözni a német a cigány jószágját –, ez decka megvan, csont megvan, disznóság megvan! Ezt én nem fizetek!
- Nem-e? – nézett Mózsi haragosan a németre.
- Az csak dögönyözte tovább a szerencsétlen párát.
- Ez nem megvan hús semmi! Foga se neki! Svernerej!
- Akkor ne fogdossa, ha nerej! – dühödött meg Mózsi az ismeretlen szótól –, nekem még jó lesz szántani, ne féljen.

S azzal már fordította is az ökröt visszafelé.

- Hé, ember! Hova megy? – kiáltott utána a bajuszos őrmester.
- Viszem haza! – jelentette ki Mózsi keményen. – Ha nem kell, hát nem kell s kész! Azért harag nincsen!
- Nem úgy van az! – intett az őrmester. – Jöjjön csak vissza vele. A beszélgetés kötelező.

– De ha nem kell neki, hát ne kelljen! – makacsodott Mózsi.

– Hajtsa csak a mérlegre, egyébbel ne törődjék – parancsolta az őrmester. – A cédula megvan, a bizottság átvette a marhát, hogy jó-e, vagy rossz, az nem a mi dolgunk.

Mózi morgott valamit s fordította vissza az ökröt a mérleg felé. De a német újra hepciáskodott.

- Én ezt a csontot nem kifizet! – kiabálta.
- Na lássa – mondotta Mózsi –, mit bolondítsák az embert.
- Azzal fordította az ökröt újra visszafelé.

De már erre akkorát ordított az őrmester, hogy még az ökör is haptákba vágta magát tőle.

– Hajtsa a mérlegre, istenit a fejinek! Mit okoskodik!

– Én nem okoskodom – engedelmeskedett Mózsai a parancsnak –, ezt a svábot szidja, mert ő okoskodik.

Az őrmester beigazította a mérleget.

– Ötszáznegyvenkét kiló – jelentette ki és felírta gondosan a papirosra –, eressze bé a karámba, s mehet.

Azzal átnyújtotta a cédulát a németnek.

– Jöhet a következő! Maga menjen már innét, nem hallja?

Mózsai leterelte az ökröt a mérlegről és odaállott a német elé.

– Lássam a pénzt – mondotta.

De az csak rázta a cédulát nagy haragosan.

– Húsz százalék levonok! – kiabálta. – Disznóság az ilyen állapot!

– Levonás nincs – szigorodott el Mózsai újból.

– Húsz százalék – rikácsolta a német –, fogja, itt adom négyszáz és menjen!

– Őrmester úr – fordult vissza Mózsai a magyarrhoz –, szóljon már neki, hogy ne bolondozzék, mert én úgy itthagynom, hogy olyat nem látott!

A bajszos káromkodott egy csúnyát, aztán elkapta a német kezéből a cédulát. Reánézett s odatartotta a német elé.

– Nincsen rajta semmiféle levonás. Fizesd ki, sógor! Egy-kettő!

– Húsz százalék! – makacskodott a német. – Négyszáz pengő és slussz! Nem lássa, hogy ez nem megvan hús? Ez csont megvan és bőr megvan!

– Az én dolgom az, hogy mérlegeljek – dördült reá a magyar –, a tied meg, hogy fizess!

– De hát lássa, na lássa! – bökdöste a német kétségbeesve az ökör hasát.

– Nem az én dolgom, hogy lássak, hanem a főhadnagy úré – jelentette ki keményen a magyar –, s te se azért vagy itt, sógor, hogy veszekedj, hanem, hogy fizess! Átvétel, levonás a tiszt urak dolga! Nyitotta volna ki jobban a szemét a gazdád! Gyerünk, sógor, mert nem akarok itt megöregedni!

Káromkodott a német a maga nyelvén, de kifizette nagy nehezen mégis, mind az ötszáznegyvenkét pengőt. Mózsai meg eresztette be a cigány ökrét a többi közé s hátat is fordított neki nyomban, hogy ne is lássa többet.

A másik ökörrel már simán ment a dolog. Búsan fizette ki a német az értük járó pénzeket, de szólni nem mert. Ők meg zsebre dugták a pénzt s indultak vissza a város felé.

Egy darabig egyikük sem szólott. Aztán mikor már jó messzire voltak a két őrmestertől s a cigány ökreitől, akkor ezt mondta a nagy szarvú ökör gazdája.

– Úgy kell a németnek!

Ebben eléggé egyek lehettek, mivel a másik kettő nem szólott reá semmit. A Zöld Disznó előtt ott várt hűségesen a cigány, meg a kicsi Mózsai s ott az állatok is.

– Jajistenem! Hova lettek a drága ökrök?! – ijedt meg a cigány, mikor így látta őket visszajönni.

– Póstára tettük őket – világosította föl Mózsi az ártatlant. – Hadd legyen jó napja Hitlernek is egyszer!

– Hát a pénz? Hát a pénz? – szerencsétlenkedett a fekete képű.

– Az is meglesz – nyugtatta meg Mózsi.

Aztán elkezdtek számolni a pénzt. Ezerhétszáztizennyolc pengő volt együtt.

– Itt van – számolta le Mózsi a pénzt a cigány markába – nyolcvankettőt még kapsz utólag. Most pedig lássuk a mészárosokat!

– Itt járt az egyik – újságotla a gyerek –, aszonta, fél óra múltával visszajön.

– Na, akkor te meg eredj el a másik után – rendelkezett Mózsi a fia fölött –, münk meg végzünk az áldomással azalatt.

Azzal az ökröket bevezették a vendéglő udvarára, odakötözték egy szekérhez s maguk meg beültek az ivóba. Még a cigányt is odavették maguk közé, hogy ne búsuljon.

Alig tartottak a második pohárnál s már jött az egyik mészáros.

– Eladók az ökrök?

– Attól függ – felelte a nagy szarvú gazdája.

– Háromezret adok a háromért.

– Azt elhiszem – bólított az ökrös.

– Mit kér érettük?

– Külön értődnek – magyarázta meg az ember a dolgot.

– Akkor menjünk ki – javasolta a mészáros.

– Azt lehet.

Még jóformán össze se veszhettek az alkudozásban s már megjött kicsi Mózsi is a magáéval. Nézte egymást nagy mérges szemekkel a két ökörölő s kezdték verni fölfele az árat.

Elsőnek a nagy szarvú ökör cserélt gazdát.

– Ne várassuk a cigányt – jegyezte meg Mózsi, mikor a mészáros kifizette érette az előleget.

– Az igaz – mondotta a gazda is és nyomban kiszámolta a nyolcvankét pengőt –, úgy, na. Az áldomást megittad, most mehatsz.

A cigány el is ment. De csak be a vendéglőbe.

Az alkudozás folytatódott tovább, a mészárosok és a tinók között. Hamarosan a veres képű legény is megszabadult a magától. Most már csak Mózsi maradt.

– Ezerszázötven – mondotta az egyik mészáros.

– Ezerszázhatvan – így a másik.

– Ezerháromszáz – tartotta Mózsi a frontot.

– Eladó, vagy nem eladó?! – heveskedett az egyik.

– Ha nem eladó, mondja meg! – így a másik.

– Ezerháromszázért eladó, alább nem – keménykedett Mózsi rendületlenül.

Az egyik mészáros azon nyomban szemére húzta a kalapot s szóköszönés nélkül kiment az utcára. A másik is indult, de még visszafordult egyszer.

– Ezerszáználvan!

Mózsi megrázta a fejét és így szólt a gyerekekhez.

– Szép lassacskán elindulhatsz vele. A hídnál itassad meg s eresszed, hogy legeljen is egy keveset.

Erre a mészáros visszajött, elővette a bukszáját és számolni kezdte a pénzt.

– Itt van ezerkettőszáz. Az átírást maga fizeti.

– Egyet elfelejtett – mondotta Mózsi és nyúlt a pénzért.

– Micsodát? – hitetlenkedett a mészáros.

– A tizenharmadikat.

– Ha nem eladó, nem eladó – mondotta a mészáros és a pénzt visszagyűrte a bukszájába, a bukszát meg a zsebibe –, Isten megáldja, azért harag nincsen.

– Hogy vána – nyugtatta meg Mózsi, azzal elindult a kocsmá felé. A másik kettő jött mögötte.

– Indulhatok? – kérdezte a gyerek, mikor a mészáros már nem látszott sehoh.

– Hova? – csudálkozott Mózsi.

– Hát haza. A tinóval.

– Bolond vagy? – nézte meg Mózsi a fiát, mintha nem is övé volna. – Sze tán az itt marad!

– Hívjam vissza? – értetlenkedett a gyerek.

– Kicsodát, te?

– Hát a mészároost!

– Azzal te ne törődj!

S azzal otthagyták kicsi Mózsit az udvaron a tinóval.

De alig kezdtek neki a poharazásnak, csak jött bé a másik mészáros, az, amelyik elsőnek szaladt el.

– Eladó-e a tinó, vagy nem?

– Magának igen – jelentette ki Mózsi nagylelkűen.

– Ezerszáználvanat megér, többet nem – hirdette ki a mészáros.

– Kettőszáznál hagytuk volt abba – javította ki Mózsi sietve, hogy tévedés ne legyen.

– Hát ha az a hülye már annyit ígért, én is megadom! – legénykedett a mészáros.

Mózsi megnézte jól az embert.

– Baptista-e? – kérdezte.

– Miért? – ijedett meg szegény.

– Mert csak azoknak nem szabad leülni a vendéglőben.

Erre a mészáros elnevette magát nagy vidáman s leereszkedett egy székre.

– Hozzon egy liter bort – rendelkezett az italoslegény felé.

– No lássa – nyugodott meg ettől Mózsi is –, a székely is ember.

- Én is székeley vónék! – kapta föl az a fejét.
– Láttam is én mindjárt – dicsekedett Mózsi –, na, Isten éltesse!
– Isten, Isten.

Aztán csak iddögáltak ott, négyesben. Megtárgyalták az adót, a háborút, mindent. Végül leejtette az öklét a mészáros az asztalra.

- Hát ideadja-e a tinót?
– Én magának igen! – tüzelt Mózsi –, mert székeley maga is, azért!
– Ezerkettőbe.
– Ezerhármat mondtam.

– Hogy a súly egye meg magát – pattogott a mészáros –, hát boróka között született maga?

– Én igen.

Aztán csak nézték egymást, a mészáros meg Mózsi.

- Vágják ketté – tanácsolta az ökrös ember.
– S igyunk egyet reá – így a legény is.

– Na, egye a fene a káros embert! – nyújtotta ki a kezét a mészáros az asztal felett.

- Legyen magának igaza – sóhajtott Mózsi és belevágta a magáét.

Aztán megitták a borokat, elszámolták a pénzt s a mészáros vitte a tinót, Mózsiék meg indultak haza. A városon kívül leszakadt róluk a legény.

– Én erre lakom – mondotta.

Egy idő múlva megszólalt a gyerek.

– Idesapám!

– Na, mi-a?

– Burkusföldön vannak-e főispányok?

– Vannak hát – felelte azon nyomban az ökrös ember –, jégeső is nagyon mindenütt.

– Mért vagy kíváncsi rá? – tudakolta Mózsi a fiától.

– Én csak azért – felelte kicsi Mózsi –, mert ha nem vónának, hát most küldöttünk nekijük hármat.

Mózsi kivirágzott kedvvel gyönyörködött a fiában, de aztán mégiscsak rásötétítette az apai tekintélyt.

– Kicsi vagy még – mondotta.

– Én ugyan mért? – sértődött meg a gyermek.

– Mert még azt sem tudod, hogy nem főispánokat kért tőlünk a német, hanem generálisokat. Azért válogattak olyan szigorúan!

Még a nap is vidáman mókázott odafönt az égen, mint aki ökrök s egyebek dolgában egyetért a földi népekkel.

Tiszta szerencse volt, hogy abban az esztendőben még csak a marha-beszolgáltatás jutott a németek eszébe s az almáról nem esett szó. Mert a tizenhárom fa, ott a Mózsi háza fölött, úgy nekirugaszkodott, hogy belegörbültek

az ágak a termésbe. Készült is Mózsai erősen az üsttel s hogy szaporodjék a kereset: a gyermekeket naponta kiküldte az erdőre áfonyát s kokojaszt szedni.

Hanem egy reggel, ahogy az ablakon kinéz, csak látja, hogy egy tányérsapkás román őrmester áll az almafák előtt s erősen nézi őket. Régen látott ilyen gúnyajú embert, hát csak kiugrik nagy szaporán a házból.

– Adjon Isten minden jót! – köszöntötte a vendéget a maga nyelvén.

De az nem sokat gondolt az Istennel, mert feleletre sem méltatta. Rossz arcú, sovány ember volt s akkora fatokos pisztoly csüngött a derekán, mint valami kölyökagyú.

– Számba veszem az almát! – recsegte oda Mózsinak.

– Tán nem? – csudálkozott el Mózsai ezen.

– Elfelejtetted, hogy ez a hat fa Romániában van? – kérdezte a tányérsapkás szigorúan.

– Attól ne féljen – sóhajtott a Mózsai –, hogy én valaha is elfelejtem a maguk Romániáját.

– Ennek a hat fának a termését lefogalom – jelentette ki az őrmester szigorúan –, hozzá ne merjen nyúlni senki sem! Értetted?

– S miért?

– Hogy miért? – s az őrmester sovány arca gonoszul tüzelni kezdett. – Mert a magyarok is lefoglaltak minden román vagyont, ami odaát maradt! Azért! Azt hiszed, nektek mindent szabad? Mi? S nekünk nem?

Azzal már meg is fordult s úgy otthagya Mózsait, mintha egyenesen Szent Páltól tanulta volna ő is. Mózsai pedig vette nagy sebesen a kalapját s iramodott le az őrshez a hírral.

– A fene a vankujjait! – csapott az asztalra a hadapród úr, mikor megtudta az esetet –, ezt má nem hagyjuk!

Azzal felküldött hat embert Mózsaihoz, hogy lessék a románokat.

A hat ember délutánra meg is érkezett. Hoztak egy géppuskát, azt letették a ház sarkába, szénával letakarták s ők maguk meg bevonultak a házba. Végigheverték az ágyakon, még a bakancsaikat is lehúzták s elkezdték várni a románok őrmesterét, hogy jöjjön az almáért.

Mózsaiék bizony kiszorultak a konyhából a pitvarba, mert minden helyet megtöltöttek a katonák odabent, még főzni is alig lehetett tőlük. A parancsnokuk, egy hetyke ábrázatú tizedes, bevonult a tisztaszobába, elhevert ott nagy kényelmesen s egyéb nem történt semmi.

Estefele kijött a tizedes a szobából nagy álmosan. Oda állt a tűzhelyhez s nézni kezdte az asszonyt, ahogyan főz.

– Nekem is adhatna belőle – mondotta, amikor elészült az étel.

– Szívesen – felelte az asszony és elébe tett egy cseréptányért nyomban.

A másik öt csak nézte.

– Nekünk nem jut? – kérdezte meg az egyik.

– Elvégre a maguk almáját őrizzük! – így a másik.

Az asszony pedig szépen kiosztotta közöttük a vacsorát s mire Mózsi előkerült a pajtából, már nem volt enivaló semmi.

– Nem baj – vigasztalta Mózsi az asszonyt –, van még egy kis túró ott a polcon s adj egy falás tegnapi puliszkát hozzá, azzal megvagyunk. Aludni eltérünk a szénahiuban.

Így is lett. Megették a túrót, meg a puliszkát, aztán Mózsi terelte föl a gyerekeket a széna közé s ment maga is utánuk.

Az asszony még ottmaradt, hogy elrendezze az edényt s mindent. A katonák lézengtek a ház körül, aztán rendre beszállingóztak újra a konyhába és lefeküdtek. Utolsónak a tizedes jött be. Megállott a tisztaszoba ajtajában és nézte az asszonyt.

– Egy kis bor nem ártana – kezdte.

– Biza nem – hagyta helyben az asszony is.

– Ilyen szegények maguk, hogy boruk sincsen? – berzenkedett tovább.

– Mi biza, lelkem, ilyenek.

Éppen elrendezett mindent s indulni akart Mózsiék után, mikor újra megszólalt a tizedes incselkedő hangon, onnan az ajtóból.

– Hallja-e, menyecske!

– Én hallom.

– Unalmas ám itt bent egyedül!

– Én biza, lelkem, elhiszem – hagyta rá az asszony jámborul s azzal csak fölkapta a nagy szürke kandúrt a földről s egyből béeresztette a tizedes mellé, a tisztaszobába.

– Így ni, ezzel elszórakozhatnak – mondotta, aztán már ment is ki a szénapajtába, Mózsiék után.

Telt az éjszaka szelíden. Egy ideig még szólottak a kicsi baglyok, tova fönt az erdőszélén, aztán azok is abbahagyták. A réti nyír felől vadrucák hápogása hallatszott olykor-olykor s a tarlok harmatos szaga langyosan tapadt a levegőhöz.

Egyszer aztán tova éjfél tájban, fölütötte a fejét kicsi Mózsi a széna közül.

– Idesapám!

– Na mi-a? – horkant föl Mózsi.

– Ejszen hordják az olájok az almát!

– Hí, a nemjóját!

Egyszeribe fölbredt Mózsi ettől. Fölült nagy hirtelen. Fülelt. Mellette a gyerek.

– Hallja-é?

Lehetett azt hallani jól. Rázták a fákat. De már akkor ébren volt az asszony is, meg a másik gyerek.

– Mit tegyünk? – súgták nagy ijedten – szólani kéne a katonáknak...!

De már akkor Mózsi sirült lefelé a hiuból. Megragadott odalent egy vasvillát s indult a zaj felé.

Tiszta csillagos idő volt s bár a hold nem mutatkozott sehol, azért látni valamelyest mégis lehetett. Meztlábason volt Mózsi s így el is jutott szép halkan a fákgig. Hát igazán verték ott az almát, mégpedig a román részen.

Egy ugrással a háznál volt újból.

– Itt vannak az olájok! – rontott be úgy villásan a katonák közé.

– Hol?! Mi?! Hol?! – szökdöstek azok ész nélkül föl az ágyból s kapkodtak úgy gatyásan a fegyvereik után.

– Viszik az almát!

– Sokan vannak?!

– Egy vagy kettő!

Erre aztán kisirültek a katonák is a puskáikkal s kezdenek nyomulni előre gatyásan a támadás színhelye felé. Még el se értek a fákgig, mikor csak jött onnan valaki szembe rájuk.

– Állj! – ordította el magát az egyik gatyás honvédő. – Jelszó! Parole!

Hát jött is egy jelszó, de az olyan volt, hogy annál alaposabban s katonásabban még egy fővezér sem találhatott volna ki. S utána mindjárt:

– Mit marhaskodtok?

– Ez a tizedes úr! – riadt meg az egyik.

– Biza, ő! – szörnyülködött a másik.

S igazuk is volt. Mert a tizedes előbújt a fák közül s megállott a katonák előtt.

– Hát itt mi van? Mi?

– Maga az? – csudálkozott el Mózsi is. – Már azt hittük, az olájok.

– Nyissátok ki a szemeteket! – mérgelődött a tizedes, s azzal visszazavarta az embereket a házba.

– Még jó, hogy oda nem lőtt valamelyik a tizedes úrra – sopánkodott Mózsi –, de hol is jár ilyenkor? Tán nem virágot szedett?

– A terepet tanulmányoztam – felelte a tizedes hivatalosan s azzal bément ő is a házba.

Azon az éccakán még háromszor ébredtek arra Mózsiék, hogy odakint a fákon a terepet tanulmányozza valaki. Aztán reggel lett végre.

Napkelte után két katona lement az őrre s délfele visszajött egy kondér ennivalóval s egy zsák kenyérrel. Megettek mindent, aztán visszafeküdtek s aludtak egész nap.

Estefele a tizedes kibújt nagy borzosan a szobából, megjárta magát az udvaron s egy idő múlva visszatért egy tyúkkal.

– Ezt süsse meg – adta oda a Mózsi feleségének.

Majd a tisztaszoba szekrényében meglelt egy fonott korsót s abban valami maradék pálinkát.

– Jöjjön – intett ki Mózsinak a pitvarba –, kap maga is belőle.

A konyhába közben széttörött az egyik ágy, a fal polc leesett és pozdorjává tett három tányért, meg egy uborkás üveget s érthetetlen módon odalett a szekrény tetejéről a szarvasfaggyú.

– No – mondotta Mózsi, mikor végre magukra voltak ismét a széna tetején –, nem éri meg az alma!

Az asszony szegény csak sóhajtott egyet.

Azon az éjszakán négyszer történt tereptanulmányozás odakint. S reggelre már meglátszott a virrasztás a fákon is, nem csupán a tizedesen. Borzosak voltak s szomorúak.

– No, ezen segíteni kell – mondotta Mózsi az asszonynak s még délután előkészítette a cefrének való nagy kérdést. Az asszony meg összeszedett minden valamirevaló csebre, meg kosarat, ami csak a ház táján akadt.

Még a gyerekek sem voltak tétlének. De azok biza furcsa mesterségbe fogtak, mert egész nap ott bujkáltak a kicsi bódében, egy rakás dróttal, mintha csak éppen horgásztak volna benne.

Vacsorához három tyúkot fogtak a katonák. Az asszony megsütötte nekik szó nélkül. Mikor aztán rájuk sötétedett az este, s a katonák elfoglalták megszokott helyüket az ágyakban, Mózsiék meg kivonultak, mintha csak a hiuba mennének: fogták a kosarakat s nekikezdtek az almaszüretnek. Zajtalan szüret volt. Rázás nélkül, kézzel fejtették le az almákat a fákról. Szót sem ejtettek közben, mintha éppen csak loptak volna idegen kertben. A csillagok becsülettel adták a fényt, ami csak tőlük tellett s tova éjfélre már nem sok alma maradt a szárán. Az almát serényen behordták a széna közé, s még le is takarták. Akkor aztán előhozták a gyermekek a bódé mögé rejtett dolgaikat s a romániai fákat mind teleaggatták valamivel.

Mikor ez is megvolt, akkor lefeküdtek a széna közé s elaludtak.

Megint csak a gyermek ébredett föl elsőnek.

– Idesapám!

– No?

– Rázzák már!

S igaz is volt, mert hallani lehetett valóban. Sötét volt még, de a Göncöl rúdja már hajnalosra fordult.

Mózsi lecsúszott a szénáról, megállt a pajta kapujában s nagyot kurjantott.

– Héj, te héj!

A rázás abbamaradt s valaki csúnyát káromkodott románul.

– Mit csináltál az almákkal, te magyar?!

– Ott vannak azok – felelte vissza Mózsi.

– De puhák s bűdösek!

– Az való nektek éppen! – legénykedett Mózsi.

Csúnya káromkodás indult meg erre az almafák felől. De a zajra felébredhettek a katonák is odabent, mert csak nyílt az ajtó.

– Mi van itt? – kérdezte valaki.

– Ejszen, almaszüret.

De már meghallották a román beszédet a honvédek is s egy pillanat alatt olyan lödözésbe kezdtek, hogy csak úgy visszhangzott a hegy.

Nagy futás támadt az almafák között ettől, de egy idő múlva megszólaltak túlról is a puskák és csúnyán sivítotak a ház körül a golyók.

– Nocsak, bújjunk le szaporán – javasolta Mózsi a családjának s erre le is hasaltak valamennyien a pajta fala mögé.

A géppuska is megszólalt a ház sarkában s olyan pokoli zaj keletkezett, hogy a marhák megvadultak a jászolnál.

– Ejszen, kitörött a háború – aggodalmaskodott kicsi Mózsi hasmánt lapulva az apja mellett.

– Csak osztozkodnak az almáidon – nyugtatta meg az apja.

Úgy is lehetett, mert nem tartott sokáig az egész. S utána meg olyan csönd lett, hogy az még rosszabb volt, mint amikor lőttek.

Szerencsére az ég világosodni kezdett keleten s hamarosan látni lehetett valamit. Ott lapultak a katonák szanaszéjjel a földön, gatyásan, ahogy az ágyból fölszöktek, szorongatták a puskáikat s lesték a semmit. Mert rajtuk kívül egyéb nem látszott sehol, sem az almafák tájékán, sem odébb.

Hanem egyszerre csak ott termett valahonnét hátulról a hadapród úr s vele még vagy tíz ember.

– Hol a parancsnok? – susogta.

A tizedes előbújt a géppuska mögül s bár rangja sem az ingén, sem a gatyáján nem látszott, leadta a jelentést katonásan.

– Hadapród úr, alázatosan jelentem, az ellenséget tűzharc után visszavertük. Veszteség a mi oldalunkon nem történt!

– Sebesülés sem?

– Alázatosan jelentem, az sem!

– S mi lett az ellenséggel? – faggatódzott tovább izgatottan a hadapród úr.

– Alázatosan jelentem, nem tudom.

De már addigra Mózsi is ott volt.

– No, hadapród úr, szüreti mulatságnak elég hangos volt, abban hiba nincsen!

– Bújjon le, ember – rémült meg a hadapród –, ne álljon ki céltáblának!

– Én-e? – riadt meg Mózsi. – Maguk tán nem lőnek meg!

– Nem tudhatjuk, hol az ellenség – fontoskodott a másik –, talán cselled támad? Előbb fel kell deríteni a terepet.

Mire a nap feljött, ezzel is elkészültek. Nem volt ott élő ember, sehol a közelben.

– Megfutottak – feszítette ki a mellét a tizedes.

– Azok meg – hagyta rá Mózsi is –, csak az almát lássuk!

– Nem volt azoknak idejük, hogy egyet is elvigyenek! – dicsekedett a főkatonára.

Hanem elromlott a kedve ugyanvalóst, amikor a helyszínre mentek.

– Sze itt egy alma sincsen! – torpant meg a hadapród a szomorú fák előtt.

– Na ugye, lássa – nézte meg kárvallottan Mózsi is a fát.

Szegény tizedesnek elment a hangja egészen. Csak bóklászta a fák tövét lógó orral. Aztán az egyik katona felkiáltott.

– Hű, de megijedhettek ám nagyon! Né, hogy összecsinálták az egész helyet!

Oda is gyűltek mind egyszeribe s hát csakugyan el volt ott rondítva a gyp erőst.

– Ezek aztán betojtak! – nevetett a hadapród is, szívből.

Az egyik katona meglátott egy elmaradt almát valamelyik fán, s kezdte rázni.

De már ordított is abban a percben, mert valami puha a fejire esett.

– Hű, az istállóját! – mondta. – Itt ilyen almák teremnek?

Jobban megnézte a barna valamit s egyszeribe éktelen káromkodásba kezdett.

– Az anyjuk mindenségit! Még a fákat is telecsinálták!

– Kár vót őket úgy megijeszteni, lássa – szomorkodott Mózsi.

A hadapród úr odajött Mózsihoz.

– Sajnálom, ember – mondotta szánakozva –, én nem így akartam.

– Elhiszem, hadapród úr – sóhajtott Mózsi kárvallott arccal.

– Most mit csináljunk?

– Belenyugszunk az Úr akaratjába – felelte Mózsi jó keresztyénhez illő módon.

Így gondolhatta a hadapród úr is, mert összeszedte az embereit s elindult velük lefele. Utolsónak a tizedes maradt. Odajött Mózsihoz s kezet nyújtott.

– Maga aztán megjárta – kezdte részvétellel.

– Én meg, az igaz – hagyta rá Mózsi is.

– Hát mi most elmegyünk – folytatta.

– Azt bizony jól teszik.

– Miért? – hökkent meg a tizedes.

– Mert lám, alma sincs már s a tyúk is kevés.

Erre már nem szólt semmit a tizedes, csak ment a többi után nagy sietve.

Hanem ezzel az almák ügye még nem végződött el. Mert alig válogatták ki belőle a télire valót s a többi még jóformán meg sem ereszkedhetett a kádban, már jött egy bizottság, megvizsgálja a lődözés helyét. Volt ott egy német ezredes, meg egy olasz őrnagy s aztán két százados is, egy magyar és egy román.

A házzal s Mózsiival nem sokat törődtek, hanem annál többet az almákkal. A román odaállott a maga fája elé s azt mondta, hogy az ő embereinek idáig jönni szabad. A magyar meg pártfogásba vette nyomban a másik hét fát s kijelentette, hogy odáig meg az ő embereié a juss. Mózsi csak nézte messziről, de róla nem volt szó.

Aztán a román kiabálni kezdett, hogy a magyarok lőttek először. A magyar meg verte a mellét, hogy az első lövést a románok tették. Végül a német ezredes integetni kezdett a kezével Mózsi felé.

– Ejszen, kifizetik az almát – súgta oda az asszony az ajtóból, amikor megindult.

– Adjon Isten – állott meg Mózsi az urak előtt.

A német ezredes odaintett egy civil urat magához és mondott neki valamit németül. Az Mózsihoz fordult.

– Maga laksz itt?

– Én biza – felelte Mózsi s ez épp elég baj.

– Arra feleljed, amit kérdezek én – feddette meg a civil –, ezredes úr tudni akar, ki lőtte először?

– Én elhiszem – bólintott Mózsi engedelmesen.

– Micsoda? – hökkent meg a tolmács.

– Hogy tudni akarja.

– De tőled meg akarja tudni! – förmedt rá a civil és látszott rajta, hogy haragszik.

– Tőlem? – csudálkozott Mózsi. – Én nem lőttem se először, se utoljára!

– De itt megvoltál! – haragoskodott a másik.

– Megvóni megvótam – ismerte be Mózsi is erre.

– És láttál!

– Éccaka nem.

– Miért?

– Mert én protestáns ember vagyok és éccaka aluszok.

A tolmács már fejét dörzsölte mérgében.

– De ha lőnek, akkor nem aluszol!

– Akkor felébredek, az igaz – békült meg Mózsi is.

– S ha felébred, akkor látol!

– Ha macska vónék, látnék bizonyára, mert azt mondják, hogy a macska éccaka is lát! – tudományoskodott Mózsi. – Hallott-e már ilyet?

A magyar százados azt se tudta, hova dugja el a jókedvét, de a német türelmetlenkedni kezdett és odaszólt valamit a civilnek, mire az dühösen hadonászni kezdett és folyton Mózsira mutatott közben.

– Reám mutogathat – mondotta Mózsi sértődötten –, mert én hazudni nem fogok.

A német megint csak kizötyögtetett a száján néhány szót, mire a civil Mózsihoz fordult újból.

– De hallani hallottál, ugye?

– Azt igen – ismerte be Mózsi.

– Hát akkor azt is hallottad, hogy honnan lőttek először?

– Hallottam.

– Honnan? – meresztette rá a szemét nagy figyelemmel a civil.

A magyar százados aggodalmasan pislogott Mózsira, de nem kellett azt félteni.

– Kintről – mondotta nyugodtan.

– Honnan kintről? – idegeskedett a tolmács.

– Hát kintről. Tudja, az úgy vót. Csak megráz a fiam éccaka. – Idesapám! – No mia? – mondom. – Lőnek! – így a fiam. – Tán nem ment el az eszük? – ülök föl az ágyban. S biza tiszta igaza volt, hallja-e, mert lőttek ám, úgy igaz, ahogy mondom!

A tolmács földhöz vágta a kalapját és káromkodott valamit, de hogy mit, azt nem lehetett tudni, mert idegen nyelven mondotta. Aztán sebesen beszélni kezdett a némettel, mire az legyintett és elfordult Mózsitól. De az nem hagyta magát.

– Hanem, ha azt akarják kideríteni, hogy kik kezdték el a bajt, azt én megmondhatom! – jelentette ki egyenesen.

– Na – fordult vissza meglepetten a civil –, hát beszéljed már, ember, ha tudsz!

– Hogyne tudnám – bizonykodott Mózsi önérzetesen –, tova Bécsben ni, valami urak, akik ide tették ezt a fene határt éppen az én fáim közé!

Azzal szemire húzta a kalapját s otthagya az egész bizottságot az almafák alatt, hadd veszekedjenek tovább egymás között.

Eltelt az esztendő s jött a másik. De azon a télen farkasok érkeztek a Kommandóra. Nagy, sárga farkasok voltak s messziről jöhettek, mert összevissza kalandoztak a vidéken, mint városban az idegen ember. A szentgyörgyi patikus, aki világlátott vadász volt, azt mondta, hogy ezek galíciai farkasok s a háború elől menekültek idáig.

– Na fene – hümmegette meg Mózsi ezt a lehetőséget –, akkor erősen csúnya lehet az, ami arrafelé folyik, ha még a farkasok is megutálják!

S valóban igaz volt, amit mondott, mert csúnya hírek jöttek a háborúból. Minden legény helyett, akit elvittek oda, jött legalább egy tucatavaló gonosz híresztelés s úgy megtöltötték feketeséggel a falvakat, hogy a sirató vénasszonyok egészen megelevenedtek a sok sopánkodásban.

Aztán meg mindenféle gyanús emberek kezdték járni az országutakat. Az egyik jött lopakodva, kopott gúnyában és arról beszélt, hogy üt az óra maholnap az urak felett s a szegényember igazsága kerekedik felül. A másik autón érkezett, csak úgy áradt föléle a jó szag s először leszapulta a zsidókat alaposan, azután meg ő is azt mondta, hogy közeledik az igazak órája s az urakat elsöprik akkor, mint a szemetet. Abban egyek voltak, hogy jön a jó világ s az urakat fel kell akasztani.

Legjobban azonban mégis csak egymást szidták valamennyien s ettől úgy megzavarodtak a népek, hogy már azt se tudták, örvendjenek-e, vagy szomorkodjanak.

Aztán egyéb bajok is látszódtak hamarosan. A németeknek egyre több marha kellett s egyre több ember. A gyalogosan lopakodók azt suttozták erre, hogy ne hagyja senki a vágóhidra vinni se a fiát, se az ökrit. Az autósok meg arról ordítottak, hogy az utolsó inget is oda kell adni s az utolsó embert, mert a jövődőről van szó.

Egy ilyenel Mózsinak is meggyűlt a baja. Az őzbakról vitt be jelentést Szentgyörgyre, a társulatnak s utána betért egy italra oda ni, a Zöld Disznóhoz. Alig verődtek össze néhányan egy nagyobbacska asztalhoz, egyszer csak megáll valami gépkocsi odakint s kirak magából két úriembert. Aztán csak be az ivóba mind a ketten.

Erősen fiatalok voltak s azzal kezdték mindjárt, hogy rendeltek egy liter bort s leültek egy kicsi asztalhoz, ketten. Mózsiéknál éppen a behívásokról folyt a beszéd s egy öregebb rendű gazda azon panaszkodott, hogy elvitték már a második fiát is, és vajon ki fogja győzni az aratást, ha nem eresztik őket haza.

– Ne féljen – vigasztalta Mózsi az öreget –, ejszen elküldi majd Hitler a minisztereit napszámba magához!

Erre megszólal a kicsi asztalnál az egyik úriember.

– Az ilyen beszéd hazaárulás!

Mózsi megfordult, hogy lássa, kinek mondták ezt s hát bizony éppen reá nézett mind a kettő.

– Hozzám szólnak-e? – kérdezte meg.

– Az ilyen beszéd nem válik dicsőségére a székelységnek! – hirdette az egyik. Száraz képű, csontos fiatalember volt ez, tarka nyakkendőjében aranytű csillogott s a csuklóján karórát viselt.

– Nem-e? – csudálkozott Mózsi. – Hát mit kellene inkább?

– Mind egy szálíg odaállani a frontra! – tüzelt a száraz képű.

– Maguk onnan jönnek, ugye? – vette őket Mózsi szemügyre alaposabban.

Azok összenéztek, aztán a száraz képű felállott a kicsi asztaltól s odajött Mózsihoz.

– Mi a belső frontot őrizzük – jelentette ki fontosan.

– Azt biza jól teszik – mondotta valaki Mózsi mellett –, nehogy elszabaduljon az is, mert egy éppen elég belőle!

– Mi a destrukció és a szabotázs ellen küzdünk – magyarázta az úriember –, a magyar nemzet jövődjéért, dolgozó magyar testvéreink érdekében! Ideje, hogy véget érjen ez a nemzetellenes aknamunka, amit a zsidók és az urak folytatnak együttesen a nemzet ellenálló képességének rovására!

– Meg kell értsük, emberek: sorsdöntő napokat élünk! A nagy német testvérm nemzet érettünk vívja lankadatlan harcát, vele állunk, vagy bukunk! Mindenki ott kell ma álljon a maga helyén, csüggedetlen kitartással és lelkesedéssel...

Így szavalt a száraz képű. Az öreg gazda, ki a fiait búszulta azelőtt, helyeslőleg mordult közbe.

– Aszondom én is! Minek viszik el fiaimat a munkából!

– Értse meg! – rázta meg a kezét az öreg felé a szónokló. – Minden embernek a fronton a helye! Meg kell védelmezzük szabadságunkat az utolsó emberig!

– Úgy gondolta-é, hogy az utolsó székelig? – nézett föl reá Mózsi gonoszul.

Ettől megzavarodott kissé az úriember, de Mózsi mondta tovább is.

– Mert lássa – mondotta –, itt van ni, maga is például. Szép szál legény úgy szalmájában s aratnivalója sincsen. Mért nem megyen maga, ha minden embernek ott vagyon a helye?

A tarka nyakkendő s kényszeredetten kezdett el mosolyogni és megkopogtatott az ujjával egy kicsike jelvényt a gomblyukában.

– Látja ezt itt? – kérdezte titokzatosan.

– Én látom.

– Ez a párt jelvénye és mi vagyunk a vármegyei szervezők.

– Isten éltesse.

– Hát azért nem mehetünk, lássa! – vágta ki diadalmasan a száraz képű.

Mózsai megcsóválta a fejét.

– Ejszen, akinek ilyesmi van a gomblyukában, annak kiesik a puska a keziből, ugye?

Erre már a másik úriember is elhagyta a kicsi asztalt s odajött nagy tüzesen. Ez egy barna képű, tömzsi, gazdatiszt formájú fiatalúr volt.

– Atyafi – kezdte el nagy hangon –, aki a mi pártunkba beáll, az a magyar jövő harcosa! Aki a mi pártunkba beáll, az a vér jogán részese a magyar testvéri közösségnek! Aki a mi pártunkba beáll...!

– Hó – szakította félbe Mózsi –, azt mondja meg: az nem kell bevonuljon, egy sem?

A gazdatiszt képű összevonta kissé szemöldökét, de aztán erre is megfelelt ügyesen.

– Ha használhatónak mutatkozik a pártéletben, akkor kieszközölhetjük esetleg a felmentését...

– Ezt akartam csak tudni – mondotta Mózsi, azzal rákönyökölt az asztalra s hátat fordított mindkettőnek, mintha ott sem lettek volna.

Azok meg nekikezdték nagy szaporán és sorolgatták föl a tennivalókat, amik hamarosan várni fognak reájuk, ha uralomra jutnak. Éppen ott tartottak már, hogy minden zsidót, minden más párton lévőt és minden urat kiirtanak a nemzet közösségéből, amikor Mózsi hirtelen csak hátranézett s megkérdezte nagy csudálkozva:

– Még mindig itten vannak?

S hogy azok zavarodottan tátották el a szájukat ettől a kérdéstől, még hozzátette:

– Azt hittem, hogy már régen elpusztítottak minden ellenséget, az utolsó emberig!

– Hallja, atyafi, ez nem tréfa! – kezdte el rikácsolni a száraz képű.

– De nem is – emelte föl Mózsi a hangját –, mert lássa, énnekem nincsen semmi keresnivalóm abban a háborúban, de azért elmegyek, ha hívnak. Maguk azonban fenekednek, mint a harapós kuvasz s mégis itt vannak még mindig!

– Butává züllesztette magukat a feudális tőke – dünnyögte bosszúsan a tömzsi, a száraz képű pedig nekiveresedve kezdett kiabálni a pincér után, hogy ő fizetni akar.

– Hallják-e az urak – ütött az asztalra Mózsival szemközt egy fiatalabb székely –, bennünket aztán ne becsméreljenek, mert akármit is viselnek a kabátjukon, én úgy kihajtom magikat innét, hogy egyenest az öreganyjuk közösségibe repülnek!

De nem kellett biztatni őket. Csak éppen fizettek nagy sebtiben s már szeleltek is a testvéri közösség hirdetői a felbolydult testvériség elől.

– Ilyen a világ – mondotta az öreg, Mózsi mellett, és kiitta a borát csöndesen. Aztán hazamentek.

De nem csak ennyiből állott. Volt egyéb is, amit észre lehetett venni. Először is, a boltok csudálatosan kiürültek. Nem volt bennük semmi, de éppen semmi. Ha az ember elülről ment bé, az utca felől. De aki az udvarnak került s a tarisznyáját előbb megtömte tojással, vagy egy kis liszttel, vagy egy darabka szalonnával s ott óvakodott bé hátul, a kisajtón, az kaphatott mindent, amit csak akart. Hát így volt ez. S az emberek sűrűn dugták össze a fejüket a falvakban, és veszedelmet meg nagy időt jósoltak ezekből a jelekből, akár a patkányjárásból, vagy a szelekből.

Aztán egyszeribe csak nem lehetett lábbelihez jutni. Azt mondták erre is, hogy kell a katonáknak, mert mezítlábasan még el lehet gazdáskodni, de háborúzni már nem.

– Ne háborúzzék a német, ha nincs mit a lábára vegyen! – mérgeskedtek a népek. – Álljon be inkább csizmadiának!

De nem javított az ilyen beszéd sem a világ helyzetén. Még azt a csúfságot is kitalálták az urak, hogy a bakancsot ezentúl nem a vásárban kellett beszerezni s nem is a boltban, hanem a jegyzői irodán. Mindenki oda kellett menjen, aztán akiről elhitték, hogy nincsen neki, annak adtak.

Tova ősz elején Mózsinak is viszketni kezdett a füle, mert lábbeli nélkül volt a család s a tél se messze. Fogta hát magát egy szép napon s aláereszkedett a faluba. Ott is egyenesen a jegyzőhöz. Békopogtatott az irodára nagy illedelmesen.

– Szabad! – engedélyezte belülről egy bosszús hang a bemenetelt.

– Adjon Isten minden jót! – vette le Mózsi illedelmesen a kalapját, amikor belépett s az ajtót ügyelve becsukta maga mögött.

A jegyző ott begyessedt szép kövéren és pirosan az íróasztal megett s végigjártatta Mózsint néhányszor a szemét.

- Mit akarsz?
- Én, jegyző úr kérem, lábbelit a családnak – vallotta be Mózsi.
- Lábbelit? – húzta föl a jegyző a szemöldökét. – Hát azt hogyan gondolod?
- Én csak úgy, hogy amit viselünk, az immáron rongyos s a gyerekeknek meg éppen nincsen is.
- Hajjajaj – nevetett szép kövéren a jegyző –, hát hány pár bakancsra gondoltál?
- Én mindössze csak négyre – szerénykedett Mózsi –, két kicsire s két nagyra.
- Erre már úgy elkezdett nevetni a jegyző, mint akit valami vidám tréfával örvendeztetnek meg.
- Ez pedig nem nevetni való – figyelmeztette Mózsi –, mert jön a tél immáron s odafönt lábbeli nélkül nincsen olyankor élet.
- Erre aztán a jegyző is abbahagyta a nevetést.
- Hat pár bakancsot kapott a község, érted-e?
- Az nem sok – ismerte be Mózsi is.
- Na látod.
- Aztán a jegyző hallgatott az íróasztal mögött, Mózsi meg állott előtte s váltogatta a lábait.
- Van még valami? – nézett föl rá a jegyző egy idő múlva.
- Van hát – emelte föl Mózsi a fejét –, nekem nem ingyen köll az a lábbeli, hanem pénzért!
- Ingyen senkinek nincs.
- Nahát akkor – nyugodott meg ettől Mózsi is.
- De pénzért sincs!
- Hát miért van?
- A jegyző jobban megnézte erre Mózsit.
- Látom, van eszed – mondotta mosolyogva.
- Elég baj – háritotta el Mózsi a dicséretet.
- Miért?
- Mert aki dicsér, nem segít.
- Segíts te is másnak, más is segít rajtad – bölcsködött a jegyző.
- Én segítenék, csak tudni kellene, hol kezdjem!
- Erre a jegyző is hallgatott egy ideig és csak a plajbászával veregette az asztalt. Mózsi meg állt s nézte a padlót, mint aki erősen gondolkodik.
- Azt beszélik, az egész környéken neked vannak a legszebb almafáid – indította el a jegyző a beszédet újból.
- Van néhány – nézte meg Mózsi kíváncsian a jegyzőt.
- Miféle fajta?
- Pojnyik.
- Azt én nem ismerem – vallotta be a jegyző –, de azt mondják, jól eláll.
- El az, tavaszig. Alföldön nincs olyan?

– Nincs.

– Kár.

Aztán megint hallgattak egy verset. Most Mózsi kezdte el újból.

– Hoznék kóstolónak, ha meg nem sérteném a jegyző urat vele.

– Nem árt – felelte a jegyző –, vennék néhány mázsát is, eltenni télire. Nálunk Kecskeméten sok a gyümölcs.

– Én elhiszem. Na Isten megáldja! Aztán a lábbelikkel mi lesz?

– Majd utána nézünk – mondotta a jegyző és nevetett.

Két hétre rá lefuvarozott Mózsi egy szekér válogatott szép almát a jegyzőhöz. Mikor megérkezett vele, éppen embergyülekezés volt az iroda előtt s néhányan lármáztak is erősen.

– Tán választás készül? – kérdezte meg Mózsi.

– Éppen az – felelte az egyik gazda –, bakancsválasztás.

– Akkor vigyázzanak a szavazással – tanácsolta Mózsi s elhajtott a szekérral hátra, a jegyzői lakáshoz.

Hát igazán választás lehetett a bakancsok dolgában, mert nagyon lármásan volt mindenki. Hat pár bakancs kellett gazdát válasszon magának, nyolcszáz közül. Mivelhogy ennyi lakosa volt a falunak.

Ott állott a hat pár egyforma lábbeli az iroda asztalán. Körülötte a falu négy legvénebb embere meg a jegyző. Úgy néztek az asztalra mind, akárha az újszülött Krisztus feküdt volna ottan s ők lettek volna hozzája a pásztorok. Igazságot kellett tenni, hogy kinek jusson a hat lábbeli.

Mózsi közben lerakta az almát és segített a jegyzőnének szép ügyelve behordani a kamarába. Ott lábatlankodott a tanítóné is és nézte irigy szemmel a szép nagy pojnyikokat. A jegyzőné meg sietett beszámolni a dologról.

– Harmincöt fillérért vette kilóját az uram – dicsekedett.

– Nem volt drága – pislogott irigyen a tanítóné.

– Jaj, dehogynem, dehogynem – sóhajtotta a jegyzőné, mint aki igen erősen szenved –, ennyi pénzt kiadni, kedves Vilmám, ha elgondolom, hogy a szép kecskeméti gyümölcsösünkben csak éppen le kellett szedni a fáról... de hiába, ha egyszer úgy hozzászoktunk a gyümölcshöz, én is, meg az uram is, hogy folytonosan megkívánjuk...

Mózsi csak hallgatta. Aztán mikor az alma már bent volt mind és a tanítóné is odébb állt egy házzal, akkor a jegyzőné csak béintette maga után a szobába. A sarokból előszedett egy barna papírba göngyölt csomagot.

– Fogja – suttofta –, de ne mutassa senkinek!

Nem is mutatta Mózsi senkinek. Bényomta egy zsákba s még a zsákra is szénát vetett. Aztán indult a nyikorgó szekéren a négy pár bakancs föl a Kommandóra. Két kicsi s két nagy.

Az emberek még mindig ott tömöttődtek az iroda előtt s lesték a bakancskiosztás sorsát.

– Még nincsen vége? – vetette oda Mózsai a kérdést közējük.

Egy jószájú legény hamar készen volt a felelettel.

– Ejszen már az irodát osztják ezóta!

– A munkát-e, vagy a hivatalt? – kíváncsiskodott Mózsai a szekérről.

– A papirost ejszen, mert abból van a legtöbb az országban!

Abban az évben így végezték az almafák. Négy pár bakancsot termettek, úgyesen. Hanem hogy a legénynek mennyire igaza volt ott az iroda előtt, az csak a következő esztendő tavaszán derült ki. Mert valóban kiosztották a papirost az urak. Minden férfiembernek jutott egy. S úgy hívták, hogy sasbehívó.

Megmozdították a székelységet, most már komolyan. Még Mózsit is, tova a Kommandón. S ez éppen tavaszon történt, amikor az almafák virágoztak.

Ott állott Mózsai a ház előtt, egy hajnalon s előtte, akárha kihallgatáson lettek volna, az asszony s a két gyerek. Ő pedig ezeket mondotta komoly szóval:

– A törökbúzáat elvesszék s meg ne feledjétek boronálni utána a földet, ha kell háromszor is. A kerítéshez való lózfát hordjátok bé az ökrökkel, mert odakint elhordhatja más. A széna java a hiuba megyen, de hagyjatok helyet a lóherének is. A malacokból négyet el kell adni. Gergő bá' kért belőlük kettőt s kettőt a fináncok. A fináncoké legyenek a kisebbek, s ami testben hibádzik náluk, azt pótoljátok árban. Na. Aztán én mostmár háborúba megyek. Ha nem jönnék haza nyáron, arassatok le mindent, de a hordással igyekezzetek, nehogy odaesőzzék. A búza egy részit verjétek ki a hadaróval. Az ott van a hiu sarkába téve. Nem kell tudják az urak, hogy mennyi termett. Aztán ha ősszel se kerülnék haza, akkor a búza odajön a lóhere helyébe, melléje a rozs. A rozsnak apróra boronáljátok a földjét, a búzának rögzősebb is maradhat. Tizenyolc öl fa vagyon az Ördögpúpja alatt a vágásban, azt haza kell hordani.

Szeme az almafák felé tévedt.

– Aztán azokra ott, ügyeljétek. Valami majd lesz rajtuk ez évben is. Ha pedig baj lenne s én még mindig nem volnék idehon: ott vagyon az erdő s benne barlang is elég. Nahát, ennyi. Maradjon veletek az Isten, ha már én elmegyek.

Azzal fogta a ládáját s ment is. Az asszony sírt, mert asszony volt, a gyermekek meg néztek nagy, kerek szemekkel az apjuk után. Az még visszafordult egyszer a pajta sarkából.

– Mózsai! – kiáltott oda a nagyobbik fiának.

– Parancs! – ugrott egyet katonásan a gyerek.

– Te maradsz a házban férfiember egyedül. Vigyázol anyádra s öcsédre, érted?

– Értem, idesapám!

– Na, akkor. Reád bízta őket.

S azzal újra elindult s most már igazán.

Ahogy a falun áthaladt, csak látja, hogy a bolt előtt nagy sereg fehérnép sopánkodik, mint varjak a szemétdombon.

– Tán boszorkányválasztás van? – vetette oda nekik kötekedve a kérdést, ahogy olyan emberhez illik, ki háborúba megyen. De azoknak most az egyszer nem fogott a nyelvük.

– Jaj, lelkem – mondta a legközelebb álló –, ilyen csúfság se esett még a falun, mióta a világ!

– Elvitték a zsidónkat a németek!

Ettől már Mózsinak is leragadt a lába. Még a katonaládát is le kellett tegye maga mellé a földre, úgy elgyengült a meglepetéstől.

– A németek?

– Csak jött belőlük három s be a bótba s már vitték is mind a kettőt, Mendit, meg a feleségit. Éppen hogy egy batyut vihett magával az öregasszony s egy másikat az ember. Jaj, lelkem, ilyen szégyent!

Hát ez nagy szégyen is volt. Mert ha csal a zsidó s valaki a faluból bicskát ereszt belé, az rendjén levő dolog. De hogy idegenek jöjjenek törvényt cselekedni! Ez már nagy csúfság.

Csíkszeredán, a laktanyában éppen csak hogy felruházták őket s már indították is útnak valamennyit. Ahogy a tiszthelyettes úr katonai nyelven kifejezte: határt megerősíteni. Mózsinak a gyergyótölgyesi erőd jutott s még aznap délutánján vonatra szállt a menetlevéllel, amelyre azt írták rá, hogy Maroshévíz.

Tova este érkezett oda. Vele együtt egy karpaszományos tizedes is leszállott s mikor kifelé mentek megkérdezte:

– Gyergyótölgyesre?

– Éppég oda – felelte Mózsi.

– Akkor együtt mehetünk – vélte a karpaszományos. Fehér képű, szőke úri legény volt, bőrkoffer a kezében, jó nagy hátizsák a hátán.

– Az út elviszen mindkettőnket – jelentette ki Mózsi is.

A karpaszományos ránézett Mózsira a szeme sarkából, de mégsem mondott rosszat, mert hirtelen az eszébe jutott valami.

– Ehetnék előbb valamit – határozta el –, s még inkább ihatnánk.

Azzal már meg is indult a vasúti vendéglő irányába, Mózsi meg mögötte. Ott aztán letette a karpaszományos a kofferrjét egy asztal mellé, melléje a hátizsákot s úgy ült le, mint aki otthon érzi magát. Kezével intett Mózsinak.

– Leülhet maga is, atyafi. Bajtársak vagyunk.

– Bajnak biza elég baj – sóhajtotta Mózsi is és leült a másik székre.

A paprikás pörkölttől s a bortól, ami reá következett, megélenkült az úri legény is egy keveset.

– Ez az igazi testvériség, lássa! – örvendezett.

– Melyik? – kérdezte Mózsi csudálkozva és sebesen megjáratta a szemét a vendéglőn, de ott csak egy álmos pincér volt, meg az egyik sarokban két szakállas, román pap.

– Hát az, hogy ilyen szépen együtt ülünk egy asztal mellett, én, a tanult ember s maga, a föld népe! – dicsekedett a karpaszományos.

– Nincs miért bántsuk egymást – felelte Mózsi ártatlanul –, az önkéntes úr is katona s én is olyasmi.

– De én okleveles mérnök vagyok – ellenezte a másik –, s a mai világban nem szokás, hogy egy diplomás ember összeüljön egy paraszttal!

– Én elhiszem ezt is – vont a meg Mózsi jámborul a vállát.

De a karpaszományos csak még jobban megtüzesedett ettől.

– Hát lássa, ez a legnagyobb baja a mi hazánknak! Ez az úri gőg! Nem ülök le a paraszttal! Nem fogok kezét a paraszttal! Miért nem, azt mondja meg? Mindnyájan egyformán magyarok vagyunk, mindnyájan egyformán szolgáljuk munkánkkal a magyar közösséget! Mindegyikünk a maga tudása és tehetsége szerint! Amért tanultabb, műveltebb, kulturáltabb és okosabb ember vagyok, mint maga, amért ennél fogva az igényeim is nagyobbak, azért éppen olyan magyar testvérem maga, ha alacsonyabb fokú is, mint az a másik diplomás ember! Hát nem igaz? Na lássa! Ezt a hamis gőgöt kell kigyomláljuk a magyar társadalomból, ez a mi feladatunk!

Így szónokolt a karpaszományos tizedes úr a borospohár mellett s zsebéből még egy szép nagy bőrszivart is elővett s csak úgy fújta a kék füstöt. Mózsi meg ugyancsak megkereste a pipáját, rátömött s hallgatta türelmesen a beszédet.

Egyszer csak elhallgatott a mérnök úr és szimatolni kezdett.

– Maga szív ilyen büdöset? – kérdezte.

– Ez biza nem diplomás dohány – vallotta be Mózsi –, csak ott nőtt a Kommandó alatt.

A kommandói dohány szagától kissé elromlott a kedve a karpaszományos úrnak.

– Minden magyar magyar – sóhajtotta.

– Biza, emberek vagyunk valamennyien, akiket Isten annak teremtett – bölcsködött Mózsi is.

– Csak a zsidó nem ember! – kapta föl a fejét erre a mérnök harciasan.

– Nem-e? – csudálkozott Mózsi.

– Meg az oláh!

– Ezt ott tanulta-é az oskolában? – nézte meg oldalról a karpaszományos urat.

– Ezt az életben tanultam.

– Sok baja lehetett velük – csóválta meg Mózsi a fejét –, aztán hovavalósi tetszik lenni, ha meg nem sértem?

– Kőszegi.

– Olyan sok vagyon ott ebből a kettőből!

– Ott? – legénykedett a mérnök-tizedes –, ott egyetlen egy sincsen, mit gondol!

– Hát mi vagyon akkor?

- Magyar.
- Más nem?
- Meg német.
- Aztán azok emberek?
- Persze! – sértődött meg az önkéntes úr.

Mózsi kiveregette a pipájából a hamut.

– Na lássa – mondotta melléje –, maguknak az a románjuk. Nekünk meg ezek – és a sarokban pusmogó pópákra mutatott a pipával.

A mérnök úr odanézett, aztán megkérdezte halkan.

- Oláhok ezek?
- Még a javából.
- Pópák?
- Nagyon is.

Nézte egy darabig a kőszegi a pópákat. Aztán hirtelen fölállt, kezébe vette a poharát és elkiáltotta magát:

– Éljen Magyarország!

A pópák összedugott fejfel, pusmogva ültek. Még csak nem is néztek arra. A karpaszományos még egyszer elrikkantotta magát:

– Éljen Magyarország!

Aztán egyenesen a papok felé fordult.

– Maguk nem akarják, hogy éljen? Mi?

A pópák fölnéztek, aztán az idősebbik, egy öreg, szakállas ember, fölemelte a poharát és mosolyogva mondta:

– Éljen az ország!

Ettől a mérnök is megnyugodott, kiitta a borát és leült megint.

– Így kell megnevelni ezeket – mondotta büszkén.

A pópák odaintették a pincért, fizettek és szedelőzködni kezdtek. Mikor az ajtó felé indultak és éppen Mózsiék asztala mellett mentek el, Mózsi hirtelen felállt és odalépett a szakállashoz.

– Engedelmet kérek, tisztelendő úr, kérdeznék valamit.

A szakállas csodálkozva nézett Mózsira.

– Tessék.

– Azt szeretném csak tudni, hogy milyen országra gondolt az előbb?

A szakállas pislogott néhányat, aztán egyenesen a Mózsi szeme közé nézett.

– Az Isten országára, fiam – felelte csöndesen.

– S ott miféle nyelven beszélnek vajon? – kíváncsiskodott Mózsi.

A pópa elmosolyodott a szakállában.

– A legszebb nyelven.

– S az vajon melyik?

Most már a pópa sem mosolygott, hanem nagyon komolyan mondta.

– Amit az édesanyánk beszélt, az.

Aztán nem szólt többet, csak kiment társával együtt az ajtón.

– Lássa, önkéntes úr – mondotta Mózsi, amikor visszatült az asztalhoz –, így van ez.

– Tele vagyunk ellenséggel – mondotta keserűen a mérnök –, éppen azért kell összetartsunk, mi diplomások s maguk, népi elemek.

Azzal teletöltötte újra a poharát borral s kiitta egy hajtásra.

– Össze kell fogjuk a magyar erőket – folytatta –, ez a legfontosabb. Azt mondják a kommunisták, hogy osztályellentét van. Hát a kutyafáját, van-e osztályellentét köztem s maga között például? Én úr vagyok s maga paraszt, de mert mind a ketten magyarok vagyunk, milyen szépen megfértünk egy asztal mellett!

– Biza – ismerte be Mózsi is –, az önkéntes úr se halt belé. De most ideje, hogy útra keljünk, mert Gyergyótölgyes messzire van még s ha nagyon elkésünk, még kitörhet az osztályellentét is a parancsnokságnál!

Erre a mérnök úr is megnézte az óráját s biza, jócskán haladt az idő. Kifizette mindegyikük a magáét s azzal felkerekedtek. Hanem most a diplomás testvérből egyszerre csak tizedes lett megint, mert így szólott:

– Kapja föl a hátizsákomat szaporán s ott van a koffferem is, né, aztán gyerünk.

De azért a közösségi gondolathoz hű maradt továbbra is, mert segített Mózsinak fölcsatolni a hátizsákot. Aztán indultak. Elöl a tizedes-mérnök úr, mögötte Mózsi hátizsákosan, egyik kezében a bőrkoffer, másikban faláda. Az állomásra éppen akkor érkezett egy vonat s leereszkedett róla is két katona. Nézte Mózsi őket, aztán csak letette a koffert a földre ijedtiben.

– Nézd te, Vitális!

Bizony, ő volt az egyik. Aki hajdanában sipkásan árulta a gyümölcsfákat Brassóban s aki Nyúl szakaszvezetőt az ablakon készült kihajítani. Egykedvűen jött s csak biccentett a fejével.

– Hát magát nem pusztíták el?

– Még nem, eddig – mondotta Vitális borúsán.

S ekkor megszólalt a társa, egy hosszú, sápadt ember és azt mondta.

– Istennek gondja vagyon kicsinyekre s nagyokra egyaránt.

Mózsi megnézte jól a bibliás beszédű embert. Szinte zörgött szegény a soványságtól s amilyen hosszú volt, olyan sápadt és gyűrött volt szegénynek az arca is.

– Nagy baj lehet, ha már magát is bésorozták – csóválta meg a fejét.

– Még ők sem tudják, hogy mekkora bajban vannak – morgott Vitális a bajusza mögött –, csak terelik egybe az embereket, mintha ezzel segíteni lehetne.

– Egymás terhét hordozzátok – szólalt meg szelíden a hosszú ember.

– Na, akkor fogja – adta kezébe Mózsi a koffert –, azé a tizedes uré, amelyik ott megyen.

– Mért nem viszi ő maga, ha az övé? – mordult föl Vitális ettől.

De a bibliás átvette engedelmesen és csak ennyit fűzött hozzá.

– Ki másokon segít, azt Isten nem hagyja el.

Vitális morgott valamit, aztán elindultak. A mérnök-tizedes úr már jócskán elől járt s aggodalmasan pislogott hátrafele a csomagjai után.

Az este ereszkedett alá a Kelemen-havasról éppen s elnyomta a völgyben a nappalt.

Mózsai elől haladt, Vitális mellett. A másik a kofferrel mögöttük baktatott.

– Magát se hittem, hogy meglátom még – kezdte el Mózsai.

– Az ember sohase tudhassa – dünnyögte Vitális.

– De a századnál úgy tudta mindenki, hogy magát agyonlőtték.

– Csak bézártak egy fél esztendőre – vallotta be Vitális –, egyéb nem történt.

Mentek egy ideig szótlánul. Már elhaladták a falut, mikor Mózsai megszólalt esment.

– A prikulicsot sem láttuk azutántól.

Vitálisnak haragosan borzolódott a bajusza.

– Pedig én még látni szeretném egyszer.

– Most kihajítaná? – tudakolta Mózsai.

Mire Vitális csak ennyit mondott, konok eltökéltséggel.

– Ki.

Erre aztán megszólalt hátul a hosszú ember is.

– Bocsáss meg felebarátodnak, hogy tenéked is megbocsásson az Isten – hirdette.

– Maga hozza kuffert s ne szóljon bele – mordult hátra a bajuszos.

Az szegény hallgatott is engedelmesen egy jó darabig. Mikor aztán beérkezett velük az út az erdők közé és egyszeribe rájuk szakadt a sötétség, akkor megállott. Letette a kuffert, meg a maga ládáját, összekulcsolta a két kezét és azt mondta.

– Köszönjük, uram, hogy megtartottál s légy velünk ezután is, ámen.

– Maga ezt miért mondja most? – állott meg Mózsai.

– Mert a nappalnak vége vagy s elkezdődik az éjszaka – felelte ünnepélyesen a sovány ember s azzal újra fölmarkolta a koffert is, meg a ládát is.

Vitális morgott valamit és csóválta a fejét. Aztán mentek tovább. Hamarosan elérték a karpaszományos urat is, mert az útfordulónál megvárta őket. Aggodalmasan pislogott maga köré, a sötét erdőkre.

– Nincsenek itt medvék? – kérdezte.

– Hogy a súlyba ne vónának! – sértődött meg Mózsai.

– Csúnya sötét hegyek ezek – zsörtölődött a másik tovább.

– Főleg éccaka – szólt közbe Vitális is.

A mérnök úr megnézte a másik kettőt.

– Maguk is oda tartanak?

– A nyomorúság utolér mindenkit – bizonygatta Vitális sötéten.

De a kőszegi fiatalúr nem értette az ilyen beszédet, csak meresztette a szemét.

– Egy utunk van-e, azt kérdeztem?

– Minden út Krisztushoz vezet – nézett rá ártatlanul a bibliás székely.

Ettől aztán elindult ő is. De csak éppen egy lépésnyivel a többi előtt s közben hol jobbra, hol balra csavargatta a fejét.

– Mit csinálunk, ha reánk tör egy medve? – didergett meg benne az aggodalom.

– Bévezzük őt is a népi elemek közé – javasolta Mózsi –, önkéntes úr odanyújtsa neki a diplomás kezit, aztán nincsen baj semmi. Tán még a hátizsákot is átveszi tőlem.

A mérnök úr szívire vehette a tréfát, mert nagyon elkomorodott. Csak haladt ott elül s nem szólott. Sötét is lett közben olyan, hogy a medve gyomrában se jobban. Valami felhők torlódtak elő s még azt a néhány csillagot is elrejtették, ami ott volt az égen. Aztán nekifogott a szél is és erősen csúnyán kezdte zúgatni az erdőt.

– Ebből semmi jó nem lesz – állapította meg Mózsi szakértelemmel.

– Ejszen elszabadulnak az ördögök, hamarosan – vélte a bajuszos is.

Csak a bibliás ember tartotta meg a kedvit.

– Semmi sincsen az Úr akaratja nélkül – mondotta békésen s megcserélte kezében a ládát és a koffert.

– Akkor csak váltogassa – tanácsolta Vitális és nekifeküdünt a szélnek, amely úgy megindult ebben a percben, mintha nem csupán négy katonát, de még az országutat is el akarta volna söpörni a helyéről. Aztán már verte is a záport az arcukba.

– Hű, a betyár mindenit – kapta maga elé a mérnök úr a kezét –, ennek fele se tréfa, emberek! Gyorsan valami fődelet!

Azzal megállott s nézett az emberekre nagy ijedten.

– Én nem bánom – állott meg Mózsi mellette –, építsünk. Maga mondja, hogyan s mi majd csináljuk.

– Hát nincs itt valami ház – idegeskedett a kőszegi –, vendéglő, menedékház?

– Hacsak azután nem építenek egyet – vélte Vitális.

– Nyomorult egy ország ez – káromkodott a karpaszományos tizedes úr –, híre sincsen a kultúrának errefele!

– Hagyja csak, maguk eljöttek – ellenkezett Mózsi –, de ha má itt vagyunk, beállhatnánk egy szikla alá is.

Azzal csak letért az útról szaporán s egyszeribe bent volt a fák között.

– Merre van, ember?! – idéetlenkedett mögötte a tizedes úr, mert olyan sötét volt, hogy látni nem lehetett semmit.

– Én csak itt – szólott vissza Mózsi az erdőből –, s jöjjenek maguk is, mert úgy vélem, valami barlang is adódhatik.

Úgy is volt, mert nemsokára egy elég tágas sziklamélyedést talált. Száraz gallyak zörögtek benne s egy-kettőre tüzet csiholt alájuk.

– Jöjjenek csak erre – kiáltotta, amikor fellobbant a tűz.

Először Vitális érkezett meg a tűzhöz, másodikkak a bibliás s végül a karpaszományos úr is előmászott a sötétből. Csurgott róla a víz, a keze vézgett s didergett, mint a hideglelős.

– Az úrfi se igen járt még erdön – véleményezte Vitális.

– Dehogynem – feszítette ki vékonyka mellét dideregve a tűz fölé a mérnök –, még vadászni is voltam!

– Tán nem? – csudálkozott ezen Mózsi is.

– Még rókát is lőttem! – bizonykodott a másik.

– Akkor ügyes ember lehet az úrfi – engedékenykedett Vitális, és néhány ágat vetett a tűzre.

– Idefigyeljen, ember – mondotta a másik türelmetlenül –, engem vagy a rangom után szólítson, vagy nevezzen mérnök úrnak. De nem vagyok úrfi!

– Az biza szép – bólintott Vitális –, hogy nem született annak s mégis úriemberré lett a tizedes úr.

– Nem szeretem az ilyen népies megszólításokat – berzenkedett a karpaszományos még mindig.

– Adjátok meg az Istennek, ami az Istené s a császárnak, ami a császáré – szónokolta a hátuk megett a bibliás ember.

A mérnök ránézett bosszúsan.

– Ne filozofáljunk!

Hallgattak. Verte a szél kegyetlenül az esőt, csikorogtak a fák. Egy idő múlva megszólalt a mérnök.

– Itt kell töltsük az éjszakát, látom.

– Eltelik az – vigasztalta Mózsi szegényt.

Aztán kimásztak Vitálissal és behúztak néhány vizes ágat.

– Adj ide a hátizsákot – parancsolta a karpaszományos.

Mózsi odanyújtotta neki. A mérnök úr szaporán kicsomagolt a tűz mellett, fehér kenyeret, szalámit, sajtot, konzerveket s még egy üveg bort is. Aztán falatozni kezdett ügyesen. Mikor elkészült vele, még megitta reá a bort, aztán mindent visszacsomagolt szépen. Utána lecsatolta a hátizsákról a köpenyét, meg a pokrócot, ágyat vetett a tűz mellett magának s elheveredett. Rágyújtott egy kövér szivarra s azt mondta:

– Na, most beszéljünk!

Mózsiék kiszorultak hármásban a tűz másik oldalára. A szél arcukba vágta a füstöt. Ültek némán és pipáztak. Annál beszédesebb volt a mérnök úr.

– Lássák, ez az igazi testvériség! – lelkesedett.

– Micsoda? – hökkent meg Mózsi.

– Ahogy itt ülünk négyen egy tűznél, magyarok!

– Már ez igaz – mordult föl Vitális a bajusza mögött.

De a mérnök úrban nem lohadt a lelkesedés.

– Így kellene együtt üljön valamennyi diplomás ember a nép fiaival – dicsérte magát –, akkor nem lenne az országban semmi baj!

– Sok bor nem fogyna, az bizonyos – vélte Mózsi is.

– Mindjárt megszűnne az a szakadék, ami az úri osztály és a parasztság között ma fennáll még sajnos – okoskodott tovább a szivar mellől a karpaszományos mérnöktizedes – és egy testvéri közösségbe összeforrva leszámoľhatnánk ellenségeinkkel.

Mózsi meg Vitális hallgattak. Csak a bibliás ember szólalt meg egy idő múlva.

– Eljön a végső ítélet napja is egyszer, amikor nem lesznek rangosak és rangnélküliek, csupán tiszta lelkek és tisztátalanok.

A mérnök ránézett a szivarja mellől.

– Maga milyen vallású?

– Názárénus – felelte a bibliás.

– Maguk azok a bolondok, akik nem fognak fegyvert a kezükbe?

– Ki fegyvert fog, fegyver által vész el – szavalta a sovány.

– Akkor hogyan lehet katona? – csudálkozott a mérnök.

– Úgy, hogy ez székelv názárénus – szöľt közbe Mózsi és a bibliás is igyekezett megmagyarázni a dolgot:

– Krisztus Urunk is kiveré a kalmárokat az Úrnak házából, amidőn felbosszanták.

Ezt már Vitális sem hagyhatta.

– Aztán magát ki bosszantotta?

– Engemet a muszkák.

– Mivel?

– Azzal, hogy pogányok.

– Az apostolok is kommunisták voltak – védte Vitális az oroszok hitét.

– De ők maguk között cselekedték azt, amit a mai kommunisták csak másokon végeznek.

– Az mi? – horkant föl Vitális.

– Az a vagyonszűkötség.

De erre már közibük zördült a tizedes úr is.

– Micsoda zöldségeket fecsegnek maguk itt összevissza! A kommunisták hazaárulók és az oroszok az ellenségeink! Egyetlen lehetőségünk a valódi magyar testvéri közösség megalapozása a magyar nemzeti társadalom széles rétegeiben, a népnek és a vezető rétegnek egy sorsközösségbe való összeforrasztása által! S hogy ez nem lehetetlen, arra íme itt a példa! Csak nagyban kellene megvalósítani azt, amit itt mi, négyen, kicsiben már megtettünk!

– Hát ez nem nagy dolog – vélte Mózsi csöndesen.

Aztán csak szívták tovább hármásban a füstöt s hallgatták a gyomruk korgását. A mérnök úr szép csöndesen elaludott s hamarosan horkolt is már.

Ekkor megszólalt Vitális, morogva.

– Ilyen az úri testvériség.

– Hát egyéb mi van? – nézett reá Mózsi.

– A proletártestvériség – dörmögte Vitális halkán.

– Az mi?

– Az kommunizmus.

– Na fene! – ijedt meg Mózsi és többet nem kérdezett.

A bibliai pedig nagyot sóhajtott, végignyúlt a pusztá kövön és elbúcsúzott a világtól.

– Krisztus is latrok közé keveredék s lám, megtérének a latrok. Behunyom a szemem, atyám, amíg alszom, vigyázz reám. Ámen.

S azzal valóban be is hunyta a szemét s elaludott, mint a gyermek.

Mózsi s Vitális virrasztották még a tüzet. Elült a vihar is közben s már csak a fákról csöpögött a víz. Még egy bagoly is megszólalt valahol s a fák ágai között föltűnt néhány kicsi csillagocska.

– Fene megette ezt a sokféle testvériséget – sóhajtott föl Mózsi sok idő múltával.

– Miért? – riadt föl Vitális.

– Mert a végén még elvész közöttük az ember, azért.

Erre már Vitális sem tudott mondani semmit. Gunnyasztott csupán a bajusza mögött s nézte az éccakát, amelyik sűrűfeketén lefojtotta kereken a világot.

Jócskán fönt volt a nap, mire az erődsszázadhoz beérkeztek. Volt ott már sok olyan magukfajta, öregebb rendű székely, külön századot állítottak össze belőlük s megmutatták nekik a parancsnokukat is.

– Nicsak – ijedezett Mózsi –, sze ezt az úriembert ismerjük már!

S úgy is volt, mert nem más állott a századdal szemközt, mint a múltévi hadnagy úr, Csikszeredáról, az a mádэфalvi eredésű. Haragosan nézett végig az emberein, mint aki bosszankodik azon, hogy századot ígértek neki s csak egy rakás székelyt kapott.

– Emberek – kezdte el az ismerkedő beszédjét –, tudják mi a jelszó nálam? Győzni, vagy meghalni! Harmadik nincsen! Székely becsület és székely vitézség! Attila vérei vagyunk s ezt tudomásul kell vegye a világ!

És így tovább. Az emberek hallgatták. Aztán rajonként szétoztották őket az erdők közé. Minden raj kapott egy tisztet maga fölé.

Mózsi, Vitális és a nazarénus székely egyazon rajba kerültek s mintha csak az ördög rendezte volna jókedvében: odaállították elébük parancsnokul a kőszegi karpaszományos tizedes urat.

– No, emberek – mondotta a mérnök, mikor számba vette a nyáját –, most legalább módunk lesz magunk között kiépíteni egy igazi magyar testvéri közösséget!

Azzal nekivágtak a hegynek.

A kiserőd, amelyik Móziéknak jutott, ott volt fent a Bajkiáltó sziklás oldalában, jó magosan és egy sziklába vájt jókora gödörből állott, melynek előreugró géppuskafészekből végig lehetett látni az egész völgyön. Hátrébb, fák és sziklák közé elbújtatva egy kis fakunyhó is szomorkodott, éppen akkora, hogy tíz halott elférhetett benne kényelmesen.

– Tudják, emberek, hogy hívják ezt a hegyet? – kérdezte a kőszegi mérnök, mikor először terítette ki odafent a térképet maga elé. – Úgy hívják, hogy Bajkiáltó!

– Figurás neve van – csóválta meg a fejét az egyik ember.

– Hát kiáltani majd tudunk innen, ha jön a baj, azt biztos – vélte Mózi is.

– Akkor már el is kezdhessük – dörmögte Vitális a bajusza megett, de azt csak kevesen hallották. S aki hallotta, az se szólt ellene semmit. Mert biza szép, munkának való idő volt s az emberek nem örvendeztek a tétlenkedésnek, ami ott fent a hegyen készült.

A mérnök úr aztán azon nyomban nekifogott nagy fiatalos hévvel a valódi magyar testvériség megszervezésének. Először is a kunyhó felit elrekesztette magának s még függönyt is akasztott elébe pokrócból.

– Ez a parancsnoki iroda – jelentette ki.

Aztán felírta egy papirosra az őrtállások sorrendjét és mindenféle egyéb beosztást. Végül azt mondotta:

– A nappalt eltöltjük azzal, hogy terepismereteket szerzünk. Esténként pedig majd tartok maguknak előadásokat az igazi magyar testvériségről.

Úgy is lett. Nappal sétált az erdőn, este meg addig beszélt, míg sorra elaludt mindenki. Egyéb baj aztán nem is volt vele. Az emberek rendre megszokták. Fontos volt, hogy mérnök úrnak szólítsák s amikor az elvekről beszélt, akkor ne ellenkezzenek vele. Néha fogtak neki pisztrángot a patakból s Mózi olykor-olykor kerített egy kis özpecsenyét is. Ilyenkor még egy pohárka pálinkáig is leereszkedett a testvériség.

A nyár meg telt, szép lassan, mert nem tehetett mást. S a gyergyótölgyesi erődszázad hatszáz embere úgy élt a hegyek tetején, mint valami békés szigeten, ahol az unalom az úr.

Aztán egy éjszaka megváltozott minden.

Úgy kezdődött, hogy éjfél táján csak megzördült a távbeszélő. Egy ideig zörgött, aztán felriadt az ügyeletes és érte nyúlt. De már a következő pillanatban elrikkantotta magát nagy hangon.

– Mérnök úr! Mérnök úr! Tessék felkelni gyorsan! Riadó van!

A mérnök úr kikecmergett nagy álmosan a deszkaágyból és odament a készülékhez. De egyszeribe olyan éber lett, mintha jeges vízzel öntötték volna nyakon.

– Riadó! – kiabálta esze nélkül. – Minden ember a helyére! Készenlétbe helyezni a géppuskákat! Gyorsan!

Az emberek felszedelőzködtek, a mérnök úr meg ott szökdösött közöttük, mint a bolond.

– Mozogni, emberek, mozogni!

Aztán az emberek beálltak a géppuskák mögé és vártak. Holdvilágos nyári éjszaka volt, a völgy felett ezüstfehéren lebegett a patak párája. Csönd volt. Nem mozdult sehol semmi.

Mózsai, Vitális és a nazarénus a legszélső állásban lapultak. Jó ideig nem szóltak egymáshoz semmit, figyeltek, hallgatóztak. Aztán, hogy nagyon hosszúra nyúlt a csend, csak elkezdte Mózsai.

– Mi a fene történhetett?

– Rosszat álmódott a hadnagy úr – dünnyögte Vitális bosszúsán.

Aztán lesték tovább a csöndet. Egy idő múlva a nazarénus végighevert a gödör fenekén.

– Ne aludj, te, mert álmodban esznek meg a muszkák! – zördült reá Mózsai.

– Akik az igazak útját járják, azoknak minden csak javukra vagyon – felelt szelíden a bibliás ember s már aludt is utána, mint a gyermek.

Hajnalgig lesték a semmit. Aztán mikor a nap feljött, megérkezett a hadnagy úr is, egy rakás katonával. Fehér volt szegény, mint a fal és nagyon szelíden beszélt.

– Emberek – mondotta, mikor összeterelték elébe a rajt –, az éjszaka váratlan fordulat állott be a hadműveletekben. Románia múlt hagyományaihoz híven hátba támadta szövetségeseit. Átállott az oroszok mellé. Tehát az ellenség, amely tegnap még kétszáz kilométerre volt tőlünk, ma itt áll ugrásra készen az ajtónk előtt. Azt hiszem, nem kell elmondjam, hogy milyen következményekkel járna egy sikeres betörésük ezen a völgyön át hazánk szívébe. Úgy álljon minden ember a helyén, hogy őrajta múlik sok százezer magyar család élete és sorsa. A század jelszava most valósággá kell változzék: győzni, vagy meghalni! Ez a székely becsület!

Sapkájához emelte a kezét, a raj tisztelgett s a hadnagy úr már ment is a kíséretével tovább a következő hegyre.

A mérnök úr néma sápadtsággal kezdte tisztogatni a pisztolyát. Reszketett szegénynek a keze az idegességtől. Az emberek meg összedugták a fejüket.

– Kezdődik a tánc – mondotta jelentősen az egyik.

– Sok figurája lehet – vélte Mózsai.

– Én csak egyet tudok – titokzatosan Vitális.

– S az mi?

– Majd meglássátok! – mondotta rejtélyesen s még jobban a szája elé húzta a bajuszát, nehogy kicsúszhassék közötte valami.

Csak a nazarénus eszegette nyugodtan a reggelijét. Oda is kiáltott neki az egyik.

– Na, próféta testvér, ejszen kézbe vesszük a fegyvert hamarosan!

– Erős várunk nekünk az Isten – jelentette ki komolyan a sovány.

– De ez a rókalyuk se kutya – tette hozzá valamelyik – s beletöri bicskáját a rómány, ha idegyün!

De nem jött egyelőre. Ellenben jöttek helyette mindenféle más népek, csöstül. Ellepték odalent az utat úgy, hogy mást, mint embert s szekeret nem is lehetett látni.

– Nagy futás van ám! – hirdették az emberek, akik odalent voltak élelem után.

– Csak úgy tülekszik a sokféle fajta nép! Ukránok, vagy mi a fenék azok, meg kozákok, meg tudja az ördög, mifélek. Asszonyostul, gyermekestül s olyan rongyosok s olyan soványok, hogy rossz nézni őket! Nyers tököt esznek, láttam a szememmel! S tiszta csőrék a gyerekek!

Nézték fentről a nagy menekülést, aztán csak megszólalt az egyik ember. Egy korosabb, gondtelt ábrázatú.

– Nehogy még a mieink is idejussanak hamarosan.

Aztán csak nézték egész nap a végefogyhatatlan szekérsort s nem szólottak semmit.

Másnap elfogytak a civil menekülők s német katonaság lepte el az utat. De milyenek voltak, Uram Isten! Ki gyalog, ki szekeren, puska nélkül, rongyos gúnyában, soványon, rendetlenül. Nem volt az sem csapat, sem katonaság, ami ott jött, csupán egy nagy halom fáradt ember, aki szó nélkül, portól és csüggedéstől szürke arccal menetelt és semmit nem hordozott magával már, mindössze csak a pusztaság életét.

– El se hinnéd, hogy németek – meresztették szemüket a székelyek csudálkozva.

– Tudja fene, így jobban tetszenek nekem – ismerte be Vitális elégedetten.

Aztán eltelt egy nap, el kettő s nem történt semmi.

A harmadik nap estéjén megszólalt egy géppuska valahol. Lövések is dördültek. S már zörgött a készülék is a mérnök úr asztalán.

– Riadó! – szökött föl a padról elkékvült képpel. – Támadják a balszárnyat!

Most már egy kicsit remegett az emberek kezében is a puska, mert a háború ezúttal igazán ott volt előttük, hangját is hallhatták odaátról. Néha megszűnt a lövöldözés, aztán elkezdődött megint. Úgy éjfél felé egyszerre csak közéjük dobbant a mérnök úr. Még a hangja is reszketett, ahogy kiáltotta a parancsot.

– Megnyitni a tüzet a szemközti oldal középvonalára!

Az embereken végigvacogott valami. Hol égető forró volt, hol pedig jéghideg odabent a mellükben. Reszkettek a kezek, amikor lenyomták a géppuskák gombját. Szinte jót tett a pokoli zaj, amit a lövések okoztak.

– Sok a muszka? – kérdezte meg Mózsi a mérnök urat, amikor éppen ott osont el mögötte.

– Nem a muszka, hanem román partizánok – dideregte szegény –, ki akarják emelni az erődöket.

– Az Úr megbünteti a gonoszság szándékait – böleszkodott a földön ülve a nazarénus.

– Lőjön már maga is, gyűjön! – biztatta meg Mózsi.

– Ki fegyvert fog, fegyver által vész el – felelte szelíden a bibliás.

De abban a pillanatban csak hallják maguk mellett: pfiij... pfiij... pfiuuujj...! Pfiij!

– A keserűség, sze ezek visszalőnek! – hökkent meg Mózsi. – Fele se tréfa, Samu bá'!

De Vitális nem is vette tréfának a dolgot, mert csak leült szépen a nazarénus mellé, a földre. Mózsi maradt egymagában a puskával.

– Hát maga kicsinál? – riadt rá a bajuszosra.

– Én? – felelte az nyugodtan. – Én most szabotálok.

– Az mi?

– Elszívok egy szivarat, aztán megvárom az ellenséget, amíg idejő.

– S akkor mi lesz? – ijedt meg Mózsi ettől a szándéktól.

– Akkor hazamegyek – jelentette ki Vitális kurtán.

– Maga ejszen bolond – képedt el Mózsi még jobban.

– Én nem, csak kommunista.

Pfiij, pfiij, pfiujj... egyre szaporábban füttyültek a golyók s vágódtak bele a sziklába.

– Ezek az életünkre törnek – bosszankodott Mózsi s maga sem volt rest, lőtte a sötétséget kegyetlenül. Egy-egy torkolatú is megvillant odaát pirosan.

– Hogy nem átallják emberre löni – morogta.

A nazarénus halkán imádkozott, Vitális Samu meg ült mellette a földön, betakarózkodott a bajuszával és szabotált csökönnyösen.

Egyszerre aztán abbamaradt a lődözés. Csönd volt. A mérnök úr megzörgette a készüléket s belekiabált fogvacogó lelkesedéssel:

– A támadást visszavertük!

De nem felelt neki senki. Újra zörgetett, újra kiabált. A készülék döglött volt, mint az agyonvert disznó. Hiába rángatta, zörgette, csavarta: nem akart életre kelni.

A mérnök döbbenve meredt rá a körülötte állókra.

– Ellőtték a vezetékét!

– Azt még el is vághatták – jegyezte meg valaki aggodalmasan.

Több se kellett a mérnök úrnak. Úgy megijedt ettől, hogy a szava is elment.

– Testvérek – hebegte –, megszakadt az összeköttetésünk a külvilággal...!

Telt az idő. Még az ég is beborult, mintha az is ellenük szövetkezett volna. A csönd még rosszabb volt, mint amikor lőttek.

– Testvérek – mondotta templomi hangon a mérnök úr –, valaki le kell menjen fölvenni az összeköttestét. Ki vállalkozik?

Az emberek pislogva néztek egymásra. Aztán Vitális félretörülte szája elől a bajuszát és azt mondta.

– Én elmegyek.

De a szándék ott csillogott huncutul a szemében s ettől Mózsi úgy megbokrosodott, hogy elébe szökött azon nyomban.

– Maga öregember. Tessék engemet elküldeni, mérnök úr!

A mérnök papírra vetette a jelentést s odaadta Mózsinak. Mózsi aztán vállára akasztotta vadászmodra a puskáját s elindult lefele. Annyi esze még volt, hogy ne az ösvényen menjen, ahol rendszeren jární szoktak, de annyi már nem, hogy elindulás előtt megtudakolja a jelszót. Így aztán alig ért el a bokrokon keresztül a szomszédos rókalyuk közelébe, valaki akkorát ordított rá, hogy majd hanyatt esett ijedtibbe.

– Állj! Ki vagy?!

– Hú, anyád ne sirasson, de megijesztettél – eresztette ki magából a szívdobogást, de a másik nem hagyta szóhoz jutni.

– Jelszó! – ordította torkaszakadtából.

– Ne bolondozz, koma – kezdte szép szóval –, sze én vagyok, Táncoş Mózsi, innen a szomszédbul...

– Jelszót – fenekedett egy szikla alól a másik –, mert beléd lövek!

– Ne játszadozz már te, sze háború van! – mérgeződött meg erre Mózsi is. – Ki tarthassa eszibe ezeket a bolondságokat, amikor az életire törnek! De reám ne lőjj, mondom, mer én úgy visszalüvek, te, hogy olyat nem láttál!

– Maga az, Mózsi bácsi? – szólalt meg erre egy szelídebb hang a szikla mögül.

– Én hát, istállóját a fejednek.

Kiderült, hogy ott is hiába zörgetik a készüléket, mert nekik sem jelentkezik a század.

– Hát ez mi a fene lehet? – tanakodtak.

Aztán az ottani rajparancsnok adott egy embert Mózsi mellé s most már ketten ereszkedtek le a völgynek. De a jelszót is fölirták maguknak ügyesen.

Sötét volt, akár a medve gyomrában. Csörtettek nagy ügyelettel lefele a bokrok között, a patakon is átgázoltak valahogy. Ahogy fölértek az útra, valaki rájuk ordított megint.

– Állj! Jelszó!

Mózsi szedte magát elébb össze az ijedtségéből.

– Várj – mondotta –, itt nagyon a zsebemben fölírva.

S azzal kaparni kezdte a zsebeit.

– Van-e gyújtód?

A másik zörgetni kezdte a gyufaskatulyát, de ettől még jobban megijedt az őt ott elől.

– Meg ne gyűjtsa, istenit a kezinek! Az egész hegy tele van ellenséggel!

– Márpedig másként nem tudom rád olvasni – vallotta be Mózsi.

– Hova mennek?

– A századkörletbe.

– Mit akarnak ott?

– Jelentést viszünk, mert elromlott a telefon.

– Kinek? – kíváncsiskodott tovább az őrtálló.

– Hát a hadnagy úrnak!

– Akkor rossz irányba mennek.

– Miért?

– Mert a hadnagy úr ezóta ejszen elérte Maroshévizet is.

– Ne beszélj bolondot – ment Mózsi közelebb a beszélőhöz –, hát mi történt veled?

– Az őrmester úr hallotta, amint bémondta volt a telefonba, hogy utolsó emberig tartotta az állásokat egy egész muszka hadosztállyal szemben s kér parancsot a visszavonulásra, mert már az emberei elfogytak mind egy szálíg. Hogy mit feleltek neki, azt nem hallotta az őrmester úr, de az történt, hogy a hadnagy úr bizony fogta a géppisztolyát, beült a motorjába s úgy elment innét, hogy azt se mondta, béfellegzett! Ez még akkor történt, amikor az a lödőzés volt maguknál.

– Hát így? – csudálkozott Mózsi.

– Így biza.

– Na, ezért kár volt annyit emlegetni Átila királyt! Hát aztán az őrmester úr merre vagon?

– A hadnagy úr helyin.

– Hát akkor ejszen hozzája menyünk.

– Azt lehet.

Az őrmestert meg is lelték. Nagydarab, tagbaszakadt ember volt, ott pipázott az irodában. Elmondták neki a dolgot, mire vállat vont, kivette a pipát a szájából s ezt felelte.

– Ezért ugyan kár vót legyünni. Mert először is éccaka van s a drótokat összekötözni éccaka nem lehetséges. Másodszor, mivelhogy tük azért vagytok ott fent, hogy ne hagyjátok magatokat. Hát aztán ne hagyjátok magatokat! Egyebet telefonba se mondhattam vóna!

Aztán megitatott velük egy-egy pohár pálinkát s eresztette, hogy menjenek. Mentek is. De alig gázoltak keresztül a patakon, újra lödőzés támadt. De most már magában a völgyben. Először csak puskák szólottak, aztán zúgni kezdett a visszhangos sziklák között egy géppuska is.

– Ejszen csak pihentek – vélte Mózsi.

– Mégis vót esze a hadnagy úrnak – csavargatta a fejét a másik is.

Aztán csak másztak tovább a maguk odúja felé. Odafönt még csöndesség volt. Fentebb a hegy derekánál elváltak egymástól.

Kapaszkodott Mózsi lassacsckán. Odalent hol elhallgattak a puskák, hol meg elkezdtek megint. Lassan világosodni kezdett az ég alja keleten s a bomló homályban már meg lehetett különböztetni egymástól a fákat is.

Már ott járt a rókalyuk alatt, amikor valami mozgást látott maga előtt a bokrokban. Megállt, figyelni kezdett. Emberek mozogtak ott, mégpedig igen ügyelve. S fölfele ők is.

Egy pillanatig tanakodott, hogy mit tegyen, aztán gyorsan eltért oldalvást és kerülővel kezdett szaladni fölfele. Lihegve rontott be a többiek közé.

– Valami emberek másznak itt fölfele – újságolta –, de lappankodnak ám erősen, akár a lopók!

Megriadt a mérnök úr, nagyon is.

– Mit mondott a hadnagy úr?

– Az semmit.

– Hogyan?

– Úgy, hogy megnyergelte a vitézségít, osztán elnyargalt vele!

De sok idő nem jutott a mesélésre, mert abban a pillanatban elordította magát az egyik ember odakint a figyelőn, hogy állj! S már szólott is a puska.

– Jézusmária! – perdült meg a mérnök úr tengelye körül, de Mózsi már futott a maga gödre felé, hogy lássa, mi van ott.

Hát ott biza az volt, hogy ameddig a túlsó végén lődöztek, addig ezen a felin egy nagy, fekete ember éppen abban a percben ugrott be az árokba. Szót se szólott, csak nekiszegezte a puskáját Vitális Samunak és hergett, mint a medve.

– Lőjjön beléje – üvöltötte Mózsi –, lőjjön már, a panciusát!

De az bizony nem lőtt, hanem föltartotta a két kezit és azt mondta.

– Kommunista vagyok én is, elvtárs.

– Mit mondasz? – mordult föl a bozontos, fekete ember románul és azzal belebökött a puska csövivel a názárénusba nagy gorombán. – Hore ruki! – ordított reá.

Ettől felbosszankodott a bibliás ember erősen, mert csak ennyit mondott:

– Ha Isten velem, kicsoda ellenem?

Azzal felkapott egy durungot maga mellől s úgy vágta vele fejbe a nagy, szőrös románt, hogy csak összecsuklott, mint a likas zsák.

– Há a többi hunn van?! – szökött előre Mózsi a géppuskához, de hiába nézett lefele, ott több nem volt.

A másik szélen szólott a puska és szólott alul a bokrok között is, a golyók meg csak úgy sivitottak. Megeresztette Mózsi a géppuskát a bokrok felé, hogy csak úgy porzott ott minden.

Aztán nem telt bele egy fél perc s már nem lőtt vissza senki.

– No – törülte le Mózsi homlokáról a verítéket –, ez is megvolt!

Majd ránézett Vítálisra.

– Maga csak szakaszvezetőnél kezdi a gyilkolást?

Az elbújt a bajusza mögött s nem szólt semmit. A román a földön feküdt még mindig s a nazarénus ott térdelt mellette, mintha a testvére volna.

– Nagyon megsujtám – nézett föl bűnbánatosan.

– Majd leimádkozza – vigasztalta Mózsi –, de különben is csak jót tett véle.

– Miáltal? – bámult föl a bibliás.

– Hát csak azért, mert ha ő öli meg magát, ejszen elkárhozik tülle.

– Biza, lehet – tűnődött el ezen a nazarénus is –, lám, az Úr csodásan működik s eszközök vagyunk csupán az ő kezében.

A román fölnyögött.

– Egy kicsike élet maradt még benne – nézte meg jobban Mózsi a szerencsétlent.

– Imádkozzál, testvérem – emelte föl a nazarénus a nyöszörgő ember fejét –, az Úr mindnyájunknak megbocsát, bizonyára.

Mondott is valamit a román erre, de az minden volt, csak éppen nem imádság. S ahogy a szemét kinyitotta, abból a gyűlölet parázslott elő s nem az idvezülés utáni vágyakozás.

– Kutyák – hörögte.

– Testvéreid vagyunk, kedves atyámfia, az Úrjézuskrisztusban – tanította szelíden a bibliás.

– Kutya bangyil – nyögte a sebesült.

– Ki megdob kövel, dobd vissza kenyérrel – prédikálta hűségesen a nazarénus –, boldogak az alázatosak, mert övék az élet koronája.

– Dögölj meg... – acsarkodott a másik és megpróbált fölülni.

A nazarénus segítőleg nyúlt a hóna alá.

– Adjak egy kis vizet? Pálinkát?

A román szőrös arca gyűlölettel fordult feléje.

– Bangyil magyar – hörögte –, phi!

És szembe köpte.

– Hi, a nemjodat! – mérgeződött föl a bibliás székely. – Hát nem tudlak én igaz hitre téríteni téged?

S azzal olyan két pofont kent le nagy hirtelenjében a szakállasnak, hogy csak úgyp csattant.

– Imádkozol-e mindjárt?

– He... – hörögte a szakállas.

– Imádkozz! Mert úgy megcsaplak, hogy bésuvadsz a földbe, akár a cövek!

Azzal ráült az ember mellére és elkezdte a térítést.

– Mondjad! Miatyánk, ki vagy a mennyekben! Mondjad, keserűségít a pogány oláh fejednek!

A hatodik pofon után mondotta is szegény, akár a vízfolyás. Még egy zsolárt is elénekelt nagy hirtelen.

– Úgy na – nyugodott meg a nazarénus, mikor ez is megvolt –, most elmehetsz.

A román csudálkozva nézett rá. Aztán Mózsira. Aztán Vitálisra. Mózsi megkérdezte tőle.

– Hova való vagy?

– Máramaros – felelte szomorúan.

– Mi a mesterséged?

– Szénégető.

– Aztán emberölés nélkül nincs égetés?

Az szegény csak lógatta a fejét.

– Na, eridj haza Máramarosba. De gyorsan ám, mert ha mások is meglátnak, nem felelek érted!

Talpra szökött ettől a román nyomban.

– Ti vagytok becsületes ember – dadogta elérékenyülve.

– Te pedig egy nagy ökor vagy – mondotta Mózsi –, mit keveredel ilyesmibe?

– Aki a szeretet útján halad, annak lábához fekszenek a fenevadak – szavalta a bibliás –, aki pedig a gonoszságot cselekszi, arra kénköves lángokat bocsájt a Seregek Ura.

Tátott szájjal hallgatta a nagy, szőrös ember ezt a beszédet, még keresztet is vetett közben. De aztán csak kiugrott a gödörből s úgy eliramodott a hegyoldalban, mint a nyúl.

Ideje is volt, mert jött már a mérnök úr hason csúszva az árok fenekén.

– Volt itt valami? – kérdezte suttogva.

– Itt? – nézett rá Mózsi csudálkozva. – Mi hogy lett volna?

– Túl erős támadást kaptunk – súgta a parancsnok fontoskodva –, szerencse, hogy idejében észrevettem és volt időm megszervezni az ellenállást. Legalább egy századnyi erő támadott!

– Nem lehetetlen, hogy többen is voltak – jámborkodott Mózsi.

– Hát csak vigyázzanak – adta meg a parancsot a mérnök úr s azzal elkezdett mászni visszafelé.

Közben megvirradt egészen. A nap is feljött s még a rigók is megszólaltak, mintha semmi sem történt volna. A nazarénus végighevert a földön s néhány perc múlva már aludt, mint a tej. Mózsi s Vitális pipára gyújtottak. Egy idő múlva aztán megszólalt Mózsi.

– Valamit nem értek, Samu bá'.

– S az mi? – nézett rá a bajuszos.

– Székely ember maga is, aztán lám, mégis az ellenséggel tart!

– Én az igazsággal tartok – jelentette ki Vitális.

– S az hol van?

– Ahol a kommunizmus.
Mózi hümmögött egy keveset, aztán csak megkérdezte.
– S az mi tulajdonképpen?
– Az? – nézett föl rá Vitális a pipa mellől. – Az annyit jelent, hogy nincsen szegény ember és nincsen gazdag ember. Nincsen úr és nincsen szolgálja. Csak ember vagy. S mindenki egyformán ember, aki kommunista.
– A többi nem?
– Még nem – rázta meg Vitális határozottan a fejét.
– Hát mikor lesz egyforma mindenki?
– Amikor mindenki kommunista lesz.
Mózi csak csóválta a fejét.
– Zavaros dolog ez – mondotta.
Erre aztán Samu bá’ kivette szájából a pipát, körülnézett, aztán, hogy nem látszott sehohol senki, elkezdte.
– Idefigyeljen! Láta, mit tettek a zsidókkal?
– Láttam – sötétedett el Mózi az emlékezőstől.
– Láta a mérnök úr-féle testvériséget?
– Azt is láttam.
– Hát hivatalokba járt-e?
– Ne is beszéljen róla!
– Na. Hát mit kérdezzek még? Bakancsuttalványt látott-e?
– Látni láttam, de azt magának köszönhetem.
Ezen meg Vitális csudálkozott el nagyon.
– Hogyan ez?
– Úgy, hogy almáért mérték.
– Na lássa – bólintott a bajuszos –, hát ez az egyik világ. A másik meg a kommunizmus.
– Jobb lesz-é, azt hiszi? – tamaskodott Mózi.
– Én azt – hirdette meg Vitális komolyan.
– S háború nélkül nem lehetne?
– Nem. Most ütközik a két világ. A jó, meg a rossz. A rosszat elpusztítsák s marad a jó!
– Csak nehogy a kettő között elpusztuljunk münk es, hallja-e!
– Okosnak kell lenni – mondotta erre Vitális és újra szájába vette a pipát. Aztán csak hallgattak s nézték a napot, ahogy elindult a jó világ irányából s áthaladt a rossz felé.
A hadnagy úr nem került vissza soha. Hanem még azon a napon megjött az új századparancsnok és ez egy fiatal százados volt. Magas, derék ember, kemény arcú, akire rá volt írva, hogy el nem szalad, bármi történjék is. Nem sokat beszélt, de sorra járta egymagában az összes állásokat, mindent megnézett, tanácsokat adott

és néhány komoly szót váltott az emberekkel is. S amit mondott, el kellett hinni, mert látszott, hogy maga is hisz benne.

Aztán megint teltek a napok és nem történt semmi. Csak éppen a fákon sárgulni kezdtek a levelek, előbb a nyíreken, aztán a juharokon is s végül a bükkök is megtarkultak. Éjszakánként megszólalt a távoli üverekben egy-egy szarvasbika s az embereknek egyre sűrűbben jutott eszükbe a család, az őszi vetés, a télire való.

Egy napon aztán, úgy dél felé, fölött a százados úr. Sápadt volt és még keményebbnek látszott, mint máskor. Jó volt reája nézni ebben a nagy bizonytalanságban. Összeterelte az embereket s ezeket mondta:

– Bajtársak! Az orosz itt áll előttünk, az ország határán. Mindennap várhatjuk a támadást. Ezek most nem partizánok, hanem rendezett és jól felszerelt csapatok. Nem azért mondom ezt, hogy megijedjünk, hanem, hogy mindenki elkészülhessen arra, ami következik.

Ennyit mondott, aztán tovább ment. S igaza lett. Mert másnap estefele megkezdődött a támadás.

A szemközti hegyen szólaltak meg először a puskák. Aztán géppuskák. Majd ba-u-u-umbum! Az aknavetők is. Nem telt bele tíz perc és olyan hangzavar támadt a visszhangzó sziklák között, hogy azt sem lehetett tudni már, merről jönnek a hangok.

Aztán zörgött a készülék a mérnök úr asztalán s a százados úr hangja szárazon és hidegen kiadta a parancsot, hogy meg kell nyitni a tüzet a völgynek erre és erre a szakaszára.

Zakatoltak a géppuskák. Néhány perc múlva megjött a válasz is túlról. Süvíteni kezdtek a golyók és csapódtak be mindenütt a sziklába. A völgy fölött megjelent két repülőgép és eget szakasztó dördülésekkel bombázni kezdték a völgyzárát.

A nap búcsúzóban volt éppen, sugarai békésen hullottak végig a hegyek hátán, bearanyozták a vörösödő bükköket. Mintha csak játék lett volna az egész, úgy tűnt Mózsinak. Fia ellenséget nem lehetett látni sehol, csak a zaj volt rettenetes nagy, de a kép, ami elébük tárult, a színes erdők, a völgy, a csillogva kanyargó patak odalent békés volt és szelíd. Az emberek tréfáltak is.

Aztán egyszer az egyik feljajgatott és leült az árok fenekére. Kezét a vállához szorította és ujjai között szivárgott a vér. Az arcok elkomorultak. Újabb parancsok jöttek a dróton, az emberek szó nélkül forgatták a fegyverek csövét, amerre kellett. A mérnök úr sápadtan őrizte a telefont.

Abban a percben, ahogy a nap lement, egyszerre mintha elvágták volna, odaát megszűnt a zaj.

– Tüzet szüntess! – jött föl a dróton a százados parancsa.

Az emberek felsóhajtottak és letették a puskákat. A kunyhó egyik ágyán szóltanul hevert a sebesült és pipázott. Kiosztották a vacsorát. Némelyek tréfáltak is. Még zúgott a fülük.

Sötétedett. A hold vékony sarlója megjelent az égen és néhány csillag is kigyúlt. Hűvös harmat szitált s a levegő megtelt hervadó falevelek őszi szagával. Olyan nagy volt a csönd, hogy hallani lehetett lent a patakot. Valahol egy lappantyú szólt. Hallatszott, ahogy a közeli juharfáról néha egy-egy levél lehullott.

Aztán egyszerre megindult a pokol. Mintha gátat szakított volna a zaj, dördülések remegtették meg a levegőt, puskák ropogtak, azt sem lehetett tudni, hol, morajlottak a hegyek és zakatolt a völgy, fények villantak szerteszét és süvöltött, búgott a levegő.

– Megnyitni a tüzet a hármas számú völgyszakaszra! – rikácsolta a mérnök a készülék mellől.

Búgtak, pattogtak a golyók a rókalyuk falán. A géppuskák csöve kitüzesedett.

– Tüzet lefele! Tüzet lefele! – ordította a mérnök kétségbeesetten.

Az emberek keze egy pillanatra döbbenve megállott.

– Lefele? – néztek egymásra riadtan az arcok a sötétben. – Ott a századparancsnokság van!

– Tüzet egyenesen lefele! – ordította rekedten a mérnök.

A fegyverek csöve a parancsnokság felé fordult. A géppuskák felüvöltöttek. Csattogtak a fák. Ba-u-u-zsbumm! – bömbölt valami a fejük fölött s egy akna szikraesőt szórva maga köré bevágódott fölöttük a sziklába. Jött a második. A harmadik. Bau-u-zsbumm! Bau-u-zsbumm! Kövek repültek az árokba, néhányan feljajdultak. Valaki káromkodott.

– Ments meg minket, Uram, a gonosztól! – fohászkozott a nazarénus és átvette Mózsitól a géppuskát.

– Pihenj egyet, atyámfia és gondolj az örök idvességre!

– Ettől inkább a pokol jut az eszembe, mintsem az idvesség – morgott Mózsi és hátrament az árokba. Csurgott róla a verejték és a torka száraz volt. Ott kucorgott a sarokban Vitális Samu.

– Na – tántorodott melléje Mózsi és belekiabálta Samu bá' fülébe, hogy meghallhassa a nagy zajban –, ezek a maga kommunistái jól kezdik!

– Már nem tart soká – kiabálta vissza az öreg.

Mózszi még meg akarta kérdezni tőle, hogy micsoda nem tart soká, de abban a pillanatban nagy fényesség villant ott elől, ahol a nazarénust hagyta volt s akkorát csattant nyomban, hogy lenyomta a hang a földre, Vitálissal együtt. Utána meg záporoztak a kövek pogányul.

– Hű, a bibliás odavan! – szökött föl utána menten.

Túl is ordítani kezdett valaki:

– Jaj a lábam! Jaj, jaj a lábam! Jaj!

Néhány ugrással a géppuskánál termett, de ott bizony minden volt, csak éppen nem géppuska. Egy gödör s egy nagy halom kő s a kő alatt egy ember.

– Hé! – rángatta meg Mózszi a lábát, mert az esett a kezébe. – Keljen föl! Keljen föl, no! Tán nem esett baja?! Hé! Nazarénus pajtás!

Odamászott Vitális is. Elkaparták róla a követ, úgy nagyjából.

– Ez biza béfejezte – állapította meg Vitális hamar.

– No, szegény – döbönt meg Mózsi.

Aztán eleresztette a lábát s eligazgatta szépen.

– Miatyánkisten, adj nekije nyugodalmat, ámen.

– Lám, hiába imádkozott annyit szegín feje – csóválta Vitális a fejét.

– Azt mi nem tudhassuk – sóhajtotta Mózsi –, melyikünk járt jobban.

Abban a pillanatban egy ember ugrott elő kint a sötétségből s az árokba vetette magát. Még ideje sem volt Mózsinak felkapni a fegyvert s már ott állt előttük.

– Százados úr! – ismerte föl a homályban a parancsnokot.

– A támadás súlypontját áttették erre az oldalra – lihegte –, hol a géppuskád?

Mózsi szó nélkül a gödörre s a kőhalomra mutatott. A százados halkán káromkodott.

– A völgyet áttörték. De ha reggelig tartani tudjuk itt magunkat, megjöhet a segítség.

Az utolsó szavai már hangosan csattantak végig az árok fölött, mert odaát elhallgatott a tűz. Az emberek fősóhajtottak. De a következő pillanatban kiáltozás támadt a hátuk megett.

– Huri! Huri! Huri!

Géppisztolyok ropogtak a fák közt, emberek futottak elő a homályból, golyóik szanaszéjjel precskeltek az árok peremén.

– Itt vannak a muszkák! – ordított föl valaki. A százados lekapta válláról a géppisztolyt.

Úgy állt a pokol villogásában, mint egy szikla. Olyan elszántan, mintha ezer éve egymaga őrizné ezeket a hegyeket.

– Tűz! – vezényelte élesen. – Tűz!

Maga is fölemelte a géppisztolyát, de abban a pillanatban megtántorodott, aztán megfordult a sarka körül és arccal előre végigzuhan a földön.

– Százados úr! – ugrott melléje Mózsi. – Kedves százados úr!

Leguggolt hozzá, megérintette. Nem mozdult. A fejéhez nyúlt és egyszerre nyirkos lett a keze.

– Isten nyugosztalja őt is – sóhajtotta.

A többi már csak pillanatok alatt történt. Sötét alakok ugráltak be az árokba, az embereket puskatussal és rugdosással összeterelelték, elszedtek tőlük mindent, ami a zsebükben volt, aztán elindították őket. Elöl egy román haladt, mögötte a foglyok s hátul két géppisztolyos, vad tekintetű legény.

– Davaj, davaj! – acsarkodtak ezek, ha valamelyikük meglátsította a lépteit és azonnal emelték a géppisztolyt.

Hatan voltak foglyok. Hogy a többivel mi történt, nem lehetett tudni. Elöl Mózsi haladt, mögötte Vitális, leghátul meg a mérnök úr. Ő kapta szegény a rúgásokat valamennyiök helyett.

Zúgott Mózsinak a feje, csak haladt vakon a vezető nyomán, gondolkozni sem nagyon tudott.

A bozóton át fölértek a plájra. Ott aztán haladtak a széles marhacsapáson, Románia felé. Lent még zúgott a völgy a lödözéstől.

– Mink megmenekülénk – szólalt meg Vitális mögött az egyik.

– Ha ezt annak lehet nevezni – felelt egy másik reá.

– Davaj, davaj! – ordított rájuk hátul a géppisztolyos és nagyot rúgott a mérnök úrba.

Így aztán nem beszéltek tovább. Egy idő múlva lefele ereszkedtek s egy széles tisztáson megállították őket. Szavak visszhangoztak. Aztán intett nekik a vezető s megindultak a tisztás alsó sarka felé.

Vadászház állott ott, félig a fák alatt. Szarvasbőgésre építhette azt magának valaki. Ablakából lámpafény szűrődött ki az éjszakába. Odavitték őket egyenesen.

Az alacsony szoba tele volt tisztékkel. Biza, nem lehetett érteni, hogy mit beszéltek, mert oroszok voltak mind. Mózsiékat odaállították a fal mellé. Aztán eléjük lépett az egyik tiszt, kezében noteszszel és ceruzával. Szúrósan nézte végig őket. Aztán megszólalt magyarul.

– Ki a rangidős maguk között?

A szürke arcok meglepetten néztek össze. Vitális bajusza mozogni kezdett. A mérnök úr előlépett.

– Én – mondotta fakó hangon. Olyan szerencsétlen és megviselt volt szegény, hogy rossz volt nézni.

A tiszt reánézett szúrós szemével.

– A kérdésekre, amiket felteszek magának, feleljen nyíltan és becsületesen. Nincs értelme a hazudozásnak, sem a titkolódzásnak, mert minden adatunk megvan ügyis. Csak mások ellenőrzésére szolgálnak a kérdéseim. Értette?

– Igenis – felelte remegő hangon a mérnök úr és katonásan kihúzta magát.

Aztán a tiszt kérdezni kezdett, a mérnök meg felelt, mint a vízfolyás. Talán tíz percig tartott az egész. Akkor a tiszt eltette a noteszt és a ceruzát, odafordult az ajtóban álló két katonához és mondott nekik valamit oroszul. Azok előreléptek és intettek a foglyok felé. Ezt a pillanatot használta fel Vitális és előrelépett.

– Tiszt úr, kérem – kezdte el mély, dörmögő hangján –, jelenteni akarok valamit.

– Na? – nézett reá a tiszt.

– Én kérem, kommunista vagyok.

A tiszt várakozva nézett Samu bá'ra.

– És?

– Kommunista vagyok! – ismételte az öreg önérzetesen.

- Jó, de mit akar?
- Tagja voltam a pártnak is, ameddig vót olyan – ismertette Vitális a helyzetet –, és most sem harcoltam magik ellen, tanú van reá!
- Jó-jó – csudálkozott a tiszt –, de mért mondja ezt?
- Azért, hogy tessenek engem szabadon engedni!
- A tiszt ránézett, mosolygott, aztán felhúzta a szemöldökét.
- Milyen érdemei vannak? – kérdezte.
- Hogy értsem ezt? – ütődött meg Samu bá’.
- Hát mit tett a faszizmus ellen?
- Én?
- Robbantott-e vasutat? Hadiüzemet? Hajtott-e végre valami merényletet?
- Én olyat nem aztán! – sértődött meg Vitális, hogy még a bajusza is felborzolódott –, én békés kommunista pógár vótam egész álló életemben s vártam, hogy elgyűjjenek maguk s meghozzák nekünk az igazságot!
- No, akkor várjon még egy keveset! – nevetett a tiszt és intett a katonáknak.
- Davaj, davaj! – léptek azok előre. Aztán terelték ki őket. Samu bá’nak még bele is vertek az oldalába a géppisztoly csövivel, mert az ajtóban megállott, hogy mondjon még valamit.
- Davaj, kutya magyarszki! – ordították.
- Hátravitték őket valami pajta-félébe, ahova csak meghajolva tudtak bemászni, aztán rájuk zárták az ajtót. Keserű ganészag töltötte meg a levegőt ott bent, a föld lucsogott a felázott trágyától.
- Ejszen, valami csobán tartotta itten a disznóit a nyáron – jegyezte meg Mózsi.
- A mérnök úr sóhajtott és végigheveredett a ganében.
- Jaj, Istenem – kesergett –, mi lesz velünk...!
- Nem hallám, hogy embert ennének – vigasztalta Mózsi s addig keresett, amíg talált magának egy száraz helyet, ahova lekucorodhatott.
- Vitális odaült szorosan melléje. Hallgatott feketén, olyan volt szegény, mint az ázott csutak.
- Magát sem ünnepelték nagyon az elvtársak – csípett feléje is egyet Mózsi.
- Tiszt vót az is s meghozzá magyar – morogta Vitális bosszúsan.
- S a baka más lesz, azt hiszi?
- Én azt.
- Azok se örvendeztek eléggé, amikor meglátták.
- Nem tudhassák, hogy közjük tartozom – kesergett szegény –, sze még a nyelvüket se értem.
- Aztán hallgattak. Csönd volt és szurkos sötétség. A sötétségnél még csak a bűdösség volt nagyobb. Szegény mérnök úr olykor nagyokat sóhajtott.
- Tartoztunk az ördögnek ezzel is, mérnök úr – igyekezett Mózsi lelket önteni belé.

Aztán, ahogy telt az idő s az egyhelyben kucorgás is kezdett fárasztóvá válni, csak megszólalt halkán.

– Én ezt a helyet erősen unom már. Ha jobbat nem tudnak a maga kommunistái, úgy ejtszen, itthagynom őket.

– Hova megy? – ijedt meg a mérnök.

– Ejszen haza.

Azzal tapogatni kezdte a falat. Karnyi vastagságú fenyőrudakból tákolták össze az ólat valamikor, de már rohadtak voltak azok nagyrészt s nem volt nehéz a kibontása. Mikor egy akkora lyukkal elkészült, hogy jól átcsúszhatott rajta, akkor ezt mondta.

– Na, Isten megáldja magikat! Aki gyün, gyün, aki nem: ittmarad.

– Meglássák, s lelövik! – ijedezett a mérnök úr.

– Egyszer halunk meg – felelte Mózsi s azzal már bújt is kifelé a likon.

Istennek hála, jó sötét volt kint, hold se világított s a harmatos gyepe nem okozott zajt. Hason csúszva közelítette meg a fákat s mikor alájuk ért, szépen talpra állott. Odébb sűrűség kezdődött, arrafele tartott nagy óvakodva. Már éppen be akarta vetni magát a sűrűbe, mikor valaki elkezdett sutogni a háta megett.

– Várjon már meg engem is, hé!

Vitális volt. Hamarosan ott volt mellette.

– Na, hát elég volt a kommunizmusból? – kérdezte Mózsi.

– Ebből a résziből elég – dűnnyögte a bajszos.

Aztán a többire már nem vártak, hanem egykettőre bevették magukat a sűrűség közé.

Néhány napig az erdőt bújták. Áfonyát ettek, meg bükkfagombát s találgatták, hogy vajon a háborúval mi történt tovább. Aztán egy reggel észrevették, hogy odalent elfogyott a katonaság valamerre, csak a nyomuk látszott az utakon, meg a tisztásokon. Olyan csöndesek és békések voltak újra az erdők, mintha semmi sem történt volna közöttük.

Közben Vitális is megnyugodott kissé.

– Majd odahaza, meglásd, másképpen lesz a kommunizmus – vigasztalta Mózsit.

– Azt majd ezután lássuk – bizalmatlankodott Mózsi.

Aztán elindultak hazafelé. Két napig mentek a hegyeken mind csak délnek s aztán elébük tárult a csiki lapály. Ez a második nap délutánján volt. Alattuk éppen egy falu fehérlett s azt célozták meg elsőnek, hogy tudjanak valamit a világról.

Hát hamarosan meg is tudtak róla mindent, mert abban a faluban pusztá házaknál egyebet nem találtak s azokat is feldúlva szörnyűségesen. Mindössze egy öregasszony került elő valami pincéből s az aztán elmondta, amit tudni kívántak.

Hogy biza rájuk törtek egy napon az oroszok meg a románok, úgy együtt, ahogy voltak s hiába ment ki elibük a bíró meg a falu java veres lobogóval, csak rávetették magukat a házakra s kezdték prédálni. A muszkák összeszedték a

fehérmépeket, a románok meg a férfiakat s ami a házakban meg a házak körül volt, azon közösen osztozkodtak. A férfiak közül biza sokat úgy elverték, hogy belépusztult, sokat meg elvittek magukkal, Isten tudja, hová. Aztán a többi, aki megmaradt, kint él az erdők közt s nem mert hazajönni.

Hát ezeket tudta az öregasszony. Erre aztán Vitális sem szólt semmit, csak megvakarta a fejét.

– Jó lesz, ha hazanéznünk sebesen – lepte el Mózsit az ijedség a megváltozott világ hallatára.

De Vitálisnak is megsürgösödött az útja, mert úgy nekilátott nyomban a menésnek, hogy alig lehetett lépést tartani vele. Az éjszaka folyamán három falu mellett haladtak el, de azok sem állottak jobban, mint az első. Nappalra aztán újra az erdőbe húzódtak s ott vándoroltak tovább, mert az utakon igen lármázott a sok katonautó.

Másnap este tova Bikszád fölött megszólalt Vitális. Először, mióta az öregasszonyt kikérdezték.

– Hát én itt átvágok Udvarhely felé.

– Isten, Isten – nyújtotta Mózsi búcsúzásra a kezét.

De Vitális még nem indult mindjárt a kézfogás után.

– Tudja – kezdte –, az ember tévedhet.

– Azért ember – felelte Mózsi békésen.

Egy keveset hallgatott Vitális ezután, aztán megvakarta a fejét.

– Azért tán lehet, hogy lesz valami még a kommunizmusból is – mondotta –, mármint az igazibul, úgy értem.

– Nem bánom én azt sem – hagyta rá Mózsi –, csak élhessünk benne valahogy.

– Sze ez az – állapította meg Vitális is.

Még hallgatott egy darabig a bajusza mögött, aztán ránézett.

– Harag azért nincsen, ugye?

– Székelyek vagyunk – felelte Mózsi –, tartsuk észben.

– Úgy hát.

Aztán az egyik elindult Udvarhelynek, a másik meg aláereszkedett Háromszék felé.

Tova másodnap hajnalán érkezett el Mózsi a Kommandó alá. Csepergált az eső egész éjszaka s a virradat éppen csak hogy eljutott a szürkületig, tovább már nem engedték a fellegek.

Nézte Mózsi az ismerős földeket, az erdőszélt s kereste a házát a szemével. De amit látott, az nem ház volt már, csak egy nagy, fekete halom. Üszkös, kormos, gazdátlan halom. Keréknyomok, összetaposott fű, bemocskolt föld.

Odament, megállt, nézte.

Nem káromkodott, nem csikorgatta a fogait, mégcsak nem is sóhajtott. Csak állt mozdulatlanul, sokáig és nézte. Mozdulatlan arccal, mozdulatlan szemmel, mozdulatlan szívvel. Ahogy a halált nézi az ember, meg az Istent.

Sokáig állt úgy. Aztán lassan közelebb ment, félrerúgott néhány szenes gerendát, megkereste alattuk a köszöb kövét és leült reá. Ült. Térdére könyökölve, állát a tenyerébe hajtva s nézett maga elé. Sokáig. Csak ült, ült.

A Feketeügy fölött őszi ködök bomlottak. Ázott szaga volt a levegőnek, ázott és szomorú szaga. Az ég szürke volt, mint a holtak arca.

Sok idő múlva fent az erdőszélen megmozdult egy kicsike pont. Jött, jött. Odajött. Megállt. Aztán leült ő is a küszöb másik végére. Kicsi Mózsi volt. Ültek szótlánul, hosszú ideig. A nagy székely s a kicsi székely.

Aztán sok idő múlva megszólalt a nagy. Rekedten, nyögve.

– Szólj.

– Élünk.

– Mind?

– Mind.

– Ez a fő.

Több szó nem esett.

Később az asszony is előjött az erdőből s a másik gyerek. Velök volt a két tehén is, meg a kutya. Odatelepedtek Mózsi köré s vártak.

Egy idő múlva aztán Mózsi fölállott. Levette fejéről a katonasípkát és a földhöz csapta. Majd fölneézett az égre s megkérdezte nagy keserűen:

– Tán az Istent is elpusztíták már erről a világról?

S hogy ezt is kiadta magából, beleköpött a markába s elkezdte széthordani a gerendákat. Az asszony szó nélkül beállott melléje s a gyerekek is. Tova délig kiválogatták belőle, amit még használni lehetett. Aztán leültek a gerendákra s az asszony előszedett az átalvetőből valami maradék száraz puliszkát, a gyermek meg vizet hozott melléje a korsóban. S ettek.

Közben Mózsi fölmérte szemével a földeket. Ott voltak mind. Megnézte az erdőt: ott volt az is. Tekintete végigfutott az almafák helyén: de ott bizony csak ágak heverték és csonkok meredeztek.

– Na, prefektus! – sóhajtotta Mózsi.

– Szekérrúdnak kellett, a katonáknak – jelentette a gyerek.

– Miféle katonáknak?

– Járt itt mindegyikből, sorra. Az oroszoknak már csak egy jutott.

– Úgy kell nekik.

Alig pihentek valamicskét, egy ember jött fölfele. Megállt mellettük s köszönt.

– Adjon Isten!

– Adott – felelte Mózsi s megnézte az embert. Filimon volt, a verespataki pakurár.

- Há visszagyüttél?
- Mondottam, hogy visszajövök – felelte Filimon.
- Jöhettél volna tűz nélkül is.
- A verespataki elhúzta a száját.
- Megérdemeltétek.
- Kicsoda? – horkant föl Mózsi.
- Ti. Magyarok.

Mózsi elvicsorodott, mint a farkas, úgy nevetett Filimonra.

– Tiszta igazad van, hallod-e! Meg kellett volna nyúvasszunk apró korotokban, mint az egeret, akkor nem lenne most semmi baj!

- Nana – húzta ki a pakurár a derekát –, próbáltatok, de nem sikerült!
- Nagypáink idején kevesen voltatok – adta vissza Mózsi a szót mogorván.
- S mért nem tettétek hát, mi?
- Mert emberek voltunk. Ez vót a hiba.

A pakurár hallgatott egy darabig, aztán megigazította fején a hegyes sipkát.

– Ami volt, az volt. Ezután már Nagyrománia lészen örökké, ezt észben tartásatok.

- Megnőtt a szarva – sóhajtott egy idő múlva Mózsi mögött az asszony.

Mózsi nem felelt. Nézett az erdő felé, sokáig. Egyedül voltak az ázott őszi hegyen, a kicsike család. Talán soha még család ilyen egyedül nem volt, mióta világ a világ.

– Nocsak – mondotta hirtelen és úgy szökött föl a hideg kőről, mintha trombitát hallott volna valahol.

Ránéztek mind és megértették. Aztán szó nélkül nekifogtak, hogy föltákoljanak a romokra valami födelet, éjszakára.

Azonban hamarosan kiderült, hogy ez egyszer Filimon is tévedett.

Mert alighogy eltakarították valamennyire a hulladékot, Mózsi elindult le a faluba, hogy szeget s néhány szerszámot szerezzen a házépítéshez s valami ételmet is kérjen kölcsönbe. Csak éppen elérte az ország útját, s máris egy nagy sereg ember jött rá szembe. Szótlanul ballagtak, sorba állítva, mint a katonák, Brassó felé.

- Magik hova ügyekednek? – kérdezte meg őket, mert falubeli volt mind.

– Ünnepelni a fölszabadulást – felelte egy idősebb rendű atyafi, de a hangja nem nagy ünneplésről tanúskodott.

– Tán csak nem verték ki a muszkát mégis? – örvendett meg Mózsi a szónak, de a másik már nem felelhetett erre, mert hátulról odakiáltott nagy rikácsolva valaki:

- Mit állanak ott, hé? Mozgás, a teremtésit a fejüknek!

Már a hang is olyan volt, hogy erősen cáfolta a szabadságot. De amikor a hozzátartozó embert is meglátta Mózsi, csak szépen félreállott az út árkába, s onnan nézte az ünneplő fölvonulást. Egy bőrkabátba öltözött mészárosforma

uralkodott a menetelők fölött, vörös karszalaggal s jókora pisztollyal a derekán. Kezében pedig egy éppen olyan szíjkorbácsot hordott, mint az orosz tiszt annak idején ott fönt, a tisztásbeli kis házban. És milyen ismerős az arca!

Mózsi állt az árokban, az emberek meg haladtak szótlánul tovább. A bőrkabátos odaért s megállt Mózsi előtt.

– Maga minek áll itt?

– Mehetek is – felelte Mózsi békülékenyen –, adjon Isten erőt, egészséget!

Azzal megindult a falu felé.

– Hé! Hova megy? – üvöltött utána a bőrkabátos.

– Én-e? – csudálkozott vissza Mózsi. – Én ejtszen a faluba.

A bőrkabátos lépett feléje néhányat s szúrós szemmel mérte végig.

– Maga talán nem örvend a fölszabadulásnak?

– Örvidenek én neki szívesen.

– Hát akkor lépjen csak be a sorba sebesen – biztatta meg a mészáros képű –, mert aki nem örvend együtt a néppel, az ellensége a népnek. S aki ellensége a népnek, azzal mi elbánunk, azt tudja meg mindenki!

Aki ott volt, az meg is tudta mind, úgy ordította ezeket az utolsó szavakat.

– Márpedig engedelmet kérek – makacsolta meg magát Mózsi –, de én most nem ünnepelek, mert nekem leégett a házam, s azt kell fölépítenem először. Majd ráérek ünnepelni azután is, ha lesz mit.

A bőrkabátos még egyet lépett Mózsi felé.

Mózsi csak most ismerte meg a felfegyverzett, felszíjazott bőrkabátost. Nem mást rejtett a marcona hadi-viselet, mint a zsidó formájú fiatalembert, akit a gyűlölködő úri suhancok ki akartak volt hajintani a vonatból. De most nem volt véle az ijedelmé, egyszer se mondta, hogy kérem szépen, se azt, hogy kérdem én. Mindezek helyett a nagy pisztolyt lóbálta s igen bátornak látszott.

– Maga reakciós? – kiáltott rá Mózsira.

– Nem én, csak székely – mondta Mózsi. Aztán hozzátette – Aki, ha kell, oltalmazom a gyengébbet.

A bőrkabátos szeme kerekre nyílt.

– Emlékszik? – kérdezte Mózsi. – Ott a vonaton... Mikor a deák úrfiak...

– Nem emlékszek semmire! – üvöltötte hirtelen a bőrkabátos. – Úgy látom, maga szabotálni akarja a felszabadulást.

Azzal kivette a tokjából az irtatlan nagy pisztolyt s megrázta a csövét Mózsi felé.

– Vagy belép a sorba s ünnepel, parancs szerint, vagy lelövöm!

– Akkor inkább ünnepelek – jelentette ki Mózsi okosan s két lépéssel benn volt a ballagók között. A bőrkabátos eltette a pisztolyt és vigyorgott.

– Értelmes emberek maguk – mondotta meglegedetten.

Ez reggel történt. Pihenés nélkül terelte őket a mézszáros képű Brassóig. Délre ott voltak. Töménten nép sereglett már ott az utcákon. Mózsiékat is beállították egy fal mellé, aztán a bőrkabátos eléjük lépett s elmagyarázta:

– Engem figyeljenek mindég, hallják-e? Amit én kiáltok, azt kiáltás maguk is, de hangosan! Megértették?

Az emberek morogtak, bólintottak. De sok idő nem jutott az oskolázásra, mert az utca végiben éktelen ordítózás kezdődött. Hogy mit ordítottak ott, azt nem lehetett érteni. Aztán feltűnt egy gépkocsi, utána még egy és még egy.

– Éljen Sztálin! – ordította el magát a sor előtt a bőrkabátos és hátranézett az emberekre. Azok hallgattak.

– Éljen Sztálin! – üvöltötte nekiveresedve. – Kiáltás már, teremtésit a pofájuknak!

Néma volt mindenki. Az emberek a gépkocsikat nézték. Egyenruhás urak ültek bennük s az egyenruhások között néhány civil.

– Ordítsanak már, emberek, az Isten szerelmére! – könyörgött a bőrkabátos halálsápadtan. – Agyonlőnek engem is, nemcsak magukat!

– Éljen a szabadság! – rikkantotta el magát hirtelen valaki hátul s ettől mintha fölszabadult volna az emberek hangja, olyan bömbölés támadt egyszeribe. Az egyik gépkocsiból kinyúlt egy kéz és integetett feléjük.

A gépkocsik tovasiklottak, az embertömegek megmozdultak s egy pillanatra a bőrkabátos is eltűnt szem elől.

– Ejszen mehetünk haza – jelentette ki az egyik székely és fejébe nyomta a kucsmát.

Néhányan mozdultak is már, amikor egyszerre csak újra megjelent a bőrkabátos. Néhány orosz katona volt vele. Mondott nekik valamit és az emberekre mutatott. A katonák kézbe vették a puskáikat és körülállták a csoportot.

– Davaj! – mondta az egyik és állával előrebökött.

Az emberek legtöbbször nem értette az idegen szót és csodálkozva nézte a katonákat. De volt, aki már találkozott a fölszabadulással.

– Induljunk, emberek – mondták ezek csöndesen.

– De nem arra van haza! – okvetetlenkedett egyik-másik.

– Davaj! – mordultak föl a katonák s egyikük magyarázat okáért odavágott a puskással az egyik emberre.

Szótlanul mentek végig a városon a katonák között. Amerre elhaladtak, egyszerre kiürült az utca s csak az ablakok mögül néztek utánuk megriadt arcok.

– Vajon hova visznek? – kérdezte meg Mózsiót a szomszédja, egy ragyás képű legény.

– Ejszen egyenest Sztálinhoz.

– Tán csak nem? – ijedett meg a másik.

– Bizonyára nem látott még szegény feje székelyt soha – magyarázta Mózsi.

Lehetett valami a dologban, mert a városon kívül egyenest Romániának fordították őket a muszkák. Később egy réthez értek, ahol nagy sereg ember sötétlett már. Beterelték őket is a többi közé s többet nem törődtek velük. A rét minden oldalán örök állottak s még géppuskát is lehetett látni. Azok, akik már ott voltak, csoportosan gunnyasztottak a földön s szavukat se lehetett hallani.

Az első ismerős arc, akit Mózsai fölfedezett, a Filimoné volt.

– Tán országos vásár készül? – kérdezte tőle.

Filimon sötétlen nézett végig rajta. Szeme alatt csúnya véraláfutás sötétlett, a ruhája is el volt mocskolva erősen.

– Embervásár – mordult a verespataki.

– Nono – hökkent meg Mózsai –, aztán te is itt ünnepled Nagyromániát?

Valamit morgott erre a pakurár, de azt nem lehetett megérteni. Talán egy órát időzhetnek ott, mikor sűrű kiabálással felverték a muszkák az egész embersereget és terelni kezdték őket az úton, mint a birkát.

– Munkába visznek – mondotta valaki Mózsai mellett, románul. Megnézte az embert. Megtépázott úri gúnya volt rajta s alig emelte szegény a lábát.

– Nicsak, a jegyző úr! Hát magára is kíváncsi lett Sztálin?

A románok hajdani jegyzője ijedten kapta föl a fejét.

– Te vagy az, Tánkos? – suttogta. – Ne emlegesd, hogy jegyző voltam, az Isten áldjon meg! Csak az hiányzik, hogy megtudják!

– Akkor mi lenne?

– Ne is kérdezd – borzongott meg szegény feje –, könnyű most nektek, parasztnak. De aki úr volt, az mind akasztófára, vagy legalábbis börtönbe kerül.

Mózsai elgondolkodott egy darabig, aztán megkérdezte.

– S akik a gépkocsikon ültek, mik voltak?

– Miféle gépkocsikon? – kérdezte a jegyző.

– Hát akiket ünnepelni Brassóba tereltek. Uraknak néztek ki azok is.

– Az más – sóhajtott a jegyző –, azok kommunista urak.

– Hát olyan úr is van?

– Persze.

Estére beértek a hegyek közé. Egy szűk völgyben megállították őket. Az örök tüzeket gyújtottak, vacsorát főztek, az étel meleg szaga megkorgatta az éhes emberek gyomrát. Várták, hogy talán nekik is jut valami, de nem jutott.

Mikor már egészen sötét lett, Mózsai meghúzta a nadrágszíját.

– Menázi nélkül nincs szolgálat – jelentette ki és oldalogni kezdett az erdő felé.

– Stoj! – ordította feléje az egyik őr.

Mózsai azonban mutogatni kezdett nagy lelkesen az erdő sarka felé.

– Medve! Ott a medve! Lódd le, koma! Ott a medve!

A medve szó ismerős lehetett a muszkának, mert ő is az erdőt kezdte nézni.

– Medvegy?

– Nem is egy, hanem sok! – hadonászott Mózsi. – Ott ni, nem látod? Jaj, hát még most sem látod?!

Szegény muszka hiába meresztette a szemét, nem látott semmit. De még azt sem, amikor a Mózsi ökle fölemelkedett a levegőbe. Aztán csak megroskadt a tarkójára zuhanó csapástól s még a fegyvert is kiejtette a keze.

Kiabálás, futás, lövöldözés támadt, de olyan, hogy majd elszaladt a hegy is ijedtiben. De Mózsi akkor már bent járt az erdőben s úgy kapaszkodott föl a meredek sűrűségben, mintha ő maga lett volna a medve, akit megjósolt a Sztálin katonájának.

Csak fönt a gerincen állt meg szusszantani. Lent még mindig tartott az ordibálás, de fönt a hegyen már Isten volt az úr. Valami recsegett mellette a sűrűben. Egy ember bújt elő. Lihegett.

– Na, ezt a csatát megnyertük eddig – szólt oda Mózsi a másiknak.

Az közelebb jött. Filimon volt, a verespataki.

– Tán nem hagytad ott Nagyromániát? – kérdezte meg tőle, amikor odaért.

Az csak lihegett egy darabig s nem szólt. Aztán ennyit mondott, de nagyon csöndesen:

– Ezt ügyesen csináltad, testvér.

– Látod – felelte Mózsi –, mihez is kezdenétek, ha nem lenne székely a világon?

Egész éjszaka mentek. Később följött a hold s világított békésen a havasok fölött, mintha békességnél egyéb nem is lett volna a világon. A plájokon szarvasbikák hördültek bele az őszi éj csöndjébe. Hajnalra a Kommandón voltak. Ott elbúcsúzott a verespataki.

– Hát Isten segítsen, testvér!

– Téged is, Filimon.

– S feledjük el, hogy te székely vagy s én román.

– Aztán mért kell azt elfeledni, Filimon?

– A békesség miatt, testvér.

– Anélkül nem lehet békesség?

A verespataki elgondolkodott. Akkor kelt föl a nap a Kommandó csúcán s fénye végigsugározta az erdőket.

– Ember a székely is, a román is, Filimon.

– S a muszka?

– Az is ember. De csak otthon.

– Itt mi?

– Itt ellenség.

– S én nem vagyok neked ellenséged?

– Te nem, mert te itthon vagy a Kommandón, akárcsak én.

A pakurár arca földerült. Kinyújtotta Mózsi felé nagy vörös mancsát.

– Így már értem. Isten áldjon, testvér!

– Isten áldjon!

S ha szükséged van valamire, a verespataki legelő szélén van a házam.

– Enyim meg itt alant. S ha bajban vagy, megtalálász.

Aztán a pakurárt elnyelte a verespataki út, Mózsi pedig megcélozta a Feketeügyet s úgy ereszkedett alá, toronyíránt.

Mikor az erdőből kilépett, a hevenyészett földél alól füst szállt föl az égnek. Az asszony puliszkát főzött éppen.

– Kavard csak – köszönt rá Mózsi az asszonyára –, régen ettem.

– A molnárék adták kölcsönbe a lisztet. Pedig nekik se sok van, mert mindenüket elhordták.

– Azért tudnak adni – bólintott Mózsi –, csak az nem szokott adni, akinek van. Akinek nincs, az segít. Ejszen hamarosan mindenki segíteni fog mindenkin ebben az országban s egyszerre gazdagok leszünk a szeretetben, ha mezítláb is maradunk vele.

Kicsi Mózsi végigkémlelte az apja tarisznyáját. Nem tetszett neki a lapossága.

– Tán nem vót szeg a bótban? – kérdezte rosszállólag. – S szerszám, ami kell?

– Zárva voltak Brassóban a boltok – felelte az apja a puliszka mellől.

Erre már az asszony is elnyitotta a szemét.

– Tán csak nem Brassóig ment?

– Én aztán igen.

– S mit ünnepeltek ott, hogy bézárták a boltokat is? – kíváncsiskodott a gyerek.

– A fölszabadulást.

– Aztán ki szabadult volt föl, édesapám?

Mózsi fölemelte a mutatójúját és úgy súgta a fiának, titokzatosan.

– Azt még nem lehet tudni...!

Aztán maga elé tartotta az öklét és számolni kezdte:

– A románok azt hitték, hogy ők. Aztán kiderült, hogy nem. A magyarok már éppen nem. A szászok? Azoknak olyan jól ment mindég, hogy csak rosszabb lehet. Na, aztán még itt volnának az oroszok, de azokat nem hívta senki.

Mózsi elgondolkodott, aztán egyszerre csak földerült a képe.

– Most már tudom, hogy minek szólhat a fölszabadulás!

– Mondja már! – sürgette a család.

Mózsi végignézett rajtuk és úgy mondta ki, mint a törvényt:

– Ejszen a szeretet szabadult föl közöttünk végre-valahára! Mert hogy úgy megnyomták kicsi Erdélyországot, mint még soha!

Aztán, hogy befejezte az evést, maga köré gyűjtötte a népét és így magyarázta el a világ fordulását:

– Mert hát ide figyeljete! Szidtuk az urakat? Most fizetnök nekik az adót szívesen. Szidtuk a románokat? Visszacserélnök őket az oroszokért, akiket helyettük kaptunk. Haragudtunk a tiszt urakra, akik a kaszányaudvaron uralkodtak

rajtunk? Kereken csúsznánk most azt a kaszárnyát az ök szavuk alatt szívesen, nem hússzor, hanem kétszázszor is. S ha kitakarodnak a muszkák innét, olyan szeretet léssen, meglássátok, hogy még az adószedőt is megöleljük örömrünkben!

– S vajon azt mikorra várhatjuk? – kérdezte meg kicsi Mózsi félénken –, hogy ezek is eltakarodjanak?

Erre már Mózsi se tudott felelni mást, minthogy odamutatott a megcsúfolt almafák csonkjaira.

– Látod-e azokat a csonkokat ottan?

– Én látom.

– Nahát. Mire azok újra teremnek, itt léssen az igazi szabadulás is, a szeretet szabadulása!

Kicsi Mózsi megvakarta a fejét.

– De vajon teremnek-e még?

Szigorúan mérte végig Mózsi a fiát.

– Az Úristent te ne féltse!

S igaza is lett. Mert rájövő tavaszon csak megeredt mind a tizenhárom almafa csonkja s nyár derekára már tizenhárom kis, sudár vesszőcske mutatott föl az égre. Az égre, mely esővel s napsugárral vegyesen öntözi kicsi Erdélyország földjét immár sok száz esztendő óta.

S azóta is minden tavaszon nőnek egy araszt, kettőt. Mózsi pedig s a fiai s a felesége s Filimon, a verespataki pakurár és a többiek mind, akik ott élnek baj és nyomorúság közepette a Kommandó körül, kicsinyek és nagyok: reménykedve figyelik évről évre a kisarjadt fák növekedését s a hegylakó népek ősi türelmével várják a tavaszt, mely majd először bontja virágba őket, hogy megteremjen végre rajtuk a békesség és szeretet gyümölcse mindenki számára.

S akármilyen történik körülöttünk, ők tudják, hogy ez a tavasz közeledőben van már. Mert Isten, aki a kivágott csonkból termőfát tud növeszteni újra, nem hagyja elveszni a népeket sem, akik benne hisznek.

Vége